

MAGYAR TUDOMÁNY

HUNGARIAN SCIENCE

A Magyar Tudományos Akadémia folyóirata

Főszerkesztő

FALUS ANDRÁS

Szerkesztőbizottság

BAZSA GYÖRGY, BÁLINT CSANÁD, BENCZE GYULA, BOZÓ LÁSZLÓ
CSABA LÁSZLÓ, CSERMELY PÉTER, HAMZA GÁBOR, HARGITTAI ISTVÁN
HUNYADY GYÖRGY, KENESEI ISTVÁN, LUDASSY MÁRIA, NÉMETH TAMÁS
ROMSICS IGNÁC, RÓNYAI LAJOS, SPÄT ANDRÁS, VÁMOS TIBOR

Szaklektorok

MOLNÁR CSABA, PERECZ LÁSZLÓ, SZABADOS LÁSZLÓ

Rovatvezetők

GIMES JÚLIA (Kitekintés), SIPOS JÚLIA (Könyvszemle)

Olvasószerkesztő

MAJOROS KLÁRA

AKADÉMIAI KIADÓ

Megjelenik
a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával

HU ISSN 0025 0325

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó Zrt. igazgatója
Felelős szerkesztő: Pomázi Gyöngyi
Termékmenedzser: Egri Róbert
Fedélterv: xfer grafikai műhely sorozattervének felhasználásával Berkes Tamás készítette
Tipográfia, tördelés: Berkes Tamás
Megjelent 15,02 (A/5) ív terjedelemben

Tartalom

A 2019-es akadémiai tagválasztás rendes, levelező, külső és tiszteleti tagi ajánlottjai tudományos osztályonként	1761
Ajánlások	1767
Az ajánlottak névsora	1893
Könyvszemle	
<i>SIPOS JÚLIA GONDOZÁSÁBAN</i>	
KULTÚRAKÖZVETÍTÉSI FOLYAMATOK A KORA ÚJKORI KÖZÉP-EURÓPÁBAN – Bitskey István	1896
A „SZÉP AKASZTOTT” MINISZTERELNÖK – Gali Máté	1900
ÍVEK ÉS TÖRÉSPONTOK – Pritz Pál	1902
BONTAKOZÓ JELENTÉS – Pléh Csaba	1905
AZ EMLÉKEZÉS TÉTJE – Percz László	1907
A RÁKOSI-KORSZAK KÖNYVTÁRÜGYE – Tószegi Zsuzsa	1911
A SZEGEDI Ö-ZŐ BESZÉDMÓD A 21. SZÁZAD ELEJÉN – Kiss Jenő	1914
A SIKER MEGSZELÍDÍTÉSE – Baksa Máté	1917
Kitekintés	
<i>GIMES JÚLIA GONDOZÁSÁBAN</i>	1920

**A 2019-es akadémiai tagválasztás
rendes, levelező, külső és tiszteleti tagi ajánlottjai
tudományos osztályonként**

**NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Madas Edit
Vásáry István

LEVELEZŐ TAGGÁ

Bollobás Enikő
Borsos Balázs
Debreczeni Attila
Hoffmann István
Kontra Miklós
Kornai András
Salvi, Giampaolo
Szovák Kornél

KÜLSŐ TAGGÁ

Gábor Csilla
Moravcsik Edit

TISZTELETI TAGGÁ

Golden, Peter B.
Szabolcsi Anna

**FILÓZÓFIAI ÉS TÖRTÉNETTUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Borhy László Rezső
Csépe Valéria
Frank Tibor
Galavics Géza

LEVELEZŐ TAGGÁ

Demetrovics Zsolt
Farkas Katalin
Font Márta
Kovács Ilona
Lóvei Pál
Radnóti Sándor
Rainer M. János

KÜLSŐ TAGGÁ

Pál Judit
Simon Attila
Veress Károly

TISZTELETI TAGGÁ

Barral i Altet, Xavier
Kozłowski, Maciej
Näätänen, Risto

**MATEMATIKAI TUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Krisztin Tibor
Pyber László

LEVELEZŐ TAGGÁ

Buczolich Zoltán
Gyimóthy Tibor
Győri Ervin
Molnár Lajos
Némethi András
Pach János
Székelyhidi László
Tardos Gábor
Tóth Bálint

KÜLSŐ TAGGÁ

Csörnyei Marianna
Gyöngy István
Sebő András
Simányi Nándor
Szegedy Márió
Szendrei Ágnes
Székely J. Gábor
Székelyhidi László, ifj.
Vámos Péter
Varga György Csaba

TISZTELETI TAGGÁ

Alon, Noga

**AGRÁRTUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Barna Balázs
Kovács Melinda

LEVELEZŐ TAGGÁ

Bánfalvi Zsófia
Csákiné Michéli Erika
Cseh Sándor
Faragó Sándor
Helyes Lajos
Hodúr Cecília
Ördög Vince
Pauk János
Popp József
Szenci Ottó
Veisz Ottó Bálint
Zámboriné Németh Éva

KÜLSŐ TAGGÁ

Koncz Csaba

TISZTELETI TAGGÁ

Zažímalová, Eva

**ORVOSI TUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Hangody László
Karádi István

LEVELEZŐ TAGGÁ

Ádány Róza
Helyes Zsuzsanna
Kemény Lajos
Komoly Sámuel
Mócsai Attila
Poór Gyula
Sperlágh Beáta
Tímár József

KÜLSŐ TAGGÁ

Illés Sándor Tamás
Korbonits Márta
Kovács Sándor
Solymosi László

TISZTELETI TAGGÁ

Bucsky Péter Pál
Schirmacher, Peter

**MŰSZAKI TUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Czigány Tibor
Józsa János

LEVELEZŐ TAGGÁ

Bagi Katalin
Hangos Katalin
Harsányi Gábor
Imre Sándor
Insperger Tamás
Jármai Károly
Károlyi György Zoltán
Kiss Rita Mária
Korondi Péter
Szabó Zoltán Béla
Szirányi Tamás
Szirmay-Kalos László
Vadászné Bognár Gabriella

KÜLSŐ TAGGÁ

Haller György
Szkála Károly

TISZTELETI TAGGÁ

Fleischer, Maximilian

**KÉMIAI TUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

E. Kövér Katalin
Huszthy Péter
Iván Béla

LEVELEZŐ TAGGÁ

Császár Attila
Fábián István
Hernádi Klára
Hohmann Judit
Kállay Mihály
Keglevich György
Keserű György Miklós
Kónya Zoltán
Nyulászi László
Szántay Csaba
Tombác Etelka

KÜLSŐ TAGGÁ

Horváth István Tamás
Jakab Tóth Éva
Novák Béla
Vigh Gyula

TISZTELETI TAGGÁ

Futaki Shiroh
Gellman, Samuel H.

**BIOLÓGIAI TUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Buday László
Csermely Péter
Tamás Gábor

LEVELEZŐ TAGGÁ

Acsády László
Báldi András
Buzás Edit Irén
Deli Mária Anna
Dinnyés András
Haracska Lajos
Istvánovics Vera
Kellermayer Miklós
Padisák Judit
Puskás László
Reglódi Dóra
Tomba Péter
Török János
Várad András
Vértessy G. Beáta
Virág László

KÜLSŐ TAGGÁ

Hajnal András
Ivics Zoltán
Izsvák Zsuzsanna
Polyák Kornélia
Székely Tamás

TISZTELETI TAGGÁ

Silver, Robin Angus
Stenseth, Nils Christian

**GAZDASÁG- ÉS JOGTUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Kecskés László
Pálné Kovács Ilona
Vörös József

LEVELEZŐ TAGGÁ

Bragyova András
Kiss Judit
Kovách Imre
Lengyel Imre
Mezey Barna
Szalai Júlia
Szanyi Miklós
Telcs András
Varga Attila
Visegrády Antal
Voszka Éva

KÜLSŐ TAGGÁ

Bíró A. Zoltán
Pólos László
Vincze Mária

TISZTELETI TAGGÁ

—

**FÖLDTUDOMÁNYOK
OSZTÁLYA**

RENDES TAGGÁ

Pálfy József
Szarka László Csaba

LEVELEZŐ TAGGÁ

Budai Tamás
Gelencsér András
Harangi Szabolcs
Karátson Dávid
M. Tóthné Farsang Andrea
Magyari Enikő Katalin
Szűcs Péter
Török Ákos
Völgyesi Lajos

KÜLSŐ TAGGÁ

Vajda, Violetta

TISZTELETI TAGGÁ

Schmid, Stefan Martin

FIZIKAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGGÁ

Biró László Péter

Domokos Péter

Kiss L. László

LEVELEZŐ TAGGÁ

Csabai István

Frei Zsolt

Fülöp Zsolt

Gránásy László

Kun Ferenc

Pécz Béla

Siklér Ferenc

KÜLSŐ TAGGÁ

Faragó Béla

Nagy László

TISZTELETI TAGGÁ

Henning, Thomas

Schleich, Wolfgang

Ajánlások

NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

Madas Edit

Budapesten született 1949-ben. 2013 óta az MTA levelező tagja. 2003–2017 között az MTA–OSZK Fragmenta Codicum (2007-től Res Libraria Hungariae) Kutatócsoport vezetője, jelenleg külső kutatója. Szűkebb szakterülete a medievisztika, kodikológia, hagiográfia, paleográfia, homiletika, a magyarországi korai írásbeliség, irodalomtörténet és a latinitás története. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem egyetemi tanára, doktori iskolájának törzstagja.

Levelező taggá választása óta újabb súlypontokat kapott kutatási területe, vizsgálja többek között a digitalizáció kínálta lehetőségeket a kódexkutatásban (*Magyar Tudomány*, 2015/4). A téma időszerűségét jelzik rangos nemzetközi fórumokon megjelenő tanulmányai. Több magyarországi középkori kódexről (Apor-, Érsekújvári-, Ernst-kódex) alapkutatásokat végzett. Hagiográfiai értekezései nemzetközi kontextusban jelenítik meg a Kárpát-medence spiritualitástörténetét, elnökségi tagja a Magyar Hagiográfiai Társaságnak. Számos hazai és nemzetközi tudományos társaság és akadémiai bizottság tagja, tiszteletbeli elnöke az MTA Könyvtörténeti Munkabizottságának, szerkesztőségi tagja a *Magyar Könyvszemlének*.

Ajánlók: *Bitskey István, Ritoók Zsigmond, Vízkelety András*

Vásáry István

Budapesten született 1945-ben. Az MTA Közgyűlése 2013-ban választotta levelező tagjává, az Eötvös Loránd Tudományegyetem professor emeritusa. Kutatási területe a turkológia.

Vásáry István 2013 óta is intenzív tudományos munkát folytatott. Ezt az azóta megjelent mintegy negyven publikációja is tanúsítja. Ezek fele idegen nyelven jelent meg neves külföldi folyóiratokban, kötetekben, nagy nemzetközi enciklopédiákban. Kutatásainak egyik központi kérdése a mongol alapítású, de török

vezetésű Arany Horda és utódállamai történeti szerepének és nyelvi viszonyainak vizsgálata. Nagy figyelmet szentelt a magyarság korai történetének, török kapcsolatainak. Számos tanulmányban elemezte magyar orientalisták életművét. A fentiek alapján ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagságára.

Ajánlók: Kiss Jenő, Kósa László, Róna-Tas András

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Bollobás Enikő

Budapesten született 1952-ben. Az MTA doktora, munkahelye az ELTE BTK Angol–Amerikai Intézet Amerikanisztika tanszék. Szakterülete a modern filológia és az irodalomtörténet.

Bollobás Enikő a nyolcvanas évektől fogva egyenletesen magas teljesítménnyel, számos kiemelkedő könyvvel van jelen az irodalomtudományban. Munkásságának két nagy területén (modern filológia, irodalomtörténet) elemző tanulmányok új eredményeivel gazdagította a modernség poetológiai értelmezését, illetve a monografikus-irodalomtörténeti összegzések műfaját. Filológiai kutatásai a modern amerikai költészettörténetre összpontosulnak (W. Whitman, E. Dickinson, W. C. Williams), idegen nyelven ritkán tapasztalt figyelemmel az irodalmi mű nyelvi működésének, illetve a prozódia metrikai és grammatikai viselkedésének összefüggéseire (*Tradition and Innovation in American Free Verse: Whitman to Duncan*, 1986). Önálló könyvet publikált a modernséget záró korszakküszöb egyik kivételes jelentőségű alkotójáról (*Charles Olson*, New York: 1992). Lírapoétikai értelmezései a beszédaktus, a szemantikai performativitás és a szubjektumkonstrukciók összefüggéseinek vizsgálatában vannak megalapozva. Irodalomtörténeti munkái funkcionálisan integrálják az elméleti-poétikai-retorikai vonatkozásokat, poetológiai tanulmányai pedig költészettörténeti érveléssel kapcsolódnak össze. A hazai modern filológia kiemelkedő, szintetikus művének számít 2005-ben publikált nagy kézikönyve *Az amerikai irodalom történetéről*, mely a magyar amerikanisztika egyik legjelentősebb teljesítménye. Jelentős publikációi vannak továbbá a modernség kulturális összefüggései, a judaisztika, a nőtudomány és a genderkritika területén.

Ajánlók: É. Kiss Katalin, Kulcsár Szabó Ernő, Madas Edit

Borsos Balázs

Budapesten született 1961-ben. Az MTA doktora (2010), az MTA BTK Néprajztudományi Intézet tudományos tanácsadója. Szűkebb szakterülete az etnográfia (etnokartográfia, néprajzi informatika), az ökológiai antropológia és az afrikánisztika.

Tárgyukat és módszerüket tekintve is jelentős monográfiák szerzője, gyűjteményes kötetek szerkesztője. Dolgozatainak jelentős hányadát nívós hazai és külföldi szaklapok közölték. Az európai etnológiában úttörő módon, számítógépes programmal megvalósított klaszteranalízis nyomán rajzolta meg a magyar népi kultúra térbeli tagolódását, jelölte ki a műveltségi javak és a tájnyelvi elemek földrajzi elterjedése alapján körvonalozódó régiók határait (*A magyar népi kultúra regionális struktúrája I–II*. Budapest, 2011, *The Regional Structure of Hungarian Folk Culture*. Münster–New York, 2017). Ezért a munkájáért részesült 2014-ben Akadémiai Díjban. Egyetemi oktatómunkát 1986 óta végez rendszeresen, többségében az ELTE BTK Néprajzi Intézetében, mind a graduális, mind a posztgraduális képzésben. Az ökológiai antropológia elméletét és módszertanát mutatja be az *Elefánt a hídon* című kötet (L'Harmattan, 2004), melynek lényegét rendszeresen előadja az ELTE Európai Etnológia néven működő doktori programjában. Jeles tanítványai révén már alakul iskolateremtő hatása is.

Felelős szakmai közéleti tisztségek egész sorát látja el (közgyűlési képviselő, a Néprajztudományi Bizottság társelnöke, az MTA Jelölőbizottság tagja), nemzetközi kapcsolatrendszerre kiváló (az IUAES nemzeti bizottságának titkára, korábban a Man and Biosphere nemzeti bizottságának tagja). Maradandó eredményeket felmutató kutató, a szakterület kiemelkedő személyisége, akinek teljesítménye nemzetközi mércével mérve is kiemelkedő.

Ajánlók: Kiss Jenő, Kósa László, Paládi-Kovács Attila, Tallián Tibor, Vásáry István

Debreczeni Attila

Debrecenben született 1959-ben. 2004 óta az MTA doktora. A Debreceni Egyetem BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének professzora, hosszabb időn át igazgatója; egy ciklusban a Debreceni Egyetem rektorhelyettese. Szűkebb szakterülete a magyar felvilágosodás és romantika irodalma.

Évtizedekig irányította és eredményes befejezéshez juttatta az 1950-es évektől húzódozó Csokonai kritikai kiadást. Két nagymonográfiát is szentelt a költő pályájának, valamint a Csokonai-életmű átfogó és új kronológiájának feladatát végezte el, ami egyúttal az elektronikus kiadás megalapozása is. Az ő nevéhez fűződik többek között a korszakbeli folyóiratok (*Orpheus*, *Magyar Museum*) kritikai

igényű újradradása, Kazinczy kéziratos hagyatékának feldolgozása. Számos tervmunka, pályázat irányítása mellett páratlanul eredményes tudományszervező: hét doktorandusza szerzett fokozatot, kutatócsoportok munkáját irányítja évtizedek óta, konzorcium vezetője, éveken át az MTA Textológiai Munkabizottságának elnöke. Kivételes érdemeket szerzett elektronikus kritikai kiadások kezdeményezésével, szervezésével, irányításával, tehát textológiai teljesítménye nemcsak mennyiségi mutatók szerint egyedülálló, hanem túlzás nélkül állítható, hogy tudománytörténeti fordulatot hozó súlya is kiemelkedő. Az egész koncepciót ő dolgozta ki, s az elkészült elektronikus kötetek (egyebek közt Csokonai, Kazinczy) minden munkafázisában meghatározó szerepet vállalt. Tudományometriai mutatói is imponálóak: 3 monográfia, 56 szövegkiadás (könyv), 95 tanulmány, több mint ezer hivatkozás.

Ajánlók: *Bitskey István, Imre László, Kecskeméti Gábor*

Hoffmann István

Pápán született 1953-ban. 2008 óta az MTA doktora. A Debreceni Egyetem egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a történeti nyelvtudomány és a magyar névtan.

Ő újította meg, helyezte funkcionális elméleti alapokra a magyar helynévtudományt, kiegészítve a modellelmélet bevonásával. Ez az elemzési mód a magyar helynévkutatásban mind történeti, mind az újabb kori nevek vizsgálatában itthon és a határon túl is általánossá vált. Nevéhez kötődik az a magyar nyelvtörténet szempontjából kiemelkedően fontos vállalkozás, hogy teljes körű feldolgozás alá vette a korai ómagyar kor zömmel tulajdonneveket tartalmazó, eddig feldolgozatlan szórványemlékeit. Kidolgozta a helynévtörténeti adatok térinformatikai alapú kezelésének módszertanát és a helynév-rekonstrukció módszerét is, igazolva, hogy érdemi új kutatási eredmények érhetők el. Kiemelendő könyvei: *Helynevek nyelvi elemzése*. 1993¹, 2007², *A Tihanyi Alapítólevél mint helytörténeti forrás*, *The History of Hungarian Toponyms* (Hamburg). Eredményesen működő kutatócsoportot hozott létre tehetséges tanítványaiból 2003-ban (MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoport): az ő fokozatszerzésük és önálló kiadványaik jelzik vezetőjük erényeit. Alapítója a *Helytörténeti Tanulmányok* c. folyóiratnak és a *Helytörténeti adatok az ómagyar korból* c. sorozatnak. Több ERIH-besorolású folyóirat szerkesztőbizottságába kapott meghívást. Párját ritkítón eredményes egyetemi oktató, kitűnő szervező, tudományos közéleti feladatvállalása is kiemelkedő (hazai és külföldi szervezeti tagságok).

Ajánlók: *Honti László, Kiss Jenő, Kósa László, Tolcsvai Nagy Gábor*

Kontra Miklós

Kontra Miklós Budapesten született 1950-ben. 2006 óta az MTA doktora. Jelenleg a Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének professzora. Szakterülete a nyelvstudomány és a szociolingvisztika.

Kontra Miklós a Labov-féle variációs szociolingvisztika magyar nyelvstudományban való meghonosításának és művelésének kiemelkedő, nemzetközileg ismert és elismert alakja. Oroszlánrészt vállalt a magyar élőnyelvi kutatások szociolingvisztikai szemléletű megszervezésében, a munkatársak kinevelésében, megalapozva az első folyamatosan működő, a magyar nyelvterület egészére kiterjedő szociolingvisztikai kutatásokat. Munkássága révén megkezdődtek és kiemelkedő eredményeket hoztak a magyar nyelv empirikus, élőnyelvi vizsgálatai, egyúttal termékeny elméleti és módszertani újítást eredményezve a magyar nyelvstudományos leírásában. Három nagy szociolingvisztikai kutatás szervezése és vezetése kötődik nevéhez: A magyar nyelv a Kárpát-medencében a 20. század végén, a Magyar nemzeti szociolingvisztikai vizsgálat és a Budapesti szociolingvisztikai interjú. A szerkesztésében és társszerzőségében megjelent *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon* (2003), *Szeged nyelve a 21. század elején* (2016), illetve a tőle jegyzett *Hasznos nyelvészet* (2011) című kötetek fontos kutatási eredményekkel szolgálnak – nem csak nyelvstudományi szempontból. Kutatásainak része a nyelvi jogok és a nyelvpolitika, a kisebbségek, a nyelv és oktatás témaköre. Iskolateremtő személyiség. Kiterjedt nemzetközi szakmai kapcsolatokkal rendelkezik, számos nemzetközi kutatás résztvevője, nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagja. Kutatási eredményei jelentős nemzetközi fórumokon jelennek meg, mérhető hatást keltve.

Ajánlók: *Honti László, Paládi-Kovács Attila, Tolcsvai Nagy Gábor*

Kornai András

Budapesten született 1957-ben. Az MTA doktora címet 2001-ben szerezte meg. Jelenlegi munkahelye az MTA SZTAKI, ahol a nyelvtechnológiai (human language technology, HLT) kutatócsoportot vezeti, továbbá a BME TTK, ahol egyetemi tanár. Szakterülete a matematikai nyelvészet.

Matematikai nyelvészként foglalkozott mondattannal (X-vonás elmélet), hangtannal (*Formal Phonology*. Routledge, 2018) és jelentéstannal (*Semantics/Szemantika*. Springer–Typotex, 2018), továbbá számos olyan, a nemzeti kultúrkincs digitális korszakba való átmentésében elkerülhetetlen problémával, mint az írásfelismerés, a keresőmotorok és a Wikipédia koherenciája. Iskolaalapító, a HLT kutatócsoportnak kiemelt szerepe van a nyílt forráskódú nyelvtechnológ-

gia meghonosításában. Az itt létrehozott Hun* eszközlánc (HunTag, HunChunk, HunNER, HunSpell, HunPOS, HunMorph) és korpuszok (WebCorpus, Hunglish) több mint ezer hivatkozással és több millió letöltéssel a nemzetközi kutatás vér-áramába is bekerültek.

A Boston University külső kutatója (research associate), korábban vendégkutató (visiting scholar) a Rice, MIT, Harvard egyetemeken. Több jelentős ipari rendszer megalkotója, két szabadalom, négy monográfia és több mint száz referált publikáció szerzője, ismert független hivatkozásainak száma a 2700-at közelíti, h-indexe 26.

Kornai András a számítógépes nyelvészet legkiválóbb aktív hazai művelője, akinek mind nemzetközi elfogadottsága, mind jelenlegi hazai kisugárzása elismerten páratlan. Szakterülete az információs társadalom különböző irányú kiterjedése kapcsán egyre nagyobb fontosságú.

Ajánlók: Kenesei István, Kiefer Ferenc, Rónyai Lajos, Vámos Tibor

Giampaolo Salvi

Locarnóban született 1954-ben. 2001-ben kapta meg az MTA doktora fokozatot. Az ELTE BTK Romanisztikai Intézet Olasz Nyelv és Irodalom Tanszék egyetemi tanára. Szakterülete az olasz leíró nyelvészet és az újlatin nyelvek történeti vizsgálata.

Giampaolo Salvi a romanisztika nemzetközileg elismert kutatója. Az olasz nyelvten területén figyelemre méltó eredményei születtek (infinitívuszos mondatok szerkezete, személyes névmások szintaxisa, főnévi csoportok szerkezete). Eredményei beépültek a háromkötetes, Lorenzo Renzivel közösen szerkesztett olasz leíró nyelvtenba. Fontos nyelvtörténeti megállapításai születtek a segédigék története és az újlatin nyelvek szórendje tekintetében. Figyelemre méltó nyelvtörténeti eredményei vannak a klitikumok és a segédigék története terén. Fontosak a klasszikus latin és a vulgáris latin mondatszerkezeteinek összehasonlítása terén tett megállapításai. Kiemelkedő munkákat írt a galego-portugál és az ófrancia szintaxisra vonatkozóan is. 2013-ban az 1583-ban alapított firenzei Accademia della Crusca Giampaolo Salvit tagjává választotta, 2017 óta pedig az Academia Europaeának is tagja. Eredményei elismeréseként Gallei-díjjal tüntették ki.

Ajánlók: É. Kiss Katalin, Kenesei István, Kiefer Ferenc, Ritoók Zsigmond

Szovák Kornél

Sárváron született 1962-ben. Az MTA doktora, munkahelye a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Történettudományi Intézet Medievalisztika Tanszék. Szakterülete a latin filológia, ahol a tanáraitól kapott tudásanyagot igyekszik kamatoztatni és tanítványainak továbbadni.

Munkássága három területen folyik: a *Középkori Magyarországi Latinság Szótárának* készítése egy összeurópai program részeként. Az öt évszázad magyarországi írásbeliség thesaurusának egyes szócikkei tanulmányoknak, illetve több esetben monográfiának is beillenek. Honi, valamint határon túli levéltárakban és a Vatikánban folytatott kutatásainak eredményét számos szövegkiadásban tette közzé, cikkek és könyvek formájában. E munkái jelentik az alapot ahhoz, hogy meg tudja írni az Árpád-kor eszmetörténetét. Minden munkájában igyekszik az anyagot a római kortól a középkor végéig figyelemmel kíséni. Több végzett és végzés előtt álló doktori hallgatója volt és van. Oktatási tevékenységét kutatásával azonos értékűnek tartja.

Ajánlók: *Madas Edit, Maróth Miklós, Ritoók Zsigmond, Solymosi László*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA**Gábor Csilla**

Kolozsvárott született 1963-ban. Egyetemi tanulmányait a Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar–angol szakán végezte, PhD-fokozatát Debrecenben védte meg 1999-ben, a kolozsvári egyetem irodalomtörténész professzora, szakterülete a kora újkor.

Nemzetközi elismertségét angol nyelvű könyve jelzi (*Doctrine – Virtue – Memory*. Cluj: UP, 2007). *Laus et polemia* című kötete (2015) a magyar irodalom spirituális vonulatának elmélyült elemzése. Állandó résztvevője a nemzetközi szakmai konferenciáknak, példás együttműködést folytat a hazai szakmai fórumokkal. A kolozsvári magyar szakos tanárképzésben és doktori témavezetésben vezető szerepet tölt be. Az MTA Kolozsvári Területi Bizottsága a „Tudomány Erdélyi Mestere” címmel tüntette ki (2016). Elnöke a Bolyai Társaságnak, koordinátora volt a REFO 500 nemzetközi projektnek, több szakfolyóirat (például az angol nyelvű *Philobiblon*) szerkesztőségi tagja.

Ajánlók: *Bitskey István, Kecskeméti Gábor, Madas Edit, Paládi-Kovács Attila, Vizkelety András*

Moravcsik Edit

Budapesten született 1939-ben. A bloomingtoni Indiana Universityn szerzett doktori fokozatot nyelvészetből 1971-ben, a University of Wisconsin professor emeritája, fő kutatási területei a nyelvtipológia és a szintaxis.

Legnagyobb hatást tipológiai munkásságával gyakorolta szaktudományára. Mestere, Joseph H. Greenberg példáját követve tett máig érvényes és rendszeresen hivatkozott megállapításokat. Megkerülhetetlen szerzője számos könyvnek és tanulmánynak, amelyek a nyelvi univerzálékkal, illetve egyes nyelvtani jelenségek tipológiai megközelítéseivel az egyeztetés, az esetek, a reduplikáció, a határozottság, a klitikumok kérdéseivel foglalkoznak.

A Cambridge University Pressnél megjelent *Introducing Language Typology* című tankönyve az egyik legjobb ebben a témakörben. Morfológiai és magyar nyelvészeti tanulmányokat is közölt, nyelvelméleti munkássága is jelentős.

Ajánlók: *Kenesei István, Kiefer Ferenc, Ritoók Zsigmond*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLJA**Peter B. Golden**

New Yorkban született 1941-ben. A Rutgers University, Brunswick, professor emeritusa, a nemzetközi Belső-Ázsia-kutatás egyik mérvadó és meghatározó alakja.

Számtalan tudományos társaság tagja, a Kőrösi Csoma Társaság tiszteletbeli tagja. Érdeklődési területe elsősorban a középkori Eurázsia török nomádjaira, a török filológiára és Kelet-Európa népeinek keleti örökségére, többek között a magyar őstörténetre terjed ki. Életműve nemcsak mennyiségében, de minőségében is impozáns. Monográfiái, különösen az egész törökség múltját taglaló *An Introduction to the History of the Turkic Peoples* (1992) hosszú időre alapl munka és a szakma kézikönyve lett.

Mestere Halasi Kun Tibor professzor az MTA tiszteleti tagja volt. A magyar Belső-Ázsia-kutatással folyamatosan szoros szakmai kapcsolatban állt, jelenleg is az *Acta Orientalia* szerkesztőbizottsági tagja.

Ajánlók: *Kiss Jenő, Róna-Tas András, Vásáry István*

Szabolcsi Anna

Budapesten született 1953-ban. Az MTA doktora fokozatot 1999-ben szerezte, a New York University professzora (full professor). Szakterülete a logikai szemantika, a szintaxis és a szemantika interakciója, magyar szintaxis.

Szabolcsi Anna a szemantika és a szintaxis kiemelkedő kutatója. Felismerései a nyelvészet több területén meghatározóak: a munkáira való hivatkozások száma több ezer. Szemantikai eredményei elsősorban az információs szerkezet, a topik és a fókusz jelentéstana, valamint a kvantifikáció területén alapvetőek. Szintaktikai eredményei új irányt szabtak a főnévi kifejezés szerkezetére vonatkozó nemzetközi kutatásoknak, hasonlóan utat mutatóak a főnévi kifejezés specifikusságával kapcsolatos kutatásai is. Eredményei a magyar nyelvészet terén is megkerülhetetlenek. Kapcsolata a magyarországi nyelvtudománnyal folyamatos. A szemantika vezető nemzetközi folyóirata, a *Journal of Semantics* társszerkesztője.

Ajánlók: É. Kiss Katalin, Kenesei István, Kiefer Ferenc

FILOZÓFIAI ÉS TÖRTÉNETTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

Borhy László Rezső

Szombathelyen született 1963-ban. Régész, ókortörténész, az MTA levelező tagja. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Ókori Régészeti Tanszéken dolgozik. Szűkebb szakterülete a római provinciák régészete, Pannonia története és régészete, római hadtörténet, római fegyvertörténet, római falfestészet, latin epigraphia.

Munkássága főleg az ókori Brigetióban (ma: Komárom/Szőny) általa megkezdett régészeti feltárásokhoz kapcsolódik. Eredményeit 2013 óta 37 konferencián, 8 könyvben és 27 cikkben tette közzé. Kiemelkedik a *Die Römer in Ungarn* (Darmstadt, 2014) című könyve (magyarul Szabó Miklós akadémikussal együtt, 2015). Módszere: az általa közzétett feliratos forrásokból, tárgyi leletanyagból kibontakozó lokális történelem pannoniai és római birodalmi kontextusba helyezése. Vezetője egy MTA által támogatott kutatócsoportnak. 2015-ben az ELTE BTK dékánja, 2017-ben az ELTE rektora lett. 2018-tól az MRK társelnöke és a CELSA elnöke. 2014-ben Komárom városa brigetiói tudományos munkásságáért díszpolgárrá választotta.

Ajánlók: *Bálint Csanád, Glatz Ferenc, Szabó Miklós*

Csépe Valéria

Várpalotán született 1951-ben. Jelenleg az MTA TTK kutatóprofesszora, a BME és a Pannon Egyetem egyetemi tanára. 2007-ben nyerte el az MTA levelező tagságát. Szűkebb szakterülete a kognitív pszichológia és idegtudomány, ezen belül a neurokognitív fejlődés.

Számítógépes szűrővizsgálata feltárta a diszlexia genetikai és kognitív tényezőit. Kimutatta, hogy a magyar nyelvi szabályos szóhangsúly merev reprezentációt alakít ki, míg a szavak jelentésének megjelenéséig bármilyen hangsúlymintázatra kialakítható a reprezentáció. Az atipikus fejlődési mintázatok idegtudományi

elemzésének sikerét mutatja a 2018-ban elnyert Marie Curie Training Network pályázata. Kutatásainak közvetlen közoktatásai jelentőségük és alkalmazhatóságuk van. Levelező taggá választása óta több mint százötven publikációja jelent meg. Idézettsége az elmúlt öt évben a duplájára (független idézetek száma 1165-ről 2438-ra) emelkedett.

Ajánlók: *Bálint Csanád, Nyíri Kristóf, Pléh Csaba*

Frank Tibor

Budapesten született 1948-ban. 2013 óta az MTA levelező tagja. ELTE BTK professor emeritusa, szakterülete az új- és jelenkori egyetemes történet, amerikanisztika.

Termékeny kutató, frissen, két terjedelmes kötetben jelentek meg brit és amerikai történeti tanulmányai. Amerikai történelmi tankönyv társszerzője, és új kötete *Az orosz birodalom születései*. Érdemben hozzájárult Magyarország 19–20. századi külkapcsolatainak, az emigrációba szorult magyarok többlépcsős útjának sokoldalú megismeréséhez. Csak a tárgyalt hat évben 60-nal nőtt publikációinak, 600-zal a műveire való független hivatkozásoknak a száma.

Az egyetemi újíto, aktív és felelős munkáját 2017-ben az ELTE legmagasabb kitüntetésével ismerte el. Az MTA II. Osztályának könyvkiadási felelőse, az MTA Történettudományi Bizottságának elnöke, a vezető szakfolyóirat, a *Századok* főszerkesztője.

Ajánlók: *Almási Miklós, Gyáni Gábor, Heller Ágnes, Hunyady György, Kelemen János, Ormos Mária, Romsics Ignác, Solymosi László, Szabó Miklós, Zsoldos Attila*

Galavics Géza

Győrött született 1940-ben. 2001-ben választották a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává. 2010 óta az MTA BTK Művészettörténeti Intézetének nyugalmazott kutatóprofesszora. Művészettörténész, szakterülete a reneszánsz és barokk művészet története.

Korábbi munkásságával megalapozta szakmai tekintélyét. Munkái között fontos szerepet játszanak a korszak mecénásaira (különösen az Esterházyakra) vonatkozó, továbbá a kertművészetről szóló kutatások. Két, megszokott területétől különböző (Csontváryról és Markó Károlyról szóló) tanulmánya igazi mesterremekként megfelel egy iskolateremtő egyéniség módszertani bravúrjának. Tekintélyéről, munkássága kiterjedt hatásáról (amely osztrák, szlovák és cseh kollegi-

ális körökre is kiterjed) az ELTE doktori iskolájában végzett tutori munkája és különösen a 70. születésnapjára tanítványai és tisztelői által kiadott, kivételesen gazdag ünnepi kötet tanúskodnak.

Ajánlók: *Gyáni Gábor, Hunyady György, Marosi Ernő, Romsics Ignác, Solymosi László, Zsoldos Attila*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Demetrovics Zsolt

Budapesten született 1971-ben. Az MTA doktora, az ELTE PPK egyetemi tanára, szakterülete a pszichológia és az addiktológia.

Átütő teljesítménye az addiktológia pszichológiai elmélyítése, korábban nem vizsgált populációk bevonása a kutatások látókörébe, a viselkedési addikciók úttörő tanulmányozása, ami a korábban kizárólag kémiai addikciókra koncentrááló szaktudomány és a diagnosztikai rendszerek szemléletének gyökeres átalakulására vezetett. Szakmai pályafutásának fontos fejleménye vezetői tisztsége a Magyar Addiktológiai Társaságban, az Akadémiai Díjjal honorált *Journal of Behavioral Addiction* folyóirat létrehozatala, nemzetközi konferenciák sorozata és az International Society for the Study of Behavioral Addictions társaság szervezése, melynek ő az elnöke, s tagja a diagnosztikus kritériumrendszert meghatározó WHO szakértői panelnek. Friss fejlemény a nemzeti viszonylatban kiemelt Élvo-nal pályázaton a társadalomtudományok képviselésében elért sikere (2017).

Közleményeinek gazdagsága szembeötlő (impaktfaktora 367,5, a rá vonatkozó idézetek száma 4970, h-indexe 39, melyek háttérében hazai és nemzetközi kutatási és képzési pályázatok rendkívül nagy száma áll). A pszichológusképzésben programfejlesztő, megújító szerepet játszik, melynek nyomán 2013-ban egyetemi tanár és 2014-ben az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karának dékánja lett, a Pszichológiai Doktori Iskola vezetője. A szakmai teljesítményekben gazdag, nemzetközi szemléletváltást előidéző, a hazai szakmai közéletben felelősen és hatékonyan részt vállaló Demetrovics Zsoltot jelöljük az MTA levelező tagjának.

Ajánlók: *Borhy László, Frank Tibor, Hunyady György*

Farkas Katalin

Budapesten született 1970-ben. 2010 óta az MTA doktora filozófia tudományágban, 2012 óta egyetemi tanár a Közép-európai Egyetemen (CEU). 2010 és 2014 között a CEU rektorhelyettese volt. Szűkebb szakterülete az elmefilozófia és ismeretelmélet a kortárs analitikus filozófiában.

Tanulmányai vezető nemzetközi filozófiai folyóiratokban és a filozófia nemzetközi élvonalbeli kutatóit felsoroló szerkesztett kötetekben jelentek meg. Kelemen Jánossal közösen írt *Nyelvfilozófia* c. könyve a tárgy tanításának alapműve Magyarországon. Tim Crane-nel közösen írt és szerkesztett *Metaphysics: A Guide and Anthology* c. kötete (Oxford Univ. Press, 2004) a kortárs analitikus metafizika meghatározó körképét adja. Írásai, különösen 2008-as *The Subject's Point of View* c. könyve (Oxford Univ. Press), a nemzetközi irodalomban megkerülhetetlen hivatkozási pontok a mentális tartalmak külső és belső meghatározásáról folytatott vitában. A kortárs analitikus filozófiában Farkas Katalint az intencionalitást a mentális állapotok fenomenális jellegéből eredeztető iskola jelentős képviselőjeként tartják számon. Vonatkozó tanulmányaiban amellet érvelt, hogy az érzéki tapasztalat eredendő természete nem intencionális, és irányultságát csak a tapasztalat szerkezete és jósolható rendszeressége konstruálja. A CEU filozófia tanszékének alapító tagja, egy ideig tanszékvezetője volt. Fontos szerepet játszott a filozófia szak megeremtésében (amely évek óta a világ legjobb 100 filozófia-programjában szerepel). 9 sikeresen doktorált hallgató témavezetője volt a CEU-n. Meghívott vendégprofesszor volt a stockholmi és a saint louis-i egyetemeken és meghívott vendégkutató a cambridge-i Newnham College-ban, a koppenhágai, canberrai és sydney-i egyetemeken. 2012 óta az Academia Europae tagja.

Ajánlók: Kelemen János, Nyíri Kristóf, Pléh Csaba

Font Márta

Pécsett született 1952-ben. 2003 óta az MTA doktora. A középkori történelem kutatásának kiemelkedő, Európában is jól ismert képviselője. A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a Történeti Intézet Középkori és Korajtkori Történeti Tanszékének professzora, a magyar és a környező szláv népek 11–13. századi történelmének nemzetközileg elismert kutatója, az Akademie der Wissenschaften und Literatur (Mainz) levelező tagja.

Munkájában szervesen kapcsolódik a medievisztika és a szláv filológia, ezért a magyar és kelet-európai történelmet a szláv és latin nyelvű forrásai alapján regionális összefüggésekben tudja kutatni. 17 könyve jelent meg, 65 folyóiratcikke itthon, 10 külföldön, 23 könyvet szerkesztett, 104 könyvrészlete jelent meg,

munkája konferenciakötetben 17 alkalommal jelent meg. (Kiemelendő a Németországban megjelent 3 kötete, egy moszkvai kiadású bilingvis mű és egy angol nyelvű monográfia.) A tudományos, tudománynépszerűsítő és tudománypolitikai vonatkozású előadásainak száma különösen magas: 1997 óta Magyarországon 103, külföldön 76 előadást tartott. A független hivatkozásainak száma 816, h-indexe 12. A Medieval Chronicle Society (Utrecht) tagja, az MTA Pécsi Területi Bizottságában a Történeti és Filozófiai Szakbizottságnak alelnöke, alelnöke továbbá az MTA Történettudományi Bizottságának és a Magyar–Orosz Történész Vegyesbizottságnak. Grazi és lipcsei központú projektek résztvevője.

Ajánlók: *Bálint Csanád, Ormos Mária, Romsics Ignác*

Kovács Ilona

Budapesten született, 1960-ban. 2004 óta az MTA doktora pszichológia tudományágban. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet és Társadalomtudományi Karának tudományos dékánhelyettese, a Pszichológiai Intézet intézetvezetője, az MTA–PPKE Serdülőkorai Fejlődés Kutatócsoport vezetője. Szakterülete a kísérleti pszichológia és a kognitív idegtudomány.

Kovács Ilona a hazai látáskutatás és a megismerési folyamatok fejlődési elemzésének nemzetközi sikereket elért kiemelkedő kutatója. Az 1990-es években több mint egy évtizedig az Egyesült Államokban dolgozva feltárta a vizuális alakszerveződés integratív mechanizmusait, és egyben kidolgozta ennek elméleti idegtudományi modelljét a látókéreg kontúrintegrációs folyamatairól. Ebből kiindulva fejlődési vizsgálatokban igazolta, hogy a látás magasabb integrációs folyamatainak fejlődése, szemben a korábbi felfogással, egészen a serdülőkorig tart. A 2000-es évek elején hazatért, s idehaza hozott létre több műhelyt (BME, PPKE) az észlelés és megismerés fejlődésének vizsgálatára. Tipikusan fejlődő és koraszülött csecsemők összehasonlításával kimutatta, hogy a finom mélységlátást lehetővé tevő vizuális integrációban nagy szerepe van a korai tapasztalásnak. Williams-szindrómával élő gyermekek longitudinális fejlődési elemzésével feltárta e zavarnak az agykérgi integráció hiányaiból fakadó perceptuális mechanizmusait. Az alvási mechanizmusok átfogóbb tanulási hatásának elemzésében kimutatta mind a tanulási görbék finom megértésének jelentőségét, mind a szenzomotoros tapasztalat és az alvási minták kapcsolatát. Jelenlegi kutatásai serdülők kognitív és idegrendszeri érését vizsgálják e kritikus korszak döntő lépéseinek és a fejlődési beavatkozás lehetőségeinek megértésében.

Közleményeinek 2700 hivatkozása s 6 végzett PhD-diákja iskolaszervező és tudományos sikerességét mutatják.

Ajánlók: *Csépe Valéria, Nyíri Kristóf, Pléh Csaba*

Lóvei Pál

Budapesten született 1955-ben. 1974–1979 között az ELTE Természettudományi és Bölcsészettudományi Karain végzett matematikus-művészettörténészként, 2010-ben szerzett MTA doktora címet. 2013 óta az MTA BTK Művészettörténeti Intézetének tudományos tanácsadója. Szakterülete a középkori kőfaragás – síremlékek, kőanyagok és a műemlékvédelem elmélete és módszerei.

Az egyik legszélesebb látókörű művészettörténész (aminek legszembetűnőbb megnyilvánulása, hogy évtizedek óta – publikációkkal is – nyomon követi a világhiállításokat), amire ösztöndíjas tanulmányai, nemzetközi szakmai szervezetekben betöltött tisztségei is képesítik. Széles körű (és sokféle művészetre, korszakra kiterjedő) tudását műemléki szakemberként, épületkutatóként végzett tevékenysége alapozta meg. Műemléki vállalkozás a *Lapidarium Hungaricum* c. köemlék-katalógus is, amelynek közreműködője, egy ideig (2004–2007) OTKA-témavezetője volt. Jelenleg a műemlékvédelem történetének, metodikájának legjobb ismerője. A köemlék-korpuszhoz kapcsolódó személyes munkája a középkori magyarországi síremlékek korpusza, amelyhez a boldogult Engel Pállal és Varga Líviával elkezdett, genealógiai és heraldikai irányú interdiszciplináris kutatás kapcsolódik. E kutatás eredménye a 2010-ben megvédett doktori disszertáció, egy hatalmas elektronikus adatbázis és – egyelőre – hatalmas mennyiségű részpublikáció. A síremlékeknek és velük kapcsolatos történeti kérdéseknek közép-európai tekintélyű specialistája. További – minden esetben interdiszciplináris érdekű kiágazások: a Sárkányrend története, az ún. „vörösmárvány” mint jelentéshordozó a középkori és a reneszánsz művészetben. Az interdiszciplináris vállalkozások közé tartozik a középkori kőanyagok geokémiai azonosításának problémái MTA-intézetközi együttműködések keretében. Munkássága a modern művészettörténet-írás egyik leginkább figyelemre méltó példája.

Ajánlók: *Benkő Elek, Galavics Géza, Gyáni Gábor, Marosi Ernő, Solymosi László*

Radnóti Sándor

Budapesten született 1946-ban. A tudomány doktora, munkahelye az ELTE BTK Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet Esztétika Tanszék. Szakterülete a filozófiai tudomány.

Radnóti Sándor a művészetfilozófia területén alkotott maradandót. Az 1970-es években könyvet írt Benjaminról, majd a misztika és a líra összefüggéseiről. Ezután egy nagyobb projekt keretében rekonstruálta számos jelentős 20. századi művészettörténész (Riegl, Dvořák, Worringer, Panofsky, Kubler stb.) művészetfilozófiáját. Ezeknek a szerzőknek a magyar publikálása – mint ahogy Benjamin

legterjedelmesebb magyar gyűjteménye is – az ő nevéhez fűződik, stíluselméleti kutatásainak eredményeit pedig önálló tanulmányok mellett 1990-ben egy nagy német nyelvű antológiában összegezte. A művészethamisításról szóló filozófiai monográfiája 1995-ben jelent meg magyarul és 1999-ben angolul, s a téma egyik fontos hivatkozási pontjává vált. Ezután a művészetkritika elméletével, illetve múzeumfilozófiával foglalkozott. Az ezredforduló utáni évtized második felében Winckelmannról és a modern művészetfogalom keletkezéséről írt könyvet.

Eddig tizenöt könyve jelent meg. Számos filozófiai művet szerkesztett és válogatott. Jelentős irodalomkritikusi munkássága is. Az ELTE professzoraként ő szervezte meg és vezeti az egyetem esztétikai doktoriskoláját. A rendszerváltás utáni, mára már megszűnt legjelentősebb irodalmi, kritikai és elméleti folyóiratnak, a *Holminak* volt a szerkesztője.

Ajánlók: *Almási Miklós, Frank Tibor, Heller Ágnes, Vajda Mihály*

Rainer M. János

Budapesten született 1957-ben. 2002 óta az MTA doktora, 1991-től az 1956-os Intézet munkatársa, 1997–2012 között igazgatója. Jelenleg az OSZK osztályvezetőjeként irányítja az osztályá átszervezett intézet munkáját, s egyben az egri Eszterházy Károly Egyetem professzora. Szakterülete az 1945 utáni magyar történelem, amelynek itthon és külföldön egyaránt jól ismert és megbecsült kutatója.

Munkái közül kiemelkedik az angolul, németül, oroszul és lengyelül is megjelent, Nagy Imréről írott kétkötetes élet- és korrajza (1996, 1999), amellyel az MTA doktora lett. Az elmúlt két évtizedben elsősorban a Kádár-korszakot kutatta, több tanulmánykötetet szerkesztett, illetve elemzést tett közzé. Az egész korszak alapkérdéseit teoretikus igénnyel tárgyaló kötete (*Bevezetés a kádárizmusba*) 2011-ben jelent meg. Eddig összesen 19 önálló kötete jelent meg (közülük 9 idegen nyelveken külföldi kiadóknál), és 48-at szerkesztett. Több mint 200 tanulmányt és cikket írt. Szerepe az 1945 utáni magyar történelem feltárásában és szakszerű bemutatásában páratlan. Nincs még egy olyan történészünk, aki annyit tett volna az államszocializmus korának megismertetéséért. A műveire kapott független hivatkozások száma: 997. Az MTA II. Osztályának választott doktori képviselője (2007–2012); az MTA Történettudományi Bizottság tagja (1990–1994, 2002–2007, 2017–); a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság Bölcsészettudományi Bizottság tagja (2012–2018); az Institute for the Investigation of Communist Crimes and the Memory of the Romanian Exile Tudományos Tanácsa tagja (2009–2012); részt vesz a *Rubicon*, a *Századok*, a *Múltunk* és a *Journal of Cold War Studies* szerkesztőbizottságának munkájában. A Károlyi Mihály-díj (1990),

Akadémiai Ifjúsági Díj (1991), Ránki György-díj (1997), Akadémiai Díj (2002), Nagy Imre-éremrend (2009), Magyar Köztársasági Éremrend középkeresztje (2009), Széchenyi-díj (2010) kitüntette.

Ajánlók: *Gyáni Gábor, Hunyady György, Kövér György, Ormos Mária, Romsics Ignác*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Pál Judit

Sepsiszentgyörgyön született 1961-ben. 1998-ban szerzett doktori fokozatot, és ez idő óta a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem oktatója, jelenleg professzori beosztásban.

Szakterülete Erdély 18–19. századi társadalom-, politika- és várostörténete, az interetnikus kapcsolatok múltja, különös tekintettel az örményekre. Hat szerzői könyv és hét szerkesztett kötet fűződik a nevéhez. Munkái négy nyelven láttak napvilágot. Számos díj kitüntette (Hanák Péter-díj, 2003; Bolyai-plakett, 2009), többszörös Bolyai-ösztöndíjas, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság Történettudományi Szakbizottságának elnöke, a Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület, továbbá a *Századok* és az *Urbs* magyar történeti folyóiratok szerkesztőbizottságának tagja.

Ajánlók: *Benkő Elek, Gyáni Gábor, Kövér György, Romsics Ignác, Solymosi László*

Simon Attila

A szlovákiai Rimaszombatban született 1966-ban. 2005 óta PhD, 2011-től a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet Történeti Kutatások Részlege, 2014-től az egész intézet igazgatója. Emellett 2005-től a komáromi Selye János Egyetem Történelem Tanszékének oktatója és vezetője. 1997-től tagja és elnöke a Történelemtanárok Társulásának és 2013-as megalakulásától tagja az MTA Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanácsának. Szűkebb szakterülete a szlovákiai magyarok két világháború közötti története.

E témakörön belül öt monográfiája és közel 100 tanulmánya jelent meg magyar, szlovák, német és angol nyelven. Ezekkel a munkáival nemcsak Szlovákiában, hanem külföldön is témájának elismert szakemberévé vált. Emellett élénk közéleti életet is él. 1997-es megalakítása óta elnöke a Történelemtanárok Tár-

sulásának, amely a szlovákiai magyar történelemtanárok egyesülete. Megkapta a Posonium Irodalmi és Művészeti Díjat (2009), az Arany János-díjat (2016) és a Jedlik Ányos-díjat (2018).

Ajánlók: *Bálint Csanád, Gyáni Gábor, Hunyady György, Romsics Ignác, Zsoldos Attila*

Veress Károly

Szovátán született 1953-ban. A filozófiatudomány doktora (1998). Jelenleg a Magyar Filozófiai Intézet egyetemi tanára a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Történelem és Filozófia Karán. Szűkebb szakterülete: *szemiotika, ismeretelmélet, filozófiai hermeneutika, a kommunikáció és a kultúra hermeneutikája*.

A hermeneutikai szemlélet és beállítódás Erdélyben való meghonosításának úttörő személyisége, a kolozsvári BBTE-n újjászervezett magyar nyelvű filozófiai képzés meghatározó egyénisége. Kutatási eredményei közé tartozik a nemzedékváltás hermeneutikai modelljének kidolgozása, a kisebbségi létparadoxon vizsgálata, a kommunikáció és a kultúra hermeneutikájának mint szakterületeknek a megnyitása, egy magyar nyelven írt hermeneutikai szintézis, a filozófiai hermeneutika továbbfejlesztését célzó tanulmányok sorozata. Publikációi között 13 szerzőként jegyzett, valamint 22 szerkesztett kötetet találunk. Tudományos eredményeit szerkesztőbizottsági tagsággal, díjakkal, érdemlevelekkel ismerték el.

Ajánlók: *Fehér M. István, Kulcsár Szabó Ernő, Nyíri Kristóf*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLJA

Xavier Barral i Altet

1947-ben született Barcelonában. A spanyol–francia művészettörténész az Université Rennes 2 professor emeritusa, a római Bibliotheca Hertziana és a velencei Università di Ca' Foscari vendégprofesszora. A középkori művészet, különösen a romanika történetének általánosan elismert, igen produktív, vezető nemzetközi tekintélye.

Nagyszámú könyv- és egyéb publikációja közül kiemelkednek a *L'Univers des formes / Universum der Kunst* romanikával foglalkozó kötetei (1983, 1984). Az általa szervezett kollokviumok a középkorkutatók egész hadának részvételével közzétették a középkori művészet új szemléletének alapvető tanulmányait. Xavier Barral i Altet ezt az új, fenomenológiai megalapozású szemléletmódot *Contre*

l'art roman? (2008) című könyvében fejtette ki. 2009–2010-ben budapesti munkája során inspirálta azokat a kutatásokat, amelyek *Apollonius pictus* illusztrált kéziratföredékének facsimile-kiadásához vezettek. A részvételével készített kötet a római Magyar Akadémia közreműködésével a közeli jövőben jelenik meg.

Ajánlók: *Benkő Elek, Galavics Géza, Marosi Ernő*

Maciej Koźmiński

1937-ben született a lengyelországi Lwówban. Habilitált egyetemi tanár (2009), az ELTE címzetes egyetemi tanára (1992), a varsói Collegium Civitas rendes professzora. Szűkebb szakterülete a lengyel–magyar kapcsolatok és a közép-kelet-európai régió összehasonlító története; a lengyelországi Európa-történeti kutatás egyik vezető alakja. 1963-tól a Lengyel Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkatársa; a Lengyel Köztársaság budapesti nagykövete (1990–1996). Professzora, volt igazgatója az Európai Civilizáció és Diplomáciai Központnak; oktatott a varsói Újfilológiai Intézet magyar szakán; volt az Eötvös Kollégium és a Bibó István Szakkollégium vendégprofesszora; az MTA Lengyel–Magyar Történész Vegyesbizottság tagja. A „Történeti megbékélés a Kárpát-medencében” c. nemzetközi projekt résztvevője (2000–2011). Mintegy 180 tanulmánya, esszéje és általa szerkesztett/társ szerkesztett könyve jelent meg.

Ajánlók: *Glatz Ferenc, Ormos Mária, Orosz István, Solymosi László, Zsoldos Attila*

Risto Näätänen

A finnországi Helsinkiben született 1939-ben. PhD-fokozatát 1967-ben szerezte a Helsingin Yliopistón (Helsinki Egyetem). Az észti Tartu Ülikool (Tartui Egyetem) emeritus kutatóprofesszora, az egyik leggyakrabban idézett ma élő pszichológus. Két nemzetközi és három nemzeti akadémia tagja, számos neves egyetem díszdoktora. Legnagyobb hatású publikációja a hallási észlelésben működő, a szabályrepresentáció előjelzésében szerepet játszó agyi folyamatokat jelző eltérési negativitás (MMN) komponens első leírása és nemzetközi hatású, iskolateremtő kutatása. Elméleti és empirikus munkái több mint négyszáz publikációban jelentek meg, ezek idézettsége 50 000, h-indexe 50 feletti. Risto Näätänen mestere a tudományterület számos elismert magyar kutatójának, több évtizede támogatója a finn és magyar akadémiai kapcsolatoknak.

Ajánlók: *Csépe Valéria, Nyiri Kristóf, Pléh Csaba*

MATEMATIKAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

Krisztin Tibor

Mórahalmon született 1956-ban. 2013-ban lett az MTA levelező tagja. A Szegedi Tudományegyetem Alkalmazott és Numerikus Matematika Tanszékének egyetemi tanára. Szakterülete a dinamikus rendszerek és differenciálegyenletek elmélete.

Levelező tagsága óta 11 dolgozata jelent meg. Társszerzőkkel igazolta S. Levin és R. May egy 1976-os sejtését, melyre „Best JDEA Paper 2013” díjat kaptak. Többedmagával jelentős áttörést sikerült elérnie E. M. Wright egy 1955-ös sejtésében. Dolgozatuk nyerte el a „2016 Moore Prize”-díjat. 2011–14-ig a Bolyai Intézet vezetője volt, 2014–17-ig az OTKA, majd az NKFIH Élettelen Természet-tudományi Kollégiumának elnöke, 2015-től az SZTE Habilitációs Bizottságának elnöke, 2014-től az MTA SZAB alelnöke, 2017-től pedig az MTA III. Osztály osztályelnök-helyettese. Nyolc folyóirat szerkesztője, a Szent-Györgyi Albert-díj (2015), a Szele Tibor-emlékérem (2016) és a Széchenyi-díj (2018) kitüntetettje.

Ajánlók: *Daróczy Zoltán, Hatvani László, Laczkovich Miklós, Leindler László, Rónyai Lajos, Stépán Gábor, Totik Vilmos*

Pyber László

1960-ban született Budapesten. 2013-tól az MTA levelező tagja. Az MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet kutatóprofesszora. Szakterülete a csoportelmélet és a kombinatorika.

Levelező taggá választása óta megjelent munkáiban áttörő eredményeket ért el a csoportelméletben, így a korlátos rangú Lie-típusú csoportok növekedési tulajdonságaival kapcsolatban (*J. Amer. Math. Soc.* 2016, Szabó Endrével) és a primitív permutációcsoportok normalizátorának becsléséről (*Adv. Math.* 2017, R. M. Guralnickkal és Maróti Attilával). Megcáfolta a kompakt sokaságok diffeomorfizmus-csoportjának véges részcsoportjairól szóló Ghys-sejtést (*arXiv*, 2014, Csikós

Balázssal és Szabó Endrével). Kiküszöbölte a véges egyszerű csoportok osztályozási tételének felhasználását Babai László gráf-izomorfizmust vizsgáló algoritmusának elemzéséből (*arXiv*, 2016). 2017-ben elnyerte az ERC támogatását.

Ajánlók: *Babai László, Györy Kálmán, Katona Gyula, Pálffy Péter Pál, Rónyai Lajos, Ruzsa Imre, Simonovits Miklós, T. Sós Vera*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Buczolich Zoltán

Budapesten született 1961-ben. Az MTA doktora címet 2007-ben nyerte el. Az ELTE egyetemi tanára. A valós analízis, az ergodelmélet, dinamikus rendszerek és a multifraktál-analízis témaköreiben ért el kimagasló eredményeket.

2005-ben megoldotta az akkor már 40 éve nyitott ún. gradiensproblémát. Megmutatta, hogy egy nyílt halmaznak egy többváltozós függvény gradiense általi inverz képe lehet nemüres és nullmértékű. Konstrukciójának egészen újszerű módszere később önálló kutatások tárgya lett, és számos más területen is alkalmazásra lett. Rendkívül jelentősek a $\sum f(nx)$ sor majdnem mindenütt való konvergenciájára és ennek általánosításaira vonatkozó vizsgálatai. Daniel Mauldinnal, Jean-Pierre Kahane-nal és másokkal a témában írt dolgozatai számos régi és nehéz problémát oldanak meg. Ugyancsak kiemelkedőek a nem konvencionális ergodikus közepekre vonatkozó eredményei. Sikerült megcáfolnia J. Rosenblatt és Wierdl Máté egy sejtését egy olyan nulla Banach-sűrűségű sorozat megadásával, mely L^1 -beli függvények ergodikus közepeinek majdnem mindenütt való konvergenciáját biztosítja. Különösen jelentős a 2010-ben Daniel Mauldinnal közösen írt és az *Annals of Mathematics*ban megjelent 50 oldalas dolgozata, amely megoldja Jean Bourgain L^1 -függvények négyzetek mentén vett ergodikus közepek konvergenciájára vonatkozó problémáját.

Ajánlók: *Frank András, Laczkovich Miklós, Ruzsa Imre, Szász Domokos*

Gyimóthy Tibor

Tatán született 1953-ban. 2009-ben lett a matematikai tudományok doktora. A Szegedi Tudományegyetem Szoftverfejlesztés Tanszékének egyetemi tanára, az MTA–SZTE Mesterséges Intelligencia Kutatócsoport vezetője. Szakterülete az informatika, elsősorban a szoftverfejlesztés és a szoftvertesztelés.

A programtesztelés és programok minőségelemzése terén érte el legfontosabb eredményeit: megmutatta szoftvermetrikák alkalmazhatóságát programhibák becslésére; svéd kutatókkal kidolgoztak egy eljárást algoritmikus nyomkövető módszerek hatékonyságának tesztelésére; angol és amerikai társszerzőkkel kidolgozta a dinamikus programszeletelés elméleti alapjait; aktív részese volt a Columbus statikus kódelemző módszertan és az azt támogató szoftverrendszer kifejlesztésének. Sok ipari együttműködéssel született fontos kutatás-fejlesztési eredménynek volt kezdeményezője, illetve aktív résztvevője – ezekben neves szoftvercégek (Nokia, Samsung, ARM, Intel, Ericsson) voltak a partnerek. Vezetésével több mint 100 fő dolgozik rendszeresen oktatási és kutatásfejlesztési feladatokon, ami az egyetem számára éves szinten több mint 1 millió eurós árbevételt eredményez. 15 sikeresen megvédett PhD-disszertáció témavezetője volt; több mint 80 nemzetközi konferencia programbizottságában vett részt (hat alkalommal volt elnök). Az MTA Informatikai- és Számítástudományi Bizottságának elnöke volt (2009–2017), és emellett 6 másik MTA-, OTKA-, illetve MAB-bizottságban volt tag több cikluson át. Munkásságáért megkapta a Kalmár László-díjat (1997), a Széchenyi Professzori Ösztöndíjat (1998–2002), az MTA Akadémiai Díját (2011), a Gábor Dénes-díjat (2013) és a Szent-Györgyi Albert-díjat (2015). Nemzetközi konferenciákon 5 alkalommal kapott közleményeire „konferencia legjobb cikke” elismerést.

Ajánlók: *Daróczy Zoltán, Demetrovics János, Hatvani László, Kátai Imre, Krisztin Tibor, Leindler László, Páles Zsolt, Pethő Attila, Péceli Gábor, Rónyai Lajos, Szabó Gábor, Totik Vilmos*

Gyóri Ervin

Kaposváron született 1954-ben. 1994 óta a matematikai tudomány doktora. A Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet tudományos tanácsadója, a Diszkrét Matematika Osztály osztályvezetője, szűkebb kutatási területe a diszkrét matematika.

Több mint 100 dolgozatot írt, 25-öt az elmúlt négy évben. Sok területen áttörést ért el. Lovász Lászlóval párhuzamosan bizonyított egy nevezetes tételt k-összefüggő gráfok összefüggő részekre bontásáról (*Combinatorics*, 1978). Kiugróan nehéz minimax tételt bizonyított intervallumokról, ezzel a lehető legáltalánosabb esetben látta be Chvátal sejtését rektilineáris sokszögek téglalap fedéséről (*Combinatorica*, 1984). 25 éves Erdős-problémát oldott meg adott élszámú gráfok él-diszjunkt háromszögek számára vonatkozóan (*Combinatorics*, 1987), majd általánosította tetszőleges k-asokra (*Combinatorica*, 1991). Sokéves munkával beláttak egy szintén 26 évig nyitott Erdős-sejtést teljes négyest nem tartalmazó gráfokról

(Györi, Keszegh, *Combinatorica*, 2017). Extremális hipergráf-elméletben új, hatékony módszereket dolgozott ki, amelyeket azóta már sokan mások is alkalmaznak: Erdős, Sárközy és T. Sós sejtésénél is erősebb tételt bizonyítva pontos becslést adott háromszögmentes hipergráfok élszámára (*Comb. Prob. Comp.*, 2006), majd adott hosszúságú köröket nem tartalmazókra (Györi, Lemons, *Combinatorica*, 2012; *Comb. Prob. Comp.*, 2012). Jó közelítéssel meghatározta ötszögek Turán-számát 3-uniformlineáris hipergráfokban (Ergemlidze, Györi, Methuku, *J. Comb. Th. A*, 2018). Tucatnyi volt tanítványa már elismert kutató. Jelenleg is 7 PhD-hallgató témavezetője. Kitüntetései: Rényi Kató-díj (1976), Grünwald-díj (1983), Rényi Alfréd-díj (1993), Akadémiai Díj (2013), Magyar Érdemrend Tisztikeresztje (2015).

Ajánlók: *Bollobás Béla, Demetrovics János, Frank András, Frankl Péter, Füredi Zoltán, Györy Kálmán, Katona Gyula, Sárközy András*

Molnár Lajos

Kemecsen született 1964-ben. 2005 óta az MTA doktora. A Szegedi Tudományegyetem Analízis Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, a BME félállású egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a funkcionálanalízis és a lineáris algebra.

Megőrzési problémákkal, megőrzési transzformációk (bizonyos mennyiségeket, elemeket, relációkat, műveleteket stb. megőrző leképezések) meghatározásával foglalkozik. Alapvető szerepe van abban, hogy a terület fő kutatási irányát jelenleg a nemlineáris megőrzési transzformációk vizsgálata képezi. Eredményeit az összetettség jellemzi, távol eső, főként analitikus és algebrai eszközöket kombinál. Wigner Jenőnek a kvantummechanikai szimmetriatranszformációkat leíró alapvető tételére merőben új bizonyítást adott, ami annak messzemenő általánosításait tette lehetővé (például *J. Funct. Anal.*, 2002, 194, 248–262.). A (*Proc. AMS.*, 2002, 130, 111–120.) cikkében függvény- és operátoralgebrákra azt a meglepő észrevételt tette, hogy az algebra automorfizmusok linearitási és multiplikatív tulajdonsága egyetlen numerikus megőrzési tulajdonsággal helyettesíthető: a szorzatok spektrumának megőrzésével. Ennek hatására több kutatócsoport kezdett el dolgozni a függvényalgebrai kiterjesztéseken. Az MTA doktori értekezése eredményeinek súlyát jelzi, hogy azt megjelentette a Springer (*Lecture Notes in Math*, 2007). 150 tudományos dolgozatára közel 1200 független hivatkozást kapott. Kitüntetései: Grünwald Géza-díj (1992), Erdős Pál-díj (1999), Akadémiai Díj (2011).

Ajánlók: *Hatvani László, Krisztin Tibor, Leindler László, Totik Vilmos*

Némethi András

Erdőszentgyörgyön (Maros megye, Románia) született 1959-ben. 2001 óta az MTA doktora. Az MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet tudományos tanácsadója, illetve az Algebrai Geometria és Differenciátopológia osztály vezetője. Matematikán belüli szűkebb szakterülete az algebrai geometria, ezen belül a szingularitáselmélet.

Némethi András a világ vezető kutatói közé tartozik a szingularitások elméletében. Az algebrai geometria ezen ágát Arnold, Milnor, Hironaka és sok további kiemelkedő kutató munkássága alakította a matematika egy fontos fejezetévé. Némethinek ez idáig 128 publikációja jelent meg, olyan folyóiratokban, mint az *Annals of Mathematics* (1996), *Inventiones* (1999, 2015, 2017), *Advances in Math.* (2012, 2018). Ezen publikációira eddig majd 1800 hivatkozást kapott. Több mint 20 nemzetközi konferenciának, köztük három oberwolfachinak volt szervezője. Több mint 80 konferencián volt meghívott előadó. Ezen meghívások közül kiemelendő a 2018-ban Rio de Janeiróban tartott Nemzetközi Matematikai Kongresszusra (ICM2018) kapott meghívása, ahol a topológia és az algebrai geometria szekciók közös előadója volt. Kutatásainak központi kérdése, hogy egy komplex szingularitás topológiája mennyire határozza meg annak analitikus invariánsait. A kérdés vizsgálatára új fogalmakat vezetett be, új homológiaelméletet fejlesztett ki, és ezek segítségével évtizedes problémákban ért el látványos áttöréseket. Az általa talált rácspont-homológia fontos kapocsnak bizonyult szingularitások analitikus és topologikus invariánsai között, és ez a konstrukció számos érdekes tételhez és sejtéshez vezetett. Némethi nagyon komoly szerepet játszik az oktatásban és az utánpótlás nevelésében is. Az utóbbi öt évben öt doktorandusza végzett, doktori témáik a szingularitáselmélet széles spektrumát ölelik fel.

Ajánlók: Babai László, Kollár János, Lempert László, Major Péter, Pálfy Péter Pál, Pyber László, Stipsicz András, Szűcs András, Oszváth Péter

Pach János

Budapesten született 1954-ben. 1995 óta a matematikai tudományok doktora. Az MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet tudományos tanácsadója. Szűkebb szakterülete a kombinatorikus és a számítógépes geometria, a geometriai gráfelmélet.

Pach János a kombinatorikus és algoritmikus geometria egyik világszerte ismert vezető kutatója. 310 dolgozatot, 3 nagy hatású monográfiát írt, melyeket kínai, japán és orosz nyelvre is lefordítottak. Vezető szerepet játszott a gráf- és hipergráfelméleti módszerek alkalmazásában az algoritmikus geometria és a ro-

botika területén. De Fraysseix-vel és Pollackkal közösen felfedezte a síkgráf-reprezentáció egyik alaptételét (1988). A regularitási lemma kiterjesztésével bebizonyított egy nevezetes geometriai szelekciós tételt (1998). A megengedett sorozatok módszerének általánosításával megoldotta Scott régi sejtését (Pach–Pinchasi–Sharir, 2004). Tardossal pontot tett az epsilon-hálók elméletének egyik alapkérdésére (2011). Az utóbbi 20 évben az ő vezetésével körvonalazódott egy új tudományág, a geometriai gráfok elmélete (*Handbook of Discr. Comput. Geom.*, 2004). Tucatnyi tanítványa közül ma többen nemzetközi hírű kutatók. Témaköre vezető folyóiratának (*Discrete Comput. Geom.*) a társfőszerkesztője és 11 további nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. Plenáris előadást tartott az Amerikai, Német és Svájci Matematikai Társaságok éves közgyűlésén (1996, 2003, 2011), meghívott előadó volt a Brit Kombinatorikai Konferencián (1999), az EuroCombon (2009) és a Matematikusok Világkongresszusán (Szöul, 2014). 1990-ben elnyerte a Mathematical Association of America Ford-díját, 1993-ban Rényi-díjat, 1998-ban pedig Akadémiai Díjat kapott. ACM Fellow, az Academia Europaea tagja.

Ajánlók: *Bárány Imre, Füredi Zoltán, Györy Kálmán, Juhász István, Katona Gyula, Komjáth Péter, Pintz János, Pyber László, Ruzsa Imre, Sárközy Anrás, Szemerédi Endre, Tusnády Gábor*

Székelyhidi László

Budapesten született 1952-ben. 1994-ben lett az MTA doktora. A Debreceni Egyetem Analízis Tanszékének egyetemi tanára volt 2015-ös nyugdíjazásáig. Szakterülete a harmonikus analízis és a hipercsoportok.

148 dolgozatában nemzetközi visszhangot kiváltó eredményeket ért el. 4 monográfiát, 3 szakkönyvet és 4 egyetemi jegyzetet publikált, több rangos konferencia szervező- és tudományos bizottságának volt tagja. Munkáira több mint 1300, ebből több mint 750 független hivatkozást kapott. Vezetése mellett 4-en szereztek PhD, illetve kandidátusi fokozatot. Leírta a lineáris függvényegyenletek általános megoldásait, ezzel egységes elméletbe foglalva számos klasszikus függvényegyenlet tárgyalását. A stabilitáselméletben elsőként alkalmazott invariáns közepeket, ezzel új kutatási irányzatot indítva; és alapvető stabilitási eredményeket igazolt. Megalapozta a konvolúció típusú függvényegyenletek spektrálszintézisen alapuló modern elméletét. Ellenpéldát adott Elliott hibás tételére, mellyel új lendületet adott a spektrálszintézis kutatásának. A spektrálszintézissel kapcsolatban megfogalmazott sejtését (Laczkovich Miklóssal közösen) igazolta, leírva azon kommutatív csoportok osztályát, melyen a spektrálszintézis igaz. L. Ehrenpreis annihilátor-módszerét kiterjesztve új bizonyítást adott Lefranc spektrálszintézis-tételére, és jellemezte a spektrálszintézissel rendelkező varietá-

sokat (Bettina Wilkensszel közösen), valamint általánosította Ehrenpreis „Principal Ideal Theorem” tételét. Megalapozta a szférikus spektrálszintézist, mellyel kiterjesztette L. Schwartz klasszikus tételét többváltozós függvényekre. Megalapozta a függvényegyenletek és a spektrálszintézis elméletét hiper csoportokon.

Ajánlók: *Daróczy Zoltán, Kátai Imre, Páles Zsolt*

Tardos Gábor

Budapesten született 1964-ben. 2005 óta az MTA doktora, az Academia Europaea tagja. Az MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet tudományos tanácsadója. Szakterületei a diszkrét matematika, a számítógép-tudomány és a kriptográfia.

Tardos Gábor a matematika több területén ért el kiemelkedő eredményeket. A kriptográfiában áttörést ért el egy olyan ujjenyomat kód megalkotásával, amely ellenáll olyan támadásnak is, amikor több példány összevetésével próbálják megkeresni és megváltoztatni a dokumentumba rejtett egyedi kódot („ujjenyomatot”). A *Tardos fingerprinting* keresésre a Google több mint kétszáz ezer találatot mutat. Az extrémális kombinatorikában legjelentősebb munkája az A. Marcusszal közös cikke (*J. Combinatorial Theory*, 2004), amelyben olyan 0–1 mátrixokat vizsgálnak, amelyek bizonyos megadott 0–1 mátrixokat nem tartalmaznak részmátrixként, majd ennek a megközelítésnek a segítségével megoldják az algebrai kombinatorika egy régen nyitott problémáját, a Stanley–Wilf-sejtést. R. Moserral közösen egészen újszerű információelméleti megközelítéssel adtak konstruktív bizonyítást Lovász lokális lemmájára (*J. ACM*, 2010). Bizonyításuk azonnal az algoritmuselméleti és kombinatorikai tankönyvek sztenderd részévé vált. Pach Jánossal együtt az epszi-lon-hálók sokat vizsgált kérdéskörében adott pontos alsó becslést (*J. AMS*, 2013). 1996-ban meghívott előadó volt az Európai Matematikai Kongresszuson, majd 2018-ban a Matematikai Világkongresszuson (ICM, 2018) is. 1992-ben az Európai Matematikai Társaság díját, 2018-ban az Akadémiai Díjat kapta meg.

Ajánlók: *Babai László, Pálfi Péter Pál, Pethő Attila, Simonovits Miklós, Stipsicz András, Szemerédi Endre, Szűcs András*

Tóth Bálint

Kolozsvárott született 1955-ben. 1999 óta az MTA doktora. Az MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet tudományos tanácsadója, a University of Bristol professzora. A valószínűség számítás, sztochasztikus folyamatok és a matematikai fizika területén folytat élvonalbeli kutatást.

A Brown-mozgás dinamikai elméletében, a bolyongások, a klasszikus és kvantumstatisztikus fizika és a hidrodinamikai határátmenet elméletében bizonyított jelentős eredményeket. A legfontosabbak: diffuzív és szuperdiffuzív határeloszlás-tételek determinisztikus dinamikákban és fizikai motivációjú bolyongásokban. Újszerű határeloszlások anomális skálázással hosszú memóriájú bolyongásokra és diffúziókra. A Brown-háló (Brownian Web) elméletének kezdeményezése és kidolgozása. (Az eredményt társszerzője, W. Werner Fields-érem laudációja jelentős áttörésként említi.) Hiperbolikus hidrodinamikai határátmenet Euler-egyenleteinek levezetése többkomponensű rendszerekben a lökéshullámok tartományában. Kvantum spinrendszerek véletlen permutációkkal történő reprezentációi, a Long Cycle Conjecture megfogalmazása.

Eredményeit vezető folyóiratokban publikálja, a legrangosabb konferenciákon prezentálja. A 2018. évi Matematikai Világkongresszus (ICM, 2018) meghívott előadója, a világ egyik legrangosabb valószínűségszámítási folyóiratának (*Annals of Applied Probability*) főszerkesztője. Nemzetközileg elismert valószínűségszámítási iskolát teremtett a BME-n. Több tanítványa is a szakmai élvonalba sorolt kutató.

Ajánlók: *Bárány Imre, Csiszár Imre, Erdős László, Fritz József, Kertész János, Laczkovich Miklós, Major Péter, Simonovits Miklós, Szász Domokos, Tusnády Gábor*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Csörnyei Marianna

Budapesten született 1975-ben. Az ELTE-n szerzett PhD-fokozatot 1999-ben. 2012 óta a University of Chicago professzora. A geometriai mértékelmélet nemzetközileg elismert vezető kutatója.

Egy korai dolgozatában megmutatta, hogy három, a végtelen dimenziós Banach-terek részhalmazain értelmezett nullhalmaz-fogalom ekvivalens. Ez az eredmény nagy lökést adott a végtelen dimenziós nemlineáris geometriai funkcionálanalízis további fejlődéséhez. Egy másik eredménye szerint bármilyen síkbeli halmaz lefedhető egyenesek olyan uniójával, amelynek a mértéke ugyanaz, mint az eredeti halmazé, bármilyen előre megadott mértékre nézve. Csörnyei Marianna alapvető eredményeket ért el a geometriai mértékelmélet, a végtelen dimenziós Banach-terek és a valós analízis több területén. Aktív szakmai kapcsolatokat ápol a magyar matematikával.

Ajánlók: *Frank András, Laczkovich Miklós, Ruzsa Imre, Stipsicz András*

Gyöngy István

Budapesten született 1951-ben. Kandidátusi fokozatát 1981-ben szerezte. 1995 óta a University of Edinburgh oktatója, 18 éve professzori fokozatban. Szűkebb szakterülete a sztochasztikus analízis, sztochasztikus differenciálegyenletek és parciális differenciálegyenletek elmélete. Brit–magyar kettős állampolgár.

A Skót Tudományos Akadémia (Royal Society of Edinburgh) tagja, kiváló matematikus, a Heriott-Watt University tiszteletbeli professzora. Legfontosabb eredményeit a fenti területeken és ezeknek a sztochasztikus szűrőkre és a sztochasztikus kontrollelméletre történő alkalmazásában érte el. A „Gyöngy-formula” (*Probab. Theory Relat. Fields*, 1986, 71, 501–516.) a pénzügyi matematika területén tankönyvek, egyetemi kurzusok anyaga, és pénzügyi alkalmazásáért Dilip Madan egy tanulmánya 2008-ban „Quant of the Year” díjban részesült.

Ajánlók: *Bárány Imre, Boros Endre, Csörgő Miklós, Fritz József, Györy Kálmán, Kollár János, Komornik Vilmos, Németh Sándor, Páles Zsolt, Pethő Attila, Pintz János, Sárközy András, Szemerédi Endre, Zsidó László*

Sebő András

Budapesten született 1954-ben. Kutató professzor (directeur de recherche) a grenoble-i CNRS Laboratoire G-SCOP-ban, Franciaországban. Szakterülete a diszkrét optimalizálás.

Sebő András a König–Egerváry–Gallai-féle algoritmikus kombinatorikai iskola nemzetközileg elismert kutatója. Eredeti és elegáns megközelítéseivel alapvető eredményeket ért el a diszkrét optimalizálás legfontosabb területein: párosítás elméletében, diszjunkt út problémák terén, egészértékű programozásban, új min-max tételek, valamint alacsony hibájú approximációs algoritmusok kifejlesztésében. Irányításával kutatócsoportja több európai kutatási programban is részt vett, ennek révén Grenoble a terület egyik központjává vált. A hazai kombinatorikai társadalommal való együttműködése kivételesen sokoldalú, amit a közös cikkek és a Grenoble-ba látogató hazai kutatók magas száma is fémjelez.

Ajánlók: *Demetrovics János, Frank András, Füredi Zoltán, Katona Gyula, Komjáth Péter, Simonovits Miklós, Tardos Éva*

Simányi Nándor

Pécsen született 1956-ban. Az MTA doktora, a University of Alabama egyetemi tanára.

Igen széles kultúrájával egész távol eső matematikai gondolatokat is képes összekapcsolni munkáiban. A Boltzmann–Sinai-féle ergodikus hipotézis igazolása terén szenzációs áttöréseket is elérve először sikerült túllépnie a moszkvai iskola eredményein (1991, 1992, 1999). (Ludwig Boltzmann 1872-es, a statisztikus fizika megalapozásához használt sejtését pontos matematikai formában Jakov Sinai fogalmazta meg 1963-ban kemény golyók hamiltoni rendszerére.) A sejtésre adott teljes bizonyítása (2013) komoly nemzetközi elismerést aratott, a magyar matematika örökérvényű sikere. Dolgozatait a legrangosabb nemzetközi folyóiratok jelentetik meg.

Ajánlók: Csiszár Imre, Erdős László, Fritz József, Hatvani László, Krisztin Tibor, Major Péter, Szász Domokos, Totik Vilmos

Szegedy Mórió

Budapesten született 1960-ban. PhD-fokozatot 1989-ben szerzett. Az informatika professzora az amerikai Rutgers Universityn (New Jersey állam egyeteme), és a Washington állami Aliyum Quantum Laboratory tudományos kutatója. Szűkebb szakterülete: számításelmélet, ezen belül az algoritmuselmélet, a számítási bonyolultság elmélete és a kvantumszámítások elmélete.

Szegedy Mórió a számításelmélet nagy hatású, nemzetközi rangú kutatója, a Gödel-díj kétszeres kitüntetettje. Úttörő munkát végzett több, egymástól távol eső területen. A közelítő algoritmusok elméletét forradalmasító PCP-elmélet (Probabilistically Checkable Proofs) egyik megalkotója. A hálózati adatáramlás elemzésében kulcsfontosságú eszköz, az ún. „streaming és sketching algoritmusok” egyik megalkotója; módszere új korszakot nyitott meg az alkalmazási területeken (adatbázisok, networking). Áttörést ért el a kommunikációs bonyolultság elméletében. A kvantumszámítások elméletét számos mély felismeréssel gazdagította, különösen a kvantumbolyongások és a kvantum lekérdezési bonyolultság területén.

Ajánlók: Babai László, Pyber László, Rónyai Lajos, Szemerédi Endre, Tardos Éva

Szendrei Ágnes

Szegeden született 1953-ban. 1993-ban lett a matematikai tudományok doktora. A University of Colorado (Boulder, USA) professzora. Szakterülete az általános algebrák elmélete.

Fontosabb kutatási területei: véges algebrák szerkezete lokális viselkedés alapján; klasszikus struktúrákra vonatkozó kérdések; általános kommutátorelmélet; véges algebrák klasszifikációja invariánsok segítségével („k-értékű logikák elmélete”) és véges algebrákra vonatkozó algoritmikus kérdések. Ezen területek vezető kutatója. 77 dolgozat és egy monográfia szerzője, 24 nemzetközi konferencián volt plenáris előadó. Aranygyűrűs doktor. A hazai matematikai élettel való kapcsolata példaértékű: a szegedi Acta szerkesztője, aktív közreműködője és bírálója pályázatoknak, közös kutatásokban vesz részt, jegyzeteit az egyetemeken használják, matematikát népszerűsítő cikkeket írt a *KÖMAL*-ba.

Ajánlók: *Komornik Vilmos, Leindler László, Pálffy Péter Pál, Sárközy András*

Székely J. Gábor

Budapesten született 1947-ben. A matematikai tudományok doktora. Az amerikai National Science Foundation programigazgatója. Szűkebb szakterülete a matematikai statisztika.

Legnagyobb hatású tudományos ötletei az ún. távolságkorreláció és az adatenergia fogalmainak bevezetése. Ezek sok alkalmazásra adnak lehetőséget, a gyógyszercegek a gyakorlatban is használják. Az ezekről szóló cikkek a Google Scholar szerint 855, illetve 490 idézetet kaptak. Az algebrai valószínűség témaköréből 1988-ban Ruzsa Imrével fontos könyvet publikált. Plenáris előadó volt a Joint Statistical Meetingen (Baltimore, 2017), a világ legnagyobb statisztikustalálkozóján. Az International Statistical Institute (1996), az American Statistical Association (2000) és az Institute of Mathematical Statistics (2010) Elected Fellow-ja.

Ajánlók: *Györfi László, Katona Gyula, Révész Pál, Ruzsa Imre, Tusnády Gábor*

Ifj. Székelyhidi László

Debrecenben született 1977-ben. PhD-fokozatát a Lipcsei Egyetemen szerezte 2003-ban, majd 2011-ben ugyanitt lett egyetemi tanár és tanszékvezető. Kutatási témája a parciális differenciálegyenletek területéhez tartozik, ezen belül a rugalmasságtani és a hidrodinamikai egyenletek matematikai elméletéhez.

A hidrodinamikában fontos Euler-egyenletrendszerrel kapcsolatos munkássága kiemelkedő. Ezen egyenletrendszer a Navier–Stokes-egyenlet egy határeseté, és ideális (nulla viszkozitású) folyadékok viselkedését írja le. Székelyhidi Lars Onsager kémiai Nobel-díjas kutató ezzel az egyenletrendszerrel kapcsolatos, 1949-ben megfogalmazott sejtését igazolta. Munkája elismeréseként 2014-ben Szöulban az ICM 2014 meghívott előadója volt, 2018-ban pedig megkapta a német tudományos élet kiemelkedő elismerését, a Leibniz-díjat. Többször látogatott Magyarországra, előadásorozataival az oktatásba is bekapcsolódott. Így e fontos terület hazai fejlődésében is fontos szerepet játszik.

Ajánlók: *Bárány Imre, Daróczy Zoltán, Erdős László, Fritz József, Juhász István, Krisztin Tibor, Laczkovich Miklós, Lempert László, Major Péter, Ozsváth Péter, Pintz János, Szász Domokos, Szűcs András, Totik Vilmos, Páles Zsolt, Pyber László, Stipsicz András*

Vámos Péter

Székesfehérváron született 1940-ben. PhD- (1968) és DSc- (1979) fokozatokat a University of Sheffielden szerzett. 1983-tól a University of Exeter elméleti matematikai professzora, majd tanszékvezetője, jelenleg emeritusa.

Nemzetközileg elismert kutatója a gyűrűk és modulusok elméletének. Sok nyitott kérdésre adott választ. Jellemzi a végesen generált modulusok duálisát. Talált egy új, dualitással rendelkező gyűrűosztályt, majd jellemezte ezeket az integritási tartományokat. Irving Kaplansky híres problémáját véglegesen generált modulusok, ciklikusok direkt összegéről két cikk zárta le, Vámosé az egyik. Példát adott az Artin modulusra, amelyre a Krull–Schmidt-tétel nem érvényes. Megkonstruálta a legkisebb nem reprezentálható matroidot, ezt róla nevezték el. Bizonyította, hogy a reprezentálható matroidokat nem lehet véges számú axiómával jellemezni, és algoritmust adott a reprezentálhatóság eldöntésére.

Ajánlók: *Fuchs László, Pálffy Péter Pál, Rónyai Lajos, Simonovits Miklós, T. Sós Vera*

Varga György Csaba

Gyulakután született 1959-ben. PhD-fokozatát 1996-ban a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen szerezte. A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Matematika és Informatika Intézetének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a Riemann–Finsler-geometria, a kritikus pontok elmélete és a Morse-elmélet.

Topológiai, variációszámítási, illetve sima és nem sima kritikus pontokra vonatkozó kutatásokat végez differenciálegyenletes alkalmazásokkal. Két társszerzővel a Cambridge University Pressnél publikált *Variational Principles in Mathematical Physics, Geometry, and Economics* című monográfia jelentős része ezen eredményeit foglalja össze. 92 publikációjára 340 független hivatkozást kapott.

Varga György Csaba a szomszédos országokban élő magyar ajkú matematikusok legkiválóbbjainak egyike, aki hosszú idő óta szoros és termékeny kapcsolatban áll a Magyarországon élő matematikusokkal. Tudományos eredményeivel, egész habitusával feltétlenül rászolgált arra, hogy az MTA külső tagja legyen.

Ajánlók: *Benedek József, Hatvani László, Kocsis Károly, Kolumbán József, Leindler László, Néda Zoltán*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLJA

Noga Alon

Haifában született 1956-ban. A PhD-fokozatot 1983-ban nyerte el.

Jelenleg a Princeton University és a Tel-Avivi Egyetem professzora (on leave).

Noga Alon a kombinatorika és annak számítástudományi alkalmazásai területén a világ vezető tudósai közé tartozik. A kombinatorika szinte minden területéhez új módszerekkel és mély felismerésekkel járult hozzá. Különös erőssége a kombinatorika és a matematika klasszikus ágai közti kapcsolatok gazdagítása. Több mint félezer tudományos publikációja jelent meg. A 2002-es International Congress of Mathematicians és az 1996-os (budapesti) European Congress of Mathematics plenáris előadója volt. Tagja az Izraeli Tudományos Akadémiának és az Academia Europaeának. Kitüntetései között megtalálhatók: Erdős-díj (1989), Fehér-díj (1991), Pólya-díj (2000), Landau-díj (2005), Gödel-díj (2005) és a Dijkstra-díj (2016).

Ajánlók: *Bárány Imre, Frank András, Füredi Zoltán, Juhász István, Katona Gyula, Komjáth Péter, Pálffy Péter Pál, Pethő Attila, Pintz János, Pyber László, Rónyai Lajos, Ruzsa Imre, Sárközy András, Simonovits Miklós, Szemerédi Endre, Szász Domokos, T. Sós Vera*

AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

Barna Balázs

Budapesten született 1948-ban. 1996-tól a Mezőgazdasági Tudomány Doktora, az MTA levelező tagjává 2013-ban választották. Az MTA Agrártudományi Kutatóközpont Növényvédelmi Intézet kutatóprofesszora. Szűkebb szakterülete a növényi betegség-ellenállóság.

Barna Balázs a növényi betegség-ellenállóság mechanizmusát tanulmányozza gazdaságilag jelentős növényeken. Részt vett a reaktív oxigénfajták és antioxidánsok szerepének tisztázásában (*Molecular Plant-Microbe Interactions*, 2013, 26, 599–605.). Az egészséges és a beteg növények fotoszintézisét, szénhidrát- és hormonösszetételét elemezte, és igazolta a növények rezisztenciájának összefüggését élettani állapotukkal (*Plant Science*, 2018, 267, 124–134.). Iskolateremtő egyéniség, számos PhD-hallgató és fiatal kutató munkáját irányítja. Levelező taggá megválasztása óta két D1, öt Q1, egy Q2, két Q3, egy Q4 angol és két magyar nyelvű dolgozata jelent meg, 1422 független hivatkozással, h-indexe 21.

Ajánlók: Balázs Ervin, Hornok László, Horváth József, Király Zoltán, Kőmíves Tamás

Kovács Melinda

Budapesten született 1959-ben. Summa cum laude állatorvos doktor (1982), kandidátus (1988), az MTA doktora (2005), az MTA levelező tagja (2013). A Kaposvári Egyetem Agrár- és Környezettudományi Karán a Mikotoxinok az Élelmiszerláncban Kutatócsoportot vezető egyetemi tanár. Szűkebb szakterülete a termelés-élettan, takarmány- és élelmiszer-biztonság, mikotokózisok.

Levelező taggá választása óta kutatási tevékenységének fő irányai: mikotoxinok interakciójának meghatározása in vitro rendszerekben és állatkísérletekben (*Toxins*, 2018, 10. online; *Acta Vet. Brno*, 2017, 86, 37–44.; *Acta Vet. Hung.*, 2017, 65, 340–353.; *J. Clin. Toxicol.*, 2015, 5; *Paper*, 264. online; *World Mycotox J.*, 2016, 9, 613–622.), valamint a fumonizin B1 mikotoxin eddig még

fel nem tárt hatásainak kimutatása (*Toxicol Ind. Health*, 2016, 32, 998–1012.; *Res. Vet. Sci.*, 2016, 108, 38–46.). Felmérést indított el a magyarországi lakosság fumonizin B1 expozíciójának meghatározására. 2013 óta 35 tudományos közleménye jelent meg (IF: 51,2, h-index: 17). Doktori iskolát és MTA kutatócsoportot vezet.

Ajánlók: *Balázs Ervin, Horn Péter, Hornok László, Mesterházy Ákos, Mézes Miklós, Schmidt János*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Bánfalvi Zsófia

Szegeden született 1954-ben. 2005 óta az MTA doktora. A NAIK Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóintézet (MBK) tudományos tanácsadója. Szűkebb szakterülete a növényi molekuláris biológia és mezőgazdasági biotechnológia.

Kutatói pályafutását az MTA Szegedi Biológiai Központban kezdte. Dr. Kondorosi Ádám csoportjának tagjaként szimbiotikus nitrogénkötésben szerepet játszó *Rhizobium* géneket azonosított. Az MBK megalakulása, 1989 óta a Burgonyakutatási Csoport vezetője. Transzgen beépítésével javította a burgonya szárazságtűrő képességét, és kimutatta az ezzel összefüggő génműködési, illetve anyagsere-változásokat. Szoros együttműködést alakított ki a keszthelyi Burgonyakutatási Központtal, elsősorban az extrém vírusrezisztenciával összefüggő és a nemesítést elősegítő genetikai markerek megtalálásában. Három magyar és egy nemzetközi szabadalmi bejelentés is megalapozza kutatási eredményeinek hasznosítását. Kutatásait, a hazaiakon kívül, hat külföldi, köztük európai uniós pályázati forrás is támogatta. 115 publikációra (IF: 194,336) kapott független idézeteinek száma 2459, h-index: 27 (WoS alapján). A *Plant Growth Regulation* (2009–) és *BMC Biotechnology* (2011–) folyóiratok szerkesztőbizottságának tagja, nemzetközi (például Horizon 2020) és hazai pályázatok rendszeres bírálója. Tagja a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság Agrártudományi Bizottságának. A Szent István Egyetem Növény-tudományi Doktori Iskolájának alapító törzstagja. Tíz PhD-hallgatója védett sikerrel, közülük négynek már önálló csoportja van, egyikük az MTA doktora. Az MTA Mezőgazdasági Biotechnológiai Tudományos Bizottságának több ciklus óta választott bizottsági tagja. 2010–2016 között az MTA Közgyűlésének doktor képviselője volt.

Ajánlók: *Dudits Dénes, Harrach Balázs, Kovács Melinda, Mesterházy Ákos*

Csákiné Michéli Erika

Szekszárdon született 1959-ben. Az MTA doktora 2004 óta. A Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar Talajtani és Agrokémia Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, a SZIE Környezettudományi Doktori Iskola vezetője. Szűkebb szakterülete a talajképződés és a talajosztályozás.

Legjelentősebb hazai szakmai eredményei a hazai talajosztályozási rendszer diagnosztikai szemléletű korszerűsítéséhez és talajosztályozási kulcs bevezetéséhez kapcsolódnak. Nemzetközi jelentőségű eredménye a világ egyes országaiban eltérő módszerekkel jellemzett és osztályozott talajok összehasonlíthatóságát, továbbá egységes térképi és adatrendszerbe foglalását biztosító módszerek és útmutatók kidolgozása. Részt vett Európa 1:1 000 000 méretarányú talajtérképének, valamint Európa és Afrika talajatlásának elkészítésében. E munkák jelentős nemzetközi elismertséget hoztak számára. Tudományos közleményeinek száma 190, az ezekre érkezett független hivatkozások száma 1695, h-indexe 19.

A gödöllői talajtani iskola vezetőjeként 18 PhD-hallgató munkáját irányította, tanítványai közül nemzetközi hírű kutatók, egyetemi oktatók és állami tisztségviselők kerültek ki. Az MTA Agrártudományok Osztályának doktor képviselője, az MTA Tudományetikai Bizottsága tagja. A Nemzetközi Talajtani Unió vezetőségi tagja. Az *Agrokémia és Talajtan* és a *Geoderma Regional* folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja. Elismerései: Széchenyi Professzori Ösztöndíj (1998), ΓΣΔ The Honor Society of Agriculture, USA (2001), Szent István Egyetem aranyérem (2010), Doby Géza-díj (2013), az ELTE TTK címzetes egyetemi tanára (2014), Treitz Péter-érem (Magyar Talajtani Társaság) (2016), Grassalkovich-díj (Szent István Egyetem) (2017), Nagyváthy János-díj (2018), Brazil Talajtani Társaság Elnöki Medál (2018).

Ajánlók: *Hornok László, Solti László, Tóth Miklós, Várallyay György*

Cseh Sándor

Budapesten született 1954-ben. 2003 óta az MTA doktora. Az Állatorvostudományi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete az állatorvos-tudomány / szaporodásbiológia és az asszisztált reprodukció.

Nevéhez kötődik hazánkban az első borjak/bárányok megszületése *in vivo* és *in vitro* fertilizációval előállított, majd mélyhűtött embriókból, valamint a juh embrióátültetési technológia gyakorlati bevezetése (*Theriogenology*, 1993, 39, 207., 1995. 43, 199.). Vendégkutatóként 5 évet töltött az USA-ban, ahol a szaporodáshoz modellállatként szolgáló főemlősökkel végzett kutatásokat. Továbbfejlesztette az embrió mélyhűtési technológiát (*Theriogenology*, 1997, 48, 43., 1999, 52, 103.), ki-

dolgozott egy új szuperovulációs és ultrahangos petesejtgyűjtési módszert (*Anim. Reprod. Sci.*, 2002, 70, 287.).

Itthon megalapította az Andrológiai és Asszisztált Reprodukciós Laboratóriumot. Közel 15 éve vesz részt humán reprodukciós orvosi kutatásokban, melynek egyik kiemelkedő eredménye az első gyermek megszületése hazánkban fagyaszott humán petesejtből (*J. Assist. Reprod. Genet.*, 2008, 25, 349.).

Az MTA Mezőgazdasági Biotechnológiai Tudományos Bizottságának két cikluson át titkára, majd elnöke volt. Részt vesz a MAB Agrártudományi Bizottság, valamint az Állategészségügyi Igazságügyi Szakértői Testület munkájában. Ellátja a NKFIH NÖVÁLL zsűrielnöki teendőit. A European College of Animal Reproduction egyik alapítója, az Education and Residence Committee tagja. Az ÁTE-en egyelőre csak az általa vezetett tanszéken folyik szaporodásbiológus/szülész specialista képzés. A University of Bari Aldo Moro vendégprofesszora. 2015-ben Magyar Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetését kapott.

Ajánlók: *Horn Péter, Kovács Melinda, Mézes Miklós, Solti László*

Faragó Sándor

Pécsett született 1953-ban. 2007 óta az MTA doktora. A Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézetének egyetemi tanára, korábban az Erdőmérnöki Kar dékánja, több ciklusban az egyetem rektora. Szakterülete a vadbiológia és vadgazdálkodás.

Elsőként foglalkozott a hazai fenntartható, természetközeli apróvad-gazdálkodással, amelynek monitoringalapú tartamosságát bevezette a gyakorlatban. Kidolgozta a tűzokvédelem ökológiai alapjait és hazai védelmi programját. Nemzetközi hálózatba integrálva működteti a Magyar Vízivad Monitoringot, kidolgozta az első nemzeti szintű vízivad gazdálkodási tervet Európában, amelynek unikális része a vízivad kéméleti területek hálózata. A vadászati és természetvédelmi jogalkotás támaszkodik eredményeire. 30 könyve, 55 könyvrészlete, 7 egyetemi jegyzete és tankönyve, 27 idegen és 166 magyar nyelvű tudományos cikke, 32 idegen és 51 magyar nyelvű konferenciaközleménye jelent meg. Tudományterületén eddig 4 nagy nemzetközi konferenciát szervezett. A publikációira kapott független hivatkozások száma 1095 (ebből külföldi 339), h-indexe 15. A Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola vezetője. Végzett doktorainak száma 13. Az MTA Közgyűlés doktor képviselője (2 ciklusban). Az Erdészeti Tudományos Bizottságnak 2-2 ciklusban alelnöke, elnöke. A Vadgazdálkodási Albizottság elnöke. A TIT Országos Elnökségének tagja (2010–). Több hazai és nemzetközi szakmai szervezet tagja, tisztségviselője. Szerkeszti a *Magyar Vízivad* és a *Magyar Apróvad Közleményeket*. Elismerései: Pro Silva Hungariae Díj (1999), Akadémiai Díj (2004),

Gesellschaft für Wildtier- und Jagdforschung külső tag (2005), a Miskolci Egyetem tiszteletbeli doktora (2010), Magyar Érdemrend középkeresztje (2015).

Ajánlók: *Mátyás Csaba, Neményi Miklós, Solymos Rezső*

Helyes Lajos

Sárváron született 1956-ban. A Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar Kertészeti Intézetének igazgatója, egyetemi tanár, a SZIE tudományos rektorhelyettese, az Egyetemi Doktori és Habilitációs Tanács elnöke, valamint a Növénytudományi Doktori Iskola vezetője. Szűkebb szakterülete a kertészeti növények, kitüntetetten a zöldségfajok termésképzésére és beltartalmi értékeire ható abiotikus és biotikus tényezők kutatása.

A hazai öntözési kutatásban elsőként foglalkozott a növényállományok felszínhőmérséklete és a vízellátottság kapcsolatának vizsgálatával, és adatai alapján sikerült optimalizálni az öntözések idejét. Nevéhez fűződik a zöldségfajok antioxidáns hatású fitonutrienseinek értékelése és a hazai ökológiai adottságokhoz való technológiai alkalmazása. Legjelentősebb nemzetközi elismertségét az ipari paradicsomon folytatott kutatásban érte el. Tudományos közleményeinek száma 203; ezekből 86 a kertészettudomány vezető nemzetközi folyóirataiban jelent meg. Munkáira eddig 1161 független hivatkozás érkezett, h-indexe 19. Témavezetőként hat hallgatója szerzett PhD-fokozatot, négy hallgatója doktorjelölti státuszban van. A *Kertgazdaság* és az *International Journal of Horticultural Science* szerkesztőbizottsági tagja. Elismerései: Széchenyi István ösztöndíj (2001), Pro Facultati Scientiae Agrariae Díj (2014), Nagyváthy János-díj (2016), Pro Alimentis Hungariae Díj (2017). Tagja a MAB Agrártudományi Bizottságának és az Országos Doktori Tanácsnak. Több évtizedes, eredményes oktatói munkája, valamint nemzetközi tudományos tevékenysége alapján vált a magyar kertészeti tudomány nemzetközileg elismert képviselőjévé és iskolateremtő egyéniségévé.

Ajánlók: *Heszky László, Hornok László, Németh Tamás*

Hodúr Cecília

Komlón született 1957-ben. 2014 óta az MTA doktora. Az SZTE Mérnöki Karának intézetvezető egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a mezőgazdasági hulladékok hasznosításának műszaki megoldásai.

A Szegedi Tudományegyetemen létrehozott egy kiemelkedően sikeres, komplex művelettani kutatásokat szolgáló tudományos műhelyt. A világban elsőként fog-

lalkozott a vibrációs membránszűréssel és a mezőgazdasági hulladékokból történő hasznosanyag-, illetve energiavisszanyerés művelettani intenzifikálásával. Világszerte elismert, új tudományos eredményeket ért el az alábbi területeken: membránszeparáció eltömődési mechanizmusainak jellemzése (*Desal. and Water Treatm.*, 2017, 69, 43–49.), műveletek és eljárások hatékonyságát kifejező objektív jelzőszámok kialakítása (*Bioresource Techn.*, 2011, 102, 814–821.; *J. on Proc. & Engergy in Agr.*, 2009, 13, 71–74.), mikrohullámú energiaközlés biodegradációra és extrakcióra kifejtett hatása (*Bioresource Techn.*, 2011, 102, 814–821.; *Food & Biopr. Techn.*, 2012, 5, 921–928.; *Desal. & Water Treatm.*, 2017, 98, 130–136.), komplex eljárások vizsgálata (*Environ. Eng. and Manag. J.*, 2018, 17, 267–272.; *J. Cleaner Prod.*, 2016, 112, 3132–3137.; *J. Food Proc. Eng.*, 2015, 38, 467–473.). Tudományos folyóirat-cikkeinek száma 109, a független hivatkozásoké 444 (nemzetközi szakfolyóiratban 349), könyvfejezeteinek száma 4, h-indexe 14. Az SZTE Környezettudományi Doktori Iskola tőrzstagja, a környezetmérnöki program vezetője. Végzett doktorainak száma 4, aktív doktorandusza 3. Az MTA közgyűlési képviselője (2015–2018), az Agrárműszaki Tudományos Bizottságnak két ciklusban titkára, a Szegedi Területi Bizottság Műszaki Szakbizottságának elnöke.

Ajánlók: Horváth József, Németh Tamás, Solymos Rezső

Ördög Vince

Mohácson született 1951-ben. 2015 óta az MTA doktora. A Széchenyi István Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Karának egyetemi tanára, a Wittmann Antal Növény-, Állat- és Élelmiszer-tudományi Multidiszciplináris Doktori Iskola vezetője, a University of KwaZulu-Natal (Dél-Afrika) tiszteletbeli professzora és a Palacký Egyetem (Csehország) vendégprofesszora. Szűkebb szakterülete a mikroalgák biotechnológiai alkalmazása a növénytermesztésben és növényvédelemben.

Kutatómunkája mindig a mikroalgákhoz kapcsolódott. Pályája kezdetén toxikológiai és hidrobiológiai algatesztek eredményeit közölte. Hazai és 4,5 éves brazil hidrobiológiai tapasztalatait könyvrészletekben és jegyzetekben összegezte. A mikroalgák mezőgazdasági alkalmazásával világviszonylatban elsőként ért el eredményeket. Az 1990-es évek elején francia támogatással létrehozta Európa 3. legnagyobb talajalga gyűjteményét. Francia kutatókkal humánpatogénekre, németekkel pedig növénypatogénekre gyakorolt hatás eredményeivel igazolta, hogy gombabetegségek ellen kiváló biopeszticid jelöltek találhatóak a mikroalgák között. Dél-afrikai és cseh kutatókkal együttműködve bizonyította, hogy a mikroalgák is termelnek növényi hormonokat. Kísérletekkel igazolta egyes mikroalgák biostimuláns hatását, ami a termés és a növények szárazságstressz-toleranciájá-

nak jelentős növekedését eredményezte. Kutatási eredményeire 2008-tól két EU FP7 projekt épült, és egy 2020-ig támogatott H2020 projekt épül. Eredményeinek alkalmazása új lehetőség a növénytermesztés és növényvédelem számára. Elsőként szervezett nemzetközi szimpóziumot mikroalgák és tengeri algakivonatok használatáról a növény/talaj-rendszerben 1996-ban és az azt követő minden második évben. Három külföldi hallgatója kandidátusi, 3 magyar pedig PhD tudományos fokozatot szerzett. Jelenleg 6 PhD-hallgató témavezetője. Tudományos közleményeinek száma 113, h-indexe 14, összesített impaktfaktora 64,7. Közleményeire 492 hivatkozás történt.

Ajánlók: *Mátyás Csaba, Neményi Miklós, Schmidt János, Rajkai Kálmán László*

Pauk János

Szolnokon született 1951-ben. 2005 óta az MTA doktora. A szegedi Gabonakutató Nonprofit Közhasznú Kft. kutatási igazgatója, a Szent István Egyetem habilitált egyetemi magántanára és a Növénytudományi Doktori Iskola alapító tisztségviselője. Szűkebb szakterülete a biotechnológiai eljárások integrálása a növénynevelésbe.

A termesztett növények *in vitro* technikáinak kutatása során új módszereket dolgozott ki a növényregenerálás és az androgenézis hatékonyságának javítására. A világon elsők között használta fel sikerrel a növényi sejtszövettenyésztési módszereket a gazdaságilag jelentős növények nevelésében. Ezzel olyan hídszerepet tölt be az alap- és alkalmazott kutatás között, amely az eredményes munkához nélkülözhetetlen. Úttörőként is igen sikeres volt. Nevéhez fűződik itthon az első biotechnológiai úton előállított, szabadalommal védett búzafajta (GK Délibáb, 1992). Biotechnológiai és molekuláris módszerekkel eddig 27 fajtát és hibridet állított elő (21 búza, 3 rizs, 3 fűszerpaprika) hazai és nemzetközi kooperációban, melyek közül 16 szabadalmi oltalommal védett. A nevelési kutatások mellett figyelemre méltóak a gabonafélék funkcionális genomikájával elért eredményei. Hazánkban elsőként állított elő kutatási céllal transzgenikus búzát, rizst és repcét. Hat nemzetközi tudományos könyvbe írt önálló fejezetet. WOS-ban jegyzett publikációnak száma 103. IF-es lapban 52 cikke született (IF: 47,095). Összes hivatkozásainak száma az MTMT alapján 713, ebből független 564, h-indexe 15. Tíz éve a *Cereal Research Communications* főszerkesztője, amelynek IF-je hat éve 0,5 körül van. Öt nemzetközi konferencia fő szervezője volt. Tagja az MTA Növénynevelési Bizottságának. Tíz doktoranduszából hat sikeresen védett. Az Akadémiai Díj (2002), valamint az id. Entz Géza- (2008) és a Darányi Ignác-díj kitüntetés (2014).

Ajánlók: *Barna Balázs, Heszky László, Mesterházy Ákos*

Popp József

Bonyhádön született 1955-ben. Az MTA doktora 2008 óta. A Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Karának egyetemi tanára és intézetigazgatója, 2012 óta a DE Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola vezetője.

Szűkebb szakterülete az agrár-közgazdaságtan. Legtöbbet idézett munkáiban a globális élelmezés-, energia- és környezetbiztonság közgazdasági összefüggéseit vizsgálta (*Renew. Sust. Energy Rev.*, 2014, 32, 559–578.), továbbá a növényvédelem ökonómiai elemzésével foglalkozott (*Agron. Sustain. Dev.*, 2013, 1, 243–255.). Nevéhez fűződik a GM-növények gazdasági hatásainak átfogó elemzése (*AJPS*, 2013, 4, 1547–1553.; *IFAMR*, 2018, DOI: 10.22434/IFAMR2017.0065). Az integrált multitrofikus haltermelő rendszerek (IMTA) jövedelmezőségét és fenntarthatóságát is vizsgálta (*Sustainability*, 2018, 10, 1, 177.; *Reviews in Aquaculture*, 2018, DOI: 10.1111/raq.12260). Több hazai és nemzetközi monográfia, illetve monográfiafejezet szerzője (*Soil Quality and Biofuel Production*, 2010; *Biofuel Crop Sustainability*, 2013). Rangos nemzetközi konferenciákon (OECD, Európai Parlament, Európai Bizottság, FAO stb.) szerepelt plenáris előadóként, és az EASAC munkacsoportjának tagja volt 2016–2018 között. Hét hallgatója szerzett PhD-fokozatot. Az MTA AKB elnöke. Munkáját Akadémiai Díjjal (2011) és Honoris Causa címekekkel (Pannon Egyetemen és Delhi School of Professional Studies and Research) is elismerték. Szerkesztőbizottsági tag többek között az *Amfiteatru Economic* (Q2) és a *Journal of Reviews on Global Economics* (Scopus) szakfolyóiratokban. Folyóiratcikkeinek száma 190, ebből 14 Q1 (7 D1), 20 Q2 (összes IF: 91), a független hivatkozások száma tudományos közleményeire 940, ebből 560 nemzetközi folyóiratokban.

Ajánlók: Balázs Ervin, Csáki Csaba, Dudits Dénes, Horn Péter, Király Zoltán, Szendrő Zsolt

Szenci Ottó

Újpesten született 1949-ben. Az MTA doktora 1999 óta. Az Állatorvostudományi Egyetem Haszonállat-gyógyászati Tanszék és Klinika egyetemi tanára.

Szakterülete a klinikai állatorvos-tudományok, a nagyállat szülészet és a szaporodásbiológia.

Fő kutatási területe az embrionális és perinatális mortalitás klinikopatológiája. Úttörő szerepet játszott az állatorvosi-neonatólógia mint önálló tudományterület megteremtésében. Szerkesztője a 2018-ban megjelenő szarvasmarha

neonatólogiai könyvnek. Elsőként tisztázta az ultrahangvizsgálatok pontosságát befolyásoló tényezőket (*Vet. Q*, 1995), a vemhességi fehérjék felezési idejét (*Vet. J.*, 2003) és a sav-bázis egyensúly szerepét a borjak perinatális mortalitására (*Vet. Bull*, 2003). Az MTA–SZIE Nagyállatklinikai Kutatócsoport vezetőjeként (2013–) a szarvasmarha- és lógyógyászat újabb klinikai diagnosztikai módszereinek kidolgozását irányítja. 1 PhD-hallgató témavezetője volt. Tanítványai számos hazai és nemzetközi díjat nyertek. Eredményeit 292 idegen és magyar nyelvű közleményben publikálta (IF: 195,32). Független hivatkozások száma 1292, h-index: 21. A szakterületi folyóiratrangsor felső 10%-ába eső (D1) publikációinak száma 11, míg az első negyedbe (Q1) 45 tartozik. Tudományos elismerései: Széchenyi Professzori Ösztöndíj (1998), Honorary Scientist (2004) és Research Advisor (2010) Rural Development Administration, Dél-Korea, Nádaskay-Hagenlocher-díj (2011), a Lengyel Állatorvos Társaság „Honoris causa” tagja (2014). World Association for Buiatrics főtitkára (2002–2016), majd tiszteletbeli főtitkára (2018), az MTA Állatorvos-tudományi Bizottság alelnöke (2009–2017). Szenci Ottó a klinikai állatorvos-tudományok nemzetközileg is kiemelkedő iskolateremtő egyénisége.

Ajánlók: *Harrach Balázs, Kőmíves Tamás, Mézes Miklós, Nagy Béla, Schmidt János, Tóth Miklós*

Veisz Ottó Bálint

Téten született 1955-ben. Az MTA doktora 2000 óta. Az MTA Agrártudományi Kutatóközpont Mezőgazdasági Intézetének igazgatója, a Pannon Egyetem címzetes egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a kalászos gabonák abiotikus stresszrezisztenciájának kutatása, nemesítése, a klímaváltozás mezőgazdasági hatásainak tanulmányozása.

A világon elsőként indított klímaváltozást szimuláló kutatásokat fitotronban. Eredményeit az általa koordinált program elfogadásával az EU az FP7-REGPOT-2007-1 pályázat keretében Magyarországon elsőként ismerte el. Elsők között állapította meg az őszi búza fagyállósági szintjének változását és a kromoszómákon lévő fagyállósági gének eltérő működését (*Euphytica*, 1989, 43, 41–45.). Amerikai kutatókkal MRI-eljárással vizsgálta a búza bokrosodási csomójában a víz fagyási folyamatát, és feltárta a részleges fagykár okát (*Plant Cell Environ.*, 1995, 18, 535–544.; *Plant Cell Environ.*, 1996, 19, 33–42.). A SEE-ERA.NET EU project (ID: 10273) koordinátoraként irányította a Közép- és Kelet-Európai Régióban a genetikai források fenotípusos jellemzését a stressztolerancia növelésére (*Euphytica*, 2012, 186, 139–151.). Francia kutatókkal kimutatta a búza vernalizációs igényének és fotoperiódusos érzékenységének jelentőségét a genotípusok klimatikus alkal-

mazkodóképességében (*J. Exp. Bot.*, 2012, 63, 847–857.). 753 közleményéből 285 a tudományos publikáció. Összes IF: 87,22; független hivatkozások: 1348, h-index: 22. Vezető és meghatározó nemesítője 8 zabfajtának és 9 durumbúzának. Társnemesítője 63 őszi búzafajtának, valamint társfeltalálója 47 szabadalmi oltalomban részesített találmánynak, melyeket több mint 4,5 millió hektáron termesztettek. Közreműködik az ELTE, SZIE és a PE doktori iskoláinak képzésében. Öt hallgatója szerzett PhD-fokozatot. Munkáját Jedlik Ányos-díjjal és Akadémiai Díjjal ismerték el.

Ajánlók: *Bedő Zoltán, Horváth József, Király Zoltán, Rajkai Kálmán, Várallyay György*

Zámboriné Németh Éva

Budapesten született 1960-ban. 2004 óta a mezőgazdasági tudományok doktora. A Szent István Egyetem Gyógy- és Aromanövények Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a gyógynövények produkciobiológiája és kémiai variabilitása.

Szakterületén, a gyógynövények agrárvonatkozású kutatásában ma a legismertebb hazai aktív kutató. Nemzetközileg is jelentős eredményei a gyógynövények produkcióját és hatóanyagait befolyásoló biotikus és abiotikus tényezők feltáráshoz kapcsolódnak. Fitotron modellezéssel feltárta a környezeti tényezők hatását több, hazánkban rendszeresen termesztett illóolajos faj produkciójára és drogmínőségére. Új megközelítésben, egyedi szinten vizsgálta több faj intraspecifikus kémiai variabilitását. Részletesen leírta a terpenoid hatóanyagok változását az egyedfejlődés egyes fázisaiban, illetve a szervi differenciálódás függvényében. Ezen eredményeket 64 lektorált (köztük 29 IF-es) cikkben és számos egyéb közleményben publikálta. Másik hangsúlyos kutatási területe a mák, amelynek nemesítési és technológiai eredményei a stratégiai jelentőségű hazai termelést szolgálják már 21 éve. Az étkezési fajtakör kutatásával új, innovatív irányt nyitott. Alapkutatási eredményei az alkaloid hatóanyagok öröklődésére és a mák fagyútírására irányulnak (9 publ./4 IF).

Kiemelkedő alakja a gyógynövények nemesítésének. 19 államilag elismert fajta előállításában vett részt (köztük 2 külföldi és egy EU-szabadalmas), e munkáját Akadémiai Szabadalmi Nívódíjjal is elismerték (2014).

Publikációinak száma csaknem 500, ebből MTMT szerinti tudományos munka 244, független idézettsége 535. Teljesítménye kimagasló a tudományos utánpótlás nevelésben, valamint a tudomány népszerűsítésben is.

Ajánlók: *Balázs Ervin, Barna Balázs, Szendrő Zsolt*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Koncz Csaba

Kecskeméten született 1954-ben. Egyetemi doktori, MTA kandidátusi és doktori értekezéseit 1979-ben, 1984-ben és 2000-ben védte meg. 1978-tól a Szege-di Biológiai Központ munkatársa, jelenleg tudományos tanácsadója. 1984-től a kölni Max-Planck-Institut für Pflanzenzüchtungsforschung (Max-Planck Növénynevelési Intézet) csoportvezető kutatójaként közel 30 éven át biztosította a két intézet közötti folyamatos a DFG által támogatott kutatócserét és együttműködést.

Jeff Schell munkatársaként megalkották a növényi molekuláris genetika és nemesítés alapjául szolgáló transzformációs módszereket és vektorrendszeret. 1984–86-ban publikálta az első Magyarországon előállított transzgenikus dohány- és lucernanövényeket. Az első Arabidopsis inszerciós génmutációk azonosítása mellett nevéhez fűződik a 6. ismert növényi növekedési hormoncsalád, a brassinoszteroidok felfedezése. Eddigi 184 közleménye 13 320 (11 882 független) idézetet kapott (impaktfaktor 929,727; h-index 62). A *Plant Journal* és a *BMC Plant Biology* stresszreakciójának volt szerkesztője, 1995-től EMBO-tag, 1998-ban az Észak-Rajna Westfáliai Akadémia Karl-Arnold-díjával tüntették ki.

Ajánlók: *Alföldi Lajos, Balázs Ervin, Barna Balázs, Dudits Dénes, Nagy Ferenc, Orosz László*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLJA

Eva Zažímalová

1955-ben született Prágában. 2017 márciusa óta a Cseh Tudományos Akadémia elnöke. Tanulmányait az Univerzita Karlova v Praze (Károly Egyetem) folytatta 1974–1979 között, ahol biokémikusként végzett. Kutatómunkája a prágai kísérleti botanikai intézethez kötődik, 2007-től az intézet igazgatójának nevezték ki 2012-ig. A Károly Egyetemen habilitált 2004-ben, majd professzori kinevezést kapott 2013-ban a növényanatómia és -élettan tudományában. Tudományos munkája a növényi hormonok molekuláris mechanizmusának feltárására koncentrált, és ezen a területen ért el nemzetközileg elismert eredményeket.

Legeredményesebb munkái a növényi növekedést szabályozó auxin metabolizmusának feltárására terjedtek ki, valamint annak sejten belüli transzportjára.

ra. Tudományos eredményei a mezőgazdaságban hasznosulnak. Ötvennél több tudományos közleménye jelent meg nemzetközileg jegyzett folyóiratokban, hivatkozásainak száma meghaladja a 3800-at, h-indexe 27. Tagja az Európai Akadémiának.

Ajánlók: *Balázs Ervin, Dudits Dénes, Király Zoltán*

ORVOSI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

Hangody László

Kiskunhalason született 1958-ban. 2000 óta az MTA doktora, 2013-tól az MTA levelező tagja. A Semmelweis Egyetem egyetemi tanára, az Uzsoki Kórház ortopéd-traumatológus főorvosa. Szűkebb szakterülete az ortopédia-traumatológia. A magyar operatív klinikai orvostudomány nemzetközi hírű képviselője. Nemzetközi ismertségét közleményeinek összesített idézettsége (4749) jelzi, h-indexe 26.

A levelező tagság elnyerése után eredeti biomechanikai, állatkísérletes és kadaverstúdiumait fejlesztette tovább. A korábbi, világszerte elismert autológ oszteokondrális mozaikplasztika és más porcfelszínképző eljárások kidolgozása után figyelme az endoprotetika felé fordult, s három évvel ezelőtt világviszonylatban is jelentős, cement nélküli implantátumrendszert alakított ki, amely a nemzetközi gyakorlatba is bevezetésre került. Továbbá kidolgozta és elindította a moduláris rendszerű Sanat Swing revíziós térdprotézis rendszert, amely mára a mindennapi revíziós sebészeti gyakorlat részévé vált. Iskolateremtő hatását nemzetközi és hazai tanítványainak számossága jelzi.

Ajánlók: *Dóczi Tamás, Hunyady László, Lapis Károly, Mandl József, Sóttonyi Péter, Spät András, Tulassay Tivadar*

Karádi István

Budapesten született 1951-ben. Az MTA levelező tagja, a Semmelweis Egyetem III. sz. Belgyógyászati Klinika igazgatóhelyettese. Szakterülete a belgyógyászat, anyagcsere-betegségek, lipidológia, diabetológia, obezitológia, atheroszklerózis.

Fő kutatási területe a zsír- és szénhidrát-anyagcsere rendellenességei és az érlelmeszesedés patomechanizmusa. A lipoproteinek és gyulladási folyamatok hatásait vizsgálva munkatársaival elsőként ismerte fel az érlelmeszesedésben vé-

dőfaktor-hatású HDL fő alkotórésze, az apolipoprotein A-I prediktív szerepét szívelégtelen betegek túlélési esélyében. Klinikai vizsgálataiban munkacsoportjával hazánkban elsőként jelezte a sztatin-kezelés elégtelen perzisztenciájának negatív hatását a súlyos szív- és érrendszeri betegségek megelőzésére. A MOTESZ, illetve az Egészségügyi Szakmai Kollégium Belgyógyászat, Endokrinológia, Diabetes- és Anyagcsere Tagozatának elnökeként széles körű tudományszervezői tevékenységet végez.

Ajánlók: Hargittai István, Hunyady László, Mandl József, Nász István, Oláh Edit, Palkovits Miklós, Sótonyi Péter, Schaff Zsuzsa, Spät András

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Ádány Róza

Berettyóújfaluban született 1952-ben. 1992 óta az MTA doktora. A Debreceni Egyetem Népegészségügyi Karának alapítója, 2005–2012 között dékánja, 1993–2017 között a Megelőző Orvostani Intézet igazgatója, egyetemi tanár. Jelenleg az MTA–DE Népegészségügyi Kutatócsoport és a WHO Társadalmi Sebezhetőség és Egészség Kollaborációs Központjának vezetője. Szűkebb szakterülete a megelőző orvostan és népegészségtan.

Tudományos tevékenysége kiterjed a népegészségügyi alap- és alkalmazott kutatások területére, s szakértői tevékenysége során következetesen törekszik a kutatási eredmények szakpolitikai és szakgyakorlati translációjára. Munkatársaival a magyar lakosság korai halálozásának háttérében specifikus egészségdeterminánsokat (illegális forrásból származó szeszes italok toxikus alkoholprofilja, a depriváció és a preventív medikáció hiányosságainak következményei) azonosított, s felhívta a figyelmet a daganatos betegségek okozta morbiditás és mortalitás nem átfedő területi egyenlőtlenségeire. Munkatársaival a roma lakosság egészség-magatartásának jellegzetességeit, körükben a metabolikus szindróma szignifikánsan nagyobb gyakoriságát, valamint az ateroszklerózis, a trombózis és az elhízás iránti fokozott genetikai fogékonyságot a szakirodalomban elsőként írta le. Több mint 340 közleménye jelent meg, melyekre több mint 4500 független hivatkozás történt, h-indexe 39. Megalakulása óta vezeti a Debreceni Egyetem Egészségtudományok Doktori Iskoláját. Témavezetésével eddig 19-en szereztek PhD-fokozatot. A *Népegészségügy* főszerkesztője, nemzetközi folyóiratok társszerkesztője, szerkesztőbizottsági tagja. A European Public Health Association vezetőségi tagja, a Public Health Genomics szekció elnöke, a WHO Európai Tudományos Tanácsadó Testületének társelnöke, a Népegészség-

ügyi Képző- és Kutatóhelyek Országos Egyesületének elnöke. Számos hazai és nemzetközi kitüntetés birtokosa.

Ajánlók: *Balla György, Csiba László, Kovács László, Muszbek László, Szolcsányi János*

Helyes Zsuzsanna

Pécset született 1971-ben. Az MTA doktora, neurofarmakológus, a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Farmakológiai és Farmakoterápiai Intézetének egyetemi tanára és a Szentágotthai János Kutatóközpont megbízott elnöke.

Kutatása a kapszaicinérzékeny érzőidegek és neuropeptidok szabályozó szerepére irányul gyulladáshoz és fájdalom kórképeket modellező transzlációs kísérletekben a kórélettani folyamatok feltérképezése és új gyógyszercélpontok azonosítása céljából.

Bizonyította, hogy a szomatosztatin 4 receptor fájdalomcsillapító szerepe mellett antidepresszáns/szorongásgátló célmolekula. Felfedezte a szemikarbazid-szenzitív aminoxidáz szerepét fájdalomban, és azonosított egy ennek gátlását célzó új fájdalomcsillapító mechanizmust. Fontos szenzoros-immun interakciókat és mediátorokat írt le migrénben és gyulladáshoz kapcsolódó betegségekben. Igazolta az autoantitestek és neuroinflammációs mechanizmusok szerepét komplex regionális fájdalom szindrómában.

163 nemzetközi közlemény szerzője (IF: 537,91, összes hivatkozás: 4440, h-index: 38), 17 megvédett PhD-értékezés témavezetője. Számos preklinikai gyógyszerfejlesztés és 13 szabadalom résztvevője, egyetemi és ipari kollaborációk szervezője, a PBKIK Innovációs Bizottság tagja. Hazai és nemzetközi pályázatok téma-, ill. társtémavezetője, folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja, pályázati zsűri tagja, konferenciák, workshopok, szimpóziumok szervezője. A PerkinElmer kisállat képalkotó közép-európai referencialabor létrehozója. Az MTA Orvosi Osztály köztisztviselői képviselője, az I. sz. Doktori Bizottság tagja, az Elméleti Orvostudományi Bizottság titkára, a PTE szenátora. Kiemelendő Mestertanár Aranyérem, Bolyai-plakett, Magyar Felsőoktatásért, Talentum és Akadémiai Díj kitüntetései.

Ajánlók: *Dóczi Tamás, Kovács L. Gábor, Ligeti Erzsébet, Muszbek László, Schaff Zsuzsa, Szolcsányi János*

Kemény Lajos

Szegeden született 1959-ben. 1998 óta az MTA doktora. A Szegedi Tudományegyetem Bőrgyógyászati és Allergológiai Klinikájának tanszékvezető egyetemi tanára, az MTA–SZTE Dermatológiai Kutatócsoportjának vezetője. Szűkebb szakterülete a bőrgyógyászat és az immunológia.

Elsőként azonosított a bőr és a nyálkahártya hámsejtjein baktériumok felismerésére szolgáló Toll-like receptorokat, leírta a természetes immunitásban betöltött szerepüket. Megállapította, hogy a bőrben a *P. acnes* filotípus specifikus módon fokozza a gyulladástkeltő citokinek képződését, és hozzájárul az aknéban látott gyulladás kialakulásához. Pszoriázisban potenciális gyógyszerjelölt molekulákat azonosított. Kutatócsoportja fejlesztette ki bőrbetegségek kezelésére a xenon-klorid excimer lézerkezelést. Elsőként alkalmazott xenon-klorid excimer lézerkezelést pikkelysömörben, festékhiány betegségben és atópiás dermatitiszben. Új fényterápiás kezelési eljárást dolgozott ki a szénanátha kezelésére. Az excimer lézerkezelést ma már a klinikai gyakorlatban rendszeresen alkalmazzák, tankönyvek és szakmai irányelvek hivatkozzák. Ezt az eljárást csak az USA-ban mintegy 200 központban több mint 2 millió esetben alkalmazták. Fényterápia, biotechnológia, valamint molekuláris biológiai területeken 11 szabadalomcsaládban 38 szabadalmi bejelentése van. Témavezetésével 17-en szereztek PhD-fokozatot, és munkatársai közül hárman nyerték el az MTA doktora címet. Eredeti nemzetközi közleményeinek száma >300, a hivatkozások száma >8000, h-indexe 43. Szerkesztőbizottsági tagja 5 nemzetközi folyóiratnak. Jelentősebb díjai: Akadémiai Ifjúsági Díj, Ottó Braun-Falco-díj, Kaposi-díj, Batthyány-Strattman László-díj, Akadémiai Díj, Német Dermatofarmakológiai Innovációs Díj, Jedlik Ányos-díj.

Ajánlók: *Dobozy Attila, Ligeti Erzsébet, Papp Gyula, Spät András, Telegdy Gyula, Vécsei László*

Komoly Sámuel

Budapesten született 1952-ben. 1997-től az MTA doktora. 2004 óta a PTE Neurológiai Klinikájának aktív professzora, 2004–2016 között igazgatója. Szűkebb szakterülete a neuroimmunológia és a neuropatológia.

Nagy tudású, modern szemléletű neurológus. Harmadszor kerül előterjesztésre MTA levelező tagságra. Kiemelkedő klinikai és tudományos kutatói munkássága alapján hazai és nemzetközi szaktekintélynek számít két olyan súlyos neurológiai betegség vizsgálatában és gyógyításában, melyek közel 3 millió (szklerózis multiplex), illetve ~600 000 (miaszténia grávisz) embert érintenek a Földön. 206 közleményben, köztük elismert folyóiratokban (*Brain*, 2000, 2010; *Eur. J. Neu-*

rology, 2006, 2009; *Ann. Neurol.*, 1994; *PNAS*, 1992; *The Lancet*, 2009) közölt eredményei jelentős visszhangot váltottak ki. Általuk tagja lett a nemzetközi és Európai Sclerosis Multiplex Társaságok Tanácsának, az EFNS Councilnak, valamint nemzetközi klinikai vizsgálatokat irányító bizottságoknak (*The Lancet*, 2008, 2009). 2000 és 2018 között öt magyar orvosi társaság elnöke volt, köztük a Magyar Neurológiai Társaságé, jelenleg a Magyar Neuroimmunológiai Társaság elnöke. Vezetésével alakult meg a Neuroimmunológiai Nemzeti Központ (1997). 2009–2013 között a PTE Klinikai Orvostudományok, 2013-tól a Klinikai Idegtudományi Doktori Iskola vezetője. Sikeres utánpótlás-nevelő: klinikáján hárman nyerték el az MTA doktora címet, két tanítványa külföldön professzor, négy tanítványa osztályvezető főorvos. A neurológia oktatásában kiemelkedő szerepet visz a tankönyvként is használt kézikönyve, melynek 8 éven belül négy kiadása jelent meg. Fontosabb kitüntetései: Batthyány-Strattmann László-díj (2008), Magyar Érdemrend tisztikeresztje (2018).

Ajánlók: Dóczi Tamás, Halász Béla, Karádi István, Makara B. Gábor, Palkovits Miklós, Petrányi Győző, Szolcsányi János

Mócsai Attila

Budapesten született 1969-ben. 2013 óta az MTA doktora. A Semmelweis Egyetem Élettani Intézetének egyetemi tanára, az MTA–SE „Lendület” Gyulladás-élettani Kutatócsoport vezetője, az idegen nyelvű oktatás igazgatója. Az Academia Europaea tagja. Szakterülete a molekuláris immunológia és sejtélettan.

Kutatási területe az autoimmun gyulladásos betegségek és a kóros csontlebontás molekuláris mechanizmusainak vizsgálata. Felfedezett egy új, a fehérvérsejtek letapadásához szükséges sejten belüli jelpályát (*Immunity*, 2002; *Nature Immunol.*, 2006; *J. Exp. Medicine*, 2009) és a csontfalósejtek (oszteoklasztok) fejlődéséhez és a csontlebontáshoz szükséges új jelátviteli folyamatokat (*PNAS*, 2004). Azonosította az autoimmun ízületi gyulladás kialakulásához szükséges molekuláris lépéseket (*J. Exp. Medicine*, 2009, 2014; *Arthritis Rheum.*, 2010; *Nature Commun.*, 2016) és a kis falósejtek (neutrofil granulociták) számos új funkcionális szerepét (*J. Exp. Medicine*, 2015; *Nature Commun.*, 2016). Számos új jelátviteli paradigmát alkotott, és hozzájárult egy új tudományág, az oszteoimmunológia létrejöttéhez. Kutatási eredményei a reumatoid artritisz kináz-gátlószerekkel történő új terápiáinak fejlesztését alapozták meg. A transzgénikus technológiák hazai alkalmazásának úttörője. Elnyerte a European Research Council, a Wellcome Trust és az MTA Lendület program kutatási támogatását. Számos európai kutatási projekt vezetője vagy résztvevője. Két évig a Eur. Soc. for Clinical Investigation alelnöke, 6 évig a *J. of Immunology* szerkesztője volt. A European

Phagocyte Group vezetője. Egyik tanítványa kutatócsoport-vezető Amerikában, egy másik elnyerte a Junior Prima Díjat és az MTA Lendület Program támogatását. Az Akadémiai Díj, a Magyar Érdemrend tisztikeresztje és a Sanofi-Aventis/Chinoin Magyar Kutatási Díj kitüntették.

Ajánlók: *Dobozy Attila, Halász Béla, Hangody László, Hunyady László, Kovács L. Gábor, Mandl József, Spät András*

Poór Gyula

Budapesten született 1952-ben. 2000 óta az MTA doktora. Szűkebb szakterülete a molekuláris reumatológia, az oszteológia és a környezet-egészségügy. A Semmelweis Egyetemen a reumatológia egyetemi tanára, a Molekuláris Orvostudományok Doktori Iskola programvezetője, az Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet (ORFI) főigazgatója. Az ESZK Reumatológia Tagozat elnöke, az MTA Környezet és Egészség Bizottság társelnöke. Két akadémiai elnöki bizottság és az Egészségügyi Tudományos Tanács elnökségének tagja. A 2018-ban indult Nemzeti Mozgásszervi Program vezetője.

A konzervatív mozgásszervi gyógyászat nemzetközileg elismert szaktekintélye. A Mayo Klinikán végzett kutatásai során az elsők között igazolta férfiakban az oszteoporotikus combnyaktáji törések hajlamosító tényezőit és a magas halálozás okait. Európai összehasonlításban elsőként írta le az oszteoporózis és a csigolyafrakturák magas hazai előfordulását, és kidolgozta a Nemzeti Osteoporosis Programot. A WHO oszteoporózis elleni világprogramjának titkára volt, a WHO ez irányú szakmai ajánlásának egyik szerzője. Molekuláris genetikai kutatócsoportja eredeti megfigyeléseket tett az interferon jelátviteli útvonal fokozott aktivitójáról és a SQSTM1 mutációk hazai halmozódásáról Paget-kórban. Kutatási eredményei elősegítették a felnőtt- és gyermekkori ízületi gyulladások kezelésében a ma leghatékonyabb biológiai terápia gyakorlatának kialakítását, és az általa létrehozott hazai arthritis centrumhálózat eredményes működését. Részt vett a reumatoid arthritis kezelésére vonatkozó 2017-es nemzetközi ajánlások kidolgozásában. Úttörő munkát végzett a tartós ólomexpozíció, valamint az urátranzporter-enzimek csökkent expressziója kószvényt előidéző hatásának vizsgálatában, ez utóbbi kapcsán a kutatócsoport 2018-ban új funkcionális mutációt írt le. Az általa vezetett Környezet és Egészség Bizottság rendezvényeinek számos tematikus anyaga a *Magyar Tudomány*ban került publikálásra. Személye sikeresen egyesíti a kiváló klinikus, kutató, oktató, szervező és közéleti ember ismérveit.

Ajánlók: *Hangody László, Karádi István, Lapis Károly, Mandl József, Nász István, Palkovits Miklós, Papp Gyula, Petrányi Győző, Sótornyai Péter, Tulassay Zsolt*

Sperlágh Beáta

Budapesten született 1963-ban. Az MTA doktora. Az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet tudományos igazgatóhelyettese, szűkebb szakterülete a farmakológia.

Az agy energiaellátásának zöméért felelős ATP által közvetített purinerg jelátvitel kutatásában számos úttörő felfedezést tett, és a terület vezető nemzetközi szakértője. Elsőként írta le az ATP felszabadulását idegi aktivitás során; az ATP-érzékeny P2-receptorokat az idegvégződéseken; a P2X7-receptor gátlásvédő hatását idegrendszeri betegségek állatkísérletes modelljeiben; ez utóbbi felfedezésen alapuló, *first-in-class* antidepresszáns gyógyszer fejlesztése jelenleg a klinikai fázis II. stádiumban van. Koordinátorhelyettese a témát kutató-fejlesztő európai uniós konzorciumnak. Publikációinak idézettsége 4744, h-indexe 39, 1 szabadalma van.

A Semmelweis Egyetem címzetes egyetemi tanára, 5 végzett, 7 jelenlegi PhD-hallgató témavezetője. A Magyar Kísérletes és Klinikai Farmakológiai Társaság elnöke, a Federation of the European Pharmacological Societies és az International Union of Basic and Clinical Pharmacology vezetőségi tagja, az EASAC Bioscience Steering Committee és az EU ERC Advanced Grant LS7 panel tagja. 15 hazai és nemzetközi konferencia szervezője. A *Brain Research Bulletin* és az *Inflammapharmacology* section editora, a *Purinergic Signalling Associate* editora, a *Pharmacology Research and Perspectives* európai regionális editora.

Fontosabb díjai: TEVA-Biogal Rt. Természettudományos Kutatási Díj (1998), L'Oreal–UNESCO „A nőkért és a tudományért” Díj (2005), Charles Simonyi-díj (2007), Gábor Dénes-díj (2010), Akadémiai Díj (2016). 2016 óta tagja az Academia Europaeának.

Ajánlók: Balla György, Csiba László, Freund Tamás, Hunyady László, Makara B. Gábor, Oláh Edit, Vécsei László, Vizi E. Szilveszter

Tímár József

Budapesten született 1952-ben. Az MTA doktora, a Semmelweis Egyetem II. sz. Patológiai Intézetének egyetemi tanára, patológus, rákkutató.

Kutatásait a Semmelweis Egyetem I. sz. Patológiai és Kísérleti Rákkutató Intézetében kezdte, majd megalapította az OOI Tumor Progressziós, az OKTPI Tumor Biológiai osztályait, majd az MTA–SE Molekuláris Onkológiai és Agyi áttét kutatócsoportjait, amelyekkel a daganatok áttétképző képességét kutatja. Kutatásai kimutatták, hogy a daganatok áttétképzésében kulcsszerepet töltenek be a genetikailag megváltozott vagy illegitim módon kifejeződő extracelluláris mátrix

receptorok. Több daganatban is kimutatta, hogy a gazdaszervezet daganatellenes immunválaszát az intratumorális immunsejtek összetételével és funkcionális aktivitásával lehet jellemezni. Kimutatta, hogy a mutáns KRAS rezisztens a preniláció gátlásra, és ennek klinikai jelentősége van. Konzorciális partnereivel jelenleg a mutáns KRAS allélspecifikus inhibitorainak kifejlesztésén dolgozik. Nemzetközi közleményeinek száma 297, amelyekre 4750 független hivatkozást kapott. Szerkesztőbizottsági tagja a *Clinical & Experimental Metastasis* és a *Cancer Metastasis Reviews*, alapító főszerkesztője a *Pathology Oncology Research* folyóiratoknak. Az életmű össz impaktfaktora 601,5, h-indexe 44. Munkásságát az MTA kétszer is Akadémiai Díjjal ismerte el. Vezetésével 18 biológus, patológus és klinikus szerzett PhD-fokozatot. Munkatársai ma az Országos Onkológiai és Korányi Intézetek osztályait és a Bécsi Orvosegyetem kutatórészlegét vezetik. Patológus tanítványai a Karolinska Intézet és a London University Patológiai osztályait vezetik.

Ajánlók: *Lapis Károly, Oláh Edit, Schaff Zsuzsa, Sótonyi Péter, Tulassay Tivadar, Tulassay Zsolt*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Illés Sándor Tamás

Nagykanizsán született 1958-ban. Az MTA doktora, klinikaigazgató egyetemi tanár; jelenlegi munkahelye a Département de Chirurgie Orthopédique et Traumatologique, Centre Hospitalier Universitaire – Brugmann, Université Libre de Bruxelles / Vrije Universiteit Brussel. Az odense-i székhelyű Syddansk Universitet (Dél-dániai Egyetem) Ortopéd Sebészeti és Traumatológia Intézet gerincsebész társprofesszora, szűkebb szakterülete az ortopédia és a gerincsebészet.

Illés Tamás professzor Magyarországon bevezette a gerincdeformitások 3 dimenziós analízisét és műtéti terápiáját. Computertechnikát használva megalkotta a csigolyavektor fogalmát, amely alkalmas az összetett gerincdeformitások okainak, kialakulásának, progressziójának, térbeli megjelenésének pontos megértésére és e betegségek megelőzésére, a már kialakult deformitások hatékonyabb kezelésére. 2015-ben a Francia Nemzeti Orvosi Akadémia a gerincdeformitások műtéti kezelésében, vektoriális megjelenítésében, valamint a matematikai elemelhetőség megteremtésében elért eredményei alapján külföldi levelező tagjának választotta.

Ajánlók: *Dóczi Tamás, Hangody László, Kovács L. Gábor, Szolcsányi János*

Korbonits Márta

Budapesten született 1962-ben. Orvosi diplomáját a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen szerezte. 2010 óta az MTA doktora. A londoni Barts and the London School of Medicine and Dentistry endokrinológia és metabolizmus professzora (2008), az endokrinológiai osztály vezetője (2012) és a William Harvey Research Institute igazgatóhelyettese (2016). H-indexe 52, független idézettsége >8500.

Munkásságának alapja az agyalapi tumorok klinikuma, genetikája és patomechanizmusa. Beteganyaga segítségével számos génmutáció patomechanizmusát bizonyította. Egy founder mutáció felismerésével magyarázatot adott a gyakori óriásnöves-re Észak-Írországbán. Vizsgálatait a helyi lakosság szűrésével szélesítette. Elsőként bizonyította, hogy a génhordozók preszimptomatikus szűrése korai diagnózishoz és jobb klinikai kimenetelhez vezet. Magyar kollaborációban jellemezte a hipofízis tumorok és paragangliómák együttes jelentkezését. Vezető szerepet tölt be nemzetközi társaságokban, valamint az európai és magyar endokrin továbbképzésben.

Ajánlók: *Hunyady László, Karádi István, Kovács L. Gábor, Kúnos György, Ligeti Erzsébet, Makara B. Gábor, Muszbek László, Palkovits Miklós, Spät András, Vécei László, Tulassay Zsolt*

Kovács Sándor

Budapesten született 1947-ben. PhD-jét 1977-ben a California Institute of Technology védte meg fizikából; orvosi diplomáját 1979-ben a University of Miami szerezte. A Washington University at St. Louis orvostudományi, valamint sejtbiológiai és fiziológiai professzora, és egészségügyi mérnöki docense. Szakterülete a kardiovaszkuláris betegségek és az egészségügyi mérnökség. Díjai: Sjöstrand Medal in Physiology, 2007; a Magyar Kardiológusok Társasága tiszteletbeli tagja, 2012; a Lunds universitet (Lundi Egyetem) díszdoktora, 2017.

Kovács Sándor fizikusi ismeretei okán – a kardiovaszkuláris fiziológia, valamint a szívkatéterezés és a ventrikulográfiával egyidejű echo-MRI mérés új értékelését dolgozta ki. (A munkában figyelembe vették a szívhangokat, és a diasztolés szívpumpa funkciókat is.) Eredményeiről a *Nature* folyóiratban számolt be. (Együtt dolgozott K.S. Thornnal, aki 2017-ben fizikai Nobel-díjat kapott.)

Kezdeményező ezen ismeretek magyarországi bevezetésében. Évek óta segíti a hazai intézmények, a Semmelweis Egyetem, valamint a BME Biomérnöki képzését, szervezi a Washington University és a magyar egyetemek kapcsolatait. Több mint 300 cikke, (részben meghívott) előadása, 4000 hivatkozása és három orvosi eljárási szabadalma van, h-indexe 34.

Ajánlók: *Oláh Edit, Palkovits Miklós, Péceli Gábor, Tulassay Tivadar*

Solymosi László

Zalaegerszezen született 1951-ben. A Pécsi Orvostudományi Egyetemen szerzett orvosdoktori diplomát 1975-ben. Bonnban 1985-ben nyerte el a német Dr. med. fokozatot, 1988-ban ugyanott habilitált. 1981 óta él külföldön. Jelenleg az Universitat Würzburg emeritus professzora, szuksebb szakterülete a neuroradiológia.

Tudományos munkásságát Pécsett, Grastyán Endre csoportjában kezdte, majd Németországban dolgozott. Tudományos erdeklodese az agy véráramlásának vizsgálatára, a cerebrovaszkuláris betegségek kutatására összpontosult. Az aacheni Hermann Zeumer professzorral, a „modern stroke therapy” megalapitojaval vizsgálta az erezarodasok rekanalizációs lehetosegeit klinikailag és állatkísérletekkel is. Aktívan részt vett a legjelentősebb nemzetkozi vizsgálatok szervezésében. Nemzetkozi közleményeinek sama 291, amelyekre 5132 független hivatkozas található. Iskolateremtő hatását bizonyitja, hogy a legjelentősebb nemet egyetemi neuroradiológiai tanszékek közül harmat az o tanitvanyai vezetnek.

Ajánlók: Csiba László, Dóczi Tamás, Gosztonyi György, Halász Béla, Lapis Károly, Makovitzky József, Somogyi Árpád, Sótonyi Péter, Vécsei László

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLJA**Bucsky Péter Pál**

Budapesten született 1946-ban. A Lübecki Egyetem egyetemi tanára, jelenleg a Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar hamburgi rezslegenek rektori biztosa. Szuksebb szakterülete: gyermekgyógyászat, gyermekonkológia, hematológia, immunológia.

Bucsky Péter alapvető megfigyeléseket tett egyes malignus gyermekkori megbetegedések patomechanizmusára és terápiájára vonatkozóan. Leirta Hodgkin-kórban a Sternberg–Reed-sejt keletkezési mechanizmusát és az Epstein–Barr-virus genom kvantifikaciojanak módszerét. Kutatásai jelentős diagnosztikai és terápiás fejlődést eredmeneztek a gyermekkori malignus hisztiocitozisokban. Munkacsoportja innovatív eredményeket publikált a neonatológiai immunológia területén. Aktív szerepet vállalt a hisztiocita/retikulumsejtes daganatok reklaszifikaciojat végző nemzetkozi bizottságok tevekenysegeben. Az általa vezetett hematológiai centrumban jelentős samu magyar kutató szakmai fejlődését segítette.

Ajánlók: Balla György, Hunyady László, Karádi István, Mandl József, Palkovits Miklós, Sótonyi Péter, Tulassay Tivadar, Tulassay Zsolt

Peter Schirmacher

Saarbrückenben született 1961-ben. Az Universität Heidelberg Patológiai Intézetének professzora, igazgatója, 2012-től a Leopoldina Német Természettudományos Akadémia tagja. Szűkebb szakterülete a patológia, a hepatológia, az onkológia és a molekuláris patológia.

Tudományos munkássága elsősorban a májbetegségek, kiemelten a májrákok kialakulásának mechanizmusára irányul. A nemzetközi májkutatás, valamint a modern molekuláris patológiai irányzatok vezető egyénisége. Közleményeinek idézettsége 15 915, h-indexe 66. A Német Biobank Platform, a német *Translational Cancer Research* koordinátora. Számos német és nemzetközi társaság vezetőségi tagja, valamint elnöke, több vezető folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. Többször volt előadója magyar kongresszusoknak, támogatja a kétoldalú együttműködéseket és kezdeményezésére indult meg az évenkénti Német–Magyar Szimpóziumok tartása a Német Nemzeti Patológus Kongresszusokon.

Ajánlók: *Balla György, Dóczi Tamás, Hangody László, Hunyady László, Lapis Károly, Ligeti Erzsébet, Makara B. Gábor, Makovitzky József, Mandl József, Nász István, Oláh Edit, Petrányi Győző, Schaff Zsuzsa, Sótanyi Péter, Spät András, Tulassay Tivadar, Tulassay Zsolt*

MŰSZAKI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

Czigány Tibor

Budapesten született 1963-ban. Az MTA levelező tagja 2013 óta. A BME Gépészmérnöki Kar dékánja, a Polimertechnika Tanszék egyetemi tanára, az MTA–BME Kompozittechnológiai kutatócsoport vezetője. A gépészeti anyagtudományokon belül szakterülete a kompozit szerkezeti anyagok és technológiák.

Levelező taggá választása óta új eredményeket ért el kompozit anyagok és kompozit előállítási technológiák fejlesztésében, ipari bevezetésében. Munkatársaival az erősítőszálak speciális tulajdonságait felhasználva funkcionális kompozitokat hoztak létre, kihasználva az erősítő üvegszálak fényvezető-, valamint az erősítő szénszálak elektromos vezetőképességét, megvalósítva a kompozit szerkezeti anyagból készült termék folyamatos állapotfelügyeletét. Független hivatkozásainak száma levelező taggá választása óta megkétszereződött, közel 3800, h-indexe 35. Iskolateremtő kutató, eddig 17 PhD-hallgatója szerzett fokozatot. Kimagasló szakmai munkáját 2018-ban Széchenyi-díjjal ismerték el.

Ajánlók: *Ginsztler János, Monostori László, Stépán Gábor, Vajna Zoltán*

Józsa János

Győrben született 1957-ben. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen egyetemi tanár, az egyetem rektora. Szűkebb szakterülete a felszíni vizek hidrodinamikája és elkeveredési folyamatai.

A felszíni vizek hidrodinamikájában ért el kimagasló eredményeket. Tökéletesítette a szél tavi áramláskeltő hatásának újszerű leírását. (*J. Hydrol. Hydrod-mech.*, 2014). Tavi kutatásait 2016-tól alapkutatási pályázatban folytatja. A Duna hordalékegyensúlyának helyreállítására folyó nemzetközi projekt Irányító Bizottságának elnöke. Tevékenysége a folyami üledék minőségére (*J. Environ. Inform.*, 2014), élőhely-hidraulikára és a kaotikus elkeveredésre is kiterjedt (*Ad.*

Water Resour, 2014). Eredményeit az utóbbi években is jelentős kitüntetésekkel ismerték el. MTA–BME kutatócsoport-vezető, a Nemzeti Víz tudományi Program Irányító Testületének elnöke.

Ajánlók: *Gáspár Zsolt, Kurutzné Kovács Márta, Somlyódy László, Vajna Zoltán*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLIJA

Bagi Katalin

Budapesten született 1965-ben. 2006 óta az MTA doktora. A BME Tartószerkezetek Mechanikája Tanszékének egyetemi tanára. Szakterülete a diszkrét elemes modellezés, a szemcsés mikromechanika és a falazott boltozatok mechanikája.

Munkássága olyan jelenségek vizsgálatára irányul, amelyeknél a mérnöki gyakorlat szokásos kontinuum-alapú modellezési módszerei a jelenség diszkrét jellege miatt nem alkalmazhatók. Korábbi tudományos eredményei, amelyek a szemcsés mikromechanika alapfogalmainak tisztázására vonatkoztak, ma a szakterület meghatározó alapmunkáinak számítanak. Nagy nemzetközi figyelmet váltottak ki a diszkrét elemek módszerének numerikus kérdéseiről szóló publikációi is. Az MTA doktora cím megszerzése után falazott boltozatok statikájával kezdett foglalkozni, és tanítványaival számos szerkezet típus (például: ovális boltozatok, keresztboltozatok, ferde dongák) mechanikai viselkedését tárták fel. A diszkrét elemek módszerének legjobb hazai ismerője; oroszlánrésze volt a módszer hazai bevezetésében. Szakterülete legrangosabb folyóiratainak rendszeres bírálója, külföldi és hazai tematikus kiadványok szerkesztője, számos nemzetközi és hazai tudományos rendezvény szervezője. Tudományos közleményeire 1011 független hivatkozása ismert, h-indexe 15. Formailag újító módon, országos szintű kezdeményezésekkel dolgozik a hallgatói tehetséggondozásban. Az általa szervezett tehetséggondozó táborok, mechanikaoktatási honlap, előadássorozatok és egyéb programok a hazai műszaki felsőoktatás legkiválóbb hallgatóinak fejlődését segítik. Személyében az MTA a mechanika korszerű módszereit magas szinten alkalmazó, nemzetközileg is széles körben ismert, elkötelezett oktató-kutatóval gazdagodna.

Ajánlók: *Finta József, Gáspár Zsolt, Kurutzné Kovács Márta*

Hangos Katalin

Budapesten született 1952-ben. 1993 óta a kémiai tudomány doktora, az MTA SZTAKI tudományos tanácsadója, a Pannon Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára, a The University of Queensland/Australia folyamatos, rendszeres vendég-professzora. Szűkebb szakterülete a folyamatok modellezése és irányítása.

Az ipar nagy fizikai-kémiai folyamatainak modellezése a műszaki tudomány alapkérdése. Hangos kivételes eredményeket ért el ezeknek a folyamatoknak az üzemek gyakorlati folyamatirányításáig terjedő összefüggéseiben. Modellrendszereiben felhasználta az informatika legújabb, többek között a mesterséges intelligencia kutatásával kapcsolatos eredményeit, és alkalmazhatóvá tette ezeket a modelleket valós kémiai és energetikai irányítások megoldására. Ezek között kiemelkedő példa a Paksi Atomerőmű primerkörének új irányítási rendszere. Mindebben nagy hatású hazai és nemzetközi iskolát alapított.

Legfontosabb közleményei: Hangos K. M. – Cameron, I. T. (2001): *Process Modelling and Model Analysis*. London: Academic Press; Hangos, K. M. – Lakner R. – Gerzson M. (2001): *Intelligent Control System: An Introduction with Examples*. Kluwer Academic Publisher; Hangos K. M. – Alonso, A. A. – Perkins, J. D. – Ydstie, B. E. (1999): Thermodynamic Approach to the Structural Stability of Process Plants. *AIChE Journal*, 45, 4, 802–816.; Ruppert L. – Virostek D. – Hangos K. M. (2012): Optimal Parameter Estimation of Pauli Channels. *Journal of Physics A: Mathematical and Theoretical*, 45, 26; Szederkény G. – Magyar A. – Hangos K. M. (eds.) (2018): *Analysis and Control of Polynomial Dynamic Models with Biological Applications*. London: Academic Press.

Ajánlók: Bokor József, Keviczky László, Vajda György, Vámos Tibor

Harsányi Gábor

Budapesten született 1958-ban. 2001-ben lett az MTA doktora. A műszaki tudomány kandidátusa (PhD, 1992), a BME habilitált egyetemi tanára (2002), az Elektronikai Technológia Tanszék (ETT) vezetője (2003-tól). Az MTA MTO Elektronikus Eszközök és Technológiák Tudományos Bizottság elnöke 2008–2014; MTA nem akadémikus közgyűlési képviselő 2013-tól. Villamosmérnökként (1981) a Mikroelektronikai Vállalatnál (MEV) kezdett, 1984-től a BME ETT oktatója, tanszékvezető. Szakterülete az elektronikai technológia.

Fő területei: i) a mikroáramkörök meghibásodásainak vizsgálata: vonatkozó felfedező kutatási eredményei nemzetközi és ipari szinten elismertek, idézettségük jelentős; ii) a környezetvédelmi és orvosbiológiai érzékelők kutatásában elért eredményei nemzetközi projekteken és szabadalmakban hasznosultak. Közle-

ményeinek száma 298, ebből 11 szabadalom. Független idézők >1500. Szenzori-kai témájú monográfiája és könyve (ed., Taylor and Francis) bekerült a szakterület alapművei közé. Kidolgozója és részben előadója 16 tárgynak, 10 jegyzetnek és oktatási segédletnek, tagja a BME Fizikus- és a Villamosmérnöki Doktori és Habilitációs Bizottságnak, az OE Egyetemi Doktori és habilitációs Tanácsának, valamint Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola Tanácsának. Vezetésével megújult az ETT kutatási szerkezete, infrastruktúrája, laborrendszere, ipari kapcsolatrendszere, vezetésével 10 oktató-kutató szerzett PhD-fokozatot. A Széchenyi Professzori Ösztöndíj (1997), IEEE Professzori Ösztöndíj (2001), Gábor Dénes-díj (2011), MTA Szabadalmi Nívódíj (2012), Magyar Érdemrend tisztikeresztje (2014) birtokosa.

Ajánlók: *Bársony István, Gyulai József, Péceli Gábor*

Imre Sándor

Budapesten született 1969-ben. 2007 óta az MTA doktora. A BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszékének a vezetője, a BME Mobil Innovációs Központjának a kutatási igazgatója. Tudományos munkássága a távközlés 21. századi új irányai közül a nagysebességű vezeték nélküli és mobilhálózatokat, valamint a kvantummechanikai elvekre épülő kommunikációt és informatikát öleli fel.

Szakterületén számos kutatási és fejlesztési projekt résztvevője, vezetője. Eredményei elismertségét tükrözi, hogy 2012-ben az IEEE legpatinásabb folyóirata, a *Proceedings of IEEE* 100 éves jubileumi számában cikke jelent meg a rádiós kommunikáció jövőjéről. Cikkét közölte a *Computers and Electrical Engineering* (Elsevier) 40 esztendősi jubileumi számában is 2014-ben. 2013-ban az *IEEE Communications Magazine* történetében egyedülálló módon, vendégszerkesztői felkérése mellett saját cikket is közreadhatott. Meghívott szerzőként a *McGraw&Hill Yearbook of Science & Technology* kötet 2015-ös kiadásában a kvantumkommunikációról vázolta fel a fejlődés várható irányait.

Két könyve a Wiley Kiadónál jelent meg, az egyiket oroszra is lefordították. Vezetésével készült el az első magyar kvantum-titkosító rendszer prototípusa, mellyel hazánk felzárkózott a nemzetközi élvonalat jelentő azon kutatóhelyekhez, melyek a szükséges kompetenciával rendelkeznek egy ilyen felfedező és alkalmazott kutatást is igénylő rendszer elkészítéséhez.

Szakmai közéleti működése mind az MTA, mind a Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület keretein belül hosszú múltra tekint vissza.

Iskolateremtő tevékenységének bizonyítéka, hogy már közel 300 diplomatervező, több mint 100 tudományos diákköri dolgozat és 15 fokozatot szerzett

PhD-hallgatója volt. Saját publikációinak száma közel 500, az ezekre érkezett független hivatkozások száma meghaladja a 2000-et, az összegzett impaktfaktora pedig a 93-at.

Ajánlók: *Csurgay Árpád, Györfi László, Pap László*

Insperger Tamás

Hódmezővásárhelyen született 1976-ban. 2015 óta az MTA doktora. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Kara Műszaki Mechanikai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, az MTA–BME Lendület Emberi Egyensúlyozás Kutatócsoport vezetője. Kutatási területe a műszaki mechanikán belül a dinamika.

Nemzetközi ismeretségét a késleltetett dinamikai rendszerek elméletének mérnöki gyakorlatban való alkalmazásával érte el. Kidolgozta a szemidiszkretizációs módszert periodikus késleltetett differenciálegyenletek numerikus stabilitásvizsgálatára, mellyel nagy sebességű marási folyamatok új rezgési jelenségeit azonosította. A világon elsőként mutatta meg, hogy marási folyamatoknál a szerszámélek okozta paraméteres gerjesztés perióduskettőző stabilitásvesztéshez vezet. Nagy visszhangot kapott az állapotfüggő időkésést tartalmazó regeneratív szerszámgéprezégés modellje. Nevéhez fűződik a késleltetett Mathieu-egyenlet stabilitási térképének meghatározása. Holtidős szabályozási rendszerek stabilizálására kifejlesztette az ún. „beavatkozom és várok” (act-and-wait) szabályozási elvet. Az általa kidolgozott módszereket a szakirodalomban megjelenő cikkek gyakran a címeikben is idézik. Lendület kutatócsoportjával az emberi idegrendszer működésének pontosabb matematikai modellezését tűzte ki célul különböző egyensúlyozási feladatok kísérleti és dinamikai vizsgálatán keresztül. Tudományos tevékenységének hatását hivatkozásainak magas száma mutatja: 215 tudományos közleményére kapott független idézeteinek száma 3800 feletti, h-indexe 31. Számos nemzetközi és hazai szakmai-tudományos szervezet tisztségviselője, folyóirat szerkesztője, illetve szerkesztőbizottsági tagja. Iskolateremtő kutató, eddig 2 PhD-hallgatója szerzett fokozatot, további 3 témavezetője.

Ajánlók: *Czigány Tibor, Ginsztler János, Monostori László, Stépán Gábor, Vajna Zoltán*

Jármai Károly

Miskolcon született 1955-ben. Doktori értekezését a műszaki tudományterületen 1995-ben védte meg. A Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karán egyetemi tanár. Szűkebb szakterülete a hegesztett szerkezetek tervezése, szerkezetoptimalás.

Doktori értekezésének megvédése óta 15 könyv írásában és szerkesztésében vett részt. Összesen 701 publikációja van, idegen és magyar nyelvű folyóiratcikkek, nemzetközi és hazai konferenciakiadványokban megjelenő anyagok, számos esetben külföldi kollégákkal. Munkáira 729 hivatkozás ismeretes. Munkáiban a hegesztési maradó feszültség számítására, a szerkezet teherbírására, csőszerkezetknél az optimális topológia, szelvényalak és méret meghatározására, különféle egy- és többcélfüggvényes optimaló algoritmusok kiválasztására, valamint a tervezés-gyártás-gazdaságosság szoros összekapcsolására ad javaslatokat. (Farkas József – Jármai Károly [2013]: *Optimum Design of Steel Structures*. Heidelberg: Springer Verlag; Farkas József – Jármai Károly [2015]: *Fém szerkezetek innovatív tervezése*. Gazdász-Elasztik Kiadó és Nyomda.) Költségszámítási modellt dolgozott ki a különféle gyártási: hegesztési, köszörülési, vágási, felület-előkészítési, festési stb. költségek meghatározására. A fenti területekhez kapcsolódóan számos konkrét szerkezet új modelljének kialakítására és optimalására, számítógépi programrendszerek kifejlesztésére, elméleti eredményeinek ipari felhasználására került sor.

Ajánlók: Czibere Tibor, Kaptay György, Páczelt István, Roósz András

Károlyi György Zoltán

Budapesten született 1968-ban. 2009 óta az MTA doktora. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Nukleáris Technikai Intézetének egyetemi tanára, a Természettudományi Kar tudományos és nemzetközi dékánhelyettese. Szűkebb szakterülete a nemlineáris dinamika.

Legfontosabb tudományos eredményei: nyitott folyadékáramlásban történő kaotikus sodródás törvényszerűségeiben a fraktál struktúrák szerepének feltárása (*Physics Reports*, 1997), folyadékáramlásokban zajló kémiai, biológiai aktivitás törvényszerűségeinek leírása, a kaotikus sodródás paramétereit tartalmazó, új típusú reakcióegyenlet levezetése (*Physical Review Letters*, 1998). Vizsgálta a biológiai együttélés problémáját folyadékáramlásokban, részt vett a plankton-paradoxon hidrodinamikai magyarázatának megalkotásában (*Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA*, 2000). A kaotikus sodródás elméletét alkalmazta szélgerjesztette sekély tavi áramlások leírásában (*Proceedings of the ICE-Engineering and Computational Mechanics*, 2010), az érhálózat betegsége-

inek feltárásában (*Philosophical Transactions of the Royal Society of London A*, 2010; *Journal of Theoretical Biology*, 2015). Dinamikai rendszerek elméletéből merített eszközökkel ért el eredményeket rugalmas rudak, rúdláncok, rúdhálók posztkritikus viselkedésének, egyensúlyi utak, globális bifurkációs diagramok topológiájának leírásában (*Discrete and Continuous Dynamical Systems*, 2003; *International Journal of Mechanical Sciences*, 2017). A tranziens káosz jelenségének új osztályát fedezte fel (*Physical Review Letters*, 2013). Bevezette a károsodási potenciál fogalmát a repülőgépek robusztus szerkezetbe történő ütközésének leírására (*International Journal of Non-Linear Mechanics*, 2017). Három diákja szerzett PhD-fokozatot.

Ajánlók: *Domokos Gábor, Dunai László, Józsa János, Somlyódy László, Tarnai Tibor*

Kiss Rita Mária

Budapesten született 1967-ben. Az MTA doktori címet 2013-ban szerezte meg. A BME egyetemi tanára, a Biomechanikai Kooperációs Kutatóközpont igazgatója. Kutatási területe a biomechanika, ezen belül az emberi és az állati mozgások elemzése, humán és állati szövetek szilárdsági vizsgálata.

A mozgást és az egyensúlyozást a műszaki területen is használt mérési módszerekkel és jellemzőkkel elemzi. A geodéziai alapú hitelesítési eljárása új szemléletet hozott a mozgáselemző rendszerek validálásában. A mérési módszerei a sporttudomány és az orvostudomány területén, valamint a mindennapi gyakorlatban széles körben és eredményesen alkalmazhatók. Kidolgozta a hirtelen irányváltoztatás utáni egyensúlyozó képesség kísérleti vizsgálatát, amellyel az egyensúlyozás és annak stratégiája speciális módon elemezhető. Kutatásának fontos területe a gyermekkori gerincelváltozások noninvaszív mérése. Kutatócsoportjával bizonyította, hogy a különböző sterilizációs és tárolási módszerek a humán anyagok szilárdsági jellemzőit eltérő módon módosíthatják. Kutatásaiiban fontos szerepet tölt be az interdiszciplinaritás: kutatótársai, doktoranduszai orvosok, gyógytornászok és mérnökök. Nemzetközileg is széleskörűen elismert, több nemzetközi konferencia szervező- és tudományos bizottságának tagja, konferenciák társelnöke. Rangos biomechanikai témájú folyóiratok szerkesztőbizottságának tagja, bírálója. Tudományos publikációinak száma 257, amelyekre 765 független hivatkozást kapott, 2 szabadalma van. Meghatározó szerepet játszik a biomechanika és biomechatronika oktatás folyamatos fejlesztésében, valamint a tehetséggondozásban. Kiss Rita az orvosi és műszaki tudományok közötti együttműködés és a biomechanikai kutatások elkötelezett képviselője.

Ajánlók: *Ginsztler János, Kurutzné Kovács Márta, Sótorny Péter*

Korondi Péter

Sopronban született 1960-ban. 2008 óta az MTA doktora. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudomány Egyetem Gépészmérnöki Karán a Mechatronika, Optika és Gépészeti Informatika Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára. Szakterülete mechatronika, etrobotika, csúszómód-szabályozás.

Korai tudományos eredményeit a csúszómód-szabályozás területén érte el. Kidolgozott egy új, Park-vektorokon alapuló szabályozási módszert háromfázisú, aszimmetrikusan terhelt inverterek számára. Japán ösztöndíja alatt érdeklődése a mechatronika irányába fordult, és megalkotott egy ugyancsak csúszómódon alapuló súrlódáskompenzáló eljárást, melyet Japánban 20 szabadságfokú érzékelő kesztyűhöz és mikromanipulátorhoz alkalmaztak.

Jelenleg magyar és nemzetközi együttműködésben robotok etológiai indítással viselkedésével foglalkozik. Legfontosabb eredménye MOGI Robi, a gazdájához kötődő robot. Célkitűzése, hogy egy robot úgy tudjon szociálisan beilleszkedni a család életébe, mint egy kutya.

Kutatói elismertségét jelzi, hogy az IEEE IES Control, Robotics and Mechatronics és az IFAC Robotics technikai bizottsága két-két cikluson át elnökének választotta, továbbá az IEEE és IFAC konferenciáknak volt általános elnöke, és többször tartott *keynote* előadást. 407 publikációjára 1686 független hivatkozás érkezett, h-indexe 23 (önhivatkozás nélkül 21) (MTMT). A hazai mechatronika oktatás megújításával iskolateremtő szerepet töltött be – egy új, integrált szemléletet alapozott meg. Ehhez kapcsolódóan kb. 1500 oldal jegyzetet írt. Vezetésével több tucat hallgató kapott díjat a kari, illetve országos TDK-konferenciákon. 11 sikeresen védett PhD-hallgatónak volt konzulense, társkonzulense. Laboratóriumában spanyol, kínai, török és japán posztgraduális és posztdoktori hallgatókat fogadott.

Ajánlók: *Bársony István, Csányi Vilmos, Reményi Károly, Stépán Gábor*

Szabó Zoltán Béla

Nagyváradon született 1966-ban. 2011 óta az MTA doktora. Az MTA SZTAKI tudományos tanácsadója és a Széchenyi István Egyetem egyetemi tanára. Szakterülete a rendszer- és irányításelmélet.

A rendszer- és irányításelmélet általános elveire és módszertanára építve a jármű- és a villamosenergia-ipar által motivált kutatási területeken érte el legfontosabb eredményeit. Kutatásai főleg a nemlineáris dinamikát leíró lineáris paraméter-változós rendszer modellezési paradigma alapján való robusztus irányítás,

tervezési elvek és identifikációs módszerek köré összpontosulnak kiegészülve a hibadetektálás és a kapcsolódó rekonfigurálható irányítások témakörével. Ezen belül kiemelt helyet kaptak az úgynevezett geometriai elvekre épülő szabályozástervezési eljárások. Az elért eredményeket elsősorban járműdinamikai alkalmazásokban hasznosította. 2007-ben Akadémiai Ifjúsági Díjat kapott. Kutatói elismertségét hazai és külföldi egyetemi előadásokra és doktori védésekre szóló meghívások, nemzetközi tudományos testületek vezetésében (IFAC, EUCA), továbbá nemzetközi folyóiratok szerkesztőbizottságaiban való részvétel, konferenciaszekciók szervezésére és előadások tartására való felkérések jelzik. 5 tankönyve (társszerzővel) jelent meg, 180 publikációjára 956 független hivatkozás érkezett (MTMT).

Szabó Zoltán Béla munkásságának a műszaki tudományok szempontjából kiemelkedő jelentőségű értéke a modern geometriai alapú szabályozásméleti eredményeknek kivételesen új alkalmazása járműipari alkalmazásokban.

Ajánlók: *Bokor József, Gáspár Péter, Keviczky László*

Szirányi Tamás

Budapesten született 1957-ben. Az MTA doktora 2001 óta. A Gépi Érzékelés Kutatólaboratórium (MPLab) vezetője az MTA SZTAKI-ban, és egyetemi tanár a BME Közlekedés és Járműmérnöki Karán. Szakterülete a gépi érzékelés és környezetmodellezés, robottájékozódás, műholdas és légi felvételekből történő földmegfigyelés, és az épített tér 3D feltérképezése.

Szakterülete integrálja a „negyedik technológia forradalom” fényalapú érzékelésének és modellezésének világát, miközben a szerteágazó témák legjelentősebb folyóirataiban publikál: gépi intelligencia, optika, fizika, alakfelismerés, közlekedés; 56 folyóiratcikkére $IF = 76$, ismert független hivatkozásainak száma 1640. Elfogadott szabadalmi vannak az USA-ban, Japánban és az EU-ban. Iskolateremtő munkáját az általa alapított egyetemi kutatólaborok (PE, PPKE, BME) és az MPLab jelzi, továbbá OTDK-s diákjai (Mestertanár), diplomázói és kilenc eredményesen védett doktorandusza. Laborjából három munkatársa nyert KH_17 OTKA-pályázatot, részben a vele közös publikációkra. Az elméleti eredmények alkalmazásaként az Európai Űrügynökség és az Európai Védelmi Űrügynökség számára is végeznek kutatásokat. Eredményei közül kiemelendő: (1) elvileg új, képsorozat-alapú távmegfigyelési (például légi térképezés) adatfúziós és változáskövetési Markov-RF-eljárás, felügyelet nélküli tanítással; (2) sztochasztikus és diffúziós iterációs eljárások képek és videók magas szintű értelmezésére; (3) gyenge felbontású alakzatok felismerése új megoldásokkal.

2008-ban az *International Association for Pattern Recognition* Fellow-nak választotta. Korábbi MTA testületi tagságai: Bolyai Kuratórium, MTA AKT, MTA Közoktatási elnöki bizottsága; most pedig az OTKA IVM zsűrielnöke.

Munkássága összekapcsolja a gépi érzékelés, a környezet modellezése és az ember-gép kapcsolat kutatását, megteremtve ezzel a témák hazai iskoláit.

Ajánlók: Arató Péter, Csurgay Árpád, Gáspár Péter, Monostori László

Szirmay-Kalos László

Budapesten született 1963-ban. 2001 óta az MTA doktora. A BME Irányítás-technika és Informatika Tanszékének egyetemi tanára. A számítógépes grafika, fizikai szimuláció és orvosi képalkotás elismert kutatója.

A képszintézis alapelemének számító sugárkövetésre megmutatta, hogy mód van konstans várható értékű futásidejű algoritmusok létrehozására. A részecske-transzport folyamatokhoz olyan virtuális részecskéken alapuló eljárásokat dolgozott ki, amelyek torzítatlan becslést adnak, de a direkt szimulációnál sokkal hatékonyabban hajthatók végre. A transzportfolyamatok megoldását jelentő végtelen dimenziós integrálok becsléséhez vizsgálta a nagydimenziós terekben a mintapont-választás stratégiáit, és hatékony globális Monte Carlo- és Markov-lánc-alapú eljárásokra tett javaslatot. Ezeket az algoritmusokat professzionális 3D animációs eszközök alkalmazzák. A részecske-transzport egyik fontos inverz feladata a tomográfia, amikor a mért viselkedési adatokból kell visszakövetkeztetni a rendszer belső jellemzőire. Szirmay-Kalos László elsősorban az iteratív Pozitron Emissziós Tomográfia (PET) területén ért el jelentős eredményeket. Felismerte, hogy az eredeti folyamatot leíró integrálegyenlet és adjungáltjának megoldása egymást kiegészítő előnyökkel bír, és olyan kombinációs módszert javasolt, amely a két megközelítés előnyeit képes megtartani a hátrányok kiküszöbölése mellett. Az eredményekre épült a Mediso Tera-Tomo rendszere, amely egyedülálló módon képes szubmilliméteres felbontású preklinikai PET-rekonstrukciót elvégezni.

Ajánlók: Arató Péter, Györfi László, Pap László

Vadászné Bognár Gabriella

Miskolcon született 1959-ben. 2014-ben lett az MTA doktora. A Miskolci Egyetem Gépészmérnöki és Informatikai Karának tudományos és nemzetközi dékán-helyettese, a Gép- és Terméktervezési Intézet intézetigazgató egyetemi tanára. Fő kutatási területe a tribológia és a felületbevonatok tervezése és fejlesztése.

Kezdeti kutatási eredményeit – az anizotróp membránok rezgéstani viselkedésének analitikus és numerikus elemzését, valamint nemlineáris spektrálproblémák vizsgálatát – követően a newtoni és nem-newtoni folyadékok határréteg áramlásával, folyadékokban az ellenállás-tényező analitikus és szimulációs úton történő meghatározásával foglalkozik. Kutatásai a magneto-hidrodinamikusság és ferromágneses kenőanyagok fejlesztésével és a felületi bevonatok elméleti és kísérleti fejlesztésével kapcsolatosak, amelyek vékony filmekben belső feszültség hatására a szabályozott minták szerveződését, a bevonatok jobb kontrollálását és új gyártási technológiákat eredményeznek.

Munkássága nemzetközileg széles körben elismert; 15 nemzetközi konferencia plenáris előadója volt. Tudományszervező tevékenységét 21 nemzetközi konferencia szervezése és 9 konferenciakötet szerkesztése jelzi. H-indexe 13; ismert hivatkozásainak száma közel 400.

Jelenleg több hazai, ipari kutatási-fejlesztési, alapkutatási és nemzetközi kutatási projekt szakmai vezetője. A Miskolci Egyetem TDK Tanácsának elnökeként a hallgatói tehetséggondozás elkötelezett támogatója, témavezetett hallgatói a TDK-konferenciákon számos első és további díjat nyertek.

Ajánlók: *Czibere Tibor, Kaptay György, Páczelt István, Roósz András*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Haller György

Budapesten született 1965-ben. PhD-fokozatot 1993-ban a California Institute of Technologyban kapott, 1996-ban a műszaki tudományok kandidátusa, 2005-ben az MTA doktora. Jelenleg az ETH Zürich gépészmérnöki és folyamatszervezési tanszékének vezetője.

Kutatási eredményeit a nemlineáris dinamikai módszerek alkalmazásával érte el gépészmérnöki és általában alkalmazott tudományi területeken. Analitikus és numerikus módszereket dolgozott ki olyan bonyolult dinamikai rendszerekre, amelyek magas dimenziósok, erős nemlinearitással rendelkeznek, időfüggő paramétereket tartalmaznak, és a természetben több skálán jelentkeznek. Megbízható egyenletek hiányában, az ilyen feladatok leírására időben és térben egyaránt korlátozott, méréseken alapuló adathalmazokat használt. Kiemelkedő sikeres alkalmazási területei a transzportfolyamatok és a koherencia óceánokban és légkörben, illetve légköri turbulenciák valós idejű felismerése repülőterek körzetében.

Ajánlók: *Czigány Tibor, Józsa János, Stépán Gábor, Vajna Zoltán*

Szkála Károly

Szabadkán született 1951-ben. 1974-ben okleveles villamosmérnöki diplomát szerzett a Zágrábi Villamosmérnöki Egyetemen. 1983-ban a műszaki tudományok doktora lett. 1975–2018 között a zágrábi Institute Ruđer Bošković munkatársa. 2002-től a Horvátországi Műszaki Akadémia rendes tagja. A Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság egyik alapítója 1996-ban. Az MTA köztestületi tagja. 2015-ben Arany János-díjjal ismerték el, 2017-ben megkapta Horvátország legmagasabb állami tudományos kitüntetését (Godišnja Drzavna nagrada za znanost).

Munkássága szerteágazó: a lézertudományoktól és elosztott (disztribuírt) rendszereken keresztül a tudományos számítástechnikai módszerekig. Tudományos és fejlesztési eredményeit több mint százötven nemzetközi folyóiratban és könyvben publikálta. Öt grid szerviz-algoritmus és -programcsomag kidolgozója, amelyeket több mint 4000 kutató alkalmaz. Negyven nemzetközi és horvátországi tudományos projektben működött közre kutatásszervezői, illetve munkatársi minőségben. Tudományos tevékenysége kapcsán jelentősen hozzájárult az optoelektronikai és az elosztott számítástechnikai rendszerek kifejlesztéséhez EU kutatási keretprogramokon keresztül.

Ajánlók: *Bokor József, Gyulai József, Hulkó Gábor, Vámos Tibor*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLIJA**Maximilian Fleischer**

Münchenben született 1961-ben. Fizikus, a Technische Universität Münchenen 1992-ben szerzett PhD-fokozatot, a Budapesti Műszaki Egyetemen habilitált 1998-ban. Jelenleg a Siemens A. G. Corporate Technology Research 500 fős kutatási részlegének legmagasabb tudományos beosztású szakmai vezetője (CTO) és a BME rendszeres előadója.

Szakterülete a félvezető alapú piezoelektromos aktuátorok, mechatronikai, autóelektronikai fémoxid gázérzékelők kutatás-fejlesztése, lézertióda spektroszkópia, fotokatalitikus és elektrokémiai módszerek fejlesztése, élő sejtek és Si-chip-es elektronika hibridizációja, elektrokémiai módszerek kidolgozása üzemanyag előállítására, PV és megújuló energia tárolása, új akkumulátorkonceptiók fejlesztése.

Eredményeit 300-nál is több közleményben, köztük >150 impaktfaktorral rendelkező folyóiratban megjelent cikkben és nagyszámú konferencia-előadásban

ismertette, melyekre >2700 hivatkozás érkezett. Több mint 180 szabadalomcsalád társhelfalálója. Nemzetközi szervezetek tagja, tisztségviselője. Tudományos és innovációs teljesítményét nagy presztízű díjakkal ismerték el. Mint a BME c. egyetemi tanára, legújabb eredményeiből évente tart szenzor-kurzust a BME VIK, VBMK és TTK graduális és posztgraduális hallgatóknak. Rendszeresen szervez Siemens-megbízásos projekteket a BME tanszékeivel, és vonja be európai kutatási projektbe a magyar kutatókat. Az MTA EK Külső Tanácsadó Testületének tagja.

Ajánlók: Arató Péter, Bársony István, Gyulai József, Péceli Gábor

KÉMIAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

E. Kövér Katalin

Debrecenben született 1956-ban. 2013 óta az MTA levelező tagja. A Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Kar Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszékének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete az NMR-spektroszkópia.

A hazai NMR spektroszkópiai szerkezetkutatás egyik legeredményesebb, nemzetközileg elismert szaktekintélye. Tudományos munkássága során számos új, hatékony kísérleti módszert fejlesztett ki molekulaszervezet és -dinamika meghatározására alkalmas NMR-paraméterek érzékeny és nagy pontosságú mérésére. Az általa kidolgozott méréstechnikákat több hazai és külföldi kutatócsoport sikeresen alkalmazza szerkezeti kémiai, biológiai problémák megoldására. Legújabb módszerfejlesztései különösen hatékonyak biomolekuláris felismerési folyamatok vizsgálatára. Alkalmazásukkal biológiai jelentőséggel bíró molekulák szerkezetét, molekuláris dinamikáját és kölcsönhatásait sikerült pontosabban karakterizálnia.

Ajánlók: *Blaskó Gábor, Fülöp Ferenc, Görög Sándor, Hargittai Magdolna, Joó Ferenc, Sohár Pál*

Huszthy Péter

Nyáregyházán született 1950-ben. 2013 óta az MTA levelező tagja. A BME Szerves Kémia és Technológia Tanszékének professzora. Szűkebb szakterülete a szupramolekuláris kémia. 2013 óta jelentős eredményeket ért el az optikailag aktív koronaéterek szintézise, enantiomer felismerése és alkalmazása, valamint az áramlásos kémia területén (*Tetrahedron: Asymm.*, 2014, 1443.; 2015, 650.; *Tetrahedron*, 2016, 8593.; *ACS Appl. Mater. Interfaces*, 2015, 650.; *J. Pharm. Biomed. Anal.*, 2015; *ChemSusChem*, 2017, 3435.; *Chem. Eur. J.*, 2018, 9385.). 2013 óta 41 folyóiratcikke és 84 előadása, illetve poszttere született. Több mint 20 szakmai bizottságban végez értékes munkát. 2016-ban Apáczai-Csere János-díjjal tüntették ki.

Ajánlók: *Antus Sándor, Fülöp Ferenc, Hargittai István, Görög Sándor, Sohár Pál*

Iván Béla

Nagyatádon született 1952-ben. 2013 óta az MTA levelező tagja. Az MTA Természettudományi Kutatóközpont Anyag- és Környezetkémiai Intézet kutatóprofesszora, a Polimer Kémiai Kutatócsoport vezetője, az ELTE TTK Kémiai Intézet egyetemi magántanára. Szűkebb szakterülete a polimer kémia és anyagtudomány, polimer nanoszerkezetek.

Levelező taggá választása óta jelentős új eredményeket ért el multifunkciós és rezponzív („intelligens”) polimerek, valamint különleges nanoszerkezetű amfifil polimer kotérhálók szintézise, szerkezet-tulajdonság összefüggéseik feltárása és alkalmazási lehetőségeik terén (*Macromolecules*, 2013, 2017; *RSC Adv.*, 2015, 2017; *Polymer*, 2017; *J. Polym Sci.*, 2017; *Eur Polym J.*, 2015, 2016; *Macromol Chem. Phys.*, 2015, 2017; *Polym. Chem.*, 2013, 2016; *J. Peptide Sci.*, 2016; *J. Magn. Magn. Mater.*, 2015, 2018). Három nemzetközi konferencia elnöke, szervezője volt. Több TDK-dolgozatot és diplomamunkát készítő hallgató és PhD-t végző témavezetője. 2015-ben MTA Akadémiai Szabadalmi Nívódíjban részesült.

Ajánlók: *Dékány Imre, Hudecz Ferenc, Náray-Szabó Gábor*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA**Császár Attila**

Dorogon született 1959-ben. 1998 óta az MTA doktora. Az ELTE Kémiai Intézet egyetemi tanára, az MTA–ELTE Komplex Kémiai Rendszerek kutatócsoport vezetője, a Hevesy György kémiai doktori iskola vezetője, az MTA FKB Anyag- és Molekulaszerkezeti Munkabizottság elnöke.

Szűkebb szakterülete a kvantumkémia és a molekula-spektroszkópia. A hazai elméleti kémia meghatározó szaktekintélye. Világszerte elismert iskolát teremtett az analitikai célokra is alkalmazott, nagyfelbontású molekula-spektroszkópia elméleti támogatását jelentő kutatásaival, munkásságával definiálta a kvantumkémia negyedik korszakát, megalkotta a spektroszkópiái hálózatok elméletét, lehetővé tette a ma még egzotikusnak tekintett, de alapvető fontosságú kémiai jelenségek (alagúthatás, rezonanciák) és rendszerek (van der Waals-klaszterek) vizsgálatát. Az általa és csoportjában kifejlesztett elméletek, algoritmusok és számítógépes programok több széles körű együttműködés alapjául szolgáltak, a segítségükkel kapott eredmények pedig gyakorlati szempontból is meghatározók, jelentős a hozzájárulásuk például a földi üvegházhatás tudományos alapjainak megértéséhez, a légkör- és asztrokémiához. Több mint 220 angol nyelvű tudományos közleménye jelent meg, publikált a

Nature, a *Science* és a *Physical Review Letters* vezető nemzetközi folyóiratokban. Közleményeire több mint 5000 független hivatkozást kapott, h-indexe 49. Négy nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. Számos tudományos kitüntetés, közöttük a 2017. évi megosztott Széchenyi-díj birtokosa. 12 végzett PhD-hallgatója közül ketten nyerték el a Junior Prima Díjat.

Ajánlók: *Náray-Szabó Gábor, Orbán Miklós, Perczel András, Sohár Pál*

Fábián István

Debrecenben született 1956-ban. 2002-ben lett az MTA doktora. A Debreceni Egyetem egyetemi tanára. A MTA–DE Redoxi- és Homogén Katalitikus Reakciók Mechanizmusa kutatócsoport vezetője.

Fő tudományos témája a környezeti kémiában, biológiai rendszerekben és ipari technológiákban jelentőséggel bíró, összetett redoxireakciók mechanizmuskutatása (*Inorg. Chem.*, 2009, 48, 1763.; *J. Org. Chem.*, 2016, 81, 5345.; *Adv. Inorg. Chem.*, 2017, 70, 1; *J. Haz. Mat.*, 2019, 362, 286.). Kutatócsoportját nemzetközi szinten az oldatfázisú reakciókinetika kiemelkedő műhelyeként tartják számon. Jelentős eredményeket ért el a funkcionizált aerogél alapú nanokompozitok előállításával, azok részletes leírásával kapcsolatban. Egyedülállóak a diszperz rendszerekben lejátszódó folyamatok kinetikai modellezésére vonatkozó eredményei. Ezek elősegítik orvosi és ipari szempontból fontos aerogélek szintézisét (*Polym. Compos.*, 2015, 36, 348.; *J. Phys. Chem. C*, 2018, 122, 19161.; *Carbohydr. Polym.*, 2018, 188, 159.). Kutatásokat végez az AkzoNobel cég részére. Közleményeinek száma 135 (IF: 333). Független hivatkozások száma 2040, h-index: 28. A *European Colloquium on Inorganic Reaction Mechanisms* konferenciasorozat alapítója. A Magyar Kémikusok Egyesülete Intézőbizottsága tagja, szerkesztője a tudomany.hu honlapnak. Elismerései: Alexander von Humboldt-ösztöndíj, Vasile Goldis Western University aranyérme, Polányi-díj. A Delhi School of Professional Studies and Research és a Vasile Goldis Western University díszdoktora.

Ajánlók: *Fülöp Ferenc, Joó Ferenc, Pálinkás Gábor*

Hernádi Klára

Miskolcon született 1960-ban. 2004 óta az MTA doktora. A Szegedi Tudományegyetem Alkalmazott és Környezeti Kémiai Tanszékének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a heterogén katalízis és az anyagtudomány.

Tudományos munkájának kiemelkedő sikereit a heterogén katalízis egy speciális területén – magyar kémikusként elsőként – a szén nanocsövek CVD szintézisével érte el: a katalizátorok tervezésével, a reakcióparaméterek optimalizálásával (*Carbon*, 1996, 34, 1249.; *Appl. Catal. A*, 2000, 199, 245.), majd a léptéknöveléssel (*Chem. Phys. Lett.*, 2003, 378, 9.) spirális szénformák (*J. Phys. Chem. B*, 2001, 105, 12464.) és rendezett „erdők” szintézisével (*Sci Rep.*, 2017, 7, 9557.) foglalkozott. A szerves oxidokkal létrehozott nanokompozitok előállításában úttörő tevékenységet végzett (*Langmuir*, 2003, 19, 7026.; *Acta Mater.*, 2003, 51, 1447.; *Carbon*, 2013, 60, 266.), majd ezek alkalmazásait kutatta: szenzorként (*Sens. Actuators B Chem.*, 2013, 177, 308.), fotokatalizátorként (*Appl. Catal. A*, 2014, 469, 153.; *Nanoscale*, 2015, 7, 5776.), gömbhéj struktúrában (*Catal. Today*, 2017, 284, 160.), biokompozitként (*J. Phys. Chem. B*, 2006, 110, 21473.). Összesített impaktfaktora 409, >200 közleményére eddig 4386 független hivatkozás történt, h-indexe 33. Kutatási együttműködései vannak svájci, román/magyar, örmény, indiai partnerekkel. Aktívan járul hozzá az oktatási, közéleti, diplomamunka és PhD-témavezetési feladatokhoz. Elismerései: Bolyai-plakett, L’Oreal–UNESCO: „a Nőkért és a Tudományért” ösztöndíj, NATE „Nők a tudományban Kiválósági Díj” – Anyagtudomány.

Ajánlók: *Bartók Mihály, Hargittai Magdolna, Tétényi Pál*

Hohmann Judit

Bólyban született 1957-ben. 2006-ban lett az MTA doktora. 2007 óta a Szegedi Tudományegyetem Gyógyszerésztudományi Kar Farmakognóziái Intézet tanszékvezető egyetemi tanára. Gyógyszerész (1980), tudományterülete a szerves és biomolekuláris kémia.

Tudományos tevékenysége a növényi hatóanyagok kutatására irányul, mely iránt a gyógyszeripar is komoly érdeklődést mutat. Kutatócsoportja a növényekben előforduló bioaktív természetes anyagok izolálásával, szerkezet-felderítésével és biológiai hatékonyságuk igazolásával foglalkozik. Munkássága során 188 SCI-folyóiratban jelent meg tudományos közleménye, összesített impaktfaktora 462,7, független hivatkozásainak száma 3913, h-indexe 35. Legjelentősebb eredményeit az *Euphorbia* diterpének kutatása terén érte el, az *E. peplus*-ból izolált ingenol-3-angelátot az aktinikus keratózis kezelésére gyógyszerként engedélyezte az FDA (2012) és az EMA (2014). 2012–2018 között az SZTE GYTK dékánja volt. Egyetemi oktatói tevékenységét Mestertanár kitüntetéssel ismerték el. PhD-fokozatot szerzett hallgatóinak száma 8, a folyamatban lévő eljárások száma 5. Számos nemzetközi tudományos szervezet tagja, illetve tisztségviselője, 9 tudományos folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. Széchenyi Professzori Ösztöndíj-

ban (2000), Akadémiai Díjban (2011) és Kisfaludy Lajos-díjban (2018) részesült. A tajvani Kaohsiung Medical University tiszteletbeli vendégprofesszora (2017–). 5 OTKA-, 2 ETT- és 2 GINOP-pályázat szakmai vezetője, továbbá külföldi pályázatok (HIV-ERA, IPA-HUSRB) vezető kutatója. Számos nemzetközi kapcsolat megteremtője, bécsi, lisszaboni, kaohsiungi, északkelet-ohioi, toledói, berni és grazi egyetemekkel folytat együttműködést. Jelentős magyarországi gyógyszeripari kapcsolatokkal is rendelkezik.

Ajánlók: *Antus Sándor, Blaskó Gábor, Görög Sándor, Hudecz Ferenc*

Kállay Mihály

Budapesten született 1974-ben. Az MTA doktora. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Fizikai Kémia és Anyagtudományi Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a kvantumkémia.

Tudományos munkásságának legfontosabb eredménye egyrészt olyan automatizált programozási módszerek kifejlesztése, amelyek segítségével tetszőlegesen bonyolult kvantumkémiai közelítések egyenletei automatikusan levezethetők és megoldhatók. Az eljárást sikeresen alkalmazta a legpontosabb kvantumkémiai elméletek programozására. Kutatásai nyomán lehetővé vált számos kémiai tulajdonság meghatározása nagy pontossággal kisebb molekulákra. Másrészt, a pontos kvantumkémiai modellek alkalmazhatóságát kiterjesztette nagyobb molekulákra a módszerek számításigényének csökkentésével. Ezek a kutatások megnyitották az utat a több ezer atomos molekulák pontos elméleti leírása felé. A vezetésével fejlesztett kvantumkémiai program mindenki számára szabadon elérhető, a világ több száz kutatócsoportjában használják elméleti számításokra. A módszerfejlesztés mellett kiterjedten alkalmazza a kvantumkémiai módszereket kémiai problémák megoldására, elsősorban a fizikai kémia, a szerves kémia és az anyagtudomány különböző területein. Munkásságát számos kitüntetéssel és ösztöndíjjal ismerték el. Ezek között a legrangosabb az ERC fiatal kutatók számára meghirdetett támogatása, illetve a Nemzetközi Kvantumkémiai Akadémia érme. Sikeresen szerepelt az MTA Lendület pályázatán, legutóbb pedig elnyerte az „Élvonal – Kutatói kiválósági program” támogatását.

Ajánlók: *Felinger Attila, Iván Béla, E. Kövér Katalin*

Keglevich György

Budapesten született 1957-ben. 1994 óta a kémiai tudomány doktora. A BME Szerves Kémia és Technológia Tanszékének 1999 óta tanszékvezető egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a foszfororganikus és a környezetbarát kémia.

Keglevich György 30 éve műveli a P-heterociklusos területet, amelynek fejlődéséhez új szintézismódszerek és szelektív átalakítások kidolgozásával (*Synth*, 1993, 931.), valamint új reakciók (*JOC*, 1993, 977.; *JACS*, 1997, 5095.) felfedezésével és új vegyületcsaládok bevezetésével járult hozzá. A foszforkémiát a környezetbarát kémiával kombinálva széles körben alkalmazta a MW-technikát (*Synth*, 2017, 3069.; *PAC*, 2018). Ennek során új, másképp nem lejátszódó reakciókat valósított meg (*OBC*, 2012, 2011; *RSC Adv.*, 2014, 11948.). Emellett katalizátorrendszereket egyszerűsített (*Green Chem.*, 2006, 1073.; *RSC Adv.*, 2014, 22808.), meghatározta az MW alkalmazási lehetőségeit, és modellezte a gyorsító hatást (*PAC*, 2016, 931.). P-ligandokat és katalizátorként alkalmazható Pt komplexeket szintetizált (*Chem. Rev.*, 2010, 4257.; *Dalton Trans.*, 2016, 1823.). Publikációi: 541 közlemény (33 review), 2 könyv, 41 könyvfejezet (független idézet 3168, IF > 627, h-index 37). Vezetésével 14-en kaptak PhD-fokozatot. A *Current Organic Chemistry* és a *Current Green Chemistry* főszerkesztője, a *Current Organic Synthesis*, a *Letters in Organic Chemistry* és a *Letters in Drug Design & Discovery* szerkesztője. Szerkesztőbizottsági tag a *Heteroatom Chemistry*, a *Phosphorus Sulfur Silicon* és *Molecules* című lapoknál. Elismerései: Zemplén-díj, Pro Scientia Díj, Széchenyi Professzori Ösztöndíj, Erdey-díj, Mestertanári kitüntetés, Ipolyi-díj, Akadémiai Díj, Bruckner-díj, Csűrös-díj.

Ajánlók: Antus Sándor, Blaskó Gábor, Hargittai István, Markó László,
Sohár Pál, Tőke László

Keserű György Miklós

Budapesten született 1967-ben. 2003 óta az MTA doktora. Az MTA Természet-tudományi Kutatóközpont tudományos csoportvezetője, a BME egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a gyógyszerkémia.

Személyében egyesíti az alapkutatást és az innovációt, összesen 36 szabadalmi bejelentés feltalálójaként 10 olyan eredeti gyógyszerjelölt felfedezésében működött közre, melyek klinikai kipróbálásra kerültek. Az antipszichotikus hatású Cariprazine piaci bevezetését engedélyezték az Egyesült Államokban és az Európai Unióban. Megmutatta, hogy a gyógyszerjelölt vegyületek sikertelen fejlesztésének nagy részéért a gyógyszerkémiai optimalás stratégiája felelős (*Nature Rev. Drug Discov.*, 2009, 8, 20.). Termodinamikai magyarázatot adott a fragmens-ala-

pú gyógyszerkutatói stratégia alkalmazhatóságára (*Nature Rev. Drug Discov.*, 2012, 11, 355.). Nemzetközi együttműködésben klinikai vizsgálatra alkalmas vegyületet azonosított akut mieloid leukémia indikációban (*Nature Leukemia*, 2016, 32, 1135.). Hatékony módszereket javasolt a gyógyszerkémiában alkalmazható szerves kémiai reakciók körének bővítésére (*Nature Rev. Drug Discov.*, 2018, 17, advance online publication). Ez a közlemény az elmúlt 3 hónapban megjelent 150 000 cikk között a legolvasottabb 3%-ban szerepel. Több mint 200 cikket közölt nemzetközi tudományos folyóiratokban, publikációi összesített impaktfaktora meghaladja a 700-at, ezekre eddig több mint 4000 független idézetet kapott, h-indexe 34. Idézeteinek száma évente átlag 400-zal bővül. Számos tudományos díj, köztük az Európai Gyógyszerkémiai Szövetség Overton–Meyer-díja tulajdonosa, egy diákja Junior Prima Díjban részesült.

Ajánlók: *Huszthy Péter, Náray-Szabó Gábor, Pálínkás Gábor, Penke Botond, Perczel András*

Kónya Zoltán

Budapesten született 1971-ben. 2011 óta az MTA doktora. A Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Kar Kémiai Intézet Alkalmazott és Környezeti Kémiai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, az SZTE tudományos és innovációs rektorhelyettese. Szűkebb szakterülete a nanoszerkezetek előállítására és felhasználására (például a környezettudományban).

Közel 350 angol nyelvű tudományos közleménye jelent meg, több könyv/könyvfejezet társszerzője, közleményeire több mint 6200 független hivatkozást kapott (SCI), h-indexe 44. Publikált az *ACS Nano.*, *Chem. Mater.*, *Nanolett. Surf. Sci. Rep.* folyóiratokban. Kutatásaiból 12 szabadalom és számos *know-how* született, melyek közül néhányat a gyakorlatban is megvalósítottak (funkcionalizált szén nanocsövek előállítására, antibakteriális tulajdonságú textil előállítására, csőhálózat-tisztítás gélekkel, nanoméretű vasrészecskék felhasználása környezeti remediációban).

Kónya Zoltán az MTA AKKB Környezatkémiai Munkabizottság elnöke, az MTA–SZTE Felületkémiai és Reakciókinetikai Kutatócsoport vezetője, több nemzetközi konferencia szervezője, a szegedi SIWAN (Szeged International Workshop on Advances in Nanoscience) főszervezője. Vendégprofesszor volt az USA-ban és Finnországban. Szerkesztőbizottsági tagja a *Catal. Lett.* és a *Top. Catal.* folyóiratoknak. Kítüntetései: Polányi Mihály Ifjúsági Díj 2004, SZTE TTIK Tudományos Díja 2013, OTDT Mestertanár aranyérem 2015, MTA Pungor Ernő-díj 2015, George Hevesy Award, GDCh 2017. 17 PhD-disszertáció született a vezetésével, tanítványai közül ketten Pro Scientia aranyérmet kaptak.

Ajánlók: *Dékány Imre, Fülöp Ferenc, Penke Botond*

Nyulászi László

1957-ben született Budapesten. Az MTA doktora, tanszékvezető professzor a BME Szervetlen és Analitikai Kémia Tanszékén. A BME Oláh György DI vezetője. Szakterülete a szervetlen kémia, ezen belül az elemorganikus kémia és az alkalmazott kvantumkémia.

A 90-es évek óta foglalkozik az akkoriban felfedezett, stabil telítetlen foszforvegyületek kémiájával, együttműködésben a világ e területen vezető szintetikus csoportjaival. Munkái úttörő jelentőségűek a periódusos rendszer tankönyvi „diagonálszabályának” foszfor-szén elem párra történő kiterjesztésében. E témakörben több mint 100 közleménye jelent meg (11 *Angew. Chem.*, 8 *JACS* és 1 egyszerűs *Chem. Rev.*). E területen folyó aktuális kutatásai optoelektronikai eszközökben (például OLED-ként) felhasználható konjugált molekulák elektronszerkezetének és fotofizikai tulajdonságainak előrejelzésére irányulnak. A foszfor mellett a szilícium vegyületei közül a szililéneket, valamint az analóg szénvegyületeket, a karbénéket vizsgálja. Számításai alapján végzett célzott kísérletekkel tisztázták a kiemelkedő katalitikus hatású NHC-karbéneknek az alkalmazások szempontjából fontos hidrolízisét. Ezen eredményeit egy nagy nemzetközi vegyipari vállalat használja fel. Elsőként igazolta az NHC karbének jelenlétét imidazólium-acetátionos folyadék gőzeiben, és számításon alapuló eredményeik alapján elvégzett kísérletekkel igazolta ezen ionos folyadék organokatalitikus aktivitását, összekapcsolva a környezeti szempontból fontos ionos folyadékok alkalmazását a karbén-organokatalízissel.

Ajánlók: *Hargittai István, Horvai György, Huszthy Péter*

Szántay Csaba

Budapesten született 1958-ban. 2001 óta az MTA doktora. A Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Nyrt. Szerkezetkutatási Osztályának vezetője. Szakterülete az analitikai kémia, az NMR-spektroszkópia.

Az NMR-spektroszkópia és gyógyszeranalitika egyik legkiválóbb hazai és nemzetközileg elismert képviselője. Tudományos munkássága az NMR-spektroszkópia innovatív alkalmazásával összetett molekulaszervezeti problémák megoldására irányult, melynek jó része közvetlen gyakorlati jelentőséggel bír a gyógyszerkutatásban. Igazolja ezt a 22 elfogadott szabadalom, melyeknek társszerzője. Hazai és nemzetközi szakmai körökben is elismerést aratott elméleti és módszertani munkáival, melyek az NMR-spektroszkópia alapvető jelenségeivel – rejtett cserepartner, Bloch-egyenletek, Fourier-transzformáció és bizonytalan-sági elv elmélete – kapcsolatosak. 139 közleménye jelent meg, amelyek közül

17 dolgozat egyedüli szerzője. Az Elsevier Kiadó gondozásában 2015-ben jelent meg egy általa szerkesztett könyv *Anthropic Awareness: The Human Aspects of Scientific Thinking in NMR Spectroscopy and Mass Spectrometry* címen, a könyv öt fejezetének szerzője is. Mind kutatóként, mind egy nagyvállalat osztályvezetőjeként bizonyította, hogy gyógyszeripari környezetben is lehet magas szintű tudományos munkát végezni. Kitűnő szervezői kvalitását tükrözi az általa kialakított világszínvonalú nagyműszeres szerkezetkutatási bázis, mely a hazai és nemzetközi közéletben is sikeres tudományos műhely. Sokirányú közéleti tevékenységéből kiemelendő a *Magnetic Moments in Central Europe* című közép-európai NMR-konferenciasorozat megalapítása, alapkonceptiójának és tudományos programjainak kidolgozása.

Ajánlók: E. Kövér Katalin, Felinger Attila, Görög Sándor, Orbán Miklós, Sohár Pál

Tombácz Etelka

Szegeden született 1952-ben. 2004 óta az MTA doktora. A Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar Élelmiszermérnöki Intézete egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a kolloidkémia, ahol meghatározó és nemzetközileg is elismert eredményeket ért el.

Kutatási területe az összetett vizes diszperziók határfelületi egyensúlyainak és kolloid stabilitásának fizikai-kémiai jellemzése, modellezése és módosítása. Korábban az agyagásványok (*Appl. Clay Sci.*, 2004, 2006), oxidok (*Langmuir*, 2001) és huminsavak (*Soil Sci.*, 1999; *Org. Geochem.*, 1990), valamint összetett rendszerek (*J. Coll. Interface Sci.*, 2006; *Colloids Surf. A*, 1998, 1999; *Org. Geochem.*, 2004, 2007) viselkedését írta le. Az utóbbi évtizedben magnetit nanorészecskék felületmódosításával, teranosztikai célú fejlesztésével foglalkozik (*Langmuir*, 2009, 2012, 2014; *Colloids Surf. A*, 2009, 2013, 2014; *BBRC*, 2015; *Colloids Surf. B*, 2012; *IJMS*, 2013; *JMMM*, 2015, 2017, 2018; *Interface Focus*, 2016; *Soft Matter*, 2018). Közel 100 angol nyelvű közlemény és több könyvfejezet társszerzője. A nemzetközi visszhangja kiemelkedő; független hivatkozása 4656 (MTMT, 2018. 06. 04.), h-indexe 35, és a cikkek átlagos idézettsége 40,55 (WoS, 2018. 09. 10.). Vendégprofesszor volt az USA-ban és Franciaországban. Sikeres konferenciaszervező (11CCC 2018) és résztvevő (74 előadás, 37 szekcióvezetés). Három folyóiratnál (*Coll. Polym. Sci.*, *Colloids Surf. A*, *Appl. Clay Sci.*) szerkesztőbizottsági tag. 2016-ban elnyerte a Polányi Mihály-díjat és hat PhD-hallgatója védte meg értekezését.

Ajánlók: Dékány Imre, Hargittai Magdolna, Iván Béla

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Horváth István Tamás

Budapesten született 1953-ban. A City University of Hong Kong professzora, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem címzetes egyetemi tanára. Szakterülete a zöldkémia, a katalízis és a fémorganikus kémia.

A katalízis és a zöldkémiai kutatások megkerülhetetlen kutatója. Nemzetközileg széleskörűen elismert az átmenetifém-komplexek által katalizált reakciók mechanizmusának vizsgálatában, a hagyományos, szerves oldószerek helyett új reakcióközegek kutatásában, új, biológiai eredetű, megújuló nyersanyagok alkalmazásában.

Minden területen jelentek meg közleményei a *Science*-ben és a kémia legszínelonvasabb lapjaiban. Több mint 160 kiemelkedő hatástényezőjú folyóirat-közlemény szerzője, ezekre 7500 feletti független hivatkozást kapott. Egyesült államokbeli, svájci és hongkongi kutatómunkája közben is intenzív kapcsolatot ápolott a hazai kutatókkal, szakmai ötletekkel kutatási és publikációs lehetőségekkel támogatva őket.

Ajánlók: *Antus Sándor, Blaskó Gábor, Hargittai Magdolna, Joó Ferenc, Kollár László, Markó László, Náray-Szabó Gábor*

Jakab Tóth Éva

Debrecenben született 1967-ben. 1990-ben végzett a Kossuth Lajos Tudományegyetem vegyész szakán, 1994-ben ugyanitt szerzett doktori címet, 2004-től az MTA doktora. 1995-től az Université de Lausanne, majd az École polytechnique fédérale de Lausanne munkatársa. 2005 óta Franciaországban, Orléans-ban a CNRS Centre de Biophysique Moléculaire kutatóintézetében dolgozik, 2012-től annak tudományos igazgatója. Szűkebb szakterülete az MRI-kontrasztanyagok kémiája.

Jakab Tóth Éva 168 közleménye, a kapott >6000 független idézet (h-index: 50) jelentősen hozzájárult a paramágneses fémkomplexek szerkezete és MRI-hatékonyasága közötti összefüggések feltárásához. Az okos kontrasztanyagok kutatásának egyik úttörője (enzimek, fémionok, neurotranszmitterek kimutatása). A társszerkesztésében megjelent *The Chemistry of Contrast Agents in Medical Magnetic Resonance Imaging* (Wiley, 2001, 2013) a szakmaterület bibliájának számít. A molekuláris képkalkotás terén egy európai COST Action vezetője volt, jelenleg egy 50 csoportból álló francia network koordinátora. Magyar kutatókat,

hallgatókat rendszeresen fogad csoportjában, és hív meg általa szervezett nemzetközi konferenciákra.

Ajánlók: *E. Kövér Katalin, Hargittai Magdolna, Joó Ferenc, Pálinkás Gábor*

Novák Béla

Budapesten született 1956-ban. Az MTA doktora, egyetemi tanár, a University of Oxford Biokémia Tanszéke Integrált Rendszerbiológiai Központjának professzora. Fő szakterülete a sejtciklus szabályozási hálózat leírása.

Felismerte, hogy a sejtszaporodást irányító molekulák egy olyan bonyolult szabályozási hálózatot alkotnak, amelynek megértéséhez a kémiában jól bevált reakciókinetikai leírás alkalmazható. Megmutatta, hogy a sejtciklus irreverzibilis átmenetei a szabályozási hálózat dinamikai irreverzibilitásának következményei, és hogy a bistabilitás teszi irreverzibilissé például a mitózis meta-anafázis átmenetét és a DNS-szintézis kezdetét humán sejtekben.

120 feletti közleményére 6238 alkalommal hivatkoztak, h-indexe 38. Az EMBO tagja, a *Molecular Systems Biology* szerkesztőbizottsági tagja. A James S. McDonnell Foundation '21st Century Science Research Award' kitüntetettje.

Ajánlók: *Hargittai István, Horvai György, Huszthy Péter, Perczel András, Rácz Zoltán*

Vigh Gyula

Budapesten született 1947-ben. Műszaki doktor. A Texas A&M University (College Station, Texas, USA) első Gradipore professzora, professor emeritus. Szakterülete az analitikai kémia, azon belül az elválasztástudomány.

Meghatározó szerepe volt a HPLC és a kapilláris gázkromatográfia magyarországi bevezetésében. 1985 óta az Amerikai Egyesült Államokban él. Kutatómunkája főként a királis vegyületek elválasztásához kapcsolódik. Az elsők között alkalmazta a kapilláris elektroforézist enantiomerek tisztaságvizsgálására. Modellt dolgozott ki a pH szerepének figyelembevételére elektroforetikus elválasztásoknál. Kidolgozta a folyamatos, preparatív enantiomer elválasztás elektroforetikus módszerét. Irányítása mellett 34 PhD- és 28 MSc-dolgozat, több szabadalom született. Munkássága eredményeit mintegy 200 tudományos munka dokumentálja. Ezek összegzett hatástényezője 430, független idézettsége 3700, h-indexe 37.

Ajánlók: *Felinger Attila, Görög Sándor, Horvai György*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLJA

Futaki Shiroh (Shiroh Futaki)

Kanazavában, Japánban született 1959-ben. A felfedező bioorganikus kémia nemzetközileg elismert képviselője. Tanulmányait a Kiotói Egyetemen (PhD, 1989) és a The Rockefeller Universityn (1989–91) végezte. 2005-től a Kiotói Egyetemen a Kémiai Kutatási Intézet professzora. Fő érdeklődése: sejtpenetráló peptidek/proteinek tervezése, szintézise sejten belüli folyamatok mechanizmusának felderítésére, szabályozására, hatóanyag célba juttatására.

SCI publikációk: >275, független idézetek: >13 600, h-index: 60, i10: 99. 21. 16 végzett PhD-hallgató témavezetője. Hazai tudományos kapcsolatai (2003–) élők, eredményesek. A Japanese Peptide Society alelnöke (2016–), a 10th International Peptide Symposium elnöke (2018).

Ajánlók: *Blaskó Gábor, Hudecz Ferenc, Pálinkás Gábor*

Samuel H. Gellman

1955-ben született az USA-ban. Tanulmányait a Harvard és a Columbia Egyetemen végezte, a University of Wisconsin-Madison kutatóprofesszora. Új, érdekes szerkezettel és funkciókkal rendelkező peptidek szintézisével és térszerkezet-vizsgálatával foglalkozik.

A „Foldamerkémia” gondolatának megalkotója és máig meghatározó képviselője, aki a peptid-foldamerek biológiai funkciójának megértésére törekszik. Munkája az aszimmetrikus szintézistől, a polimerek előállításán át, a szilárd-fázisú peptidszintéziseken keresztül a nagyfelbontású térszerkezet-meghatározásig és biokémiai elemzésekig felölel szinte minden fontos szakterületet. Kiemelkedő tudományos mutatókkal rendelkezik, közleményeinek száma 468, független idézeteinek száma >25 000, h-indexe 82.

Ajánlók: *Fülöp Ferenc, Huszthy Péter, Pálinkás Gábor, Perczel András*

BIOLÓGIAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA**RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA****Buday László**

Budapesten született 1963-ban. 2013 óta az MTA levelező tagja, az MTA TTK Enzimológiai Intézetének igazgatója, a Semmelweis Egyetem ÁOK Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és Patobiokémiai Intézetének részállású egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a biokémiai és sejtbiológia, azon belül is a jelátvitel.

Levelező taggá választását követően 20 tudományos közleményben szerepelt szerzőként. Munkacsoportja által előállított génhiányos egérmodell segítségével bizonyította, hogy az emberi Frank Ter Haar-szindrómában mutálódó Tks4 fehérje génje alapvető szerepet játszik a mezenhimális őssejtek differenciációjában. Felismerte, hogy a Tks4 fehérje mellett a rokon Tks5 fehérje is fontos komponense az EGF jelpályájának. Bizonyította, hogy az EGF-jelpályában a Tks4 fehérje SH2 és SH3 doméneken keresztül megköti, és ezzel tartósan aktiválja az Src tirozin-kinázt. A Magyar Biokémiai Egyesület elnöke. Közleményeire kapott idézetek száma 5564 (független 5124), h-indexe 30, összes publikációjának száma 70.

Ajánlók: Bíró Péter, Gergely Pál, Patthy László, Závodszy Péter

Csermely Péter

Budapesten született 1958-ban. 2013 óta az MTA levelező tagja. A Semmelweis Egyetem Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és Patobiokémiai Intézetének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a biológiai hálózatok stressz, adaptációs és döntési folyamatainak molekuláris mechanizmusa.

Elméletet fejlesztett ki a hálózatok adaptációs és döntéshozatali folyamataira (BioEssays; 4 Faculty1000 ajánlás), hálózatos gyógyszerfejlesztési paradigmát dolgozott ki (Pharm. Ther.; 500 idézet). 40 nemzetközi közleményt publikált (30 Q1, 23 D1). Idézettsége 5100-ról 8600-ra, h-indexe 41-ről 49-re emelkedett. Témavezetésével 13 TDK-díj, 7 szakdolgozat, 5 PhD- és egy MTA doktora foko-

zat született, a hálózatkutató „Turbine startup” 2017-ben Közép-Európa legjobbjá lett. Az Európai Tehetségtanács elnökeként 50 országban segítő hálózatot hoztak létre. Díjai: Cell Stress Society International Senior Fellow, International Award for Creativity, Tehetségek Szolgálatáért és Bonis Bona.

Ajánlók: *Borhidi Attila, Fésüs László, Freund Tamás, Gráf László, Podani János, Pócs Tamás, Vígh László, Falus András*

Tamás Gábor

Dunaújvárosban született 1969-ben. Az MTA levelező tagja. A Szegedi Tudományegyetem Élettani, Szervezettani és Idegtudományi Tanszékének egyetemi tanára. Szakterülete a neurobiológia.

Tamás Gábor a levelező tagság elnyerése óta kutatócsoportjával kimutatta, hogy az inzulin nemcsak a hasnyálmirigyben szintetizálódik, hanem az agykéreg egyes gátló idegsejtjeiben is termelődik, és aktivitásfüggő módon szabadul fel. Új módszeren alapuló eredményeik bizonyították a memória kialakításában fontos élethullámok agykérgi jelenlétét, és feltárták a kérgi élethullámok sejtszintű mechanizmusait. Együttműködés keretén belül megfejtették az emberi szinapszisok rágszálókban nem tapasztalt hatékonyságának hátterében álló biofizikai folyamatokat, valamint felfedeztek egy új agykérgi idegsejttípust emberben, amely rágszálókban nem fordul elő.

Ajánlók: *Freund Tamás, Kondorosi Éva, Nagy Ferenc, Nagy László, Nusser Zoltán, Somogyi Péter, Szathmáry Eörs, Vígh László*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Acsády László

Budapesten született 1966-ban. Az MTA doktora, munkahelye az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet. Szűkebb szakterülete a neurobiológia.

Acsády László kutatásainak elsődleges célja a magasabb rendű idegrendszeri tevékenységek, valamint az idegrendszert érintő megbetegedések neuronhálozati alapjainak megértése. E kiterjedt témakörön belül a jelölt kutatási eredményei alapvetően megváltoztatták a talamusz nevű agyterület működéséről és funkciójáról kialakult képet. Jelentős szerepe volt abban, hogy ezt a korábban egyszerű átkapcsoló állomásnak gondolt agyterületet mára az agykérgi infor-

mációfeldolgozás nélkülözhetetlen komponenseként tartják számon. Kimutatta a talamuszsejtek és kapcsolatrendszerük sokszínűségét, amely alkalmassá teszi őket az agykérgi aktivitás komplex módon történő befolyásolására. Felfedezte és jellemezte az idegrendszer eddig ismert legnagyobb gátló terminális típusát és lehetséges szerepét. Úttörő eredményeket ért el az agyi ritmikus aktivitás terén, és alapvető felfedezéseket tett az ébredés agyi folyamatainak tisztázásában. Jelentős eredményeket ért el főemlős, illetve humán agyszövetek összehasonlító vizsgálatával, ami lehetővé tette, hogy számos neurológiai kórkép (Parkinson-kór, krónikus fájdalom, epilepszia) idegrendszeri alapjait tisztázza. Eredményeit vezető idegtudományi lapok közzélték, két tanítványa saját labort alapított Magyarországon az elmúlt években, illetve volt diákjai neves külföldi intézetekben dolgoznak. Kutatásai támogatására 2003-ban elnyerte a Wellcome Trust International Research Fellowshipjét és 2017-ben a European Research Council Advanced Grantját.

Ajánlók: *Freund Tamás, Hámori József, Nusser Zoltán, Somogyi Péter, Szathmáry Eörs, Tamás Gábor, Vigh László*

Báldi András

Budapesten született 1965-ben. 2006-ban lett az MTA doktora. Az MTA Ökológiai Kutatóközpont főigazgatója, az MTA Nemzeti Víz tudományi Program társelnöke. Szakterülete a természetvédelmi biológia és tájökológia.

A magyar természetvédelmi biológia egyik megalapítója. Kimutatta, hogy a gyepek, szántók és gyümölcsösök kezelésének faj-, élőhely- és tájspecifikus hatása van a biodiverzitásra. Jelentősen hozzájárult annak igazolásához, hogy a mezőgazdasági területeken élő vad fajok sokfélesége, illetve e fajok reakciója a kezelésre és tájszerkezetre jelentősen variál Európán belül. Rámutatott, hogy a fajszám-terület ökológiai törvényszerűséget az emberi táj átalakítás „felülírja”. A biodiverzitás és ökoszisztéma-szolgáltatás kapcsolatának kutatására Lendület csoport vezetőjeként teremtett iskolát. Ezen újszerű kutatások során a beporzást, a kártevők elleni biológiai védekezést és a lebontó folyamatokat vizsgálja csoportjával. Cikkei vezető lapokban jelennek meg (*Nature Communications, Science, Proc. R. Soc. B*), több közülük „highly cited” lett; h-indexe 33. Tudományos közéleti aktivitása kiemelkedő. Az 1. és 3. European Congress of Conservation Biology és a Society for Conservation Biology (SCB) – Europe korábbi elnöke, három vezető lap szerkesztőbizottsági tagja. A Biodiverzitás és Ökoszisztéma-szolgáltatás Kormányközi Platform (IPBES) szakértői vezető testületének korábbi tagja, az EASAC Környezeti Paneljének tagja. Az MTA Ökológiai Kutatóközpont vezetőjeként hatékony tudományos szervező és menedzselő tevékeny-

ségével integrálta a három intézet kutatógárdáját, jelentősen növelte a pályázati aktivitást és a tudományos eredményességet. Az MTA Bolyai-plakett és a Pro Natura Díj kitüntettetje.

Ajánlók: *Borhidi Attila, Papp László, Podani János, Szathmáry Eörs, Vida Gábor, Závodszy Péter*

Buzás Edit Irén

Cegléden született 1959-ben. Az MTA doktora. Jelenlegi munkahelye a Semmelweis Egyetem Genetikai, Sejt- és Immunbiológiai Intézete, orvos, egyetemi tanár, intézetigazgató. Szűkebb szakterülete az extracelluláris vezikulák biológiája, immunológia, sejtbiológia.

Buzás Edit Irén korábban az aggregán-specifikus autoimmunitást vizsgálta, T-sejt epitópotkat azonosított, arthritogén T-sejt hibridómát hozott létre. Eredményeiért a legmagasabb nemzetközi reumatológiai tudományos elismerésben, a Carol Nachman-díjban részesült 1995-ben. Később hazai munkacsoportot vezetve érdeklődése az extracelluláris vezikulák (EV-k) felé fordult. Megállapította, hogy EV-kkel együtt izolálódnak a protein aggregátumok és az LDL-részecskék, és zavarják az EV-k detektálását. Jelentősen hozzájárult az EV-terület módszertani integrálásához és az EV-mérések standard módszertanának kialakításához. Betegség-specifikus EV-mintázatot igazolt ízületi betegek szinovialis folyadékában, kimutatta, hogy az EV-k és a citokinek kombinatorikus hatást fejtenek ki a sejtekre. Igazolta, hogy a különböző EV-alpopulációkat eltérő lipidösszetétel jellemzi, igazolta glikozidáz enzimek asszociációját EV-kkel. Kimutatta, hogy monocita aktiváció során a sejt felszíni thiolok megőrzése érdekében a sejtek oxidált membránrészleteiket EV-k formájában távolítják el, és igazolta, hogy az antibiotikum-okozta genotoxikus stressz DNS-sel fedett exoszómák kibocsátását indukálja. A 2016-os Extracelluláris Vezikula Világkongresszus elnöke (ISEV2016). Ismételten a Nemzetközi Extracelluláris Vezikula Társaság egyik vezetőjének választották. A 2020-as Extracelluláris Vezikula Gordon Konferencia frissen választott alelnöke. 156 közleményére 4797 független citációt kapott (összes 6060_{MTMT}), h-indexe 36.

Ajánlók: *Erdei Anna, Falus András, Kondorosi Éva, Miklósi Ádám, Simon István*

Deli Mária Anna

Orosházán született 1964-ben. 2013 óta az MTA doktora. Az MTA Szegedi Biológiai Kutatóközpont Biofizikai Intézetének csoportvezető tudományos tanácsadója. Szűkebb szakterülete a biológiai gátrendszerek vizsgálata.

Úttörő szerepet játszott a két és három sejttypusból álló tenyészetes vér-agy gát modellek, és a biológiai *barrier*ek vizsgálatára alkalmas mikrofluidikai és elektronikai chip-eszközök létrehozásában, és azok szabadalmaztatásában. A központi idegrendszeri gyógyszerbevitel új lehetőségeit írta le a vér-agy gát sejt közötti kapcsolatainak átmeneti megnyitása révén, az agyi endotélsejtek szállítófehérjeit célzó nanorészecskék segítségével, valamint a nazális útvonal használatával. Kutatócsoportja a szakterület nemzetközileg elismert laboratóriuma, rendszeresen fogad vendégkutatókat együttműködések keretében. Tudományos elismerései: Akadémiai Ifjúsági Díj (1997), TEVA Kutatási Díj (2001), Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (2001–2004), Straub-plakett (2014). Nemzetközi tudományos közleményeinek száma 113, könyvfejezeteinek száma 12 (MTMT független hivatkozás: 4198, h-index: 38). Hallgatói témavezetésért többször részesült elismerésben: diákjai 30 TDK- és számos egyéb díjat nyertek. Tanítványai közül 7 szerzett PhD-fokozatot, többen Bolyai-ösztöndíjat, OTKA és Richter kutatási pályázatokat nyertek. Hazai és nemzetközi konferenciák szervezője; több mint 30 nemzetközi konferencia, szimpózium, PhD-kurzus meghívott előadója. Tagja az MTA Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsának, a Neurobiológiai Tudományos Bizottságnak, a Gyógyszerésztudományi Osztályközi Állandó Bizottságnak. Nemzetközi folyóiratok szerkesztőbizottságának tagjaként több mint 280 cikket szerkesztett.

Ajánlók: Alföldi Lajos, Keszthelyi Lajos, Kondorosi Éva, Nagy Ferenc, Ormos Pál

Dinnyés András

Budapesten született 1966-ban. Az állatorvos-tudomány kandidátusa 1995-től és az MTA doktora 2002 óta. A Szent István Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem professzora. Szűkebb szakterületei a genetikai újraprogramozás, sejtmagátültetéses klónozás, valamint a fejlődés- és összejt biológia.

Embriók és petesejtek mélyhűtésében a vitrifikációs módszer úttörője (Pro Scientia Aranyérem, 1989). A genetikai újraprogramozás területén a sejtmagátültetéses klónozás úttörői között az USA-ban az első felnőtt sejtől klónozott szarvasmarhák (1997) (*Nat. Genetics*, 2002), majd a skóciai Roslin Intézetben csoportvezetőként a világ első génkiütött nagyállatának (juh, 2001) (*Nat. Biotech.*, 2002) és az első klónozott európai sertés (2001) előállításában vett részt. A Wellcome Trust Nemzetközi Szenior Kutatója (2002). MTA–SZIE- és az MBK-kutatócsoportok vezető-

jeként sikerre vitte az első hazai klónozást (2006 egér, 2007 nyúl). 2008-tól indukált pluripotens őssejt (iPSC) genetikai újraprogramozás technológiával egér, nyúl, valamint Alzheimer-kóros, autista és Hunter-kóros betegekből iPSC-vonalakat, majd ezekből *in vitro* neurális 2D/3D-betegség- és neurotoxikológia modelleket, CRISPR-Cas9-módosított sejt vonalakat és béta-sejteket hozott létre. 13 EU-keretprogram nemzetközi konzorciumot vezetve, az Utrechti Egyetem vendégprofesszoraként (2006–2016) kapcsolódik a nemzetközi élvonalhoz. 187 cikkel (IF: 496) h-indexe 31, citációi: 2349 független (összes 2887_{MTMT}, 3826_{Scopus}). 40 poszt doktor és 16 PhD-t szerzett tanítványával tudományos iskolát teremtett. Az MTA Állatkísérleti Osztályközi Bizottság alelnöke, a Humán Reprodukciós Bizottság (ETT HRB), a Magyar Innovációs Szövetség választmányának és a Magyar Biotechnológiai Szövetség vezetőségének tagja. Gábor Dénes-díjas (2013).

Ajánlók: Falus András, Kosztolányi György, Papp László, Sarkadi Balázs

Haracska Lajos

1967-ben született Dorogon, PhD-fokozatát 1997-ben szerezte meg, MTA doktori fokozatát 2012-ben védte meg. Az MTA Szegedi Biológia Kutatóközpont tudományos tanácsadója és az SZBK Genetikai Intézetében működő Mutagenézis és Karcinogenezis kutatócsoport vezetője. Szűkebb szakterülete a karcinogenezis és a mutációk kialakulásának molekuláris vizsgálata. Kutatásaiban elsősorban arra keresi a választ, hogy a DNS-t ért károsodások hogyan befolyásolják a DNS másolásának a hűségét, a mutációk kialakulását és a karcinogenezist.

Feltárta bizonyos DNS hibaátíró polimerázoknak a genom-stabilitás megőrzésében betöltött szerepét (*Nature*, *Nature Genetics*) és szabályozásukkal kapcsolatban számos új koncepció is a nevéhez fűződik: leírta az ún. két polimeráz kooperációjával megvalósuló DNS-hibaátírást (*Genes & Dev.*, *PNAS*); rekonstruálta az ubiquitin- és SUMO-módosítások és a proteolízis szabályozó hatását a DNS-hibaátírásra (*PNAS*, *Nature Chem. Biol.*, *PLOS Biol.*, *NAR*). Nevéhez fűződik számos, a genom-stabilitás megőrzésében szerepet játszó gén elsőként történő leírása (*Mol. Cell.*, *PNAS*, *NAR*). Kutatási eredményeit 77 tudományos közleményben publikálta (21 első/14 utolsó szerzőséggel), mint például *Nature*, *Nature Genetics*, *Mol. Cell.* (3 db), *Genes and Development* (3 db) és *PNAS* (8 db) (összes impakt faktor: 604, független hivatkozások száma: 4144, h-index: 39, benyújtott szabadalmak: 5). Nemzetközi elismerését mutatja, hogy hazai kutatásaihoz többek között elnyerte az EU Marie Curie, az angol Wellcome Trust és az amerikai Howard Hughes Medical Institute támogatását is. Az Akadémiai Ifjúsági Díj (1993), a Straub-plakett (2015) és a Szent-Györgyi Talentum díj (2017) kitüntették. A European Research Council Consolidator

Grant Panel tagja és az MBKE főtitkár helyettese. Tagja az MTA Molekuláris Biológia Genetika és Sejtbiológia Tudományos bizottságának és az MTA Biológiai Osztályának. Az MTA Biológiai Osztály képviselőjeként az MTA Doktori Tanács tagja.

Ajánlók: *Buday László, Orosz László, Patthy László*

Istvánovics Vera

Budapesten született 1956-ban. Az MTA doktora, az MTA–BME Vízgazdálkodási Kutatócsoport tudományos tanácsadója, szakterülete a limnológia és a hidroökológia.

Kimutatta, hogy a Balaton algatermő képessége az üledék belső foszforterhelésétől függ; a külső tápanyagterhelés csökkentésének más sekély tavakhoz mérten nagy hatékonysága az erősen meszes üledéknek köszönhető. A potenciálisan toxintermelő, tömegprodukcíóra hajló cianobaktériumok közül a Balaton eutrofizálódásában döntő, fonalas *Cylindrospermopsis raciborskii* foszforraktározó képessége és foszforfelvételi affinitása egyaránt kiemelkedően nagy; az akár tápanyagokban szegény tavakban is megélő telepes *Gloeotrichia echinulata* viszont egyáltalán nem tud foszfort felvenni a vízből, foszforfelvétele és növekedése térben és időben teljesen elválik. Számos automatikus mérőmódszert és a nagy gyakoriságú adatsorokon működő modellt vezetett be a hazai és nemzetközi gyakorlatba; a Balatonon 2001 óta működtet mérőállomást. Bizonyította, hogy az uralkodó nézettől eltérően a folyók fitoplanktonja csak a bentikus visszatartás miatt lehet önfenntartó, ezért sekély folyóink algatermő képessége lényegesen nagyobb, mint a mély medrűeké. Hálózati szintű vizsgálatokkal igazolta a folyók topológiai viszonyainak döntő szerepét eutrofizálódásukban. Intézményi körülményei miatt látszólag szerényebb iskolateremtő tevékenységét kompenzálja az a tény, hogy a folyók biológiai történéseinek, kölcsönhatásainak feltárásához új távlatokat nyitott a vízgazdálkodási monitoring adatsorainak hidroökológiai értékelésében, tudományos alapot szolgáltatva a vízminőség hatékony, integrált szabályozásához.

Ajánlók: *Berczik Árpád, Bíró Péter, Józsa János, Somlyódy László, Vajna Zoltán*

Kellermayer Miklós

Pécsett született 1964-ben. 1998 óta az MTA doktora. Munkahelye a Semmelweis Egyetem Biofizikai és Sugárbiológiai Intézete, ahol intézetigazgató egyetemi tanár. Szakterülete a molekuláris biofizika, izombiofizika és nanobiotechnológia.

Elsők között végzett kvantitatív mechanikai méréseket egyedi fehérjemolekulán, a titin izomfehérjén. Azonosította a titin rugalmasságának háttérében húzó-dó mechanizmusokat, és mechanikai erővel reverzibilis domén kitekeredést és felgombolyodást indukált a molekulában. Alapvetően járult hozzá egy új tudományág és módszertan, a dinamikus erőspektroszkópia elindulásához. Elsőként alkalmazott nanomechanikai manipulációt és erőspektroszkópiát amiloid fibrillumok vizsgálatára. Leírta, hogy az amiloid fibrillumok reverzibilis molekuláris tépőzárak. Megalapozta a hálózatba rendeződő amiloid fibrillumok nanotechnológiai alkalmazási lehetőségeit. A T7 bakteriofágban a DNS-kilökődést beindító, mechanikailag vezérelt szerkezeti kapcsolót fedezett fel. A Semmelweis Egyetem Celluláris és molekuláris biofizika doktori program és a Békésy György Biofizikai Kutatóközpont vezetője. Irányításával 10 PhD-értékezés készült. Publikációinak száma 124, idézettsége 2991 (független idézés 2313), h-indexe 26.

Ajánlók: Lénárd László, Tulassay Tivadar, Závodszy Péter, Zrínyi Miklós

Padisák Judit

Budapesten született 1955-ben, MTA doktori címét 1999-ben szerezte meg. A Pannon Egyetem Mérnöki Kar Környezettudományi Intézetének igazgatója, egyetemi tanár. Szűkebb szakterülete a limnoökológia, ezen belül a fitoplankton tér-idő mintázatainak elemzése.

A modern magyar limnoökológia nemzetközileg is ismert, kiemelkedő alakja. 2002-ben Limnológia Tanszéket alapított a Pannon Egyetemen, 2013 óta MTA–PE Limnoökológiai Kutatócsoport vezetője. Fokozatot szerzett PhD-hallgatóinak száma 21 (11 egyéni és 10 társtémavezetés), közülük hárman rendelkeznek az MTA doktora címmel, és eddig az ő témavezetésükkel tízen szereztek PhD-fokozatot. Több külföldi egyetemen tanított vendégprofesszorként. Pályafutása során elsősorban a fitoplankton társulásökológiájával foglalkozott. Kutatási eredményeit a szakterület rangos folyóirataiban publikálta, tevékenységével nemzetközi szinten jelentősen hozzájárult a sok gyakorlati vonatkozással (például: ökológiai állapot monitorozása, vízminőség) is rendelkező tudományterület fejlődéséhez. A Wolters Kluwer majd Springer Kiadó gondozásában 6 szerkesztett könyve és 5 szerkesztett folyóirat kötete jelent meg. Tudományos közleményeinek száma 364 (MTMT: 2018. 09. 01). Első/egyetlen szerzős cikkek száma 33, utolsó szerzős cikkek száma 100. E munkákra a diszsertációs és egyéb típusúak nélkül 6600, azokkal együtt 9400 független hivatkozás ismert. A *European Journal of Phycology* és a *Freshwater Reviews* szerkesztőbizottságának tagja, a *Hydrobiologia* szerkesztője. Választott elnöke az MTA Ökológiai Tudományos Bizottságának, az Országos Tudományos Di-

ákköri Tanács Biológiai Szakmai Bizottságának, a Pannon Egyetem Egyetemi Doktori és Habilitációs Tanácsának. Az Országos Doktori Tanács alelnöke, az Academia Europaea rendes tagja.

Ajánlók: *Csermely Péter, Nusser Zoltán, Orosz László, Pócs Tamás, Podani János, Vizi E. Szilveszter*

Puskás László

Debrecenben született 1970-ben. Az MTA doktora, molekuláris biológus, munkahelye az MTA Szegedi Biológiai Központja. Szakterülete a funkcionális genomika és a központi idegrendszeri megbetegedések biológiája.

Kutatócsoportja honosította meg Magyarországon a DNS-chip technológiát, ezáltal aktívan részt vett a hazai modern funkcionális genomika elterjedésében. Csoportja elsőként számolt be arról, hogy a táplálékkal bevitt esszenciális zsírsavak hogyan képesek közvetlenül az agyi génaktivitási mintázatot befolyásolni, és az hogyan függhet össze a neuronális fejlődéssel, agyi aktivitással, központi idegrendszert érintő betegségekkel. Kimutatták, hogy a többszörösen telítetlen zsírsavak kémiai szerkezettől, agyrégiótól és életkortól függően változtatják meg a szinaptikus fehérjéket, ionsatornákat kódoló és az energia-, fehérjemetabolizmus, jelátviteli utakkal kapcsolatos géneket, ezáltal hatást gyakorolhatnak a szinaptikus plaszticitásra, a tanulási, a memóriával és a betegségekkel összefüggő gyulladási és degenerációs folyamatokra. A különböző patofiziológiás mintáknak a jelölt és mások által végzett funkcionális genomikai vizsgálatai nyilvánvalóvá tették, hogy a legtöbb megbetegedés összetett, és több egyedi kórfolyamatot érint. Ezek az eredmények alapozták meg részben a személyre szabott gyógyászatot, és a több célponton működő, több hatásmechanizmusú gyógyszerfejlesztést. Puskás László ez utóbbiban kiemelkedőt alkotott: munkacsoportja által kifejlesztett, neurodegeneratív megbetegedések ellen alkalmazható gyógyszerjelöltje sikeresen teljesítette a humán klinikai I. fázist. Nemzetközi publikációinak száma: 155, a kapott idézetek száma: 4053 (független: 3183), h-indexe 36.

Ajánlók: *Gergely Pál, Szöllösi János, Tamás Gábor, Vígh László*

Reglődi Dóra

Pécsett született 1969-ben. 2011 óta az MTA doktora. Egyetemi tanár, a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Anatómiai Intézetének igazgatója. Szűkebb szakterülete a neuroendokrinológia.

Reglódi Dóra egy neuropeptid, a PACAP hatásait vizsgálja élettani és kóros körülmények között. Kutatásainak középpontjában a peptid védőszerepének vizsgálata áll, melyet több szövetben és szervben elsőként írt le. Számos idegrendszeri betegségmodellben mutatta ki a PACAP protektív hatását, többek között stroke-ban, traumás agysérülésekben, neurodegeneratív agyi és retinakárosodás kapcsán. Hasonló védőfunkcióra utalnak azok a vizsgálatok, amelyeket több perifériás szerv – vese, bél, retina pigmentsejtek, placenta, erek – kapcsán végzett el. PACAP génhiányos egerek vizsgálatával számos endogén funkcióra derült fény. Ezek igazolták az egerek fokozott érzékenységet károsító tényezőkkel szemben. Humán vizsgálataira irányulnak, vajon a PACAP változása biológiai folyadékokban kórjelző-e. Számos pályázat nyertese. MTA Lendület támogatást nyert el, melynek folytatása az MTA-TKI PACAP Kutatócsoport. Nemzetközi viszonylatban a PACAP-kutatások vezető szaktekintélyeként tartják számon, és ezzel a pécsi kutatócsoport és a PTE PACAP kutatásban a világ élvonalába került. Nemzetközi konferencia szervezésre és PACAP-kézikönyv szerkesztésre kapott felkérést. Iskolateremtő munkássága is kiemelkedő. Témavezetésével eddig 20 PhD, több tucat diplomamunka és több száz TDK-előadás született, köztük Pro Scientia Díjas és több OTDK-helyezés, mely tevékenységéért Mestertanár kitüntetést kapott. Doktori iskola téma-, illetve programvezető. (Publikációk impaktfaktora 628, független citáció 2700, h-index: 36).

Ajánlók: *Bíró Péter, Borhidi Attila, Hámori József, Kosztolányi György, Lénárd László, Teplán István*

Tompa Péter

1959-ben született Budapesten. MTA doktori fokozatát 2006-ban szerezte meg. Az MTA TTK Enzimológiai Intézet tudományos tanácsadója, a Flamand Biotechnológiai Intézet (VIB) csoportvezetője és a Brüsszeli Szabadegyetem (VUB) biokémia professzora. Szakterülete a rendezetlen fehérjék (IDPk) vizsgálata.

Elsők között ismerte fel a fehérjék szerkezeti rendezetlenségét (TiBS 2002). Az IDPk számos új koncepciója, például dajkafehérje funkciójuk, kötött állapotbeli rendezetlenségük (bolyhosság), többdoménos fehérjék szuperharmadlagos szerveződése (*Nature Chem. Biol.*, 2012) és az allosztéria egy új mechanizmusa (multiszteria) fűződik a nevéhez. Újabban jellemezte a rendezetlen prionszerű fehérjék fázisátmenete (LLPS) és a neurodegeneratív betegségek kapcsolatát (*Nature Phys.*, 2015; *Mol. Cell*, 2017). Megszervezte az IDP- (EMBO 2007, Budapest), majd az LLPS- (VIB 2017, Leuven) terület első konferenciáját. A rendezetlenség első összefoglaló kézikönyve (Taylor & Francis, 2009), 10 könyvfejezet és 186 tudományos közlemény szerzője (35 első/67 utolsó szerzőként). Az ezeket köz-

lő folyóiratok összesített IF-értéke 1157. Publikációi közül 28 >10 impaktfaktorú lapban jelent meg, illetve 24-re >100 hivatkozás érkezett (WoS). A munkáira kapott független WoS-hivatkozások száma 10 750 (2015 óta 4460), h-indexe 47. Iskolateremtő tevékenységét eddig 13 végzett PhD-, 15 MSc- és 14 posztdoktori munka fémjelzi. 115 nemzetközi konferencián tartott meghívott előadást (15 plenáris). Az OTKA Mol. Biol. zsűrije és az MTA Biokémia és Molekuláris Biológia Albizottsága elnöke, az MTA SzBK Enzimológiai Intézetének igazgatóhelyettese, majd a VIB Szerkezeti Biológiai Intézet igazgatója volt. Az Akadémiai Ifjúsági Díj (1993), Akadémiai Díj (2010) és Friedrich-díj (2017) kitüntetettje, az Academia Europaea tagja.

Ajánlók: *Csermely Péter, Gráf László, Nagy Ferenc*

Török János

Budapesten született 1954-ben. Az MTA doktora, az ELTE TTK Biológiai Intézet Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete az ökológia és a viselkedésökológia.

2005 óta vezetője az ELTE Állatrendszertani és Ökológiai Tanszékének. Kutatásai az ökológia és a viselkedésökológia kurrens területeit ölelik fel. Úttörő szerepet játszott a természetes populációkban végzett viselkedésökológiai vizsgálatok hazai meghonosításában. A pilisi hosszú távú ökológiai indíttatású kutatásai unikális adatbázist jelentenek a klímaváltozás természetes populációkra gyakorolt hatásainak tesztelésére, és alapot adtak nemzetközi kooperációk kialakításához (például Great Tit HapMap Project). Munkásságának különlegessége, hogy a korrelatív vizsgálatokat sikerrel ötvözi a szabadföldi kísérletekkel, hogy az ökológiai és viselkedési mintázatok okozati hátterét jobban megismerjük. Utóbbi években kutatócsoportjával a természetes körülmények között élő populációkban megfigyelhető személyiségbeli különbségeket vizsgálják. Nagy energiával vesz részt az utánpótlásképzésben. Több mint 30 PhD-hallgató kutatásait irányította, illetve irányítja, közülük kettő már MTA doktora fokozatot szerzett, egy további hallgatója MTA Lendület pályázatot nyert. Közel 30 éve vezeti az ELTE-n működő Viselkedésökológiai Csoportot. Kutatási eredményeit rangos folyóiratokban (például: *Nature Comm.*, *PNAS*, *Global Change Biol.*) publikálta, tevékenységével nemzetközi szinten is jelentősen hozzájárult a viselkedésökológiai ismeretek bővítéséhez. Tudományos közleményeinek száma 176 (összesített impaktfaktor: 346). Munkáira több mint 2719 hivatkozást kapott, h-indexe 35.

Ajánlók: *Csányi Vilmos, Miklósi Ádám, Vida Gábor*

Várad András

Nyíregyházán született 1948-ban. Az MTA doktora, az MTA TTK Enzimológiai Intézet biokémikusa, szakterülete a transzporterek és a kötőszöveti meszesedés biológiája.

Kutatócsoportja kulcsszerepet játszott az ABC-transzporter kutatás magyar iskolájának kialakításában (Budapest School of ABC Research), és úttörő szerepe volt a modern, DNS-alapú molekuláris diagnosztika magyarországi elterjesztésében. Ő és munkatársai publikálták a humán ABC-fehérjék első „katalógusát”. 2000 óta az ABCC6 fehérjét vizsgálják, amelynek mutációi a pseudoxanthoma elasticum (PXE) meszesedési betegséget okozzák. A gén-fehérje-betegség probléma kutatására komplex kutatási programot állítottak fel, amelynek keretében újszerű összefüggéseket találtak a betegséget okozó mutációk eloszlása és a funkció szempontjából fontos domén-domén kölcsönhatások között. Állatmodelleket dolgoztak ki a fehérje betegséget okozó mutációinak vizsgálatára, amelyek specifikus terápia megalapozására szolgálnak. Felfedezték, hogy a természetes gátló hatású metabolit, a pirofoszfát szájon át adagolva is felszívódik, és hatásos. Finnországban az egészségügyi hatóság megadta az engedélyt a szer klinikai kipróbálására, amely várhatóan 2019 első felében kezdődik, és amelyben Várad András aktív módon vesz részt. Tanítványai közül 20 szerzett PhD-, egy MTA doktora fokozatot, egyikük ERC Starting grantot és MTA Lendület pályázatot nyert, ketten pedig elnyerték a L’Oreal–UNESCO „Nők a Tudományért” díját. Három posztdoktor témavezetője. Nemzetközi publikációinak száma 103, a kapott idézetek száma 7703, független idézetek száma 6709, h-indexe 42.

Ajánlók: *Gráf László, Müller Miklós, Nagy László, Simon István, Teplán István, Venetianer Pál*

Vértessy G. Beáta

Budapesten született 1961-ben. 2001 óta az MTA doktora. A BME Vegyész- és Biomérnöki Karának tanszékvezető egyetemi tanára, az MTA Természettudományi Kutatóközpont Enzimológiai Intézetének csoportvezető tudományos tanácsadója. Önálló kutatócsoportját 2001-ben alapította a Howard Hughes Medical Institutes International Scholar programjának támogatásával, melyet 2005-ben az addig elért eredmények fényében újra elnyert. Szűkebb szakterülete a szerkezeti és molekuláris biológia. A hazai és nemzetközi szerkezeti biológia elismert, fontos szereplője.

Kiemelkedő felfedezéseket tett a genomi integritásban kulcsfontosságú dUT-Páz enzimsalád működéséről, mely fontos célpont a tumorelles kemoterápiában. 1997-ben leírta és részletesen feltárta a dUTPázok reakciómechanizmusát (*PNAS*, 2003, 2011; számos *JBC*-, *NAR*-, *JACS*-cikk). Felfedezte a DNS-beli uracil szerepét az ecetmuslica egyedfejlődésében, ami valószínűleg általánosítható a teljes átalakulással fejlődő rovarokra (*JBC*, *Acc. Chem. Res.*, *PLOS Genet.*), és jelátviteli szignálként humán sejtekben is működhet. Tumorsejtek és kórokozók ellen a genomi instabilitást előidéző potenciális hatóanyagokat fedezett fel, és leírta ezek hatásmechanizmusát. Nemzetközi *in extenso* publikációinak száma 130, h-indexe 31, hivatkozások >3600. Publikációinak zöme kísérletes munka, melyekben meghatározó szerepe volt. Az Institut de France és az Aventis Scientia Europaea, valamint a hazai L'Oréal–UNESCO díjnyertese. Iskolateremtő munkáját 2015-ben Mestertanár Aranyéremmel ismerték el. Sikeres kutatókat nevel, akik több kompetitív díjat nyertek el (3 Pro Scientia, 7 MTA Fiala kutató, 2 Junior Prima, 1 Talentum, 1 Kuffler-díj, 1 NIH-Fogarty, 1 EMBO postdoc pályázat), és egyikük ma az EMBL csoportvezetője. Választott elnöke az MTA Biológiai Osztálya Molekuláris Biológiai, Genetikai és Sejtbiológiai Bizottságának, a FEBS Advanced Course Committeenek és a Fulbright Kuratóriumnak. Folyóiratok szerkesztője (*PLOS ONE*, *FEBS OpenBio*), a *Curr. Protein Pept. Sci. dUTPase Hot Topic Issue* főszerkesztője.

Ajánlók: Erdei Anna, Nagy László, Sarkadi Balázs

Virág László

Debrecenben született 1965-ben. 1990-ben szerzett általános orvosi diplomát a Debreceni Orvostudományi Egyetemen. 2005 óta az MTA doktora. A Debreceni Egyetem Orvosi Vegytani Intézetének intézetvezető egyetemi tanára, a DE ÁOK tudományos dékánhelyettese (2013–2017). Szűkebb szakterülete a DNS-károsodás által kiváltott sejthalál mechanizmusának, ezen belül a poli-ADP-ribozilációs (PARilációs) fehérjemódosítás szerepének vizsgálata.

Elsőként igazolta, hogy az addig passzív és szabályozatlan sejthalálformának tartott nekrozis szabályozott formában, farmakológiai, biokémiai és genetikai beavatkozásokkal módosítható módon történik oxidatív stresszben. Ennek a szabályozott nekrozissal bekövetkező sejthalálnak a fő hajtómotorjaként azonosította a PARP-1 enzimet, igazolta a mitokondriumok kulcsszerepét, a PAR-polimer katabolizmusának jelentőségét, kinázjelpályákkal való összefonódásait, és leírt számos – az útvonal befolyásolására alkalmas – lehetőséget (kalciumjel, cinkmegkötés, purinok). A PARilációs fehérjemódosítás szerepét igazolta számos *in vivo* betegségmodellben (sebgyógyulás, kontakt hiperszenzitivitás, asztma,

COPD) is. Részt vett PARP-gátlók szerek, köztük az egyik legszélesebb körben használt PJ34 és a klinikai kipróbálásokban is tesztelt INO-1001 kifejlesztésében. Közleményeire 10 537-en hivatkoztak, h-indexe 52. Az MTA Bolyai-plakett díjazottja. Tanítványai közül tízen PhD-fokozatot, egyikük MTA doktora fokozatot is szerzett és egy Lendület pályázat nyertese.

Ajánlók: *Buday László, Gergely Pál, Patthy László, Szöllősi János*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Hajnal András

Pécsett született 1965-ben. A Pécsi Orvostudományi Egyetemen szerzett PhD-fokozatot 1996-ban. A Pennsylvania State University Magatartástudományi Intézetének professzora. Tudományterülete a neurobiológia és magatartástudomány.

Alapvető felfedezéseket tett az éhség, a hedonikus motiváció és az addiktív magatartás szabályozásával kapcsolatban. Leírt egy GABA-függő direkt inzulinhatást az idegsejtekre. Bizonyította, hogy édes ízre dopamin szabadul fel a accumbensben, és hogy a nyelv édes ízzel való ingerlésére a PBN idegsejtaktivitása az éhséggel és jóllakottsággal változik. Igazolta ennek jelentőségét elhízott állatokban. Több új műtéti patkánymodell dolgozott ki az elhízás mechanizmusainak vizsgálatára. 30 PhD és 12 poszt doktor, köztük több magyar kutató munkáját irányította. 9 tudományos szervezet és több nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. Impaktfaktor: 233,578, citációk: 2687, h-index: 28.

Ajánlók: *Bíró Péter, Borhidi Attila, Hámori József, Lénárd László, Teplán István, Závodszy Péter*

Ivics Zoltán

Budapesten született 1964-ben. A Gödöllői Agrártudományi Egyetemen kapott agrármérnöki és angol–magyar szakfordítói diplomát. 1994-ben egyetemi doktori fokozatot, 2009-ben PhD-fokozatot szerzett a gödöllői Szent István Egyetemen. 2013 óta az MTA doktora, 2017-ben habilitált a frankfurti Goethe-Universitätön. 2011 óta irányítja a németországi Paul-Ehrlich-Institut Medizinische Biotechnologie intézetét.

Szakterülete a mobilis genetikai elemek (transzpozonok) evolúciója, molekuláris biológiája és genetikai alkalmazásai. Megalapítója és egyik feltalálója a *Sleeping Beauty* transzpozon rendszernek, amely genetikai manipulációk és egyes technológiai platformok új lehetőségeit nyitotta meg gerinces rendszerekben. A genetic engineering, a genommanipuláció, a mobilis genetikai elemek funkcionális genomikai és génterápiás felhasználásának elismert hazai és nemzetközi szakértője. Több mint 130 nemzetközi publikáció (h-index: 43) szerzője és 12 szabadalom feltalálója. A németországi és európai gén- és sejtterápiás tudományos közösség egyik vezető alakja, számos nemzetközi konferencia szervezője és előadója.

Ajánlók: *Falus András, Kondorosi Éva, Pongor Sándor, Sarkadi Balázs*

Izsvák Zsuzsanna

1961-ben született Miskolcon. Az MTA doktora, munkahelye a berlini Max-Delbrück-Centrum für Molekulare Medizin. Szakterülete a mobilis genetikai elemek, az endogén retrovírusok, valamint a rekombinációs rendszerek vizsgálata.

Úttörő felfedezése lehetővé tette új genommanipulációs technológiák kifejlesztését, kutatásai hozzájárultak a rekombináció, a DNS-javítás és a transzpozíció megértéséhez, átütő eredményeket ért el az összejtudományban. 150 közleménye jelent meg kiemelkedő folyóiratokban, hivatkozásainak száma 6565, h-indexe 42. Közel 100 nemzetközi konferencián tartott meghívott előadást, két alkalommal nyert el ERC-támogatást. Aktív résztvevője a hazai és nemzetközi tudományos életnek.

Ajánlók: *Borhidi Attila, Falus András, Gosztonyi György, Sarkadi Balázs*

Polyák Kornélia

Jászberényben született 1967-ben. Orvostudományi diplomát 1991-ben a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetemen szerzett. 1995-ben védte meg PhD-dolgozatát a Cornell Universityn. Jelenleg a Dana-Farber Cancer Institute, illetve a Harvard Medical School professzora Bostonban. Szakterülete az emlőrák molekuláris biológiája.

Az emlőrák evolúcióra összpontosító tanulmányok nemzetközileg elismert vezéralakja. A 27th Annual Award for Outstanding Achievement in Cancer Research (2007), Paul Marks Prize for Cancer Research (2011), AACR Outstanding Investigator Award for Breast Cancer Research (2012), NCI Outstanding Investigator Award (2015), 14th Rosalind E. Franklin Award for Women in Science (2016) dí-

jak kitüntetettje. A daganat heterogenitását és mikrokozonyezetét leíró kutatások vezető kutatója. Kutatási eredményei kimagasló hatást gyakoroltak az emlőrák genetikai megértésére, új klinikai kísérleteket is elindítva.

Ajánlók: *Kondorosi Éva, Tigyi Gábor, Venetianer Pál, Vigh László*

Székely Tamás

Miskolcon született 1959-ben. MTA doktori címét 2016-ban szerezte meg. A University of Bath kutatóprofesszora. Szakterülete az evolúciobiológia, a magatartás-kutatás és az ökológia.

Kimutatta, hogy a nemek méretbeli különbségének fő komponense az ivari szelekció: a párokért folyó versengés nemcsak nagy testméretre szelektál, hanem a kisebbre is, ha a versengés agilitást kíván. Az ökológiai tényezők egy része a szülők kooperációját, míg másik része a szülők konfliktusát segíti elő. A populációk demográfiai összetétele irányítja a szexuális szelekciót és a szaporodási rendszereket. Tanítványai a viselkedésökológia élvonalában dolgoznak. Kutatói együttműködése, közös cikkei és PhD-hallgatói vannak Debrecenben, Veszprém-ben és az ELTE-n.

Ajánlók: *Csányi Vilmos, Papp László, Podani János, Szathmáry Eörs*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLJA

Robin Angus Silver

1963-ban született Angliában. Neurobiológus, a University College London Neurobiológia, Farmakológia és Élettan Tanszékének professzora, a Wellcome Trust Principal Research Fellow-ja és 2017-től a Royal Society tagja. A szinaptikus neurotranszmisszió, valamint a kisagykéreg működésének megértésében tett alapvető felfedezéseket.

Az általa fejlesztett matematikai módszerek, optikai és élettani elvezetések lehetővé tették agyi szinapszisok biofizikai tulajdonságainak meghatározását, valamint a nagy frekvenciájú szinaptikus jelátvitel alapjainak megértését. Az elektromos szinapszisok működésében elért eredményei rámutattak a réskapcsolatokkal összekötött interneuron hálózatok egy eddig ismeretlen működési elvére. Nusser Zoltánnal, Somogyi Péterrel aktív kollaborációs kapcsolatot tart fenn; Lukács István társtémavezetője, valamint Bicskei László PhD témavezetője.

tője volt. 2013-ban az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetében volt vendégprofesszor.

Ajánlók: *Csermely Péter, Erdei Anna, Freund Tamás, Lénárd László, Miklósi Ádám, Nagy Ferenc, Nusser Zoltán, Podani János, Somogyi Péter, Tamás Gábor*

Nils Christian Stenseth

A norvégiai Fredrikstadban született 1949-ben. Dr. philos., egyetemi tanár, tevékenysége az oslói Centre for Ecological and Evolutionary Synthesis és az Universitet i Oslohoz (Oslói Egyetem) kötődik, szakterülete az ökológia és evolúcióbiológia.

Nils Stenseth interdiszciplináris és kvantitatív tanulmányokon keresztül mélyrehatóan bővítette ismereteinket az ökológiai és az evolúciós folyamatok közötti kölcsönhatásról és a változó környezetekben élő organizmusok közötti kapcsolatokról. Jelentősen hozzájárult az ökológia és az evolúció szintéziséhez, aktívan támogatta az evolúciós gondolkodás szükségességét az ökológiai kérdések megválaszolására és fordítva. Egyike a legtöbbet idézett európai ökológusoknak. A Norvég Akadémia volt elnöke. Kiválósági központként létrehozta és sikeresen vezette a norvég Ökológiai és Evolúciós Szintézis Központot (CEES). Intenzíven együttműködik az MTA Ökológiai Kutatóközpont elméleti szakembereivel.

Ajánlók: *Kondorosi Éva, Szathmáry Eörs, Vida Gábor*

GAZDASÁG- ÉS JOGTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNlja

Kecskés László

Pécsett született 1953-ban. 2013 óta az MTA levelező tagja. A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi tanára. 1996–2013 között tanszékvezető, 2013–2018 között dékán. 2018-tól a kari Doktori Tanács vezetője. Szűkebb szakterülete: a polgári jog, a nemzetközi magánjog, az EU jogharmonizáció módszertana és a választottbíráskodás eljárási joga. Tudományos-szakmai tevékenységében az elmúlt években ezeket a témaköröket a civilisztika nemzetköziesedése fogalmi keretei közé építi levelező tagi székfoglalója alap gondolatának továbbfejlesztésével.

Az Académie internationale de droit comparé levelező tagja. Az *Európai Jog* című folyóirat főszerkesztője, a *Iustum Aequum Salutare* és a *JURA* című tudományos folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja. 1997–2018 között a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíráskodás elnöke, a bécsi, a kijevi, a ljubljani és a kuala lumpuri választottbíráskodások választottbírája. A Bécsi Nemzetközi Választottbíráskodás (VIAC) tanácsadó testületének tagja. 2016–2018 között három MTA doktori disszertáció opponense. 2015-től az MTA Vagyonkezelő Kft. felügyelőbizottságának elnöke. 2014-ben a Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozat kitüntetésben, 2018-ban Moór Gyula-díjban részesült.

Ajánlók: *Harmathy Attila, Korinek László, M. Szabó Miklós*

Pálné Kovács Ilona

1954-ben született Pécsen. 2013 óta az MTA levelező tagja. Az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont kutatóprofesszora, a Pécsi Tudományegyetem egyetemi tanára. Kutatási területe regionális tudomány, politikatudomány, területi közigazgatás, helyi/regionális önkormányzatok.

Pálné Kovács Ilona a területi kormányzás itthon és külföldön is elismert kutatója, empirikus, elméleti összehasonlító módszerekkel elemzi a területi hatalommegosztás dimenzióit, különösen az önkormányzati rendszereket. Tagja több hazai és nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságának, a Nemzetközi Földrajzi Unió (IGU) Kormányásföldrajzi Bizottsága elnökségének, az Európa Tanács Helyi Önkormányzatok Európai Chartáját ellenőrző független szakértői bizottságának póttagja. Vezeti a PTE BTK Interdiszciplináris doktoriskolájának politikatudományi programját. 2014–2018 között elnöke volt az MTA 9. sz. Bolyai Kollégiumának, a IX. Osztály elnökhelyettese.

Ajánlók: *Bayer József, Bélyácz Iván, Korinek László, Lamm Vanda, M. Szabó Miklós*

Vörös József

Szalmáron (Bács-Kiskun megye) született 1951-ben. A Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának egyetemi tanára. 2013-tól az MTA levelező tagja. Kutatási területe a vállalati gazdaságtan módszertana, a matematikai gazdaságtan.

Az elmúlt hat évben kutatásainak középpontjában a termelési kiválóságot jelentő minőség áll. Ezen időszakban, a témakörben három nemzetközi A és egy B kategóriás cikke, továbbá egy Japánban szerkesztett könyvfejezet angol nyelven, valamint az Akadémiai Kiadó által 2018-ban kiadott könyve jelent meg. A publikációk a kínálati és keresleti oldalon megjelenő minőségigényeket modellezzik, és eljárást adnak az ideális termelési volumen meghatározására JIT-rendszerben. 2011-től vezeti a Gazdaságtudományi Doktori Minősítő Bizottságot, többször is elnöke volt a Lendület program társadalomtudományi zsűrijének, az MTA Felügyelő Testületének titkára.

Ajánlók: *Bélyácz Iván, Chikán Attila, Kádár Béla, Palánkai Tibor, Zalai Ernő*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Bragyova András

Budapesten született 1950-ben. 2003 óta az MTA doktora. A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán egyetemi tanár, az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontban tudományos tanácsadó. Foglalkozott nemzetközi joggal, jogelmélettel, szűkebb kutatási területe az alkotmányjog.

Kutatói pályájának első szakaszában nemzetközi jogi kutatásokat folytatott; később érdeklődése egyre inkább az elméleti kérdések, és főleg az alkotmányjog felé fordult, legkiemelkedőbb munkái e jogághoz kapcsolódnak. Munkáiban különös hangsúlyt kaptak az alkotmányjog főbb alapvető elméleti kérdései, így az alkotmányos egyenlőség, a szabadság alkotmányjogi fogalma, a kisebbségi jogok alkotmányos igazolása, az alkotmány normáinak megváltoztathatósága, s főleg az alkotmánybíráskodásnak a jogrendszer egészére gyakorolt hatása. E kérdéseket tárgyal itthon és külföldön megjelent publikációi nagy elismerést váltottak ki. Nemzetközi viszonylatban is jelentősek a jogállami alkotmányos változások problémáit tárgyaló munkái. Kidolgozta az alkotmány és az alkotmánybíráskodás jogrendszerbeli helyzetén alapuló elméletét; igen jelentős az alkotmányos kontinuitásra vonatkozó elmélete. 1994 és 2003 között a Közép-Európai Egyetemen alkotmányelméletet és analitikus jogelméletet oktatott. A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának vezetője. Kilenc évig volt alkotmánybíró, ezen időszak alatt is rendszeresen publikált, alkotmánybíróként száznál több tudományos igényű párhuzamos és ellenvéleményt írt, amelyeket tudományos munkákban is gyakran idéznek. Nyelvtudása kiemelkedő, anyanyelvén kívül itthon és külföldön rendszeresen előad angolul, franciául, németül és oroszul. A hazai és a nemzetközi tudományos közélet aktív résztvevője.

Ajánlók: *Hamza Gábor, Kiss György, Lamm Vanda, Vörös Imre*

Kiss Judit

Budapesten született 1950-ben. Az MTA doktori címét 2004-ben nyerte el. 1973-tól a KRTK Világgazdasági Intézetében dolgozik, 2007 óta egyetemi tanár. Kutatómunkája a fejlődő országok, elsősorban Afrika legsúlyosabb társadalmi-gazdasági problémái és általában a mezőgazdaság és az élelmezés aktuális világgazdasági kérdései, valamint a nemzetközi fejlesztési segélypolitika vizsgálatára irányul.

Kiss Judit az interdiszciplináris nemzetközi és fejlődés-tanulmányok egyik külföldön is legismertebb hazai művelője. Tudományos eredményei főként a népesség és a mezőgazdaság helyzetével összefüggő élelmezésbiztonság, a felzárkózást segítő fejlesztési és együttműködési politika, valamint az EU agrárpolitikájának hatásai tekintetében mutatkoznak meg, és nagyrészt könyvrészletekben és folyóiratcikkekben, valamint intézeti kiadványokban láttak napvilágot. Háromszáznál is több (magyar, illetve idegen nyelven) megjelent publikációja van, köztük több saját, egyszerűs monográfiája is. A doktori cím elnyerése óta több mint hetven tudományos közleménye jelent meg. A műveire vonatkozó, csupán

részlegesen nyilvántartott független hivatkozások száma is meghaladja a 200-at. Kutatásszervezési és vezetési tevékenysége is kiemelkedő, tudományos kutatómunkáját pedig rendszeresen összekapcsolja az oktatói tevékenységgel. Mindez iskolateremtő habitusára vall. Kiterjedt nemzetközi elismertségét számos nemzetközi konferencián tartott előadásainak és felkért szakértőként nemzetközi szervezetek, intézmények (UNCTAD, UNIDO, UNITAR, ILO, World Bank, ECOFIN, ECOSOC) munkájában való részvételének is köszönheti. 1996 és 2005 között tagja volt az európai fejlődéskutatók tudományos társasága, az EADI végrehajtó bizottságának.

Ajánlók: *Bayer József, Palánkai Tibor, Szentes Tamás*

Kovách Imre

Hajdúnánáson született 1953-ban. 2011 óta az MTA doktora. Az MTA TK Szociológiai Intézetben osztályvezetőként, tudományos tanácsadóként dolgozik. Kutatási területe a vidéki társadalmak szociológiai vizsgálata.

Nemzetközileg ismert vidékszociológus, fő kutatási területe a vidéki társadalom átalakulása. Nemzetközi együttműködés keretében tárta fel az európai társadalmak „parasztalanításának” jellegzetességeit, a tudáshasználat, a szellemi tulajdon, a hatalmi viszonyok, a projektsztyá, a kulturális összetevők szerepét a rurális területek fenntartható fejlődésében.

Vezetésével egy nagyobb kutatócsoport a társadalmi integráció középpontba állításával megújította a társadalmi újratermelés, a hatalom és redistribúció, a társadalmi tőke és az egyenlőtlenségek összefüggéseinek a kutatását. (Lásd Kovách Imre [szerk.]: *Társadalmi integráció*. Budapest: 2017.) A mobilitási esélyekről és mobilitásformákról szóló kiválósági kutatás vezetője. Öt tanulmánykötetet szerkesztett a magyar társadalom egyenlőtlenségeiről és új csoportviszonyairól.

Kovách Imre iskolateremtő egyéniség, fiatal kutatók egész sorát vezette be a tudományos kutatási munkába, a szociológiai és társadalompolitikai doktori program vezetője is a Debreceni Egyetemen. Munkái hat nyelven jelentek meg, és közel ezer külföldi hivatkozása van. Hazai és nemzetközi folyóiratok szerkesztésében vállalt szerepet, a European Society for Rural Sociology elnöke, valamint az International Society for Rural Sociology alelnöke. Munkásságát több szakmai és állami díjjal, vendégprofesszori meghívással ismerték el. Az Académie d'Agriculture de France külső levelező tagjává választotta.

Ajánlók: *Bayer József, Ferge Zsuzsa, Szelényi Iván*

Lengyel Imre

Mezőberényben született 1954-ben. Az MTA doktora 2005 óta. A Szegei Tudományegyetem egyetemi tanára, a Gazdaságtudományi Kar Közgazdaságtani és Gazdaságfejlesztési Intézetének vezetője. Szűkebb szakterülete a regionális gazdaságtan és gazdaságfejlesztés.

Kiemelkedő eredményeket ért el a területi verseny és versenyképesség kutatásában, valamint az alulról szerveződő regionális gazdaságfejlesztés értelmezésében. Tudományos közleményeinek száma 170, ebből 40 idegen nyelven jelent meg, munkáira több mint 3200 független hivatkozás történt, ezekből 850 idegen nyelvű publikációban, h-indexe 25. A regionális versenyképesség mérésére és javítására általa kidolgozott ún. „piramismodellt” 19 nyelvre fordították le, és mintegy 30 országban alkalmazták. Eredményei alapján önálló fejezet írására kérték fel a témakör alapvető kézikönyvében (*Handbook of Regions and Competitiveness*. Edward Elgar, 2017, 398–415.). Kidolgozta az eltérő fejlettségű régiók alulról szerveződő regionális gazdaságfejlesztési stratégiáinak alaptípusait, elsőként ismertette részletesen itthon a regionális klaszterek szerepét; a témával foglalkozó könyve (*Regionális gazdaságfejlesztés*. Akadémiai Kiadó, 2010) elnyerte az Akadémiai Kiadó Nívódíját. Iskolateremtő és tudományszervező munkássága kiemelkedő, 1997-ben alapította és azóta vezeti a Szegei Tudományegyetemen a Regionális és Alkalmazott Gazdaságtani Tanszéket, illetve jogutódját, a Közgazdaságtani és Gazdaságfejlesztési Intézetet. Témavezetésével 9 fő nyerte el doktori fokozatát. Több folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, az Akadémiai Kiadó *Modern Regionális Tudomány Szakkönyvtár* alapítója és szerkesztője (eddig 11 kötet jelent meg).

Ajánlók: Bélyácz Iván, Chikán Attila, Mészáros Rezső, Pálné Kovács Ilona

Mezey Barna

Debrecenben született 1953-ban. 2011 óta az MTA doktora. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete az állam- és jogtörténet, a büntetésvégrehajtás története.

Mezey Barnának meghatározó szerepe van a magyar börtönügyi tudományosság 21. századi kibontakoztatásában s képviselőként a nemzetközi fórumokon. Konferenciaszervező, tudományos és szakmai szerkesztő munkássága nagyban hozzájárult a börtönügy-tudomány reputációjának visszanyeréséhez. Tudományos tevékenységének és iskolateremtő hatásának bizonyítéka kilenc eredményes PhD témavezetése és öt, védelem előtt álló doktorandusza. Szervezésében és szerkesztésében idegen nyelvű kötetekkel jelentek meg a magyar jogtörténetek a nagy nemzetközi konferenciákon (Deutscher Rechtshistorikertag, ICHRPI).

Sikerült életre keltenie egy, a magyar jogtörténészek eredményeit dokumentáló idegen nyelvű tanulmánykötet-sorozatot és az eredetileg csupán előadásokat, utóbb tanulmányokat, kismonográfiákat is közlő, angol–német nyelven publikált sorozatot, melyet ma már nyilvántartanak a világ nagy könyvtáraiban is (*Rechtsgeschichtliche Vorträge*). Eredményként könyvelhető el a nemzetközi kapcsolatrendszerben több német nyelvű kollokviumsorozat állandósítása (bécsi, jénai és baseli műhelyekkel). A közös problémák, a jogfejlődés sajátosságai, a jogtörténet azonos kérdései (és válaszai) azonban elsősorban a közép-európai térséget jelölik meg elsődleges kutatási és együttműködési terepneként, a német jog kisugárzásának és hatásainak körvonalait követve. Szerkesztője a hazai jogtörténeti tudományosság kutatási eredményeinek közzétételét biztosító számos külhoni és hazai tudományos és szakmai folyóiratnak.

Ajánlók: *Kecskés László, Király Tibor, Korinek László*

Szalai Júlia

Budapesten született 1948-ban. 2008 óta az MTA doktora. Kutatási területe a jóléti állam és társadalom struktúrái.

Elismerten a szociológus szakma egyik vezető egyénisége. Több mint 200 írása jelent meg, ebből 46 önálló könyv vagy válogatás, közel felük angolul jelent meg. Mintegy 300 tudományos előadást tartott. Rangos külföldi egyetemek és kutatóintézetek visszatérő és tartós meghívottja. Számos magyar és külföldi folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. Kiemelkedő, iskolateremtő tanáregyenység. A felsőoktatás minden szintjén tanított, de különösen fontos a szerepe a doktori képzésben, kurzusok kidolgozásában. Iskoláját munkájának általános jellemzői teszik egyedivé. A fő vonások a lelkiismeretes forráskutatás; a gondolati keretek kidolgozottsága; a tiszta logika; a történelmi-társadalmi folyamatok pszichológia iránti érzékenységgel párosuló komplex alkalmazása; a kvalitatív és kvantitatív módszerek szerves ötvözése; olyan kutatói nyelv és fogalomrendszer megalkotása, amely pontosan fejezi ki a szándékait. Munkásságának fő témái a szegénység, a társadalmi struktúra, a munkaerőpiac és az etnicitás összefüggései; a hazai polgárosodás társadalomtörténete; a társadalmi redisztribúció viszonyai. Az elemzések fokozatosan kezdtek túlnyúlni Magyarországon a széles nemzetközi együttműködésig. E keretben is kiemelkedő téma a cigánység helyzete, kirekesztésének folyamatai és az önazonosságért-elismertetésért folyó küzdelme.

Hazai és nemzetközi munkássága alapján javasoljuk, hogy Szalai Júliát a Magyar Tudományos Akadémia fogadja levelező tagjai sorába.

Ajánlók: *Ferge Zsuzsa, Lamm Vanda, Szelényi Iván*

Szanyi Miklós

Debrecenben született 1961-ben. 2010-től az MTA doktora. 1992-től a közgazdaságtudomány kandidátusa, kutatásait 1985 és 1995 között, majd 2000-től az MTA Világgazdasági Kutató Intézetében, 1995 és 2000 között az MTA Közgazdaságtudományi Intézetében végezte. 2014-től a Világgazdasági Intézet igazgatója.

A világgazdasági kutatások egyik vezető, nemzetközileg is elismert személyisége, aki az 1990-es évek elejétől Közép-Európa országainak összehasonlító elemzésével foglalkozott. Egyik első magyar elemzője volt a külföldi tőkebefektetések szerepének a gazdasági működési modellekben. Az elmúlt 10 évben az állam erősödő gazdasági szerepvállalását kutatta. Jelenlegi kutatásaiban a gazdaság és politika kölcsönhatásait a gazdasági és politikai intézményrendszer működésében vizsgálja. 2010 és 2012 között a Debreceni Egyetem Közgazdaság- és Gazdaságtudományi Karának doktori iskoláját vezette. Debrecenben 4 doktor hallgatója szerzett fokozatot (egy 50%-ban megosztva). Jelenleg a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karán egyetemi tanár, a doktori iskola törzstagja. Publikációs tevékenysége az MTA IX. Osztálya számára készített összesítő táblázat adatai szerint: nemzetközi listás folyóiratban 12, hazai listás folyóiratban 27 cikk, egyéb tudományos folyóiratokban 15 közlemény. Ezekre összesen 199 hivatkozás történt. 3 idegen nyelvű és 2 magyar nyelvű monográfia, 4 idegen nyelvű és 1 magyar nyelvű rövid könyv, 4 szerkesztett könyv, 22 könyvrészlet és 47 műhelytanulmány. Ezekre a publikációkra összesen 205 hivatkozás történt. Az összes hivatkozások száma 636. H-indexe a minősített publikációk hivatkozásai-val számítva 11, az összes hivatkozással számítva 13.

Ajánlók: *Csáki Csaba, Pálné Kovács Ilona, Simai Mihály*

Telcs András

Budapesten született 1956-ban. 2009 óta az MTA doktora. A Pannon Egyetem egyetemi tanára, a BME docense, az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont tudományos tanácsadója, 2018. január 1. óta a Komputációs Tudományok Osztály megbízott vezetője. Elméleti és alkalmazott kutatásokkal foglalkozik. Fő kutatási területe a véletlen bolyongások, továbbá a komputációs idegtudományok, valamint társadalomtudományi kutatásokat végez.

2015-ben elnyerte a NAP I egy csoportjának vezetését. 2017-ben egyetemi rangsorok módszertani kutatásra MTA TKI pályázatot nyert. 2018-ban két éves belga–magyar együttműködési pályázatot nyert. Munkái közül kiemelendő a W. Glänzzel és másokkal 1984-ben írt cikke (45 független idézet). Borsi Balázssal közösen készített fejezete jelentősen hozzájárult Török Ádám könyvé-

nek (*Competitiveness in R&D*, 2005) sikeréhez (f. i. 29). Bevezet egy új gráf metrikát, a lobbí indexet (60 f. i., Q2). A véletlen bolyongások elméletével kapcsolatos cikkei olyan rangos folyóiratokban jelentek meg, mint a *Duke Math. J.* (66 f. i., D1), *Math. Ann.* (69 f. i. D1), *Ann. Probab.* (48 f. i., D1), *Probab. Theory Rel.* (41 f. i.), *Comm. Pure Appl. Math.* (10 f. i., D1). M. Barlow és R. Bass át-törést jelentő eredményének (parabolikus Harnack-egyenlőtlenség stabilitása) egyik fontos lépése *Telcs Math. Ann.*-ban megjelent cikke bizonyításának változatlan átvétele. Véletlen bolyongás témájú könyve a *Springer LN in Math.* sorozatban jelent meg (32 f. i.). Cikkeinek nemzetközi visszhangja messze átlag feletti, meghaladja az *ISI Highly Cited* szintet. H-indexe 19 (*Google Scholar*). Két lezárult és egy folyamatban levő PhD témavezetője. Az *Open Mathematics* (De Guiter) szerkesztőbizottsági tagja. Az MTA “Computational Social Science” témacsoport alapító tagja.

Ajánlók: *Fritz József, Hamza Gábor, M. Szabó Miklós*

Varga Attila

Budapesten született 1958-ban. 2006 óta az MTA doktora. PhD-fokozatot a West Virginia Universityn (USA) szerzett 1998-ban, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának egyetemi tanára, doktoriiskola-vezető, kutatóközpont-igazgató. Kutatásai során az innovációs folyamatok területi dimenzióit és a tudásalapú gazdaságfejlesztés lehetőségeit tanulmányozza.

Az USA innovációs rendszerének szereplői közötti tudásáramlások térbeli kiterjedésével kapcsolatos ökonometriai kutatásai úttörő jellegűek. E kutatásokat nagy számban hivatkozzák a nemzetközi szakirodalomban, eredményeit pedig számos európai, amerikai és ázsiai replikáció igazolja. Innovációs kutatásaihoz szorosan kötődik kiterjedt modellfejlesztő tevékenysége. Több országra (az USA, az Európai Unió, Magyarország, Törökország) elkészített gazdasági modelljeivel elsősorban a tudásalapú fejlődést célzó szakpolitikák (K+F és humán tőke fejlesztése, vállalkozási és innovációs hálózati politikák, beruházástámogatás, infrastruktúra-fejlesztés) hatásait tanulmányozza regionális, nemzeti és nemzetek feletti (EU) szinteken. A munkálatok eredményeként kialakított GMR (földrajzi, makro és regionális) modelljei számos országban kerültek alkalmazásra. Az egyik nemzetközileg leghivatkozottabb magyar közgazdász (Scopus idézetek száma 2600, h-indexe 13). Minősített nemzetközi folyóirat-publikációinak száma 26, melyből 21 MTA A kategóriás. Hazai minősített szakfolyóiratban megjelent publikációinak száma 22. Nemzetközi kiadónál 8, hazai kiadásban 7 könyve jelent meg. A *Regional Studies* folyóirat társszerkesztése (2007–2013) mellett több nemzetközi és hazai szaklap szerkesztőbizottságának tagja. 2018-ban kutatási

eredményeiért és iskolateremtő tevékenységéért a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét és az Akadémiai Díjat vehette át.

Ajánlók: *Bélyácz Iván, Halmi Péter, Kádár Béla, Palánkai Tibor, Vörös József, Zalai Ernő*

Visegrády Antal

Pécsett született 1950-ben. 1999 óta az MTA doktora. A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Jogbölcseleti és Társadalomelméleti Tanszékének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a jogbölcselet és az összehasonlító jog.

Különösen a vezető angolszász jogfilozófiai irányzatok hazai bemutatásával, a bírói jogalkotás témakörében, valamint a joghatékonyság elméleti megalapozásában ért el nemzetközileg is elismert eredményeket. Jelentősek a jogi kultúrákkal, a kelet-közép-európai rendszerváltozásokkal, a bírói etikával, valamint az európai integráció jog- és állambölcseleti problémáival összefüggő kutatásai. Két, több kiadást megért egyetemi tankönyv, valamint 20 monográfia szerzője, illetve társszerzője. Vendégprofesszorként, vendégkutatóként, illetőleg konferencia-résztevőként a világ számos országában (Sao Paulótól Melbourne-ig) képviselte a hazai tudományosságot. Magyarul és 8 idegen nyelven megjelent publikációinak száma 215, melyekre 514 bel- és külföldi hivatkozás történt. Több hazai és nemzetközi szakmai folyóirat szerkesztőbizottságának tagja (*JURA*, *Pravo i politika*, *Fiat Justitia*, valamint a *Revista Brasileira de Estudos Políticos*). 1995–2001 között tagja volt az MTA Doktori Tanácsa állam- és jogtudományi szakbizottságának, jelenleg a Magyar Jog és Államtudományi Társaság Jogbölcseleti Tagozatának vezetője. 1993-ban az Izlandi Jogfilozófiai Világkongresszus egyik alszekciójának elnöke volt.

Számos rangos hazai kitüntetés tulajdonosa. 2014-től a Łódźi Egyetem Honoris Causa doktora. 2013-ban az Académie internationale de droit comparé levelező tagjává választották. 2017-től a Szent István Tudományos Akadémia rendes tagja.

Ajánlók: *Harmathy Attila, Kecskés László, Kiss György*

Voszka Éva

Budapesten született 1953-ban. 2005 óta az MTA doktora. A Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar főállású egyetemi tanára, a közgazdaság-tudományi doktori iskola vezetője. Kutatásai elsősorban a gazdaságirányítás döntési rendszerének kérdéseire összpontosulnak.

A magyar közgazdasági irodalom markáns alakja. Négy évtizede rendszeresen publikál szakkönyveket, könyvfejezeteket és cikkeket. Döntően empirikus vizsgálatait Magyarországra összpontosítanak, legutóbbi írásaiban széles körű nemzetközi összehasonlítások is megjelennek. Munkásságát a közgazdaságtudomány, a szociológia és politológia határterületén mozgó, intézményi megközelítés jellemzi, amelynek fontos része a történeti szemlélet. Műveiben szerencsésen ötvöződnek az empirikus megfigyelések, az elméleti általánosítások és a nemzetközi egybevetések módszerei. Az 1960-as évek elejétől napjainkig terjedő időszakot átfogó kutatásai jelentős mértékben hozzájárultak a folyamatok tényleges mozgatórugóinak megértéséhez. Különösen kiemelkedő eredményeket ért el a szervezeti és tulajdonosi szerkezet, az állami újraelosztás és a versenyfeltételek változásainak feltérképezése terén. 10 könyve, 25 könyvfejezete és 73 cikke az idézettség szempontjából is kiemelkedik. Kiváló oktató. A Szegedi Tudományegyetem mellett rendszeresen kap meghívásokat más egyetemektől is. Témavezetett hallgatói közül három doktorált, ketten abszolutóriumot szereztek. Aktívan részt vesz a szakmai és tudományos közéletben, így az MTA különböző bizottságaiban is.

Ajánlók: *Chikán Attila, Csaba László, Halmai Péter, Vörös József, Zalai Ernő*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Bíró A. Zoltán

Székelyudvarhelyen született 1955-ben. 2004-ben szerzett PhD-fokozatot. A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem professzora és a KAM (Regionális és Antropológiai Kutatások Központja) vezetője. Szakterülete a kulturális antropológia és a vidékkutatás.

Az erdélyi magyar tudományosság kiemelkedő alakja. Kutatásainak fő tárgya a székelyföldi társadalom átalakulása, az interetnikus viszonyok, az oktatási és nyelvi autonómia, a munkaerő-vándorlás, a vidékfejlesztési projektek tudományos megalapozása. Iskolateremtő, jelentős szerepet játszott a magyar nyelvű oktatási és tudományos intézmények kiépítésében, a KAM, a Sapientia EMTE létrehozásában és a fiatal kutatók nevelésében. A Debreceni Egyetem doktori iskolájában az erdélyi PhD-hallgatók mentora. Nagyszámú tudományos közleményeire tematikus és módszertani gazdagság jellemző. Az MTA Külföldi Magyar Tudományosság EB tagja, 2006-ban tudományos teljesítményéért Arany János-díjban részesült.

Ajánlók: *Bayer József, Korinek László, Lamm Vanda, Pálné Kovács Ilona*

Pólos László

Budapesten született 1955-ben. A filozófiai tudományok kandidátusa 1994 óta. A Durham University Business School oktatója, ahol a Business Administration doktori programját is vezeti. Kutatási területe a szervezeti működés és a szervezelméletek formális reprezentációja, logikai modellek.

A szervezeti működés, a szervezelméletek logikai alapú modellezésének vezető nemzetközi szaktekintélye. A Stanford Universityn (Graduate School of Business) töltött vendégkutatói éve (2002) alatt fektették le Michael T. Hannannel és Glenn Carroll-lal nagy hatású monográfiájuk (*Logics of Organization Theory: Audiences, Codes, and Ecologies*, 2007) alapjait. Eredményei egyebek közt az *American J. of Sociology*, *Org. Sci.*, *Admin. Sci. Quarterly*, *Acad. of Manag. Rev.*, *Soc. Theory*, *Soc. Methodology* lapokban jelentek meg. Évente több hónapot Magyarországon dolgozik, 2018-tól részállást vállal a Károli Gáspár Egyetemen, hogy eredményeit az oktatásban és a tudósképzésben is hasznosítsa.

Ajánlók: *Halmi Péter, Péli Gábor, Szelényi Iván*

Vincze Mária

Kolozsváron született 1942-ben. 1977 óta a közgazdaságtan doktora, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem (BBTE) professor emeritája. Szűkebb szakterülete az agrárgazdaságtan, az agrárpolitika és a vidékfejlesztés.

A romániai magyar szellemi és tudományos élet meghatározó személyisége. A BBTE közgazdasági karának dékánhelyetteseként, az MTA KAB Közgazdaságtudományi Szakbizottságának elnökeként, az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-, Közgazdaságtan és Társadalomtudományi Szakosztályának elnökeként meghatározó szerepet töltött be a romániai magyar közgazdászok képzés létrejöttében, intézményesülésében.

Gazdag és jelentős tudományos publicisztikai tevékenysége szerencsésen ötvözi az empirikus, kvantitatív megalapozottságot az ágazatpolitika-alkotással. Tudományos tevékenysége elismeréseként a Pécsi Tudományegyetem 2004-ben, a Budapesti Corvinus Egyetem 2014-ben díszdoktori címmel tüntette ki.

Ajánlók: *Bélyácz Iván, Benedek József, Pálné Kovács Ilona, Vörös József*

FÖLDTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

Pálfy József

Budapesten született 1962-ben. 2013 óta az MTA levelező tagja. Az ELTE Általános és Alkalmazott Földtani Tanszékének egyetemi tanára, valamint az MTA–MTM–ELTE Paleontológiai Kutatócsoportjának vezetője. Szűkebb szakterülete a paleontológia és a geológia, illetve ezek metszéspontjában a Föld és az élet története.

Eredményei főként a mezozoikum földtörténeti kutatásához kötődnek. Hazai és külföldi szelvények integrált rétegtani, őslénytani és geokémiai vizsgálatával elemezte a triász végi és a kora jura tömeges kihaláshoz vezető események láncolatát. Mindkét esetben igazolta a szénkőforgás zavarát, a geokémiai változásokban tükröződő éghajlat- és környezetváltozást, és ezek hatását különböző ősmaradvány-csoportok diverzitástörténetére. Levelező tagsága óta 16 nemzetközileg jegyzett közleménye jelent meg, jórészt tanítványaival együttműködésben, köztük 6 D1, további 5 Q1 besorolású folyóiratban. Idézettsége több mint másfélszeresére nőtt, munkáira 1920 független hivatkozás ismert, h-indexe 25.

Ajánlók: *Demény Attila, Hetényi Magdolna, Pantó György, Vörös Attila*

Szarka László Csaba

Derecskén született 1954-ben. 1987-ben szerzett PhD-fokozatot, 2013 óta az MTA levelező tagja. Az MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont főigazgatója, szakterülete a geofizika, a föld- és környezettudomány.

Több korábbi publikációja (pl. a mesterséges EM-zajokról, a rotációs invariánsok magnetotellurikus leképezési tulajdonságairól) a nemzetközi geofizikai alapirodalom része lett. Az indukciós kockázatbecsléséhez munkatársaival (köztük MTA doktori ambíciójú fiatalokkal) megalkották az európai litoszféralemez vezetőképeség-modelljét, és bemutatták a Pannon-medence vezetőképeség-anómália típusait. Rámutatott, hogy a környezetbiztonsági fókuszpontok beazonosí-

tása és rangsorolása értékrend- és érdekfüggő. Idegen szempontok átvétele helyett a természeti erőforrások (energia, földi nyersanyagok, édesvíz, élelmiszer), valamint az élhető környezet elemeinek szisztematikus számbevitelét javasolja.

Ajánlók: *Ádám Antal, Ádám József, Kovács Ferenc, Verő József*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA

Budai Tamás

Budapesten született 1958-ban. 2007 óta az MTA doktora. A Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat kutatógeológusa, a Pécsi Tudományegyetem Földtani és Meteorológiai Tanszékének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a földtani térképezés, a rétegtan és Magyarország regionális földtana.

A Dunántúli-középhegység földtani térképezője 1982 óta. Magyarország földtani térképezésének meghatározó személyisége. Nevéhez fűződik a hazai hegyvidéki területek közül a Balaton-felvidék (1999), a Bükk (2005), a Vértes (2008) és a Gerecse (2018) tájegységi földtani térképeinek és magyarázó kötetekének szerkesztése. Ezen műveit a Magyarhoni Földtani Társulat kétszer Koch Antal-emlékéremmel, illetve Szabó József-emlékéremmel ismerte el. Vezetésével készült az ország felszínének 1:100 000-es, 1:200 000-es, valamint medencealjzatának 1:500 000-es földtani térképe és magyarázó kötete. A Tethys régió triász időszaki történetének, ösföldrajzának, klímarekonstrukciójának nemzetközileg ismert szakértője, aki hazai viszonylatban elsőként alkalmazta a triász rétegtani kutatásaiban a szekvencia sztratigráfia elveit. 97 tudományos közleménye jelent meg, jelentős részben elismert nemzetközi folyóiratokban. Független hivatkozásainak száma 709. A Magyar Rétegtani Bizottság (2012–2015), illetve azon belül a Triász Albizottság elnöke (2009–), a Nemzetközi Rétegtani Bizottság Triász Albizottságának a tagja (2011–). A Pécsi Tudományegyetemen és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen több geológiai tárgyat oktat (földtörténet, rétegtan, Magyarország földtana), egyetemi jegyzetek és egy tankönyv társszerzője. Jelenleg a Magyarhoni Földtani Társulat elnöke.

Ajánlók: *Haas János, Pálffy József, Vörös Attila*

Gelencsér András

Kisvárdán született 1966-ban. MTA doktori címét 2002-ben szerezte. Jelenleg a Pannon Egyetem egyetemi tanára és rektora, az MTA–PE Levegőkémiai Kutatócsoport vezetője. Szakterülete a levegőkémia, ezen belül a légköri aeroszol részecskék kutatása.

Nevéhez fűződik a több tudományterületen áttörést hozó légköri humuszképződés jelenségének felismerése és első kísérleti bizonyítása. Munkásságának másik kiemelkedő eredménye az a felfedezés, hogy a globális légkörben a beérkező napsugárzás elnyelésében a korom mellett a biomassza-égetésből származó szerves aeroszol részecskék egy csoportja (az ún. *brown carbon*) is fontos szerepet játszik. E témában a mainzi Max Planck Biogeokémiai Intézet igazgatójával közösen publikált közleményét a tudományterület legtöbbit idézett cikkei között tartják számon. *Carbonaceous Aerosol* címmel a Springer Kiadó gondozásában angolul megjelent, kínaira is lefordított 360 oldalas monográfiájában elsőként foglalta össze különböző tudományterületeken a légköri széntartalmú aeroszol részecskékkel kapcsolatban megjelent ismereteket. Nemzetközi elismertségének számos neves külföldi kutatóintézzettel való szoros szakmai együttműködést és több közvetlenül elnyert EU-pályázatot köszönhet. Publikációira kapott független SCI hivatkozásainak száma (4777), és h-indexe (34) kiemelkedő. 2011-ben a *Mindentudás Egyeteme 2.0* sorozat keretében tartott előadást az emberi tevékenység levegőkörnyezetre gyakorolt hatásairól, 2015-ben jelent meg *Füstbe ment bolygó* című tudomány-népszerűsítő könyve. Kiemelkedő kutatási eredményeiért 2014-ben a Magyar Érdemrend tisztikeresztjével, 2016-ban Veszprém megyei Prima Díjjal, 2017-ben pedig Akadémiai Díjjal tüntették ki.

Ajánlók: Bozó László, Mészáros Ernő, Nemezc Ernő, Pósfai Mihály

Harangi Szabolcs

Budapesten született 1962-ben. 2004 óta az MTA doktora. Az ELTE Közettan-Geokémiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, az MTA–ELTE Vulkanológiai Kutatócsoport alapítója és vezetője. Szűkebb szakterülete a magmás közettan, a geokémia és a vulkanológia.

Szakterülete nemzetközileg elismert, iskolateremtő, kiemelkedő egyénisége. A vulkánok működésének okát tanulmányozza a magmaképződés körülményeitől kezdve, a magmakamra folyamatokon keresztül a vulkánkitörés lefolyásáig. Új szemléletben, integrált ásványszöveti és geokémiai adatokon nyugvó petrogenetikai értelmezéssel tárja fel a vulkánkitörések előtti mélybeli folyamatokat, új modellt alkotott a térség vulkáni működésére. Munkatársaival elsőként határozta

meg a Csomád-vulkán kitöréseinek idejét és a szunnyadási időszakok hosszát, rekonstruálták a magmás test kitörés előtti reaktiválódásának folyamatát, és rámutattak, hogy a vulkán alatt lehet még olvadéktartalmú magmatározó. Komplex, több tudományterületet ötvöző kutatásai új képet adtak a hosszan szunnyadó és látszólag inaktív vulkánok természetéről. Eredményeit a tudományterület vezető folyóirataiban publikálta, munkáira több mint 1200 független hivatkozást kapott. Bevezette a vulkanológia modern elméletét a geológusoktatásba. Vulkanológiai iskolát teremtett, tehetséggondozó tevékenységét 2013-ban Mestertanári díjjal ismerték el. A 2011-ben kiadott *Vulkánok* c. könyvének 2015-ben jelent meg második, bővített kiadása. Nagy figyelmet fordít a tudomány-népszerűsítésre, számos ismeretterjesztő cikk írója, rendszeresen tart interaktív vulkánbemutatókat. E tevékenységét a Magyarhoni Földtani Társulat 2017-ben Lóczy-emlékplakettel ismerte el. Ötlete és megvalósíthatósági terve alapján nyílt meg 2013-ban a Kemenes Vulkánpark.

Ajánlók: *Árkai Péter, Demény Attila, Nemezc Ernő, Pantó György*

Karátson Dávid

Budapesten született 1964-ben. 2008 óta az MTA doktora. Az ELTE Természetföldrajzi Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára (2007–), az ELTE TTK Földrajz- és Földtudományi intézetének igazgatója (2016–), az ELTE Földtudományi Doktori Iskola Földrajz-Meteorológia Programjának vezetője. Szűkebb szakterülete a geomorfológia, vulkánmorfológia, vulkanológia.

A vulkánmorfológia nemzetközileg elismert művelője. Ösföldrajzi kutatásai eredményesen ötvözik a geomorfológiát a vulkanológiával, a radiometrikus kor meghatározással és a paleomágnesség vizsgálatával. Vizsgálatai, melyeket eddig tíz OTKA- és FKFP-pályázat támogatott, döntően hozzájárultak vulkáni hegységeink kialakulásának tisztázásához, alátámasztva az elsődleges formák rekonstruálhatóságát. Külföldi kutatásaiból kiemelkedik Fulbright- és Humboldt-ösztöndíja, amelyek során Arizona (USA), illetve a Középső-Andok vulkánjainak felszínfejlődését vizsgálta. A 2010-es évektől nemzetközi kutatógárdát vezetve rekonstruálta Szantorini késő bronzkori (minőszi kitörés előtti) domborzatát.

A legtöbb független WoS-/Scopus-idézést (560 fölött) kapott hazai természetföldrajzos kutató, összes idézése megközelíti a 800-at. Publikációinak összesített impaktfaktora 67,12. Iskolateremtő oktatói tevékenységét közel 60 diplomamunka és 9 PhD (köztük egy ecuadori és egy francia–magyar *co-tutelle*) témavezetése jelzi.

Tudomány-népszerűsítő munkásságából kiemelkedik a *Pannon Enciklopédia Magyarország földje* kötetének főszerkesztése. A Magyar Földrajzi Társaság Ter-

mészetföldrajzi Szakosztályának elnöke. 2013-ban irányításával valósult meg a Kemenes Vulkánpark látogatóközpontja. 2012–2015 között a Nemzeti Kiválóság Program Magyar Kuratóriumának alelnöke volt. Az ELTE Etikai Testületének, az ELTE TTK Fegyelmi Testületének elnöke.

Ajánlók: *Klinghammer István, Major György, Pantó György*

M. Tóthné Farsang Andrea

Székesfehérvárott született 1967-ben. 2017 óta az MTA doktora. A Szegedi Tudományegyetem Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszékének oktatója, a Természettudományi Kar oktatási dékánhelyettese. Szűkebb szakterülete a természetföldrajz.

Főbb kutatási területei a talajtan, ezen belül a feltalaj elemtartalmának térbeli változása, a víz- és szélrózió okozta tápanyagvesztés becslése, az antropogén talajok osztályozása, valamint a talajtisztítás. Publikációi révén nemzetközileg is széles körben ismert. Eddigi munkássága során 253 közleménye jelent meg, közülük 8 könyvnek szerzője, illetve társszerzője volt. Eddig megjelent publikációira 438 független hivatkozást kapott, h-indexe 13. Számos hazai és nemzetközi projekt irányítását végezte. 2016 óta az MTA Földrajz Szakmódszertani kutatócsoport vezetője. 2017 óta tagja az MTA Közoktatási Elnöki Bizottságnak. Iskolateremtő tevékenységét jelzi, hogy irányításával több mint 100 szakdolgozat, diplomamunka és 6 PhD-disszertáció készült. Eddigi oktató és kutató munkájának elismeréseként 2007-ben Mester Tanár Aranyérmét, 2010-ben Felsőoktatásért Emlékplakettet, 2014-ben Aranykréta Díjat kapott. A szegedi talajtani iskola megteremtésével elérte, hogy hallgatói az ország számos jeles egyetemén jelen vannak. 2014 óta tagja az MTA X. Osztály Természetföldrajzi Tudományos Bizottságának, 2016-tól az Oktatási Albizottság elnöke, Eredményes közéleti tevékenységét a Magyar Földrajzi Társaság Pro Geographia Díjjal (2018) ismerte el.

Ajánlók: *Kocsis Károly, Kovács Zoltán, Mészáros Rezső*

Magyar Enikő Katalin

Debrecenben született 1973-ban. 2016 óta az MTA doktora. Az ELTE Környezet- és Tájföldrajzi Tanszékének vezetője, valamint az MTA–MTM–ELTE Paleontológiai Kutatócsoportjának tudományos tanácsadója. Szűkebb szakterülete a palinológia és paleoökológia.

A jégkorszak végi klíma- és növénytakaró-változás nemzetközileg elismert kutatója. Elsőként írt le ~1500 éves periodikus vegetációváltozásokat az utolsó eljegesedés maximumán hazánk tavi üledékeiből. Ezeket a grönlandi jégfuratok klímaciklusaival korrelálva kimutatta, hogy az észak-atlanti tengeráramlat-változásokra a Kárpát-medence éghajlata és növényzete is gyorsan reagál. Igazolta, hogy az eljegesedés végén megfigyelt rövid lehülési időszakokban térségünket csillapított amplitúdójú klímaváltozás jellemezte. Ez tette lehetővé a mérsékelt övi flóra egyes elemeinek túlélését, amit fafajok esetében bizonyított. Igazolta, hogy a holocénben a Nagyalföld területének zömét az emberi hatások ~3000 évvel ezelőtti fokozódásáig lomblevelű erdős sztyepp borította. Kárpáti régióbeli eredményeit az európai klíma- és vegetációtörténeti rekonstrukciókba integrálta, ezzel nemzetközileg is felhívta a figyelmet a térség refúgium szerepére. Interdiszciplináris kutatásokat végzett a Déli-Kárpátok hegyvidéki tavainak üledékén; munkacsoportjával a paleoökológiai kutatási módszerek széles spektrumát alkalmazva feltárta a térség ökoszisztéma-változásait az elmúlt 15 ezer évben. Az elsők közt alkalmazott ősi DNS-vizsgálatokat populációgenetikai kérdések tisztázására, jellemezve a genetikai sokféleség válaszreakcióját a múltbeli klímaváltozásra. 93 tudományos publikációja közül 22 D1, további 21 Q1 besorolású folyóiratban jelent meg. Munkáira 892 független idézés ismert, h-indexe 23.

Ajánlók: *Hetényi Magdolna, Pálffy József, Vörös Attila*

Szűcs Péter

Abaújszántón született 1964-ben. 2009 óta az MTA doktora. A Miskolci Egyetem Környezetgazdálkodási Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára, a Műszaki Földtudományi Kar dékánja, az MTA–ME Műszaki Földtudományi Kutatócsoport vezetője. Szűkebb szakterülete a hidrogeológia, a felszín alatti vízkészletek mennyiségi, minőségi védelme és fenntartható hasznosítása.

Tudományos eredményei a hidrogeológiai modellezési és kúthidraulikai eljárások fejlesztéséhez, a felszín alatti vízkészletek mennyiségi és minőségi védelméhez, a geotermikus energia hasznosításához, valamint az ásvány- és gyógyvízkészletek feltárásához kötődnek. Fulbright- és egyéb neves ösztöndíjak eredményeként több éves nemzetközi kutatási tapasztalatot szerzett rangos kutatóintézetekben, többek között a Stanford Egyetemen. A határral osztott felszín alatti vízadók modellezése terén elért kutatási eredményei alapján több nemzetközi UNESCO vízgazdálkodási kurzus tartására kérték fel. A hazai vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési folyamatban az Országos Vízgazdálkodási Tanács tagjaként vesz részt. Számos OTKA-, TÁMOP- és GINOP-, valamint több HORIZON 2020 pályázat szakmai vezetőjeként teremtett jelentős pénzügyi forrásokat nagyléptékű

hidrogeológiai kutatások végzésére. A KINDRA H2020 projekt hazai vezetőjeként vett részt abban a munkában, amelynek keretében felmérték a hidrogeológiai kutatások helyzetét és jövőbeli lehetőségeit Európában. A tudományos utánpótlás képzésében jelentős szerepet játszik a Műszaki Földtudományi Karon a Mikoviny Sámuel Földtudományi Doktori Iskola vezetőjeként és törzstagjaként, valamint a BME Vásárhelyi Pál Építőmérnöki és Földtudományi Doktori Iskola Habilitációs és Doktori Tanácsa tagjaként, továbbá az MTA Földtudományi Doktori Bizottság tagjaként. Aktívan részt vesz az MTA által kezdeményezett Nemzeti Víz tudományi Kutatási Program megvalósításában.

Ajánlók: *Bozó László, Kocsis Károly, Kovács Ferenc, Lakatos István, Szarka László*

Török Ákos

Budapesten született, 1963-ban. Az MTA doktora címet 2013-ban szerezte meg. Geológus és környezetmérnök, a BME Geotechnika és Mérnökgeológia Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a karbonát szedimentológia és a műemléki kőanyagok vizsgálata.

A mérnökgeológia nemzetközileg elismert, iskolateremtő egyénisége. Kutatási területe a karbonát szedimentológiától a mérnökgeológiáig terjed. A triász karbonátos rámpák, valamint a műemléki kőanyagok és habarcsok vizsgálatával nemzetközi szintű elismertséget ért el, ami több mint 1100 független hivatkozásban érhető tetten. Az utóbbi 5 évben több mint 140 publikációja jelent meg, közülük kiemelendő a *Stone in Architecture* (Springer) c. kötet, valamint az *Engineering Geology*ban megjelent, a világörökség részét képező chambordi kastély kőanyagáról készült publikációja. A Geological Society London és a Springer Kiadó gondozásában megjelent mérnökgeológiai kötetek szerkesztője volt, jelenleg négy nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. A hazai és a nemzetközi tudományos közéletben is aktív szerepet tölt be, az MTA Földtani Tudományos Bizottság, az NKFIH–OTKA GEOINT zsűri, a Földtani Társulat Mérnökgeológia és Környezetföldtani szakosztály, valamint a Nemzetközi Kőzetmechanikai Társaság (ISRM) MNB és a Nemzetközi Mérnökgeológiai és Környezetföldtani Szövetség (IAEG) MNB elnöke. 12 hazai és nemzetközi projekt vezetője volt. A BME-n új, Mérnökgeológia MSc-szakirányt vezetett be. Három doktori iskola tagja, külföldi egyetemeken rendszeres doktori bíráló. Több mint 70 diplomamunka, 11 hazai és külföldi PhD- és posztdoktori kutatás témavezetője. Széchenyi Professzori Ösztöndíj, Apáczai Csere János-díj, Bolyai-plakett és Akadémiai Díj elismerésében részesült.

Ajánlók: *Ádám József, Demény Attila, Haas János, Kovács Ferenc, Pósfai Mihály*

Völgyesi Lajos

Budapesten született 1947-ben. 2006 óta az MTA doktora. A BME Építőmérnöki Karán az Általános- és Felsőgeodézia Tanszék professor emeritusa. Szűkebb szakterülete a fizikai geodézia.

Eötvös Loránd munkásságának hagyományörzőjeként a Műegyetemen iskolát teremtett az Eötvös-inga újrahasznosítása területén. A modern elektronikai és számítástechnikai lehetőségeket kihasználva az általa továbbfejlesztett Auterbal-ingával újabb méréseket végeztek a korábbi adatok fizikai geodéziai alkalmazhatóságának vizsgálatára. A görbületi gradiensek felhasználásával új módszert dolgozott ki a geoid finomszerkezetének meghatározására. Jelenleg fizikus kollégákkal a híres Eötvös-kísérlet felülvizsgálatával és újramérésével foglalkoznak. A svájci ETH Zürich munkatársaival olyan új csillagászati-geodéziai módszer és műszer fejlesztésében vesz részt, amely az eddigi tapasztalatok alapján forradalmi változások elindítója lehet a nehézségi erő pontos irányának és a geoid finomszerkezetének meghatározásában. Jelentős tudományos eredményekkel rendelkezik a nagyobb geoidanomáliák fizikai hátterének magyarázata, a geoid időbeli változása, a Föld forgási jelenségeinek vizsgálata és a földtudományi matematika területén. 2011-ben Akadémiai Díjat, 2013-ban Fasching Antal-díjat, 2017-ben Apáczai Csere János-díjat kapott. Geofizika egyetemi jegyzete kétszeres nívódíjas, éveken keresztül a BME Építőmérnöki Kar legjobb oktatója. Elnöke az MTA Geodéziai és Geoinformatikai Tudományos Bizottságának, és az MFTTT Geodéziai Szakosztályának. Számos hazai és nemzetközi szervezet (IAG, IAMG, AGU) tagja. Tudományos folyóiratok (*Acta Geodaetica et Geophysica*, *Periodica Polytechnica*) szerkesztője.

Ajánlók: *Ádám Antal, Ádám József, Biró Péter, Szarka László, Verő József*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA**Violetta Vajda**

A svédországi Malmöben született 1963-ban. PhD, a stockholmi Svéd Természet-tudományi Múzeum Paleobiológiai Osztály vezetője, a Lunds Universitet Földtani Tanszékének egyetemi tanára. Szakterülete a paleontológia.

Kutatásai középpontjában a szárazföldi vegetáció fejlődéstörténete áll. Fosszilis spóra- és pollenvizsgálataival tárta fel a klíma- és környezetváltozások hatását a mezozoikum növényvilágára. Legjelentősebb eredményeit a kréta időszak végi égitest-becsapódási esemény növényvilágra gyakorolt hatásának megismerésé-

ben érte el, a világ számos lelőhelyéről származó palinológiai adatait geokémiai és szedimentológiai megközelítéssel ötvözve. Sikerrel vizsgálta a vegetáció változásait a földtörténet más tömeges kihalási eseményeivel kapcsolatban is. Aktív kapcsolatot ápol a magyar tudományos közösséggel. Közel száz publikációjára (köztük a *Science*-ben közölt cikkeire) 1164 független hivatkozás ismert.

Ajánlók: *Haas János, Pálffy József, Vörös Attila*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLJA

Stefan Martin Schmid

1943-ban született a svájci Wohlen bei Bernben. 1971-ben a zürichi Eidgenössische Technische Hochschulében (ETH) szerzett geológus diplomát, majd PhD-fokozatot. 1977–1989 között az ETH címzetes professzora, majd 1989–2008 között az Universität Basel professzora és Földtani és Óslénytani Intézetének elnöke. 2008–2010 között a Humboldt-Universität zu Berlin vendégprofesszora. 2010-től az ETH emeritus professzora. Szakterülete a szerkezeti földtan.

A földtudományok számos szakterületének ismereteit magában foglaló geodinamika és a szerkezeti földtan egyik legelismertebb európai szakembere és oktatója. Számos kutatási projekt vezetője volt az Appeninek, az Alpok, a Kárpátok, a Dinaridák és a Hellenidák térségében. Meghatározó szerepet játszott a Pannon-medence szerkezetfejlődésének megismerésében. Ezzel kapcsolatos munkái során hosszabb időt töltött Magyarországon, és számos hazai kutatóval működik együtt. 243 publikációja jelent meg, független hivatkozásainak száma 13 366, h-indexe 56. Munkáját számos kitüntetéssel ismerték el: Steimann-érem (2007), Humboldt-díj (2008), Mueller-érem (2009), Buch-érem (2011).

Ajánlók: *Haas János, Pálffy József, Vörös Attila*

FIZIKAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

RENDES TAGSÁGRA AJÁNLJA

Biró László Péter

Kolozsváron született 1955-ben. 2013 óta az MTA levelező tagja. Az MTA Energiatudományi Kutatóközpont Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Intézetének kutatóprofesszora. Szűkebb szakterülete a nanoszerkezetek és nanoarchitektúrák kutatása.

Nemzetközileg elismert, jelentős eredményeket ért el a szén nanocsövek és a grafén kutatásában és ennek a kísérletes kutatási iránynak a magyarországi meghonosításában. Tevékenységének hangsúlya az utóbbi években a pusztán fizikai megközelítés mellett egyre inkább a fizikai és biológiai vonatkozások integrált kutatására tevődött át. Emellett továbbra is aktívan részt vett a grafénkutatásban, amelyet az általa nevelt fiatal kollégák vittek tovább. Az általa vezetett kutatócsoport számos nemzetközi projektben vett részt, többek között hazánkban egyetlenként sikerült csatlakoznia az EU FET Graphene Flagship Core projekthez. Munkáira eddig több mint 5600 hivatkozást kapott, h-indexe 45.

Ajánlók: Kamarás Katalin, Mihály György, Rácz Zoltán

Domokos Péter

Budapesten született 1970-ben. 2013 óta az MTA levelező tagja. Az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont Szilárdtestfizikai és Optikai Intézet kutatóprofesszora. Szűkebb szakterülete a kvantumoptika.

Bebizonyította, hogy atomos gázban létezik a sokat vitatott Dicke-féle szuperradiáns fázisátalakulás, és a kondenzált anyag megjelenésének felel meg az elektromos dipólrendig érvényes kvantumelektrodinamikai leírásban (*Phys. Rev. Lett.*, 2014). Kiszámolta az optikai rezonátor módusához csatolt Bose–Einstein-kondenzátum önszerveződési fázisátalakulása kritikus exponensét, és megmutatta, hogy azt a veszteségi folyamatokat jellemző spektrálfüggvény alacsonyfrekvenciás viselkedése határozza meg (*Phys. Rev. Lett.*, 2015). Kuta-

tócsoportjából számos fiatal indult el sikeresen a kutatói pályán. Referált nemzetközi folyóiratban 81 cikke jelent meg, ezekre eddig összesen 2416 független hivatkozás érkezett.

Ajánlók: *Faigel Gyula, Kamarás Katalin, Kroó Norbert, Lévai Péter, Lovas Rezső, Sólyom Jenő*

Kiss L. László

Szabadkán született 1972-ben. Az MTA levelező tagja 2013 óta. Jelenleg az MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont kutatóprofesszora. 2016 óta a központ főigazgató-helyettese és a Konkoly Thege Miklós Csillagászati Intézet igazgatója. Szűkebb szakterülete a megfigyelő csillagászat és űrfotometria, a csillagok, exobolygók és kis égitestek asztrofizikája.

Legfontosabb új eredményei a Kepler-űrtávcső precíz fotometriai méréseinek elemzéséhez kötődnek. Vezetésével dolgozta ki egy magyar csapat a második Kepler-misszió mérési stratégiáját a Naprendszerünkhöz tartozó kisbolygók fotometriai méréseire. Elsőként határozták meg Neptunuszon túli jeges égitestek forgási állapotait, egy esetben hold létezésére következtetve. Vezető szerepet játszott az új exobolygós programok magyar részvételének kidolgozásában. Irányításával tovább tökéletesítették az exoholdak kimutatására szolgáló módszereket és az exoholdak karakterizálását. Az elmúlt hat évben 38 új referált cikke jelent meg, független hivatkozásai 1600-ról 4000 fölé emelkedtek.

Ajánlók: *Lévai Péter, Lovas Rezső, Pálinkás József, Patkós András, Szabó Gábor, Trócsányi Zoltán*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA AJÁNlja

Csabai István

Kecskeméten született 1965-ben. 2008 óta az MTA doktora. Az ELTE Komplex Rendszerek Fizikája Tanszékének egyetemi tanára. Szűkebb kutatási területe az univerzum nagy léptékű kozmológiai szerkezete, valamint óriási adatrendszerek statisztikus fizikai jellemzése.

A részben általa 1995-ben kifejlesztett és kutatócsoportjával továbbfejlesztett fotometrikus vöröseltolódás-becslés immár a modern csillagászat standard eljárása. Dinamikai értelmezést javasolt az univerzum „sötét energia” kompo-

nensének eredetére. Megalkotta az univerzum első 3 dimenziós térképét elkészítő Sloan Digital Sky Survey adatbázisához a sokdimenziós paraméter-tér geometriai indexelését. Fontos kutatásokat végzett az újabban „adattudomány-nak” nevezett területen. Elsőként ismerte fel, hogy az internet-hálózatot mint komplex fizikai rendszert lehet modellezni. Ehhez és az orvosi rákkutatási adatelemzéshez kapcsolódóan is európai és hazai kutatás-fejlesztési pályázatokban vállalt vezető szerepet. 165 referált cikkének összesített impaktfaktorra >750 , független hivatkozásainak száma $>34\ 000$, h-indexe 79/71, az MTA XI. osztályon használt „ekvivalens hivatkozásai” száma 17 648. Elismerései: Széchenyi Professzori Ösztöndíj, 2000, ELFT Detre-díj, 2006, Akadémiai Díj, 2015. Az International Virtual Observatory alapító tagja. Vezető tanára volt az ELTE Bolyai Kollégiumának. A diplomamunkát írók mellett 10 végzett és 6 további PhD-hallgató témavezetője. Elnökhelyettes az MTA XI. Osztályának Doktori Bizottságában.

Ajánlók: *Patkós András, Szalay A. Sándor, Vicsek Tamás*

Frei Zsolt

Pécsett született 1965-ben. 2010 óta az MTA doktora. Az ELTE Fizikai Intézetének igazgatója, az Atomfizikai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, MTA–ELTE kutatócsoport-vezető. Szakterülete az extragalaktikus asztrofizika és a gravitációs hullámok detektálása lézinterferometriai kísérletekkel.

Frei Zsolt a kozmológiai távolságokban kialakuló struktúrák és folyamatok nemzetközileg elismert szakértője, 2007 óta a nagy sikerű LIGO (Laser Interferometer Gravitational-wave Observatory) gravitációshullám-kísérlet magyar tagja, továbbá a Pan-STARRS (Panoramic Survey Telescope and Rapid Response System) és LSST (Large Synoptic Survey Telescope) digitális égbolttelmérő programok résztvevője. Az 1990-es években létrehozta a világ első digitális galaxiskatalógusát, majd a vezetésével készült el a jelenlegi legnagyobb galaxiskatalógus, melyet sikeresen használtak egy 2017-es LIGO-megfigyelés optikai megfelelőjének beazonosításához. Szintén a vezetésével találták meg a Pan-STARRS adataiban az univerzum jelenleg ismert legnagyobb struktúráját, azt a „szuperlyukat”, amelyről több jelentős szaklap is címlapon számolt be. A LIGO-kísérlethez infrahang-detektort tervezett, valamint vezető szerepet játszik excentrikus kompakt kettősök jövőbeli detektálásának előkészítésében. Iskolateremtő tudósként megszervezte az asztrofizika oktatását az ELTE Fizikai Intézetében. A 2012–2017 között működő Lendület csoportja kiemelkedően sikeres volt. 2018-tól az ELTE asztro- és részecskefizika felsőoktatási kiváló-sági program vezetője. Rendkívül sikeres fiatal kutatók hazacsábításában: tan-

székén egy ERC- és három Lendület csoport működik. Publikációira több mint tízezer független hivatkozás érkezett, ezen belül a kevésszerzős cikkeinek a hatása is jelentős.

Ajánlók: *Katz Sándor, Kiss L. László, Lovas Rezső, Patkós András, Rácz Zoltán, Vicsek Tamás*

Fülöp Zsolt

Debrecenben született 1964-ben. 2006 óta az MTA doktora. Fizikus, az MTA Atommagkutató Intézet kutatója. Fő kutatási területe a nukleáris asztrofizika.

Olyan atommagfizikai folyamatokat vizsgál kísérletekkel, amelyek az elemek világegyetembeli keletkezéséért felelősek. Az Atomki nukleáris asztrofizikai kutatásainak vezéralakja, és számos fiatal kutató pályájának elindítója. Kísérleteit főként az olaszországi LUNA-laboratórium gyorsítóján végzi, amely a sugárzási háttér lecsökkentése érdekében a föld alá épült. Az Atomki gyorsítóit a protongazdag magok keletkezéséért felelős folyamatok úttörő vizsgálatára használja. Kiemelkedő eredményei közé sorolandó a szén-nitrogén-oxigén ciklusban lejátszódó reakciók vizsgálata, mely eredmények határt szabtak a gömbhalmazok korára. A sugárzási háttérre végzett mérései megmutatták, hogy kisebb mélységű helyszíneken is van értelme nukleáris asztrofizikai méréseknek. A fenti módszert kihasználó német laboratórium tanácsadó testületének tagja. Német és japán szerzőtársával összefoglaló cikkben elemezte a nukleoszintézis fénykvantumokkal előidézett reakcióit. Az Atomki ciklotronját használva kísérletsorozatot indított el az alfa-részecske egyéb magokkal való rugalmas ütközéseinek pontos leírása érdekében. Számos európai és világkonferencia szervezője, a fizikai ismeretek terjesztője, a 2017-es debreceni Science on Stage egyik megvalósítója, évekig tagja volt az Európai Fizikai Társulat elnökségének. Az Academia Europae tagja. A Nemzeti Kutatási Infrastruktúra Bizottság elnökeként jelentős szerepe volt a kutatásiinfrastruktúra-útiterv létrejöttében.

Ajánlók: *Csikai Gyula, Kiss L. László, Lovas Rezső, Pálinkás József, Szabó Gábor*

Gránásy László

Budapesten született 1955-ben. Széchenyi-díjas fizikus, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont tudományos tanácsadója. Világszinten kimagasló eredményeket ért el a kristályosodási folyamatok térelméleti modelljének kidolgozásában, és annak komplex megszilárdulási jelenségekre történő alkalmazásában.

Kidolgozta a nukleációs folyamatok fenomenologikus diffúz határfelületi modelljét, amelyet sikerrel alkalmazott kondenzációs, kristályosodási és fázisszeparációs folyamatok leírására. A polikristályos megszilárdulás fázismező-elméleti leírásának kifejlesztése, amely segítségével először vált lehetővé olyan komplex megszilárdulási mintázatok modellezése, mint a rendezetlen dendritek, kristálykévék, szferolitok és a fraktálszerű polikristályos aggregátumok. Ezen munkája a *Nature Materials* folyóirat címlapjára került, és a *Science News* folyóirat szerkesztősége a fizika minden ágát tekintve a 2004. év 15 legfontosabb eredménye közé választotta. A molekuláris fázismező-elmélet keretében tisztázta a rendezetlen prekursor szerkezetek szerepét a kristálycsíra-képződésben, valamint azonosított több egzotikus nukleációs módot. Eredményei 9 alkalommal kerültek nemzetközi publikációk címlapjára.

Gránásy László aktívan vesz részt a magyar és nemzetközi tudományos közéletben, több mint 70 alkalommal kérték fel meghívott előadás megtartására.

A jelölt kiemelkedő gondot fordít az utánpótlás-nevelésre. 8 éven át vett részt az oktatásban a BME-n. 2000-ben elnyerte a Széchenyi Professzori címet. 2007 és 2009 között a Brunel University professzora, 2018 óta tiszteletbeli professzora, az Academia Europaea tagja.

Ajánlók: *Biró László Péter, Domokos Péter, Faigel Gyula, Kamarás Katalin, Kroó Norbert, Lévai Péter, Mihály György, Rácz Zoltán, Solyom Jenő, Vincze Imre*

Kun Ferenc

Fehérgyarmaton született 1966-ban. 2010-ben nyerte el az MTA doktora címet. Kandidátusi fokozatát 1998-ban szerezte, 2014 óta egyetemi tanár a Debreceni Egyetem Fizikai Intézetében. A DE TTK oktatási dékánhelyetteseként 2013 és 2017 között jelentős szerepet vállalt az oktatásszervezésben; 2017-től dékánként irányítja a kar működését. Szakterülete a statisztikus fizika és a komplex rendszerek fizikája.

Jelentős nemzetközi visszhangot kiváltó kutatásaiban a statisztikus fizika megközelítési módszerét, valamint a számítógépes modellezés és szimuláció eszközeit alkalmazza és fejleszti rendezetlen anyagok törési és fragmentációs jelenségeinek megértésére. Nevéhez fűződik a fragmentációs fázisátalakulás jóslata, amely később számos megerősítést nyert. Szilárdtestek fragmentációja területén kiemelkedő eredménye az univerzalitási osztályok meghatározása, valamint a geometria és az anyagi minőség szerepének tisztázása. Munkái közül nagy visszhangot váltott ki a törési folyamatot kísérő zaj skálatörvényeinek megállapítása és a katasztrofális törés előrejelzésének pontosítása zajjellemzők összefüggései

alapján. Legfontosabb eredményei a *Physical Review Letters* és a *Scientific Reports* folyóiratokban jelentek meg. Héjak fragmentációjáról szóló munkáját a *Nature* folyóirat is méltatta. Kutatási eredményeit több rangos díjjal ismerték el.

Nagy figyelmet fordít a tudományos utánpótlásra. Több tantárgyat dolgozott ki, amelyekkel a DE Fizikai Intézetében bevezette a számítógépes modellezés és szimuláció, valamint a komplex rendszerek fizikájának oktatását. PhD-hallgatókból és fiatal kutatókból álló kutatócsoportot hozott létre. Témavezetésével eddig hét hallgató nyert OTDK-díjat és öten szereztek PhD-fokozatot.

Ajánlók: *Csikai Gyula, Domokos Gábor, Kertész János, Néda Zoltán, Pálinkás József, Trócsányi Zoltán*

Pécz Béla

Celldömölkön született 1961-ben. 2005 óta az MTA doktora. Az MTA Energia-tudományi Kutatóközpont osztályvezetője, majd az MFA igazgatója. Szűkebb szakterülete a transzmissziós elektron-mikroszkópia és a félvezetők tudománya.

Pécz Béla kutatásai felölelték a GaN-t, a gyémánt vékonyrétegeket és a grafént, illetve ezek kombinációit. Nemzetközileg elismert eredményeket ért el a teljesítmény eszközökön kialakított hővezető-képességű rétegek terén. A SiC növesztésével (mikrogravitációban is) és kontaktusaival foglalkozott. Jelentősen hozzájárult az európai kék LED élettartamának növeléséhez és általában a GaN-kristályhibák számának csökkentéséhez. Mély anyagtudományi tudása révén kiemelkedik a nemzetközi elektronmikroszkópos közösségből. Nemcsak használta a transzmissziós elektronmikroszkópiát a fenti eredmények eléréséhez, de megteremtette feltételeit is. Létrehozta azt a nagyon jól felszerelt laboratóriumot, amelybe sikeresen telepítette az ország első gömbihiba-korrigált TEM/STEM-mikroszkópját és legmodernebb *dual beam*jét. Létrehozta a magyar anyagtudomány nyitott laboratóriumát. Több cikluson keresztül elnöke volt a Magyar Mikroszkópos Társaságnak és Magyarország képviselője a European Materials Research Societyben.

Több mint 336 közleményére kapott független hivatkozásainak száma meghaladja a 2000-et, h-indexe 27. Számos hazai (OTKA) projektet nyert el, és kiemelkedően sikeres a nemzetközi projektek (EU5, EU6, FP7, DARPA) elnyerésében és vezetésében. Rendszeresen bírál cikkeket rangos nemzetközi folyóiratok számára.

Nemzetközi konferenciákon rendszeresen tart meghívott és szóbeli előadásokat, elnöke/társelnöke volt több nemzetközi konferenciának.

Ajánlók: *Biró László Péter, Faigel Gyula, Gyulai József, Kamarás Katalin, Mihály György, Ormos Pál*

Siklér Ferenc

Győrben született 1971-ben. Akadémiai díjas kísérleti részecskefizikus, az MTA doktora, az MTA Részecskefizikai Tudományos Bizottság elnöke, az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont tudományos tanácsadója, az RMI intézet Nagyenergiás Fizikai Osztályának vezetője, a CERN LHC CMS-együttműködés igazgatósági tagja, a CERN LHC RRB felügyelőbizottság tagja.

Az erős kölcsönhatás tanulmányozásának nemzetközileg elismert, vezető kutatója. Világszínvonalú eredményeket ért el protonok és atommagok nagyenergiájú ütközéseinek kísérleti vizsgálata, a fellépő fizikai folyamatok modellezése és megértése területén. Innovatív kiértékelési módszereket dolgozott ki gáztöltésű és szilíciumalapú detektorokra, ahol a cél a részecskék kis térvastagságú nyomkövetése, a kölcsönhatási pontok javított keresése, az energiavesztés új parametrizációja, az energiavesztés-ráta pontosabb becslése volt. Gráfelméleti ismeretekre alapozva új módszert vezetett be a nagy részecskeszámú ütközési események kezelésére. A proton-proton, proton-atommag és atommag-atommag ütközésekben mért hadronspektrumok és a kvantumkorrelációk segítségével megmutatta, hogy a részecskekeltés jellemzői erősen függenek a részecskeszámtól (gluon-töltés jelensége), az ütközés energiájával viszont alig változnak. Több éven keresztül kiemelkedő szerepet játszott a CERN LHC-gyorsító mellett, a TeV-es energiaskálán begyűjtött kísérleti adatok elemzésében és világelső publikálásában.

Saját eredményeit önálló közleményekben publikálta, majd ezeket a CMS-kísérletében alkalmazva végzett úttörő kutatásokat. 830 publikációja jelent meg, melyekre 20 900 hivatkozás érkezett; a legfontosabb három, javarészt saját munkáján alapuló cikkére 600 hivatkozást kapott. Hazai elismerései: Jánossy Lajos-díj (2009), Fizikai Díj (2010), Akadémiai Díj (2016).

Ajánlók: *Domokos Péter, Keszthelyi Lajos, Kroó Norbert, Lévai Péter, Pál Lénárd, Trócsányi Zoltán, Vincze Imre*

KÜLSŐ TAGSÁGRA AJÁNLJA**Faragó Béla**

Csongrádon született 1958-ban. 1984-ben lett Summa Cum Laude minősítéssel az ELTE fizikus doktora. Jelenlegi munkahelye a franciaországi Institute Laue-Langevin (ILL), Grenoble. Szakterülete a neutronszórás és a szilárdtest fizika.

A KFKI-ban készített doktorit követően, 1984 óta dolgozik az ILL-ben, 2012 óta a TOF- és Nagyfelbontású Spektroszkópia Osztály vezetője. Munkássága

során az ILL neutronspin-echo berendezések teljesítményét nagyságrenddel továbbfejlesztette, e specialitás világviszonylatban vezető művelője lett. Különösen kiemelkedő kutatási eredményeket ért el a „puha anyagok” fizikájában, például a de Gennes-reptáció első kísérleti kimutatásával. Több tucat kollégájával ismertette meg a neutronspin-echo rejtjelmeit. A Budapest Neutron Center mellett szinte a világ minden jelentős neutronszórással foglalkozó központja tanácsadó testületének tagja, vagy volt tagja. A Central European Neutron Scattering School oktatója.

Ajánlók: *Kroó Norbert, Mezei Ferenc, Mihály György, Sólyom Jenő*

Nagy László

Kolozsváron született 1961-ben. PhD-fokozatát 1992-ben szerezte meg, jelenleg egyetemi tanár a Babeş–Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Magyar Fizika Intézetében. Elsődleges kutatási területe az atomi ütközések fizikája.

Kutatásaiban igen fontos eredményeket ért el több érdekes jelenség elméleti leírásában, mint a kételektron-átmenetek, molekulák ionizációja és az itt fellépő interferenciajelenségek, intenzív lézerimpulzus hatása az atomokra, ionlövédékhez rendelt hullámcsomag koherenciahosszának hatása az ionizációs hatáskeresztmetszetre. Több tucat diák írta BSc- és MSc-dolgozatát az általa ajánlott témákból, öt végzett doktori hallgatója ma az egyetemi oktatásban vagy a tudományos kutatásban dolgozik, többségük a BBTE-n. Több nemzetközi és román tudományos tanács, bizottság tagja. A BBTE-n is fontos tisztségeket vállalt, két ciklusban volt rektorhelyettes. Eredményeit az MTA 2004-ben Arany János-díjjal ismerte el.

Ajánlók: *Biró László Péter, Csikai Gyula, Lovas Rezső, Néda Zoltán, Trócsányi Zoltán*

TISZTELETI TAGSÁGRA AJÁNLIJA

Thomas Henning

Jénában született 1956-ban. PhD-fokozatát 1984-ben szerezte asztrofizikából a Jénai Egyetemen. 2001 óta a heidelbergi Max-Planck-Institut für Astronomie igazgatója. 2002 óta az Universität Jena asztrofizika professzora és az Universität Heidelberg címzetes egyetemi tanára. Szakterülete a csillagközi anyag fizikai és kémiai folyamatai; a csillagok és bolygórendszereik születése; az exobolygó-rendszerek; és az asztrofizikai folyamatok laboratóriumi szimulálása.

Legjelentősebb eredményei a fiatal csillagok körüli por- és gázkorongokkal kapcsolatosak. Azt kutatja, hogy a fiatal csillagok körüli por- és gázkorongok fizikai és kémiai tulajdonságai hogyan határozzák meg a bennük keletkező bolygórendszerek tulajdonságait. Igazgatóként a Max Planck Társaság Csillagászati Intézetét Európa egyik legsikeresebb csillagászati központjává fejlesztette. Szoros munkakapcsolatban áll a magyar csillagászzal; a közös kutatásokon és publikációkon túl az MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Külső Tanácsadó Testületében is szolgálta az Akadémiát.

Ajánlók: *Demény Attila, Kamarás Katalin, Kiss L. László, Kocsis Károly, Pálinkás József, Patkós András, Trócsányi Zoltán*

Wolfgang Schleich

Mühldorfban született 1957-ben. Professzor, az Universität Ulm Kvantumfizikai Intézetének vezetője. Szakterülete az elméleti kvantumoptika.

Schleich professzor területén a világ legjobbjai közé tartozik. A diszciplináris határokat is átlépi eredeti ötleteivel. Fő kutatási területe az elméleti kvantumoptika, itt alkalmazta a számelmélet módszereit is. John Archibald Wheelerrel közös munkái is elismertek (Schleich–Wheeler-oszcillációk). Kitüntetései: tagja a német Leopoldina és Heidelberg, a Dán és az Osztrák Akadémiának, az Academia Europaeának. Fellow az európai és az amerikai Institute of Physicsben. A W. Lamb-, a Leibnitz- és a Max Planck-díjak birtokosa. Tagja a Texas A&M egyetemi Hageler Institute of Advanced Studynak. Szoros kapcsolatban áll magyar kutatókkal. Ezt számos közös cikk és kettes Erdős-száma jelzi.

Ajánlók: *Domokos Péter, Kroó Norbert, Szabó Gábor*

Az ajánlottak névsora

Acsády László
Ádány Róza
Alon, Noga

Bagi Katalin
Báldi András
Bánfalvi Zsófia
Barna Balázs
Barral i Altet, Xavier
Bíró A. Zoltán
Biró László Péter
Bollobás Enikő
Borhy László Rezső
Borsos Balázs
Bragyova András
Buczolich Zoltán
Bucsky Péter
Budai Tamás
Buday László
Buzás Edit Irén

Czigány Tibor
Csabai István
Csákiné Michéli Erika
Császár Attila
Cseh Sándor
Csépe Valéria
Csermely Péter
Csörnyei Marianna

Debreczeni Attila

Deli Mária Anna
Demetrovics Zsolt
Dinnyés András
Domokos Péter

E. Kövér Katalin

Fábián István
Faragó Béla
Faragó Sándor
Farkas Katalin
Fleischer, Maximilian
Font Márta
Frank Tibor
Frei Zsolt
Futaki Shiroh
Fülöp Zsolt

Gábor Csilla
Galavics Géza
Gelencsér András
Gellman, Samuel H.
Golden, Peter B.
Gránásy László
Gyimóthy Tibor
Gyöngy István
Győri Ervin

Hajnal András
Haller György
Hangody László

Hangos Katalin
 Haracska Lajos
 Harangi Szabolcs
 Harsányi Gábor
 Helyes Lajos
 Helyes Zsuzsanna
 Henning, Thomas
 Hernádi Klára
 Hodúr Cecília
 Hoffmann István
 Hohmann Judit
 Horváth István Tamás
 Huszthy Péter

Illés Sándor Tamás
 Imre Sándor
 Insperger Tamás
 Istvánovics Vera
 Iván Béla
 Ivics Zoltán
 Izsvák Zsuzsanna

Jakab Tóth Éva
 Jármay Károly
 Józsa János

Kállay Mihály
 Karádi István
 Karátson Dávid
 Károlyi György Zoltán
 Kecskés László
 Keglevich György
 Kellermayer Miklós
 Kemény Lajos
 Keserű György Miklós
 Kiss Judit
 Kiss L. László
 Kiss Rita Mária
 Komoly Sámuel
 Koncz Csaba
 Kontra Miklós

Kónya Zoltán
 Korbonits Márta
 Kornai András
 Korondi Péter
 Kovách Imre
 Kovács Ilona
 Kovács Melinda
 Kovács Sándor
 Koźmiński, Maciej
 Krisztin Tibor
 Kun Ferenc

Lengyel Imre
 Lövei Pál

M. Tóthné Farsang Andrea
 Madas Edit
 Magyar Enikő Katalin
 Mezey Barna
 Mócsai Attila
 Molnár Lajos
 Moravcsik Edit

Näätänen, Risto
 Nagy László
 Némethi András
 Novák Béla
 Nyulászi László

Ördög Vince

Pach János
 Padisák Judit
 Pál Judit
 Pálffy József
 Pálné Kovács Ilona
 Pauk János
 Pécz Béla
 Pólos László
 Polyák Kornélia
 Poór Gyula

Popp József	Szirmay-Kalos László
Puskás László	Szkála Károly
Pyber László	Szovák Kornél
	Szücs Péter
Radnóti Sándor	
Rainer M. János	Tamás Gábor
Reglódi Dóra	Tardos Gábor
	Telcs András
Salvi, Giampaolo	Tímár József
Schirmacher, Peter	Tombácz Etelka
Schleich, Wolfgang	Tompa Péter
Schmid, Stefan Martin	Tóth Bálint
Sebő András	Török Ákos
Siklér Ferenc	Török János
Silver, Robin Angus	
Simányi Nándor	Vadászné Bognár Gabriella
Simon Attila	Vajda, Violetta
Solymosi László	Vámos Péter
Sperlágh Beáta	Váradai András
Stenseth, Nils Christian	Varga Attila
	Varga György Csaba
Szabó Zoltán Béla	Vásáry István
Szabolcsi Anna	Veisz Ottó Bálint
Szalai Júlia	Veress Károly
Szántay Csaba	Vértessy G. Beáta
Szanyi Miklós	Vigh Gyula
Szarka László Csaba	Vincze Mária
Szegedy Mórió	Virág László
Székely J. Gábor	Visegrády Antal
Székely Tamás	Voszka Éva
Székelyhidi László	Völgyesi Lajos
ifj. Székelyhidi László	Vörös József
Szenci Ottó	
Szendrei Ágnes	Zámboriné Németh Éva
Szirányi Tamás	Zažímalová, Eva

Könyvszemle

SIPOS JÚLIA GONDOZÁSÁBAN

KULTÚRAKÖZVETÍTÉSI FOLYAMATOK A KORA ÚJKORI KÖZÉP-EURÓPÁBAN

Az utóbbi évtizedek nemzetközi irodalom- és művelődéstörténeti kutatásában szembeötlő módon előtérbe került az interdiszciplinaritás és a komparatisztika szemléletmódja, újabb eredményeket elsősorban a rokontudományok együttesét megmozgató és a különböző nemzeti jelenségeket egymással összevető és együtt tárgyaló módszerek hoztak. Az egyes európai régiók, nyelvek és kultúrák közötti kapcsolatok, párhuzamok, műveltségközvetítő folyamatok feltérképezése gyakran új kérdésirányokat nyitott meg, s ezzel módosítani tudta a korábbi ismereteket, irodalmi kánonokat, korszakjellemező sztereotípiákat. Ezeknek a szempontoknak az érvényesítése különösen a kora újkori magyarországi irodalom- és művelődéstörténet jelenségeinek korszerű értelmezésében vált indokolttá, minthogy ekkor még igen szoros összefüggések mutatkoztak latinitás és nemzeti nyelv, szöveg és kép (textus és imago), hitélet és énekkultúra között, s a korszak mentalitását csak mindezek együttes vizsgálata révén lehet autentikusan bemutatni. Az ilyen szemléletű kutatómunkában már évtizedek óta kiemelkedő teljesítményt mutat a Tüskés Gábor–Knapp Éva szerzőpáros, mivel a magyar jelenségeket közép-európai összefüggéseikkel térképezik fel. Nemzetközi rangú könyvkiadóknál közzétett német és angol nyelvű köteteik eredményei mindinkább beépülnek a külhoni tudományos élet vérkeringésébe, s ezáltal a magyar jelenségek európai kontextusban jelenhetnek meg.

Korábbi kötetük ma már alapvető tétel a nemzetközi irodalom- és kegyességtörténeti szakirodalomban (*Volksfrömmigkeit in Ungarn*, Dettelbach, 1996). Ezt követően jelent meg Tüskés Gábornak a 17. századi magyar elbeszélő irodalom európai kapcsolatairól szóló monográfiája (*Johannes Nádas*, Tübingen, 2001), amely komparatív módszerrel mutatta be a barokk korszak kevésbé ismert, ámde rendkívül termékeny magyar szerzőjének írói aktivitását és kiadványainak európai összefüggésrendszerét. A szerzőpáros újabb impozáns tanulmánykötete (*Germania Hungaria Litterata. Deutsch-ungarische Literaturverbindungen in der frühen Neuzeit*, Berlin, 2008) a kora újkori magyar–német irodalmi kapcsolatok és párhuzamok köréből tizenkét tanulmányt adott közre, köztük a neolatin költészetről, irodalomelméleti kompendiumokról, emblematikáról, német jezsuita

drámák magyar témáiról szóló írásokat. Tüskés Gábor társszerkesztésével azonos koncepció jegyében jelent meg több idegen nyelvű tanulmánygyűjtemény és konferenciakötet is (*Das Ungarnbild*, 2005; *Militia et Litterae*, 2009; *Fortunatus, Melusine, Genovefa*, 2010; *Literaturtransfer und Interkulturalität*, 2012).

A münsteri Westfälische Wilhelms-Universität rangos könyvsorozatában újabban megjelent vaskos kötet (*Litterae Hungariae*, 2018) több tekintetben folytatása korábbi kutatásainak, s ismét termékeny hozzájárulás a modern kort megelőző időszak közép-európai műveltségi összképének, ezen belül főleg kultúraforgalmazási eljárásainak feltérképezéséhez. A könyv tizenhét tanulmánya öt nagyobb tematikai egységben tárgyalja azokat a műfajokat, intellektuális kapcsolatokat, kommunikációs csatornákat, amelyek révén a magyarországi irodalmi és kulturális értékek az európai szellemi közeghez kapcsolódtak. Ezúttal e gazdag anyagból a tematikus blokkok néhány jellemző eredményének méltatására vállalkozhatunk.

Az első témakör a magyar–német irodalmi kapcsolatok különféle kérdéseit tárgyalja. Ilyen a legkorábbi német prózaregénynek, a késő középkori eredetű *Fortunatus*-nak a magyarországi recepciótörténete, aminek különlegessége, hogy a német műnek két magyar nyelvű feldolgozása is készült, de egymástól merőben különböző korszakokban és műfajokban. Az egyik még 1580 körül, verses formában jelent meg, moralizáló tendenciájával is kapcsolódva a históriás ének hazai hagyományához, a másik viszont mintegy hetven év múlva, 1651-ben Lőcsén prózai változatban került ki a nyomdából. Később számos változata formálódott ki, jelezve a téma népszerűségét. A tanulmány gondos filológiai kutatómunkával követi a téma hagyományozódását, a különböző kontextusokba kerülő történet sorsát, mesetradíciót alakító szerepét, folklór szövegváltozatainak útját, azt a transzformációs folyamatot, amely a nyelvi határokat átlépve gazdagított több regionális kultúrát is.

Ezt követően a német irodalom magyarságképét még két további tanulmány árnyalja. Közülük az egyik Daniel Speer közismert műve, a *Simplicissimus* (1683) alapján teszi ezt, s ennek révén a Grimmelshausen-hatás érvényesülését is regisztrálja. A másik a historia litteraria 18. századi magyarországi képviselőinek (David Czvittinger, Mihály Rotarides, Martin Schmeizel) német ismertségét és megítélését tekinti át. Ebben a blokkban mind filológiai, mind lelkiségtörténeti újdonságnak számít a Martin von Cochem kapucinus szerzetes imádságoskönyvének (*Gertrudenbuch*) magyar fordítását (Ágoston Péter: *Mennyei követek*, 1681) bemutató elemzés, amely a délnémet egyházi próza kiemelkedő képviselőjének recepcióját kíséri figyelemmel. A német szerzetest a posztridentinus szellem képviselőjének, a lelki élet megújítójának, a nép misszionáriusának nevezték, őt tartották a német nyelvterület legolvasottabb vallásos írójának a kortársak. Műveit számos nyelvre lefordították, az általa közvetített „compassio poétikája” ezek szerint igen népszerű áhítati kiadványt jelentett, s a fordítás – pontosabban: szabad átdolgozás – a magyar spirituális nyelv lehetőségeit is gazdagította.

A második tematikus egység három írása a neolatin irodalom köréből mutat be egy-egy olyan műfajt, amelynek kézikönyvei német és magyar nyelvterületen egyaránt elterjedtek, és jelentős kulturális hatást fejtettek ki. A magyarországi retorikatörténet például korábban csak nagyon kevés figyelmet szentelt Matthaeus Tymphius (1566–1616) münsteri katolikus retorikatanár hatásának felmérésére, holott praeceptumainak, különféle tankönyveinek és ájtatossági műveinek erős jelenléte kimutatható a kora újkori könyvjegyzékekből, amelyek még azt is tanúsítják, hogy recepciója interkonfesszionális jellegű volt, tehát az oktatás érdeke olykor felülírta a felekezeti szempontokat.

A továbbiakban impozáns tanulmány méri fel a kor levélírásának elméleteit, az episztolográfia latin nyelven közkinccsé tett teóriáit. Részletesen kidolgozott szabályok határozták meg a humanista levélírás elveit, Ciceró alapján Erasmus, Lipsius, Vives és más neves tudósok fejtegetései rögzítették azokat, a Kárpát-medencében pedig elsősorban a jezsuita oktatásban, a grammatikai és retorikai képzésben kaptak helyet az episztolaírás szabályai. Az elemzés sorra veszi a témának a régiókban használt műveit (Masen, Balbin, Forti, Worpitz munkái a legfontosabbak), ezekből mutatkozik meg a kor levélírási kultúrájának jellege. A közép-európai kulturális transzfer egy további területe az iskolai színjátszás, minthogy német és magyar nyelvterületen egyaránt szereplő témák mutathatók ki a források alapján. Érthető, hogy Közép-Európa iskolai színpadjain (Bécs, München, Dillingen, Würzburg, Augsburg) a magyar történelmi témák közül miért éppen a Szent Istvánnal foglalkozó darabok kerültek túlsúlyba: a kereszténységet meghonosító uralkodó ugyanis érthető módon vonzotta az ottani befogadó közeget, a többi magyar téma (III. Béla, Hunyadiak) előfordulása szórványos.

Újabb koherens témakört jelent a kötetben a szöveg és kép (*Text und Bild*) együttes hatását alkalmazó kiadványok elterjedésének útvonalait feltérképező fejtegetések együttese. Filológiai bravúrnak számít Rimay János erény-versének új szempontú elemzése, ikonográfiai forrásának azonosítása: Jakob de Zetter emblémáskönyvében talált rá a kutatói figyelem arra a metszetre, amelyiken az ún. „összeláncolt erények” (*virtutes concathenatae*) láthatóak, a magyar költő tehát jól ismerte a nemzetközi forgalomban elterjedt művet. Itt kapott helyet a két Zrínyi Miklós ikonográfiáját tárgyaló tanulmány is, amely gazdag képanyag kíséretében mutatja meg a német kulturális kontextusban megmutatkozó Zrínyi-recepció vizuális formában megjelenített változatait. Ugyancsak jól válogatott képanyag kíséri a témakör további tanulmányait, a győri jezsuita kollégium díszlépcsőházának freskóciklusáról szólót, valamint a jezsuita szentek emblematikus biográfiáit tárgyalót, mindkét téma beszédes példája az ikonográfiai motívumok, képzőművészeti toposzok vándorlásának, cserélődésének, regionális variálódásának, a szakrális kapcsolatok kultúrateremtő hatásának.

A kötet negyedik tematikus egysége az elbeszéléskutatás (*Erzählforschung*) körébe tartozó három tanulmányt foglalja magába. Az első a reformáció jubile-

umi évéhez kapcsolódó nagy ívű áttekintés, az elbeszélő irodalom és a hitújítási mozgalmak kapcsolatára vonatkozó frissebb nemzetközi (főként német és magyar) szakirodalom eredményeinek számbavétele. Az irodalomtörténeti nézőpont mellett itt különösen is érvényesül az interdiszciplinaritás elve: a retorikai és narratológiai szemlélet mellé társítva a történeti-folklorisztika terminológiáját, így több tudományág együttes figyelembevételére hitelesíti a következtetéseket.

Hálás téma a kötet célkitűzése számára Mikes Kelemen leveleskönyvének forráskutatása, amelyből kiderül a rodostói száműzött széles körű európai irodalmi tájékozottsága, a kulturális transzfer sokrétősége. Ugyanakkor arra is okkal felhívják a szerzők, hogy a konkrét forrás vagy előkép (Vorlage) sokszor csak nagy óvatossággal jelölhető meg (vagy még úgy sem), mivel az egyes motívumok számos variációban fordultak elő a különböző nyelvű írott és szóbeli hagyományozásban.

A kötetet záró ötödik témakör három tanulmánya kora újkori irodalmi szövegek kegyességtörténeti vonatkozásait tárgyalja, többnyire német–magyar kontextusban mutatva be a magyar jelenségeket. Kiténik ebből, hogy a német kultúrtörténeti, kulturális antropológiai szakirodalomban jelentékeny pozíciót elfoglaló témakör (Frömmigkeitsliteratur) magyar változatainak feldolgozása elengedhetetlen az európai összkép arányos kialakításához.

A Tüskés–Knapp-szerzőpáros kutatói módszere a szigorú szövegközpontú elemzést egyesíti az eszmetörténet szempontjaival, megállapításaik minden esetben szilárd filológiai alapokra épülnek, következtetéseik a kora újkori ember önértelmezésének, gondolkodási mechanizmusainak, mentalitásának jobb megismeréséhez járulnak hozzá. Ez a szemlélet megköveteli a komparatív irodalomtudomány, a történeti elbeszéléskutatás és a spiritualitástörténet módszeres együttműködését, és jelentős mértékben inspirálja a kelet-közép-európai irodalmi régiók új eredményeinek növekvő mértékű integrációját a nemzetközi kutatás körképebe.

(Éva Knapp und Gábor Tüskés: Litterae Hungariae. Transformationsprozesse im europäischen Kontext (16.–18. Jahrhundert), Münster, 2018, MV Wissenschaft, S. 592 [Wissenschaftliche Schriften der WWU Münster, Reihe XII, Band 20.])

Bitskey István

az MTA rendes tagja, professor emeritus
Debreceni Egyetem

A „SZÉP AKASZTOTT” MINISZTERELNÖK

A párizsi szalonok hölgytársasága által egykoron csak „szép akasztott ember”-nek nevezett idősebb gróf Andrássy Gyuláról magyar nyelven utoljára 1941-ben jelent meg életrajz, a 20. század első felének jeles történésze, Angyal Dávid tollából. Közel nyolc évtizeddel később Kozári Monika a dualizmus korának ismert és elismert kutatója vállalkozott arra, hogy *Andrássy Gyula* címmel monográfiát írjon a grófról, akit művében igazi államférfinak, a polgári Magyarország egyik megteremtőjének nevez.

Az igényes kivitelezésű kötet borítójáról Benczúr Gyula Andrássy-portréja tekint vissza ránk, a könyv végén található képmellékletben pedig további Andrássyt ábrázoló vagy hozzá kapcsolódó festmények, rajzok, karikatúrák, illetve dokumentumok kaptak helyet. A szerző munkájában elsősorban a gróf magyar miniszterelnöki tevékenységére (1867–1871) koncentrált, s emiatt a biográfia „hő-sének” gyermek- és ifjúkora, 1849-es diplomáciai küldetése Konstantinápolyban, a szabadságharc leverését követő párizsi emigrációja vagy az osztrák–magyar közös külügyminiszteri megbízatása (1871–1879) kevésbé hangsúlyosan jelennek meg a műben.

Kozári a könyvében számos Andrássy-idézetet használt fel, mivel az volt a célja, hogy őt „beszéltetve” ismerje meg az olvasó, miként is gondolkodott a kormányfő. S bár olykor a hosszabb idézeteket, véleményünk szerint, érdemesebb lett volna inkább rövidebben, a szerző saját szavaiban összegezni, mégsem állíthatjuk azt, hogy a kötet írója került volna a nyílt, személyes állásfoglalásokat Andrássyt illetően.

Az olvasmányos stílusban készült életrajzból megtudhatjuk, hogy a majdani kiegyezés gondolata már 1850 őszén foglalkoztatta a gróft, aki egy neves londoni folyóiratban amellett érvelt, hogy Ausztria csak akkor lenne képes az európai hatalmi egyensúlyban ellenpontot képezni Oroszországgal szemben, ha szakítana az 1849 utáni birodalmi centralizációval, nemzeti igényeinek teljesítésével helyreállítva Magyarország függetlenségét. Hasonló nézeteket képviselt azt követően is, hogy 1857-ben hazatért Franciaországból (példának okáért 1865-ben úgy fogalmazott, hogy a Habsburg Monarchia abban az esetben lehet ismét számottevő befolyással bíró tényező a kontinensen, ha a birodalom mindkét fele „saját formái szerint, de egyaránt szabad és alkotmányos” lesz), így nem meglepő, hogy az egyik legbizalmasabb politikai elvbarátja lett Deák Ferencnek, a kiegyezés szellemi atyjának. Ők ketten magánemberként is jól megértették egymást, és „a haza bölcse” igen jó véleménnyel volt Andrássy intellektuális képességeiről, politikai tehetségéről.

A kiegyezési tárgyalások lezárulta után Deák Andrássyt ajánlotta maga helyett magyar miniszterelnöknek. A négy évig és nyolc hónapig az ország élén álló gróf kormányfőségének mérlege Kozári értékelése szerint egyértelműen pozitív. Ekkor született meg az osztrák (1867) és a horvát (1868) kiegyezés, rendeződött a közös államadósság ügye – amit Ausztria még a neoabszolutizmus időszakában vett fel –, létrejött Erdély uniója az anyaországgal, elindult a katonai határőrvidék közigazgatásának magyar jogrend szerinti átszervezése, és megvalósult a hatalmi ágak szétválasztása is. Mindezeket túl báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter elgondolásai alapján a parlament 1868-ban fogadta el a népiszkolai törvényt, továbbá még ugyanabban az esztendőben a nemzetiségi törvényt. Andrássy eltökélt szándéka volt Pest-Budát igazi fővárossá alakítani, s ezért nagy súlyt fektetett a város fejlesztésére, 1870-ben pedig a kezdeményezésére alapították meg a Fővárosi Közmunkák Tanácsát. Kiállt a magyar zsidóság emancipációja, a közös hadsereg intézménye, valamint a dualista rendszer mellett, amelyet ő „nem könnyen felszedhető nomád sáornak” tekintett, hanem egy olyan megoldásnak, amivel alkotói tartósan rendezni kívánták a közjogi kérdéseket.

Kozári Monika szerint Andrássy és a magyar politikusok zömének szemlélete között döntő különbség volt, hogy a gróf külpolitikus volt, aki birodalomban gondolkodott. Éppen ezért hiányérzetünk támadhat, hogy a kötet Andrássy közös külügyminiszerségét alig három és fél oldalban tárgyalja. Mindenképpen jobb lett volna ennek, az Andrássy élete szempontjából igen jelentős időszaknak nagyobb teret szentelni a műben. Már csak azért is, mert a szerző vitathatatlanul sikeresnek ítélte meg a gróf ebbéli tevékenységét. Andrássy külpolitikai céljai között Törökország balkáni helyzetének stabilizálása szerepelt az oroszok ellenében, illetve Németország szövetségének elnyerése. Amikor felismerte, hogy az 1873-ban megkötött három császár (német, orosz, osztrák) egyezménye ellenére Németország és Oroszország kapcsolatai elhidegülőben voltak, örömeiben állítólag háromszor is kézen állt Metternich kancellár egykori íróasztalán. A balkáni viszonyokat rendező 1878-as berlini kongresszus kétségkívül a gróf külügyi pályájának csúcsa, míg a rákövetkező évben Németországgal aláírt kettős szövetség a külügyminiszteri törekvéseinek beteljesülését jelentette.

Ugyanakkor függetlenül azon meglátásunktól, hogy idősebb gróf Andrássy Gyula közös külügyminiszerségét e könyvben indokolt lett volna bővebben kifejteni, úgy hisszük, hogy Kozári Monika műve méltó figyelemre tarthat számot a korszak, valamint a „szép akasztott ember” iránt érdeklődők legszélesebb körében.

(Kozári Monika: Andrássy Gyula. Budapest: Gondolat Kiadó, 2018, 224 o.)

Gali Máté

tudományos munkatárs, VERITAS Történetkutató Intézet

ÍVEK ÉS TÖRÉSPONTOK

A tanulmánykötetek a megismerés folyamatának fontos darabjai lehetnek. *Ha* új forrásanyagot hoznak felszínre, magvas elemzéseket tartalmaznak, vitás kérdésekben jól körvonalazott álláspont mellett meggyőzően érvelnek, vagyis van elméleti hozadékuk – és mindezek alapján majdani összefoglalások megbízható építőkövei.

A kezünkben lévő könyv ilyen írások tárháza. Az elsőt szerzője harminckét esztendőskorában, 1984-ben publikálta. Azt a kérdést vizsgálja benne, hogy 1953–1956 között milyen változások történtek az iparvezetés gyakorlatában, azok milyen szerepet játszottak az 1968-tól beindult új gazdasági mechanizmus előkészítésében. Egyben ráirányítja a figyelmet arra, hogy a vizsgált évek megújítást célzó törekvései általában az „egyszerűsítés” szó jegyében zajlottak.

A kötet időben legutóbb született darabja oly’ friss, hogy másutt még nem publikáltatott. Aczél György és a kádárizmus kapcsolatait boncolgatja. Ennek okán is többről van szó, mint amit az *Előhang* jelez. Mert nem *egy negyedszázad*, hanem *bő három évtized* válogatott tanulmányaiban tallózhatunk.

Időközben a szerző jelentős monográfiákat is az asztalra tett. Megjelenésekor, 1989-ben ugyancsak megkésettnek tűnt a *Hatalom és mozgalom, 1956–1989. Társadalmi-politikai erőviszonyok Magyarországon* című könyv. A feltornyosult áradattal szemben a létező szocializmus megreformálása mellett érvelt. Döntően messze nem a hazai történések három évtizede, sokkal inkább a világtörténelem e spáciumának alapfolyamatai mondatják, hogy az emberiség jövőjének felelősségével a páston egyedül maradt kapitalizmus nem megoldás. Itt vélhetőleg elegendő e vonatkozásban Thomas Piketty nevezetes munkájára utalnunk. Az 1995-ben megjelentetett következő munka, *Az eladósodás politikatörténete, 1957–1986*, jelentőségéről önmagában a cím is sokat mond. A létezett magyarországi szocializmus egyik legnagyobb tehertétele az volt, hogy nem karolta fel a szórványmagyarország ügyét. Mert a rendszer Moszkva árnyékában, s jelentős mértékben ideológiai vakságának kalodájában élt. Pedig már a *Kommunista Kiáltvány* szorgalmazza, hogy a munkásosztály nemzetisége szerveztessék. Mégis a nemzetivel a baloldal többnyire ma is hadilábon áll. A legnagyobb tétel itt közismerten a magyar–román viszony. A *Magyarország, Románia és a nemzeti kérdés, 1956–1989* című monográfiában feltárt anyag azt mutatja, hogy a kádári Magyarország a közgondolkodásban feltételezettnél többet tett e téren. Három év óta vehetik kézbe az érdeklődők a *Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai, 1956–1988* című opuszt. Ennek teljes második kötete a mondanivaló alátámasztásához legfontosabb *dokumentumok*

gyűjteménye. A könyv címe is a szerző egyik igen lényeges, rokonszenves vonását mutatja: az ugyanis a ténylegesen teljesítetttnél kevesebbet ígér. Hiszen más szerző könnyen adta volna e könyvnek a *Magyarország külpolitikája* vagy más hasonló címet.

A kezünkben lévő tanulmánykötet írásai és e könyvek természetesen szoros kapcsolatban élnek. Történelemszemléletük érthetően azonos. A honi világban ez sokaknak nem rokonszenves. Nincs ebben semmi baj, a pluralizmusnak lehet jó hozadéka. Aki tárgyilagosan olvassa ezeket a dolgozatokat, az elismeri a szerző azon a törekvését, hogy mondanivalóját az adott időpontban elérhető legnagyobb tudás birtokában, elfogulatlanságra törekedve adja elő. Ha olvassunk is nála sarkos megállapításokat, a vagdalkozástól távol tartja magát, állításai vitaképesek.

Az írások négy nagy fejezetbe kerültek. Az elsőnek *Gazdaság és politika* a címszava. Benne a magyar–szovjet gazdasági kapcsolatok kerek negyedszázadát áttekintő fundált dolgozat, valamint a már említett, iparvezetéssel foglalkozó írás található. A második fejezetet 1956–1957 kronológiája rendezi. Itt három írás található. A Nyikolaj Buharin és Nagy Imre párhuzamos drámájából „csak” Hruscsov egy alkalommal Nagy Imrének szegezett mondatát említjük. Amikor a magyar kommunista döntésre szólított: a párttal vagy a párt ellen akar menni. Nagyot téved, aki itt csupán kommunista csalafintaságra gondol. Hruscsovból a mindenkori hatalom arroganciája beszél. A hatalom én vagyok. Vagy igazodsz, vagy eltaposunk. A párt a történelemben hol hazával, országgal, vallással stb. helyettesítetik. És megy a verkli. Természetesen csak egy ideig. A bukásig.

A harmadik, legterjedelmesebb fejezet (hat dolgozattal) magától értetődően a kádárizmusé, s természetesen a főszereplőé. Tegyük hozzá: az előző fejezet két említetlen írása is a kádári örökséget érinti, amely sok szempontból messze nem a hruscsovi receptet másolta. Földes történetírásának érdeme pedig ennek a dokumentálása. Itt található a kötetnek címet adó írás is. Ez esetben „csupán” a hajdanvolt főszereplő életére korlátozva. Tehát *Ívek és töréspontok* Kádár János politikai pályáján.

A záró fejezetben Földes György az eszmék és ideológiák világában való otthonosságát csillogtatja meg. Fontos dolgozat ad megszívlelendő szempontokat az államszocializmus legitimitáspolitikájához. A manapság szenvedélyes viták tüzeiben álló 1968-as esztendő generációhistoriáját a szerző két írásban is taglalja. Még a fordulat előtti idők lenyomataként született az a terjedelmesebb írása, amely az 1945–1983 közötti pártoktatási kézikönyvek szocializmusképét ismerteti. Találó főcímmel: *A jövőtől a jelen felé*. Ezen írások legihletettebbje a kitűnő Gáll Ernő baloldaliságát vizsgálja. Úgy, hogy nem kevesen saját szellemi vívódásaik tükrébe is nézhetnek.

Az *Előhangban* Földes György a jelenkorkutatás sajátosságaival és problémáival foglalkozik. A recenzens kitart azon régi álláspont mellett, melynek képviselői számára az a döntő, hogy a kutatott korszak nyitott-e avagy lezárt a jelen nézőpontjából. A vizsgált kötet szempontjából pedig igen üdvösnek tartja, hogy tartalmának túlnyomó hányada az 1988. májusi pártértekezlet előtti időszakot búvárolja.

(Földes György: *Ívek és töréspontok. Tanulmányok. Budapest: Napvilág, 2018, 368 o.*)

Pritz Pál

történész

BONTAKOZÓ JELENTÉS

A kötet több, mint egy szokásos évfordulós tisztelgés a pécsi egyetem pszichológiai arculatának egyik alakítója előtt. A negyvenegy tanulmány szakmai érdekességet is hordoz. A kollégák, munkatársak, követők és tanítványok dolgozatai többnyire esszéisztikus áttekintésben mutatják meg, milyen is a sajátos pécsi pszichológiai iskola, melynek szemléletét az ünnepelt és László János mellett a mai pszichológiában Erős Ferenc és Bereczkei Tamás képviselik.

A kötet néhány tanulmánya kifejezetten történeti igényű, s mint ilyen forrásként fog megmaradni. Balikó Márta Kézdy Balázs tanszékalapító szerepét vizsgálva megmutatja, hogyan kapcsolta össze a dinamikus szociálpszichiátria egyik hazai vezetője a klinikai és egyetemi szemléletet számos hálózat (lelki elsősegély, tanácsadás) és a tanszék közti kapcsolat megteremtésével. Vincze Orsolya az intézetet megszervező s a pécsi narratív pszichológiai hagyományt elindító László János szemléletét s hatását elemzi. A nemzetközi elismertség elérése mellett Lászlónak fontos érdemei voltak abban is, hogy Pécssett megteremtette a kapcsolatot a pszichológusok, irodalmárok, történészek és nyelvészek között. Éppen e kapcsolatteremtések miatt sajnálhatjuk, hogy a két „Pécs-történeti” munka távlatából kimarad az 1992–1996 között dékán, kommunikációkutató Horányi Özséb és Grastyán Endre élettani iskolájának szerepe.

A kötetben vannak más történeti dolgozatok is. Forrai Márta alapos intézménytörténeti elemzésben mutatja be a hazai klinikai pszichológiai szakképzés formáinak történetét. Ehmann Bea a narratív pszichológia művelőjének szempontjából helyezi el a hazai törekvéseket a nemzetközi trendekben. A hazai nóvum itt a nyelvtechnológia bekapcsolása volt az elbeszélő szemléletű pszichológiába, aminek köszönhetően nagy alkalmazású érzelmi szótárak is születtek. Erős Ferenc az Amerikába emigrált újító pszichoanalitikusok, Erich Fromm, Bruno Bettelheim és Errik H. Erikson munkáiban mutatja meg az egyéni sors és a szakmai témák kapcsolatát.

A kötet egészét áthatja a „pécsi szemlélet” néhány kulcsmozzanata, mely az ünnepelt, Péley Bernadette munkásságát is jól jellemzi. A hét nagyobb fejezetbe besorolt tanulmányok jól mutatják ennek a pécsi szemléletnek néhány alapvonását. A narratív szemlélet pécsi mintázata összekapcsolja a klinikai, a szociális és fejlődéslélektant. Néhány példa. Pohárnok Melinda óvodások érzelmi emlékeinek történeti szerveződéséről ír, B. Erdős Márta pedig a serdülő szerhasználók történeteiről, Vincze Orsolya és munkatársai a történeti emlékezet és az egyéni kognitív stílus kapcsolatáról, s számos dolgozat (Csókási Krisztina, Teleki Szidalisz Ágnes, Ihász-Écsi Júlia) a narratív elemzés közvetlen klinikai felhasználását mutatja be.

A pécsi szemlélet másik jellemzője a kritikus korok elemzése, a korai kötődés alakulása és a serdülőkor kiemelése. A kötet érdekessége, hogy ezeket a jellemzőket váratlan kombinációkkal is bemutatják a szerzők. Czibor Andrea és Resztás Péter a serdülőkor beavatási rítusainak újramegjelenését elemzik a modern szervezetekben, Lábadi Beatrix a testkép jelentőségét tekinti át a korai identitás alakulásában.

A pécsi szemlélet jellemzője a klinikai és a tipikus fejlődés elemzésének összekapcsolása, a klinikai fejlődépszichológia is. Nagy László e keretben a narcisztikus személyiségzavar alakulásában mutatja be a gondoskodó szülő paradoxonait, azt, hogy a túlélés hogyan vezethet narcizmushoz. Ajkay Klára a korai kötődés iránti hazai érdeklődésben mutatja be a fejlődéslélektani és klinikai érdeklődés egymásra találását.

Egészében a kötet sokaknak ad izgalmas olvasmányt. Miközben a pécsi iskola szemlélete irányítja, izgalmas kaleidoszkóp is marad.

(Bóna Adrien – Lénárd Katalin – Pohárnok Melinda szerkesztők: Bontakozó jelentés. Tanulmányok a 60 éves Péley Bernadette köszöntésére. Budapest: Oriold, 2017, 393 o.)

Pléh Csaba

pszichológiai történész

AZ EMLÉKEZÉS TÉTJE

A tekintélyes idős tudós pályája összefoglaló korszakához érve visszatekint az életútjára? Öregember lett, aki nem műveli immár a maga tudományát, ehelyett emlékezést fogalmaz csupán: elmeséli az életét, személyes anekdotákat idéz föl, korábbi nagy művei keletkezéstörténetének adalékait osztja meg érdeklődő olvasóival? Emlékezését fogalmazva pedig kicsit el is érzékenyül a saját nagyszerűségén: szobortalapzatot ácsol tehát magának, amire még életében elkezd fölmászni?

Nem, nem, Vajda Mihály esetében nem ilyesmiről van szó. Önéletrajza, a gyorsan az olvasói népszerűségi listák előkelő helyeire fölszökő *Szög a zsákból*, ez a zavarba ejtően műfajtalán, zavarosan befejezetlen és lehetetlenül izgalmas emlékirat, nem befejezi a filozófia művelését – éppen az emlékezés filozófiáját igyekszik végiggondolni –, és nem szobortalapzatot ácsol, éppen az önfényezés bármiféle esetleges kísértésével való leszámolás jegyében készült. A kettő közül az előbbi a bonyolultabb, az utóbbi az egyszerűbb kérdés.

Kezdjük tehát az utóbbival. Szobortalapzat-ácsolás, elérzékenyülés, önfényezés? Ha valami idegen a kötetből, ezek aztán tényleg azok. A hazai filozófiai közélet egyik legjelentősebb kortárs szereplője – nyolcvanon fölüli akadémikus-professzor –, úgy tűnik, javíthatatlan hatvannyolcas maradt: következetesen nonkonform, mindig frivol, gyakran vulgáris. Ahogy hivatalos alkalmakon sem szívesen visel nyakkendőt, úgy emlékezéseinek dolgozva sem igyekszik emelkedettebb stílusban fogalmazni. Tudatosan köznyelvi regiszterben tartott műve mondataiban többször tűnnek föl közönségesként számon tartott kifejezések. Az első világháborúban orosz fogságba esett apja, meséli, egy nagy monarchiából indult el, és „egy picsányi kis országba érkezett vissza”. A hetvenhármas „filozófus-perre” – a korszak kritikai gondolkodói ellen fogatosított adminisztratív pártintézkedésre – visszaemlékezve elárulja, ők, az elszenvetői bizony „csak-csak kiérdemelték a seggberúgást”. Korai, Husserl és Lukács tudománykritikáját összevető cikkéről elismeri, hogy „rettenetes szar volt”. Husserl-kutatásainak kezdeteit föliedezve úgy fogalmaz, hogy „fingom se volt arról, hogy mi az, hogy Husserl”; korai Heidegger-ismeretét úgy minősíti, hogy annak idején „Heideggerből egy kurva szót se értettem”. Kritikus munkásságát értékelve pedig elárulja, soha nem írt negatív kritikát, sőt, általában a kritizált mű „gyengeségeit sem emeltem ki soha a büdös életben”. A visszaemlékező semmilyen posztamenst sem szemelt ki a saját szobrának, építeni meg aztán pláne nem szeretne egyet sem. Nyilvánosan gondolkodik mindössze: megkísérli megérteni önmagát, eltűnődik, mesél, fecseg, belemelegszik, itt-ott egyenesen trágár lesz.

Az előbbi, bonyolultabb kérdés Vajda filozófiafogalmához vezet. A szöveg szövevényében útnak induló olvasó itt nincs könnyű helyzetben: hogy tudniillik a visszaemlékező mit is gondol róla, voltaképp mi is a filozófia. A határozott állásfoglalás, a bizonyosságok megfogalmazása, a fogalmi szigorúság a visszaemlékezőtől általában is idegennek látszik. A kötet második egységének, a Kardos András-készítette életútinterjúnak a címe – *A fontos, hogy amit állítok, ne legyen egyértelmű* – igencsak árulkodónak minősíthető. Az egyértelműségtől rettegő Vajda attól is ódzkodik, hogy saját tevékenységéről határozottan fogalmazzon. A gesztus nyilvánvalóan provokatív is: a személyiség, aki egész életét a filozófiának szentelte, ma a hazai filozófiai szcena legjelentősebb alakjainak egyike, íme, azzal bosszantja az olvasót, hogy nem tudja, voltaképp mivel is foglalkozott-foglalkozik egész életében, azaz mi volna tehát a filozófia. Próbáljuk azonnal magunk elé képzelni – ugye, nem megy? –, mondjuk, a fizika idős akadémikus-professzorát, aki visszaemlékezésében bevallja, sejtelve sincs, miféle tudományt is művelt. A kötetben elszórt megjegyzések körülírják csupán a filozófia fogalmát. Ezeket összeolvasva, úgy tűnik, Vajda számára a filozófia valami olyasmi, ami inkább kérdés, semmint válasz; inkább beszélgetés, semmint monológ; inkább tevékenység, semmint teória; inkább elbizonytalanít, semmint megnyugtat; inkább a tisztánlátást kell segítse, semmint hogy vigaszt nyújtson. Mindenesetre, a mítoszról kinövő és a mítosszal szembeforduló európai kultúra önálló szellemi területe, amely semmiképp sem azonosítható és nem cserélhető föl a tudománnyal. Nem a megismerés, hanem az értelemadás a feladata. Mindösszesen: bizony, közelebb látszik állni az irodalomhoz, mint a tudományhoz.

Vajda visszaemlékező munkája innen tekintve sajátos filozófiai jelentést nyer. Nem a filozófiától független tevékenységnek látszik immár – olyasminek, amit a maga filozófiai munkálkodását lezáró bölcselő folytat, mondjuk, a maga időtöltéseként vagy olvasói szórakoztatására. Nem, éppen a filozófiai munkálkodás sajátos területeként körvonalazódik. A kései Nietzsche enigmatikus megállapítása szerint „minden nagy filozófia” végső soron voltaképpen „szerzőjének önvallomása, s egyfajta akaratlan és észrevétlen memoár”. Itt, ebben az önéletrajzban Vajda most nem idézi a mondatot; szorgalmas olvasói jól tudják pedig, hogy mostanában egyébként éppen ez a gondolat foglalkoztatja legintenzívebben. Az a posztmetafizikai filozófia, amit manapság művel, éppen ennek a gondolatnak a jegyében áll. A metafizikai filozófia valamiféle kizárólagos igazságot képviselő hatalmi beszéd volt, magyarázza, és az üres általánosságot fogalmazta meg csupán. A mai posztmetafizikai filozófia vele szemben a saját igazságát nem tekinti az egyedüli igazságnak, teszi hozzá, és az általánost valahogyan megérzékítő történeteket mesél el. A fogalmiságot a narratívításba oldó új bölcsélet pedig éppen ebben, az emlékezet munkájában találhatja meg a maga ugrópontját. Tegyük rögtön hozzá: most, tavaly zárult le Vajda életműsorozata – a Kalligram Kiadó négy hatalmas, összességében több mint négyezer oldalra rúgó kötetben bocsá-

totta közre a filozófus legfontosabb munkáit. A sorozat negyedik, zárókötetének – ennek az elmúlt jó évtized termését összegyűjtő opusznak – a címe pedig, figyeljünk föl rá, éppen a „személyes emlékezet filozófiájáról” beszél.

Az emlékezés tétje tehát: maga a filozófia. Amit Vajda itt, könyvének első fejezeteiben elkezd, bizvást bámulatosnak nevezhető. Emlékezetmunkát végez, nyilvánosság előtt fölmutatva a próbálkozásokat, ahogy a maga korai emlékeinek megidézésére indul. Megkísérli megragadni az emlékeit, finom elemzés alá vonva, hogy vajon miért, milyen elfojtások nyomán nem talál rájuk. Az emlékek földidézési kísérlete nyomán pedig az első képekig hatol tovább: gyerekkora pillanatnyi látványait idézi föl, amik még jelentésük nélkül tolnak föl benne, elbeszélésbe még nem foglalva jelennek meg előtte. A fogalmiságot megelőző és narrativitást nélkülöző képeket fogalmi alakra hozni és narratívába foglalni: Vajda egyszerre rebbenékenyen szubtilis és kíméletlenül radikális vállalkozása. Ahogy a képeket fogalmi alakra hozva és elbeszélésbe foglalva megkísérli megrajzolni előbb anyja, majd apja alakját, ahogy földidezi saját gyerekkorát: valóban kiemelkedő gondolati – egyben irodalmi – teljesítmény.

Vajdáról az érdeklődő, ugye, azt tudhatja meg legelőször, hogy Lukács György tanítványa volt, a múlt század kiemelkedő bölcseleti műhelye, a Budapesti Iskola tagjaként indult el a pályáján; egyébként meg zsidó kispolgári családból származik. A két faktum jelentősége itt, ennek a memoárnak a lapjain megcserélődni látszik. A maga zsidósága – ez a korábban akcidentálisnak tűnő tényező – meghatározóvá emelkedik, Lukács és a Budapesti Iskola hatása – az indulás meghatározó mesterének és műhelyének jelentősége – ellenben mintha halványodni kezdene. Vajda, egyrészt, negyvenévesen kilencéves, a magyar vészorszak történéseit már tudatos kisgyerekként éli meg tehát. Az emlékezet, ami eddig nem akart működni, ettől kezdve élesen világos, határozottan értelemteletti és narratívába szervezett képeket szolgáltat. A kisfiú sárga csillagot kap; családjával együtt csillagos házba kerül; nap mint nap lekolompolják a ház udvarára, ahonnan a kiszemeltek a Duna-partra hurcolják; tanúja lesz, amikor anyja és nagynénje összevitatkozik, nem kellene-e a gyerekeket vidékre menekíteni. A kisgyerek alig néhány hónap alatt fölnő és megöregszik; beleég saját másságának és alacsonyabbrendűségének, üldözöttségének és megsemmisíthetőségének a tapasztalata. A személyes emlékezet filozófusát éppen ez a traumatikus tapasztalat alakítja filozófussá. Vajda, másrészt, tudvalévő, Lukács köréből indul, a Budapesti Iskola gondolkodója lesz. Lukács a magyar filozófiai hagyomány kiemelkedően legjelentősebb alakja, a Budapesti Iskola a múlt század egyik legfontosabb hazai filozófiai csoportosulása. Itt, ebben a memoárban, ehhez képest Lukács inkább rokonszenves öregemberként tűnik föl, a Budapesti Iskola pedig szoros baráti körnek látszik. Lukács nem a vitatásra érdemes bölcseleti nézeteivel és vitatható politikai állásfoglalásával lép elének: karizmatikus öregként, akit a visszaemlékező, mindennel együtt és mindennek ellenére, szeretni tudott. A Budapesti Iskola

pedig erős rokonszenvekre épülő, ám határozottan érdektagolt és intrikáktól sem mentes csoportosulásnak látszik. Az eredetileg a marxizmus rekonstrukciójára szövetkezett iskola, tudjuk, a marxizmus dekonstrukciójához érkezik el. Megszűntét a visszaemlékező egyszerre éli meg fájdalmasan és fölszabadítóan: ahogy meséli, „megváltó eszme” és „filozófiai álláspont” nélkül marad ugyan, az iskola fölbomlását mégis valamiféle „megszabadulásként” tapasztalja meg, amelynek nyomán „végre önmaga lehet”.

A kötet, említsük meg róla végül, két hosszabb, nagyjából azonos terjedelmű egységből áll. Az első maga a – rövid, alcímekkel ellátott fejezetekre tagolt – visszaemlékezés, a második Kardos András már röviden említett életútinterjúja, amelyik épp ott veszi föl a történet fonalát, ahol a visszaemlékezés elejtette. Összességében azt kell mondanunk, a visszaemlékezés első néhány fejezete egészen kiemelkedő, további fejezetei informatívak, az interjú hasonlóképp érdekes, műfaji státusza viszont tisztázatlan. Az első fejezetek, ismételjük, az emlékezetmunka rendkívüli teljesítményei: ahogy ezekben megképződnek a család és a kisgyerek emlékei, az a kortársi értekező próza egyszerre rendkívül finom és kiemelkedően erős darabjaivá teszi őket. A többi fejezet informatív, a hozzá nem értőnek érdekes, a hozzáértőnek kifejezetten izgalmas történetekkel szolgál, az emlékezés bölcséleti tétje azonban ezekben már mintha halványulni látszana. Hogy a szerzői szöveg a kötet közepén miért alakul át hirtelen interjúvá, nem tudjuk – nem is kérdeztünk utána –, a visszaemlékező talán belefáradt saját vállalkozásába, esetleg elunta az egészszet, meglehet, egészségének megromlása akadályozta, hogy maga fejezze be művét. Az interjúkészítő Kardos remekül tájékozott és kiválóan fölkészült beszélgetőpartner, ráadásul a visszaemlékező jó barátja. A folytatás ilyenformán azonos dinamikájú marad, ugyanolyan köznyelvi hangon szól, ugyanolyan szeszélyes gondolati kavargással halad. A beszélgetés szövege azonban – nyilván tudatosan, de nehezen magyarázhatóan – olyan szerkesztetlen, hogy a kötet két szövegegységének ez az elkülönülése kifejezetten furcsa hatást kelt. Az olvasót, a kötetet befejezve, akaratlanul is, a befejezetlenség érzete fogja el.

(Vajda Mihály: Szög a zsákból. [Tények és tanúk] Budapest: Magvető Könyvkiadó, 2017)

Perecz László

filozófiatörténész

A RÁKOSI-KORSZAK KÖNYVTÁRÜGYE

Gyarmati György találó kifejezésével a „modernkori tatárjárás” – az 1945 és 1956 közötti Rákosi-korszak – Magyarország történelmének egyik legsötétebb, legfélelmetesebb időszaka volt. Rákosi regnálása alatt hazánk lényegében szovjet protektorátussá vált. A totális káoszt előidéző terroruralom óriási gazdasági és társadalmi veszteségeket okozott abban az országban, amely a megelőző években szinte felfoghatatlan emberveszteséget és hatalmas háborús károkat szenvedett el. A romba döntött országban fizikailag ugyan elkezdődött az újjáépítés, de a Rákosi-féle „pártegyeduralom” a megbékélés helyett a hidegháborús hisztériát szította. Elkezdődött a mezőgazdaság kollektivizálása, az erőltetett iparosítás. A lakosság napi tapasztalatává vált az államilag vezérelt jogfosztás, melynek következtében mindent átjárt a roppant hatékonyan működő terrorgépezettől való félelem és rettegés.

A soha nem látott erőszakkal súlykolt kommunista ideológia feldúlta és szétzilálta a könyvtárak világát is. A területet irányító minisztérium már 1948-ban kijelölte a következő éveket meghatározó elveket: a könyvtári állomány nagy része időszerűtlen tartalmú, azt a világszemléletet tükrözi, amely ellen harcot hirdettek, így ezeket a műveket a demokrácia nem adhatja „a nép kezébe”. Miután leginkább a könyvtárostól függ, mit olvas a város és a falu népe, ezért a könyvtárosok „átnevelése” fontos, halaszthatatlan feladat.

A pártközpont Agitprop Bizottsága sietett kidolgozni a könyvtári tevékenységet meghatározó szempontokat, melyek élén a „munkásosztály és a dolgozó parasztság politikai öntudatának és kulturális színvonalának emelése, a marxista-leninista ideológia terjesztése” állt. A frissen létrehozott Népkönyvtári Központ raktáiraiba óriási mennyiségű „selejt könyvanyag” került – ez alatt főként a volt szerzetesrendi könyvtárakból kivont állományt kell érteni. A könyvek egy részét már zúdába küldték, amikor néhány józanabb hang figyelmeztetésére felülvizsgálták a kiselejtezett állományt, és legalább a tudományos értéket képviselő műveket megmentették a bezúzástól.

Az 1949-ben megkezdődött szisztematikus selejtezés nemcsak a könyvekre, de a könyvtári szakemberekre is kiterjedt: ideológiai okokból számos diplomás könyvtárost távolítottak el az állásából. Alig pár év alatt a könyvtárak a pártpropaganda eszközeivé váltak.

Erről a vészterhes korszakról jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat Kiadó gondozásában a *Fejezetek a magyarországi könyvtárügy történetéből (1945–1956)* című könyv, amely fontos mérföldkő a hazai könyvtártörténet-írásban. A magyar könyvtártörténet legforrongóbb évtizedét bemutató kötet

a szerkesztési munkálatokat is magára vállaló Sonnevend Péter, továbbá Kégli Ferenc, Pogány György, Pogányné Rózsa Gabriella és Varga Katalin tanulmányait tartalmazza. Ahogy a címe is utal rá, a szerzők nem a korszak teljes körű monográfiájának megírására, hanem az egyes szakterületek sajátosságainak bemutatására, elemzésére vállalkoztak.

A kötetben feldolgozott témák:

- Sonnevend Péter az 1944–1956 közötti időszak, a kultúrforradalom művelődés- és könyvtárpolitikai kényszerpályáit tekinti át.
- Pogány György tanulmánya a világháború okozta károk feltérképezése után a politikai jellegű személyi tisztogatásokról, illetve a könyvtári állomány módszeres – az esetek nagy részében a könyvek megsemmisülésével együtt járó – selejtezéséről szól.
- A Rákosi-korszak urai a társadalom jövőjét befolyásoló stratégiai ágazatként kezelték a könyvtárosképzést. Pogányné Rózsa Gabriella a gyorstalpaló tanfolyamoktól a főiskolai végzettségig terjedő szakmai képzési rendszer kialakítását mutatja be.
- Rákosiék fontos nevelési eszköznek tekintették az iskolai és gyermekkönyvtárakat, amelyek működését szintén új alapokra helyezték. Az e téren kidolgozott elvek helytállóak mondhatók – eltekintve attól, hogy a gyermekek számára kialakított gyűjteményeket igen egyoldalúan, csak szovjet irodalommal töltötték föl. E fontos szakterület helyzetének feldolgozása Varga Katalin nevéhez fűződik.
- Nem egészen hét évig működött a könyvtárakban folyó munka állami felügyeletét, ideológiai és szakmai irányítását ellátó Országos Könyvtári Központ (OKK). Az 1945 decemberében megalapított OKK létrejöttéről, működéséről, majd 1952. évi felszámolásáról íródott Kégli Ferenc tanulmánya.

A korszak szakmai kérdéseit felölelő tanulmányok megírásához a szerzők számottevő mennyiségű levéltári forrást dolgoztak föl. A magyar könyvtárügy meghatározó jelentőségű időszakát feldolgozó kötet az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat Kiadó 2010-ben indult közös sorozatában, a *Nemzeti tékában* jelent meg. A könyv erényei között meg kell említeni a gondos közlést és a részletes apparátust, amely nagyrészt a szerkesztésben közreműködő és a pontos mutatókat összeállító Kégli Ferenc érdeme.

A szerkesztői bevezető számba veszi a későbbiekben feldolgozandó legfontosabb témákat, melyek a következők: a korabeli olvasó és az olvasási szokások vizsgálata, az egyes könyvtártípusok – legfőképp az egyházi könyvtárak, mellettük a tudományos, szak- és közkönyvtárak – története, továbbá a dokumentáció és a szolgáltatások kialakítása, valamint a könyvtárügy finanszírozása. Remélhetőleg a folytatás nem sokáig várat magára, és mihamarabb sikerül mindenre kiterjedően feltárni a magyar könyvtárügy e fontos korszakát.

A maga nemében hiánypótló kötet megszületése nemcsak a hazai könyvtárügy szempontjából jelentős eredmény, értékes hozzájárulás a korszak társadalmi viszonyait feltáró munkálatokhoz. A helyrehozhatatlan károkat bemutató, tényfeltáró tanulmányok szikár, objektív stílusa kiválóan ellenpontozza a Rákosi-korszak rettenetét, és szembesíti az olvasót a közelmúlt döbbenetes valóságával.

(Sonnevend Péter szerkesztő: Fejezetek a magyarországi könyvtárügy történetéből (1945–1956). [Nemzeti Téka sorozat] Budapest: Országos Széchényi Könyvtár–Gondolat Kiadó, 2018, 342 o.)

Tószegi Zsuzsa

címzetes egyetemi docens,
ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet

A SZEGEDI Ö-ZŐ BESZÉDMÓD A 21. SZÁZAD ELEJÉN

Ha van magyar nagyváros, amelynek mindenki számára nyilvánvaló nyelvhasználati jegye van, akkor az Szeged. Nemcsak Móricz Zsigmond regénye, a *Rózsa Sándor* miatt van ez így (bár vannak kétségeim, hogy sokan olvassák a regényt). A mai szegediek egy részének napjainkban is hallható ö-ző, szögedies beszédmódja a fő ok. A bemutatandó könyv erről szól: mennyiben és hogyan ö-ző még Szeged a 21. század elején? A könyv az első városi nyelvi monográfia a magyar nyelv tudományban, amely *szociolingvisztikai* szemléletű, és módszerű leírást ad – jelen esetben a szegedi ö-zésről és a vele összefüggő *nyelvhasználati* kérdésekről. A cím azért kívánt volna egy pontosító alcímet, mert az olvasók nagy része *nyelvi leírás* olvastán bizonyosan a szegedi nyelv grammatikai rendszeréről szóló leírást várta.

A vizsgálat anyagát 2013 és 2015 között gyűjtötték. 165 szociolingvisztikai interjú készült, 371 órányi digitalizált beszédfelvételt vizsgálhattak a szerzők. A szociolingvisztikai interjúk olyan strukturált kérdéssorokat tartalmaztak, amelyek a természetes társalgást utánozták. Precíz előkészületek, a vonatkozó hazai és külföldi szakirodalom alapos feldolgozása után alakították ki a szerzők módszertani eljárásaikat, s következetesen a szociolingvisztika variációelméleti keretében dolgoztak. Empirikus kutatást végeztek, megállapításaik nem intuíciós alapokon nyugszanak. Nyomatékos hangsúlyt kapott annak vizsgálata, hogy a szegedi társadalmi és szociokulturális körülmények hogyan befolyásolják a szegediek anyanyelvi nyelvhasználatát, hogy tehát mennyiben függ ö-zésük iskolázottságuktól, életkoruktól, műveltségüktől, szegedi identitásuktól – merthogy a „főhős” mindvégig a szegedi ö-zés volt. Egyik fő célkitűzésük adatközlőik metanyelvi tudásának, vélekedésének, ítéleteinek a vizsgálata volt abból a jól ismert társasnyelvészeti axiómából kiindulva, hogy az említett jelenségeknek a nyelvhasználat alakításában, tehát a beszélők rendelkezésére álló nyelvi változók közötti választásban nagy szerepük van. Tehát abban is, hogy mennyiben követik vagy nem szegedi anyanyelvtársaink az ö-ző beszédmódot, amely tudvalevően nem köznyelvi beszédmód (legyen bármennyire is szimpatikus a nem szögediek számára is). Magyarországon meglehetősen széles körben a nyelvjárási(as) beszédmód stigmatizálva van, s a diákok körében hat talán leginkább ez a vélekedés. Ezt állapíthatták meg a jelen könyv szerzői is, amit más szegedi forrásból is igazoltak: a „szegedi diákok szerint a nyelvjárási beszéd »parasztos«, »idegesítő«, »régies«” (123.). Ilyen vélekedés mellett pedig nem könnyű kitarítani a diáktársak között az ö-zés mellett. Az ö-zés visszaszorulására egy másik adat: a 20. század közepén az ö-zés még általános volt a szegedi iskolákban (125.). Várható volt,

hogyan nem lesz lényegi különbség sem az iskolatípusok (szakközépiskola és gimnázium), sem a nemek (lányok és fiúk) között (104.).

Számos részletkérdésben is többrendbeli tanulságot kínál az egyenletesen magas színvonalú szociodialektológiai munka. A terepmunkát akadályozó tényezők ebben az esetben is világossá teszik, mennyire fel kell készülnie annak, aki élőnyelvi gyűjtésre adja fejét. Laikus szemmel nézve kevéssé hihető, hogy csapdák várják a kutatót, ha megbízható adatokat akar gyűjteni. Pedig így van. Ezért éltek a szerzők azzal a lehetőséggel például, hogy igyekeztek ö-zve beszélő szegedi terepmunkásokat bevonni a gyűjtésbe. (A 19. század utolsó harmadában egy svéd dialektológus már-már előírassá tette volna, hogy csak abban a nyelvjárásban érdemes gyűjtenie a nyelvjáráskutatóknak, amelyet maga is beszél. Ez persze keresztülvihetetlen, hiszen akkor egyetlen nagyatlasz sem születhetett volna meg.) Meglepőnek tűnik a megkérdezettek válaszadási hajlandóságának gyenge volta és a visszautasítások aránya. De ez is a mai valóság, amelyet más terepmunkai tapasztalatok is (például az új magyar nyelvjárási atlasz gyűjtőié) igazolnak.

A szegediek érzékelik az ö-zés tekintetében megmutatkozó nyelvhasználati különbségeket, s az ö-zés mint identitásjelző tényező alapján „osztályozzák” is társaikat, emígyen: szegedi ö-zők, gyütmönt ö-zők, szegedi mekegők, gyütmönt mekegők (mekegő = nem ö-ző, hanem e-vel beszélő ember). Mondhatjuk: világos beszéd. A tanulókkal kapcsolatos egyik megállapítás szerint a nem született ö-ző beszélők nem képesek a szegedi nyelvre jellemző ö-zést produkálni (111.). Ez azt jelenti, hogy az ö-zés jövője elsősorban a családokon múlik, azon tehát, lesznek-e gyerekek, akik az ö-zést is magukkal hozzák majd családi környezetükből.

Jóllehet Szegednek környezete miatt erős a nyelvjárási beágyazottsága, nem meglepetés, hogy a szegedi ö-zés mind pragmatikai értelemben (az ö-zés társadalmi elterjedtségének, használati körének a tekintetében), mind nyelvrendszer-tani értelemben (a regionális sajátosságok vitalitását tekintve) a visszaszorulás, a térvesztés jeleit mutatja. Bölcsen tették a szerzők, hogy nem bonyolítottak jóslásokba az ö-zés jövőjét illetően. A nyelvi változások előre ugyanis nem jelezhetők megközelítő pontossággal sem (a nyelv szabályai és a fizika törvényei közé minden hasonlóságuk ellenére sem tehető egyenlőségjel). Fontos megállapítás, hogy „vannak olyan kitüntetett időszakok az egyén nyelvi életútjában, amelyek hirtelen, ugrásszerű változásokat eredményezhetnek a beszélő nyelvhasználatában és nyelvi attitűdjeiben” (197.). Ha ezeket az időszakokat jobban górcső alá vesszük, ha tehát a beszélők nyelvi tudatában (beleértve nyelvi attitűdjeiket is) bekövetkező változásokról többet tudunk, akkor az ezektől indukált nyelvhasználati-nyelvi változások megértéséhez és magyarázatához is közelebb férközhetünk – újabb lökést adva a diakrón nyelvi vizsgálatoknak is. A szerzők úgy vélik, hogy a szóban forgó impulzusok fő forrásai az iskolarendszer közvetítette hatások, amelyek egyrészt a pedagógusok részéről, másrészt a tanulóársak irányából érik a ta-

nulókat. Kérdés, vajon mennyi szerepe van az egyre jobban globalizálódó világ informatikai környezetének, tehát a mediális hatásoknak.

A kötet jól mutatja a nyelvhasználat szociolingvisztikai vizsgálatának a vonatkozó területen sikert garantáló alkalmazását. A szerzők alaposan körüljárják és többoldalúan mutatják be a szegedi ö-zés széles társadalmi és nyelvi kontextusát, s utalnak a kutatási eredmények alkalmazásának, hasznosításának bizonyos lehetőségeire is.

(Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: Szeged nyelve a 21. század elején. Budapest: Gondolat Kiadó, 2016, 295 o.)

Kiss Jenő

az MTA rendes tagja

A SIKER MEGSZELÍDÍTÉSE

Kivel ne fordult volna már elő, hogy értetlenkedve figyelte, mitől tehetett szert valaki vagy valami széles népszerűsége és ismertségre, miközben másokat alkalmasságuk ellenére is messzire került a siker. A digitális világnak és a közösségi hálózatoknak köszönhetően pedig az elmúlt években mintha mindez hatványozottan igaz lenne. Mitől függ, hogy egy-egy hír, kép vagy gondolat vírusként söpör-e végig az interneten? Minek köszönhető, ha a közösségi finanszírozást megcélzó projektek kampányai néhány nap alatt a célösszeg sokszorosát teremtik elő, miközben hasonlóan ötletes projektek észrevétlenek maradnak? Hogyan dől el, hogy melyik cikk vagy tanulmány vált ki komoly visszhangot a tudományos közösségből, és melyik merül a feledés homályába? Mindedig aligha gondolhatunk mást, mint hogy a siker szeszélyes istenség.

Barabási Albert-László magyarul és angolul egyidőben megjelent *A* képlet: A siker egyetemes törvényei című könyvében arra vállalkozik, hogy a tudomány törvényszerűségeivel zabolázza meg a szeszélyes sikert. A kötetben Barabási a siker öt törvényén vezeti végig az olvasókat, amelyeket a saját kutatócsoportja és mások eredményeivel támaszt alá. Ezekhez a tézisekhez érdekes adalékkal szolgálnak a könyv tíz fejezetében leírt történetek, tudományos anekdoták, amelyek nem csupán az egyes törvények gyakorlati működését világítják meg, de az ezekhez elvezető tudományos kutatások fordulataiba is beavatják az olvasót.

Barabási a „siker tudományának” nevezett terület bemutatását a siker meghatározásával kezdi, ami indokolt, hiszen a szót a hétköznapi nyelvben sokféleképpen értelmezhetjük. Barabási sikerdefiníciója a siker közösségi jellegére koncentrálna: bár elismeri, hogy egy olyan mű létrehozása is okozhat sikerélményt, amit az alkotóján kívül senki sem lát, a könyvben a sikerrel csak mint *társas elismeréssel* foglalkozik. Ez pedig kifejeződhet jövedelemben, ismertségben vagy bármi másban, ami végső soron egy hálózat kapcsolataiként is értelmezhető. E definícióból szinte adódnak a könyv fő kérdései, amelyekre valamilyen módon mind az öt törvény reflektál: hogyan függ össze a teljesítmény és a siker; hogyan jósolható meg, és mitől függ a jövőbeli siker?

Barabási első törvénye szerint a sikert a teljesítmény határozza meg – de csak akkor, ha ez jól mérhető, mint például az egyéni sporteredmények esetében. Ha viszont a teljesítmény nem vagy nehezen ítélnélhető meg objektíven, a sikert a hálózati mechanizmusok határozzák meg. Ez a helyzet például a művészi alkotások esetében és részben a szellemi alkotások, így a tudományos eredmények esetében is. Az emberi teljesítményt vizsgálva a szerző felhívja rá a figyelmet, hogy tulajdonságaink többsége normális eloszlást követ, vagyis kevesen és arányaiban

kis mértékben térhetünk csak el az átlagtól. Ebből adódóan gyakran előáll olyan helyzet, amikor az emberi teljesítőképesség *határait súroló kiválóságok között* kellene különbséget tenni, ez pedig – ahogyan a könyv néhány meggyőző példán keresztül szemlélteti – még a szakemberek számára is szinte lehetetlen. Ezekben a helyzetekben ismét csak a hálózatok és egyéb körülmények határozzák meg a siker mértékét.

A hétköznapiakban a siker érthetlenségének és kiszámíthatatlanságának lát-szatát éppen az a második törvényben rögzített összefüggés kelti, ami szerint a teljesítmény korlátos, a siker azonban korlátlan. Vagyis, a közösségi elismerés pénzben, figyelemben, ismertségben kifejezett mennyisége szinte bármekkora lehet, miközben az emberi teljesítmények között – épp ezek normális eloszlásából adódóan – többnyire legfeljebb néhányszoros szorzó jelenik meg. Mérő Lászlót megidézve mondhatjuk, hogy a teljesítmény „átlagisztánban” áll elő, a sikert viszont „extremisztánban” mérik. Ezt a mechanizmust erősíti a „gazdagabb gazdagabbá válik”, vagyis a preferenciális kapcsolódás elve, ami a sikereseknek több sikert juttat, s így az élet minden területén „szupersztárok” megjelenéséhez vezet. Az Újszövetség után Máté-effektusnak is nevezett jelenség (Máté 25:29 „Mert mindenkinek, a kinek van, adatik, és megszorítottatik; a kinek pedig nincsen, attól az is elvétetik, a mije van”) mellett némi vigaszt jelenthet, hogy Barabási harmadik törvénye szerint a jövőbeni siker nem pusztán a múltbeli sikerből, hanem ennek és a minőséget, rátermettséget is magában foglaló *alkalmasságnak* a szorzataként áll elő. Sem az elismertség, sem az alkalmasság nem elég tehát önmagában, mindkettőre szükség van a következő nagy sikerhez.

A könyvben szereplő egyik legmeglepőbb állítás, amit tudósok és alkotók ez-reinek életpályája alapján vont le a szerző és kutatócsoportja, hogy a rátermettség, vagyis egy ötlet sikerre vitelének képessége (amit Barabási Q-faktornak nevez) egy-egy személy és téma viszonylatában az *időben állandó*. Vagyis például egy kutató képessége arra, hogy sikerre vigyen egy felfedezést, nem változik kezdő éveitől a pályája csúcsáig, sem pedig a későbbiekben. A siker azonban itt is egy egyenlet eredményeként, azaz a Q-faktor és egy-egy ötlet értékének (r) szorzataként írható fel. Ha tehát hiszünk az adatoknak, és elfogadjuk, hogy Q az időben állandó, ebből egyenesen következik Barabási ötödik törvénye: ha a Q-faktorunk megfelelő (tehát nem vagyunk alkalmatlanok saját területünkön), minél produktívabban dolgozunk, és minél több ötlettel állunk elő, annál nagyobb esélyünk van arra, hogy ezek közül valamelyik komoly sikert hoz számunkra.

A könyv erénye, hogy nyelvezete és a szöveg felépítése könnyen befogadható, olvasható, így a téma iránt érdeklődő széles közönség számára is fogyasztható, szakmailag mégis megalapozott. Az az olvasó ugyanakkor, akit a hálózatok világához, a közgazdaságtanhoz vagy a szociológiához komolyabb szakmai érdeklődés fűz, a könyv végén, a jegyzetek között megtalálhatja a törzsszövegben hivatkozott kutatások alapján készült tudományos publikációkat is. *A képlet ered-*

ményes kísérlet a siker megszelídítésére: néha szinte kézenfekvőnek tűnő, mégis hiteles, tömör és egyszerű állításokat fogalmaz meg a kutatások eredményei alapján. A siker törvényei éppen annyira elegánsak, amennyire ezt a társadalom „természeti törvényeitől” elvárhatjuk.

(Barabási Albert-László: A képlet. A siker egyetemes törvényei. Budapest: Libri Kiadó, 2018, 280 o.)

Baksa Máté

doktorandusz hallgató
Budapesti Corvinus Egyetem
Gazdálkodástani Doktori Iskola

Kitekintés

GIMES JÚLIA GONDOZÁSÁBAN

A HULLADÉKMENTESÍTŐ SEGÍTHETI A GYÓGYÍTÁST

Brit kutatók (University of Rochester Medical Center) olyan új módszert dolgoztak ki, amelynek segítségével lehetséges lesz biológiailag aktív anyagokat hatékonyabban bejuttatni az agyba.

Az idegrendszeri betegségek gyógyításának régi problémája, hogy az agy integritását védő rendszer, a vér-agy gát nagyon megnehezíti, sokszor teljesen lehetetlenné teszi, hogy gyógyszermolekulák bejussanak az agyba. Az új eljárás tulajdonképpen a vér-agy gát kicselezését tenné lehetővé.

Maiken Nedergaard és munkatársai hat évvel ezelőtt felfedezték, hogy az agyban működik egy „hulladékeltávolító” mechanizmus, az ún. glimfatikus rendszer. Ennek lényege, hogy az agyi erekben pumpák hálózata működik, amely – elsősorban alvás alatt – az agy-gerincvelői folyadék agyba történő beszívásával, majd visszapumpálásával mintegy kimossa az agyban keletkező hulladékokat. Nedergaardék most ezt a rendszert próbálják a gyógyítás szolgálatába állítani.

A gerincvelői folyadékba nagy molekulájú ellenanyagot juttattak – ezt gyógyszerkutatók elvileg az Alzheimer-kórban az agyban lerakódó kóros fehérje megkötésére fejlesztették ki –, majd a gerincvelői folyadékba a fiziológiásnál töményebb sóoldatot fecskendeztek. Ez utóbbi eljárást használják a gyógyászatban, amikor traumás sérülés vagy daganat miatt az agyban ödéma alakul ki, és megnövekszik a nyomás. A rendszer ugyanis helyre akarja állítani a belső egyensúlyt, azaz felhígítani a sóoldatot, ezért az agyból elkezd a gerincvelőbe pumpálni az agyvizet. A kutatók most azt használták ki, hogy ekkor a glimfatikus rendszer friss likvórt pumpál az agyba, így bevitte az agyba a korábban a gerincvelői folyadékba juttatott ellenanyagot. Nedergaardék módszert dolgoztak ki arra, hogy optikai eszközökkel – non-invazív módon – mérni lehessen az agyba ténylegesen bejutott ellenanyag molekulák mennyiségét.

Azt remélik, hogy nemcsak fehérje típusú, hanem kismolekulájú hatóanyagokat is be lehet majd így juttatni az agyba, és eljárásuk súlyos idegrendszeri betegségek – Alzheimer-kór, Parkinson-kór, amiotrófiás laterálszklerózis, agydaganaatok – kezelését fogja eredményesebbé tenni.

Plog, B. A. – Mestre, H. – Olveda, Genaro E. et al.: Transcranial Optical Imaging Reveals a Pathway for Optimizing the Delivery of Immunotherapeutics to the Brain. *JCI Insight*, 2018, 3, 20, DOI: 10.1172/jci.insight.120922

ZÖLD SZŰRŐVEL KÖNNYEBB...

Színes szűrőkkel javítani lehet a diszlexiás gyerekek olvasási képességeit. Brazil és francia kutatók kísérleteiben harminchat gyerek vett részt, mindnyájan kilenc-tíz évesek voltak. Közülük tizennyolcan szenvedtek diszlexiában. Mindkét csoport tagjainak életkoruknak megfelelő regényrészleteket kellett képernyőről olvasniuk. A monitoron a szövegek háromféleképpen jelentek meg: sárga szűrővel, zölddel vagy szűrő nélkül.

Olvasás közben egy orvosi célra hitelesített szemmozgást követő készülékkel regisztrálták a szemek mozgását. A szemüvegből és egy hozzá kapcsolódó kamerából álló rendszer a két szem mozgását infravörös fény segítségével egymástól függetlenül képes észlelni.

Annak érdekében, hogy az olvasott szöveget megértsék, a diszlexiás gyerekek tekintete hosszabban időzik egy-egy szón, mint e rendellenességben nem szenvedők. Ők tehát lassabban olvasnak. A zöld szűrővel ellátott szövegeknél azonban olvasási tempójuk kb. 17 százalékkal felgyorsult, míg a sárga szűrő használatakor tekintetük ugyanannyi időt töltött egy szócsoport szemlélésével (5 ezred másodpercet), mint szűrő nélkül. A nem diszlexiás gyerekeknél a fixálás idejét a szűrő alkalmazása nem befolyásolta.

A kutatók szerint a diszlexiás gyerekeknél az olvasás sebességének javulása (6 ezred másodpercről 5 ezredre csökkent a fixációs idő) annak köszönhető, hogy a zöld szűrő miatt másfajta vizuális ingerek érik az idegrendszert. Korábbi vizsgálatok ugyanis azt mutatták, hogy a színes szűrők csökkenthetik az agykéreg túlzott ingerlékenységét, amely diszlexiában is fennállhat. A szűrő enyhíti a vizuális stresszt, javítva ezzel a látási információk feldolgozását, ezen keresztül az olvasási képességet. Következő lépésként a kutatók funkcionális mágneses rezonancia készülékkel szeretnék azt vizsgálni, hogy olvasás közben milyen a diszlexiában szenvedő gyermekek agyában az aktivitás mintázata.

A cikk első szerzője, Milena Razuk hangsúlyozza, hogy azt nem vizsgálták, hogy a zöld szűrők alkalmazása befolyásolja-e a szövegértés minőségét.

Razuk, M. – Perrin-Fievez, F. – Gerard, C. L. et al.: Effect of Colored Filters on Reading Capabilities in Dyslexic Children. *Research in Developmental Disabilities*, 2018, 83, 1, DOI: 10.1016/j.ridd.2018.07.006

ELHÍZÁS ÉS VASTAGBÉLRÁK

Statisztikai összefüggések alapján régóta ismert, hogy az elhízás növeli a vastagbélrák kialakulásának kockázatát. Amerikai kutatók eredményei egy lépéssel közelebb visznek annak megértéséhez, hogy ennek mi az oka.

Joel B. Mason és munkatársai (Tufts University, Boston) egereket tápláltak zsírban gazdag, illetve zsírban szegény étrenddel. A két csoport között az egyik jelentős különbség az volt, hogy az elhízott egerek bélnyálkahártyájában 30–80 százalékkal több interleukin-1 β (IL-1 β) nevű anyag termelődött. Az interleukin-1 β az immunrendszer által termelt citokinek családjába tartozik, és gyulladáskeltő hatása van. Megnövekedett mennyisége a bél sejtjeiben egy olyan jelátviteli rendszert (Wnt) aktivál, amely segíti a sejtek tumoros átalakulását.

Pfalzer, A. C. – Crott, J. W. – Koh, G. Y. et al.: Interleukin-1 Signaling Mediates Obesity-promoted Elevations in Inflammatory Cytokines, Wnt Activation, and Epithelial Proliferation in the Mouse Colon. *Journal of Interferon & Cytokine Research*, 2018, 38, 10, DOI: 10.1089/jir.2017.0134

BRAND A LELKE MINDENNEK

A használt okostelefonok népszerűségét és ezen keresztül a telefonok használatának időtartamát nem a készülék tulajdonságai, például a javíthatóság vagy a memória mérete határozza meg, sokkal inkább a márkanév. Ezt állapították meg amerikai kutatók 2015–2016-ban az eBay-en keresztül gazdát cserélt 500 ezer használt telefon adásvételi adatainak feldolgozása alapján. Kimutatták, hogy a márkanév 12,5 hónappal hosszabbíthatja meg egy okostelefon használati idejét.

Ez az időtartam nem kevés, tekintettel arra, hogy a fejlett országokban az okostelefonok átlagosan két év után lecserélődnek. Ezekben az országokban a lakosság 90 százaléka rendelkezik ilyen készülékkel, és noha egyetlen telefon környezeti hatása elenyésző, a gazdasági és társadalmi hatásokon kívül, összességében már az általuk okozott környezeti terhelés mérete is számottevő. A 2016-os évben 1,5 milliárd új telefont adtak el, ami 140 milliárd kilogramm szén-dioxiddal egyenértékű környezeti terhelést jelent. Ráadásul egy ilyen modern készülékben a fél periódusos rendszer benne van: az egyes alkatrészek körülbelül ötven különböző kémiai elemből készülnek, köztük vannak stratégiai fontosságú ritka elemek is, és – főleg az akkumulátorokban – mérgező anyagok.

Már ezekből az adatokból is egyértelműen látszik, hogy egyáltalán nem mindegy, mennyi ideig használják a telefonokat. Becslések szerint 2016-ban a világon összesen körülbelül 120 millió használt mobilat adtak el. A forgalom növekedése az új készülékek eladásában sokkal dinamikusabban nő, ezért fontos információ, hogy ezen a területen milyen hatások érvényesek.

Makov, T. – Fishman, T. – Chertow, M. R. – Blass, V.: What Affects the Secondhand Value of Smartphones: Evidence from eBay. *Journal of Industrial Ecology*, First published: 25 August 2018. DOI: 10.1111/jiec.12806

A TESTI FENYÍTÉS NÖVELI AZ AGRRESSZIVITÁST

Azokban az országokban, amelyekben a gyerekek testi fenyítése mind otthon, mind az iskolában tilos, a gyerekek maguk is szelídebben viselkednek. Azokhoz az országokhoz viszonyítva, ahol megengedett, a fiúknál 32 százalékkal, míg a lányoknál 43 százalékkal kevesebb a verekedés, az erőszakos fellépés. Kanadai kutatók széles körű statisztikai vizsgálataik alapján jutottak erre a következtetésre.

Az összesített eredmény több felmérés alapján született. Összesen 88 országban több mint 400 ezer 11 és 18 év közötti fiatal válaszait elemezték. A gyerekektől lényegében azt kérdezték, hogy az utóbbi egy évben hány verekedésben vettek részt. Az országokat három csoportba osztották: 30 országban teljes a tilalom (például Finnország, Svédország, Németország, Románia, Ausztria), 38 országban az iskolában tilos, de a családban nem tiltja törvény (ide tartozik például az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Svájc, Kína, Csehország, Szlovákia), és a harmadik csoport országaiban semmiféle ilyen jellegű tilalom nincs (például Malajzia, Marokkó, Egyiptom). Magyarország nem szerepel a felmérésben.

Elgar, F. J. – Donnelly, P. D. – Michaelson, V. et al.: Corporal Punishment Bans and Physical Fighting in Adolescents: An Ecological Study of 88 countries. *BMJ Open*, 2018, 8:e021616 DOI:10.1136/bmjopen-2018-021616

BŐVÜLT A FOSZFOR SZÍNSKÁLÁJA

A foszfor új, korábban elméleti számításokkal megjósolt változatát állították elő a berlini Freie Universität és Helmholtz-Zentrum munkatársai. Az elemi foszfor ismert módosulatai (a vörös, a fehér, fekete és lila foszfor), mint nevük is mutatja, különböző színűek, de egyéb tulajdonságaik is meglehetősen eltérőek. A fehér foszfor reaktív, levegőn meggyullad, és rendkívül mérgező, pedig a foszfor az élő szervezetek számára nélkülözhetetlen elemek közé tartozik. (A foszfor egyébként az egyetlen olyan elem, amelyet emberi testnedvben fedeztek fel.) A fekete foszfor ezzel szemben stabil, nehéz reakcióra bírni.

Azt, hogy a most előállított, különböző módszerekkel megvizsgált és igazolt szerkezetű kék foszfor stabil módosulat lehet, modellszámítások alapján már évekkel ezelőtt megjósolták. A foszforatomok méhsejtszerűen rendeződnek, a szerkezet leginkább a mostanában sokat vizsgált szénmódosulathoz, a grafénhez hasonlít. A gyakorlati felhasználás szempontjából fontos, hogy a fekete foszforhoz hasonlóan a kék foszfor is félvezető, viszont a tiltott sáv szélessége majdnem hétszerese az előzőének, ami a lehetséges optoelektronikai alkalma-

zásokban nagy előnyt jelenthet. Az eredmények azonban azt is megmutatták, hogy a kétdimenziós kék foszfor elektronszerkezetét nagymértékben befolyásolja a hordozó minősége, ami a jelen esetben (111) orientációjú arany egykristály felület volt.

Golias, E. – Krivenkov, M. – Varykhalov, A. et al.: Band Renormalization of Blue Phosphorus on Au(111). *Nano Letters*, Publication Date (Web): 3 October 2018, Article ASAP. DOI: 10.1021/acs.nanolett.8b01305